

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SABAHATTİN ALİ'NİN “DEĞİRMEN” HİKÂYESİNİN
METİNDİLBİLİMSEL ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE YABANCI
DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN B1 DÜZEYİNDEKİ
ÖĞRENCİLER İÇİN UYARLANMASI**

İREM KELEŞ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SERPİL ÖZDEMİR

BARTIN-2023

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

**SABAHATTİN ALİ’NİN “DEĞİRMEN” HİKÂYESİNİN METİNDİL BİLİMSEL
ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN
B1 DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLER İÇİN UYARLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem KELEŞ

BARTIN-2023

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR'in danışmanlığında hazırlamış olduğum “SABAHATTİN ALİ’NİN ‘DEĞİRMEN’ HİKÂYESİNİN METİNDİLBİLİMSEL ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN B1 DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLER İÇİN UYARLANMASI” adlı Yüksek Lisans Tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

31.07.2023

İrem KELEŞ

ÖNSÖZ

Tez sürecim boyunca benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, bu süreci kolaylaştırmamı sağlayan, sabrı ve her zaman beni motive edici yaklaşımıyla beni yüreklendiren çok değerli hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR'e,

Eğitim-öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan ve sevgilerini benden eksik etmeyen canım babam Adnan PEKKÖK ve canım annem Fatma PEKKÖK'e,

Kendisinin de bu zorlu süreci yaşadığını bildiğim, her daim yanımda olan hayattaki tek dayanağım canım kardeşim Gizem PEKKÖK AVCI'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

İrem KELEŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SABAHATTİN ALİ’NİN “DEĞİRMEN” HİKÂYESİNİN METİNDİLBİLİMSEL ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN B1 DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLER İÇİN UYARLANMASI

İrem KELEŞ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancılar Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR

Bartın-2023, sayfa: 248

Özgün metinler ana dili kullanıcıları için oluşturulduğundan dilin farklı kullanımlarını örnekleyen, kültür boyutunu gözler önüne seren bir içeriğe sahiptir. Ancak bu özellikler yabancı dil öğrencileri için dili çeşitli boyutlarda görme fırsatı sunduğu gibi dilsel yetersizlik hissi de yaratmaktadır. Metinlerin özgün kullanımı ileri düzey öğrencilerinde başarı sağlarken temel ve orta düzeyde hedef dili öğrenenler için aynı derecede başarıyı sağlayamamaktadır. Edebî metinlerin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi, metinlerin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Dil öğreniminde edebî metinler ileri düzeyde özgün şekliyle yer almaktadır. Edebî metinler her ne kadar dili doğal bir biçimde kullansa da estetiğe önem vererek farklı düşünce, algılama ve imge oluşturan hayal dünyası yapıtları arasında yer almaktadır. Edebî metinlerin oluşturulma amaçları arasında yabancı dil öğretmek yer almamaktadır. Söz konusu bu yapıtlar ana dili konuşucularına göre yazılmaktadır. Yabancı bir dili henüz yeni öğrenmeye başlayan öğrenciler için edebî metinleri özgün biçimleriyle öğretmek öğrencilere faydadan çok zarar getirebilir. Öğrenci yeni bir dili öğrenirken karşılaştığı zorluklar karşısında anlaşılamayan bir şeyden uzak durma eğilimine girebilir. Bu bağlamda edebî metinlerin öğrencinin düzeyine uygun hale getirilmesi ve metinlerin anlaşılabilirlik ile okunabilirlik düzeylerinin yükseltilmesi düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Edebî metinlerin uyarlanması ise anlaşılabilirliği arttıran bir uygulama olarak gör÷lmektedir. Metin uyarlama çalışmaları artarak devam etmektedir. Ancak ders dışı okuma yapmak isteyen öğrenciler için halen sınırlı sayıda düzeye uygun okuma materyalleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, Sabahattin Ali'nin “Değirmen” hikâyesi yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 düzeyindeki öğrenciler için metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde uyarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metindilbilim, metin uyarlama, yabancılara Türkçe öğretimi, Sabahattin Ali'nin Değirmen hikâyesi

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

THE ADAPTATION OF SABAHATTİN ALİ’S “DEĞİRMEN” STORY FOR B1 LEVEL STUDENTS LEARNING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE WITHIN THE FRAMEWORK OF TEXT LINGUISTICS CRITERIA

İrem KELEŞ

Bartın University

Graduate School

Department of Department of Teaching Turkish to Foreigners

Thesis Advisor: Associate professor Serpil ÖZDEMİR

Bartın-2023, pp: 248

Since the original texts are created for native language users, they have a rich content that exemplifies the different uses of the language and reveals the cultural dimension. These features not only offer foreign language learners the opportunity to see language in various dimensions, but also create a sense of linguistic inadequacy. In language learning, literary texts take place in their original form at an advanced level. While the original use of texts provides advanced success, the use of original texts may not provide the same success for basic and intermediate level learners of the target language. Adapting the literary texts to the level of the learner increases the intelligibility of the texts. Literary texts appear as works created by using different images, perception and imagination. The purpose of creating any of the literary texts is not to teach a foreign language. For learners who are just starting to learn a foreign language, teaching literary texts in their original form may do more harm than good to the learners. The learner may tend to stay away from something incomprehensible in the face of difficulties encountered while learning a new language. In this context, it can be thought that the literary texts should be made suitable for the learner and the intelligibility and readability levels of the texts should be increased

according to the level. Simplification of literary texts is seen as an important process to increase intelligibility. Text adaptation studies have been continuing increasingly. However, there are still limited reading materials available for learners who want to do extracurricular reading. In this study, Sabahattin Ali's "Değirmen" story was adapted for B1 level students learning Turkish as a foreign language within the framework of textlinguistic criteria.

Keywords: Text linguistics, text adaptation, teaching Turkish to foreigners, Sabahattin Ali's Değirmen story

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
EKLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Sınırlılıklar	2
2. LİTERATÜR ÖZETİ	3
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	18
3.1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisinin Önemi	18
3.1.1 Okumanın Diğer Dil Becerileri ile İlişkileri	25
3.2 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Özgün Metinlerin Yeri	25
3.3 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Uyarlanmış Metinlerin Yeri	29
3.4 Yabancı Dil Öğretiminde Metin Seçimi	36
3.5 Uyarlanacak Metinlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar	39
3.6 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Dışı Okuma Materyalleri	41
3.6.1 Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında Yer Alan Okuma Materyalleri ve Ders Dışı Materyal Kullanımı	48
3.7 Metin Uyarlama Yaklaşımları	50
3.7.1 Yapısalcı Yaklaşım	51
3.7.2 Sezgisel Yaklaşım	52
3.8 Metindilbilimsel Ölçütler	52
3.8.1 Küçük Ölçekli Yapı (Bağlılık)	53
3.8.1.1 Dil Bilgisel Bağlılık	58

3.8.1.2 Sözcüksel Bağlılık.....	68
3.8.2 Büyük Ölçekli Yapı (Bağdaşlık)	71
3.8.2.1 Bağlamsal Düzlem.....	77
3.8.2.2 Metin İçi Göstergeler	78
3.8.2.3 Büyük Ölçekli Yapı Ölçütleri	78
3.8.3 Metnin Üst Yapısı.....	87
4. MATERYAL VE YÖNTEM	90
4.1 Metin Seçimi	90
4.2 Özgün Metnin Bağlılık ve Bağdaşlık Ölçütlerine Göre İncelenmesi.....	91
4.3 Metnin B1 Düzeyine Uyarlanması	91
4.4 Uyarlanan Metnin Metindilbilimsel Özelliklerinin Belirlenmesi.....	92
4.5 Veri Analiz Yöntemi	92
4.6 Araştırmanın Güvenirliği.....	92
5. BULGULAR VE YORUMLAR	93
5.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	93
5.1.1 Küçük Ölçekli Yapı Analizi	93
5.1.1.1 Sözcüksel Bağlılık.....	93
5.1.1.2 Dil Bilgisel Bağlılık	101
5.1.2 Büyük Ölçekli Yapı Analizi	126
5.1.2.1 Hikâyenin Başlığı	126
5.1.2.2 Hikâyenin Konusu	127
5.1.2.3 Hikâyenin İşlevi	128
5.1.2.4 Hikâyenin Anahtar Sözcükleri	128
5.1.2.5 Hikâyenin Ana Düşünce Cümlesi.....	129
5.1.2.6 Hikâyenin İçerik Şeması.....	129
5.1.2.7 Hikâyenin Konu Değişimi Belirleyicileri	133
5.1.2.8 Hikâyenin Biçemi.....	134
5.1.2.9 Hikâyenin Özeti	146
5.1.2.10 Hikâyenin Sonuç Cümlesi.....	147
5.1.3 Hikâyenin Üst Yapısı.....	147
5.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	148
5.2.1 Uyarlanan Metnin Metindilbilimsel Analizi.....	203
5.2.2 Özgün Metin ile Uyarlanan Metnin Karşılaştırılması	208

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	215
KAYNAKLAR.....	217
BİBLİYOGRAFYA	226
EKLER.....	227

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
<u>No</u>	<u>No</u>
3.1: Metnin küçük ölçekli yapısı	55
3.2: Büyük ölçekli yapı ölçütleri	79

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
<u>No</u>	<u>No</u>
3.1: Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programına göre söz varlığı alanı.	45
3.2: Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Metnine göre serbest zaman etkinliği olarak okuma	49
3.3: Bağlaşıklık düzenekleri.....	57
5.1: Değirmen hikâyesinin içerik şeması	131

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1. Özgün metin.	227
EK 2. Uyarlanmış metin.	236
EK 3. Gazi TÖMER b1 dil bilgisi konu sıralaması.....	244
EK 4. Ankara TÖMER Hitit orta düzey (b1 düzeyi) dil bilgisi konu sıralaması.....	245
EK 5. Değirmen hikâyesinin metin altı soruları.....	246

KISALTMALAR

ADOÇEP	: Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı
AG	: Artgönderim
CEFR	: Common European Framework of Reference
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ör.	: Örnek
ÖC	: Özgün Cümle
ÖG	: Öngönderim
ÖM	: Özgün Metin
PIKTES	: Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
UC	: Uyarlanmış Cümle
UM	: Uyarlanmış Metin
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTKSS	: Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, alt problemleri, amacı, önemi ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Yabancı dil öğretimi programlarına bakıldığında okuma-anlama becerisinin öğrenciye kazandırılması amacıyla edebî metinlerin desteklendiği görülmektedir. Bunun nedeni, bir dilin farklı söyleyiş biçimleri ile hayat kazanması ve yaşayan dilin farklı bağlamlar içerisinde özgün olarak kullanılmasıdır.

Edebî metinler, ders kitaplarında genellikle ileri düzey gruplar için özgün hali ile yer almaktadır. Bu durumda da metinlerin özgün haliyle kullanılmasının gerekliliğini düşünen eğitimciler tarafından tercih edilir. Fakat dil öğretiminde, başlangıç düzeyi ile orta düzey öğrencilerinin özgün metinlerin uyarlanmadan kullanılması aynı olumlu etkiyi sağlamayabilir. Çünkü yazılış itibarıyla edebî metinler her ne kadar dili doğal bir biçimde kullansa da estetiğe önem vererek farklı düşünce, algılama ve imge oluşturan hayal dünyası yapıtları arasında yer almaktadır. Bu sebeple edebî metinlerin oluşturulma amaçları arasında yabancı dil öğretmek yer almamaktadır. Bu edebî metinler ana dili konuşurları için kaleme alınmış olup okuyucu ile hayal dünyasını paylaşmaya yönelik hazırlanan yapıtlardır. Daha dilin kurallarına yetkinlik sağlayamamış yabancı dil öğrenmeye yeni başlayacak öğrenciler için metinlerin özgün biçimleri ile kullanılması fayda sağlamaktan ziyade zarara neden olabilir. Öğrencide, anlamlandıramadığı bir metinden uzak durma düşüncesi olabilir. Bu nedenle edebî metinlerin öğrencinin düzeyine uygun hale getirilmesi ve metinlerin anlaşılabilirlik ile okunabilirlik bağıntılarının yükseltilmesi düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Edebî metinlerin uyarlanması, yabancı dil öğretiminde anlamayı arttırma amacıyla tercih edilen bir uygulamadır. Edebî metnin uyarlama sürecinde anlam bakımından ve estetik özellikleri açısından kayıp yaşamaması önemlidir. Metnin özelliklerini koruyarak uyarlama yapabilmek uzmanlık gerektirmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Uyarlanmış metinler Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin okuduğunu anlama becerisine katkıda bulunmakta ve öğrencilerin Türk Edebiyatındaki bir yapıtı, estetik haz olarak okuyup anlayabilmelerini sağlamaktadır. Metin uyarlamada çeşitli yaklaşımlar olmakla birlikte, metnin anlamsal ve estetik kaybını en aza indirebilecek yaklaşım metindilbilimsel ölçütlere bağlı kalmaktır. Bu araştırmanın amacı Sabahattin Ali'nin “Değirmen” hikâyesini metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 düzeyindeki öğrenciler için uyarlamaktır. Araştırmanın ana problemi “Metindilbilimsel uyarlama yaklaşımıyla B1 düzeyine uyarlanan “Değirmen” adlı hikâyenin özgün ve uyarlanmış formlarının metindilbilimsel görünümü nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma şu alt problemlerle ele alınmıştır:

1. “Değirmen” adlı hikâyenin metin içi ölçütlere göre görünümü nasıldır?
2. Uyarlanan metnin metin içi ölçütlere göre görünümü nasıldır?

Düzeğe uygun metin uyarlaması yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı incelenmiş olup öğrenci kazanımları belirlenmiş ve hazırlık yapılmıştır. Hikâye, ADOÇEP'e göre uyarlanmıştır. Uyarlanan metinleri okuyan öğrenciler okuma-anlamada hem kendilerini geliştirecek hem de Türk edebiyatındaki önemli yazarları tanıyacaktır. Bu açıdan dil düzeyine uygun metinlerin uyarlanması önem kazanmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sınırlı sayıda ders dışı ve düzeğe uygun okuma materyalleri bulunmaktadır. Bu çalışma yabancılara Türkçe öğretirken ihtiyaç duyulan ders dışı okuma materyallerine katkı sağlayacağı için önemlidir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma Sabahattin Ali'nin “Değirmen” adlı hikâyesinin B1 düzeyine uyarlanması ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin uyarlama çalışmalarına bakıldığında uyarlama çalışmalarının A1-A2 ve B1 düzeyleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanda yapılan ilk çalışma ise Bakan'ın (2012), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Ölçütler Çerçevesinde Bir Sadeleştirme Denemesi: Sait Faik Abasıyanık, Meserret Otel” adlı çalışmasıdır. Bu çalışmada Bakan, B1 düzeyini esas almış olup uyarlanmış metnin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin okuma-anlama becerisini geliştirme ve onların bir eseri zevk alarak anlamalarını sağlama amacını gütmüştür. Bu çalışma sonucunda özgün metnin yazınsal özelliklerini koruyan ve öğrencinin düzeyi ile uyumlu olan yeni bir metin elde edilmiştir.

Yıldırım (2013), Reşat Nuri Güntekin'in “Çalıkuşu” romanını A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışması yapılırken TURKOFONİ Türkçe Öğren setinin I. ve II. kitapları esas alınmıştır. Çalışmanın sonunda A1 ve A2 düzeyine uygun olarak Çalıkuşu romanında geçen sözcüklerden Türkçe-Türkçe sözlük oluşturulmuştur.

Mazlum (2014), Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanı ile Peyami Safa'nın “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” romanını A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Araştırmacı uyarlama aşamasında TURKOFONİ dil eğitim setlerinden destek almıştır. Bu çalışmada romanların özgün hali elden geldiği ölçüde korunmaya çalışılmıştır. Her iki romanın sonuna, romanda geçen sözcüklerle ilgili Türkçe-Türkçe sözlük oluşturulmuştur.

Eroğlu (2015), Ömer Seyfettin'in “Üç Nasihat” hikâyesini metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde B2 düzeyine uyarlamıştır. Hikâye, bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri doğrultusunda çözümlenmiş, metni okuyanların metni anlama ve metinden alacakları edebî zevki koruma amaçlanmıştır. Çalışmada metnin orijinalliğini korumak adına dil bilgisel ve sözcüksel yapıların korunmasına önem verilmiştir. Ayrıca hikâyenin sözcüksel bağlaşıklık değerlendirmesi yapılmış sözcük türleri ile dağılımda isim soylu sözcüklerin fiil soylu sözcüklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Hikâyede 2096 kelime olup bunlardan 1508 tanesinin isim soylu, 588 tanesinin ise fiil soylu olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda hikâyede temel anlamının dışında 76 cümlede mecaz ve yan anlam olarak kullanılan kelime ve kelime grupları olduğu bulunmuştur. Hikâyenin dil bilgisel bağlaşıklık dağılımında ise 428 cümle tespit edilmiş ve en uzun cümlenin 23 sözcükten oluştuğu belirlenmiştir.

Kutlu (2015), Ömer Seyfettin'in "Kaşığı" ve "Perili Köşk" hikâyelerini A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Her iki hikâyenin de anlamsal ve biçimsel incelemesi yapılmıştır. Uygulama kısmında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı okuma kazanımları ve Gazi Yabancılar için Türkçe, Yeni Hitit, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ders kitapları esas alınmıştır. Perili Köşk hikâyesinde toplam 1453 kelime bulunmuştur. Kelimelerin 1067 tanesinin isim soylu; 386 tanesinin ise fiil soylu olduğu tespit edilmiştir. Kaşığı hikâyesinde ise toplam 869 kelime bulunmuş olup 598 tanesinin isim soylu; 271 tanesinin fiil soylu olduğu belirlenmiştir. Araştırmada özgün hikâyelerin anlamsal bütünlüğü, hikâyenin ana fikri ve hikâye kahramanları üzerinde herhangi bir uyarlama çalışması yapılmamıştır.

Gürler (2017), Sait Faik Abasıyanık'ın Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan "Seçme Hikâyeler" kitabından beş hikâyeyi (Bir İlkbahar Hikâyesi, Ben Ne Yapayım, Zemberek, Son Kuşlar, Hişt Hişt) A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışmasında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti'nde yer alan dil bilgisi ve okuma kazanımları göz önünde bulundurulmuştur. Uyarlama yapılırken düzeye uygun dil bilgisi yapılarının kullanımına dikkat edilmiştir. Bu çalışmanın sonuna öğrencinin düzeyine uygun metni anlama soruları, cümle kurma ve tamamlama, tabloda gizlenen sözcükleri bulma, varlıkları gruplandırma ve eşleştirme gibi etkinlikler hazırlanmış olup araştırmanın sonuna uyarlanan hikâyeler ile ilgili Türkçe-Türkçe sözlük eklenmiştir.

Gürler (2017), Ömer Seyfettin'in "Forsa", "Eleğimsağma", "Çakmak", "Mermer Tezgâh", "İlk Cinayet", "Ant", "Kurumuş Ağaçlar", "Üç Nasihat" ve "Rüşvet" hikâyelerini A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışmasında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında yer alan okuma kazanımları ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti'ndeki dil bilgisi yapıları esas alınmıştır. Çalışma yapı olarak uyarlanırken konu, olay örgüsü, zaman ve mekân gibi unsurlar üzerinde herhangi bir uyarlama çalışması yapılmamıştır. Uyarlanan hikâyelerin sonuna metni anlama soruları, eşleştirme, cümle kurma, eksik kelimeleri tamamlama, bulmaca ve yazma gibi okuma etkinlikleri hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmanın sonuna uyarlanan metinlerin sözlüğü eklenmiştir.

Erdem İpek (2018), Mustafa Kutlu'nun "Ya Tahammül Ya Sefer" isimli hikâyesini metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde B1 düzeyine uyarlamıştır. Bu çalışmada Yedi İklim Türkçe B1 ders kitabında yer alan dil bilgisi listesi, Murat Aydın tarafından oluşturulan kelime listesi ve Gökhan Ölker'in hazırladığı kelime sıklığı sözlüğü dikkate alınmıştır.

Uyarlama sonrası metnin yapıları incelenmiş ve özgün metnin yüksek güçlük düzeyinde; uyarlanmış metnin ise orta güçlük düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Metne yönelik okuduğunu anlama sınavı için doğru yanlış, kısa cevaplı sorular, bilgi transferi tekniği, çoktan seçmeli sorular hazırlanmış ve dört uzman görüşü alınarak soruların uygunluğu değerlendirilmiştir. Rabat Yunus Emre Enstitüsünde B1 düzeyinde Türkçe öğrenen 30 öğrenciye iki hafta arayla okuduğunu anlama testi verilmiş ve öğrencilerin anlama oranları ölçülmüştür. Özgün metinde okuduğunu anlama düzeylerine ilişkin puan 35,17 iken uyarlanmış metinde bu puan 74,17 şeklindedir. Bu durumda özgün metin ile uyarlanmış metin arasında bir fark olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetine ve öğrenim durumlarına göre özgün ile uyarlanmış metnin okuduğunu anlama seviyeleri arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre cinsiyetin okuduğunu anlamaya herhangi bir etkisinin olmadığı ancak öğrenim durumlarına göre okuduğunu anlamamanın lisansüstü öğrenciler için 83,85; lisans düzeyi öğrenciler için 69,58; lise düzeyi öğrenciler için ise 60,00 puan ortalamasıyla bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

Süner (2018), Refik Halit Karay'ın "Eskici" hikâyesini metindilbilimsel ölçütleri esas alarak B1 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama süreci ve uyarlanmış metnin amacına uygun olup olmadığı çeşitli tekniklerle ele alınmıştır. Bu süreçte metinsellik ölçütlerinden bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütlerine bağlı kalınmıştır. Özgün ve uyarlanmış metin arasındaki farkları ölçmek için amacına yönelik sorular oluşturularak uygulama yapılmıştır. Öğrencilerin doğru-yanlış sorularına verdikleri yanıt özgün metinde %66 iken uyarlanmış metinde bu oran %92'yi bulmuştur. Bu durumda da yanıt oranları karşılaştırıldığında anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise özgün metin ve uyarlanmış metin ile ilgili değerlendirme sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlardır. Bu yanıtlara bakıldığında öğrencilerin 5'i özgün metni; 12'si ise uyarlanmış metni okurken zevk aldığını ifade etmiştir. Ayrıca uyarlanmış metnin özgün metne göre daha çok ilgi çektiği ve okuyucuyu daha çok motive ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kiraz (2018), "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Metinlerde Sözdizimsel Yalınlaştırmanın Okuma Hızı ve Kavrama Düzeyine Etkisi" adlı çalışmasını Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde B1 düzeyinde Türkçe öğrenen 50 TÖMER öğrencisine uygulamıştır. Uygulamada "Tuz Masalı" ve "Narkissos ya da Nergis" adlı iki metin seçilmiştir. Bu

metinlerden Tuz Masalı özgün halde bırakılmış Narkissos ya da Nergis metni ise sözdizimsel olarak uyarlanmıştır. Uyarlanan metnin okunabilirlik düzeyi ölçülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre özgün hali korunan Tuz Masalı metninin sözcük uzunluğu 2,402; tümce uzunluğu 7,720 ve okunabilirlik düzeyi 48,96 olarak belirlenmiştir. Narkissos ya da Nergis metninin özgün halinde sözcük uzunluğu 2,492; tümce uzunluğu 8,125; okunabilirlik düzeyi 46,22 şeklindedir. Aynı metnin uyarlaması yapıldığında ise sözcük uzunluğu 1,550; tümce uzunluğu 5,960 ve okunabilirlik düzeyinin 72,75 olduğu belirlenmiştir. Sözdizimsel uyarlama yapıldığında ise özgün metinde okunabilirlik düzeyi 46,22'den 72,75'e yükselmiştir. Metin üzerinde yapılan uyarlamalara bakıldığında en fazla uyarlamanın bağlı tümceyi basit tümce yapmada; en az uyarlamanın ise yeni tümce eklemede olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda uyarlanmış metnin sözcük sayıları bakımından anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin özgün metinde okuduğu sözcük sayısının ortalaması 83,7 iken uyarlanmış metinde 82,5 olduğu görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin okuma hızına bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Metnin kavramasına yönelik hazırlanan sorularda ise özgün metin ile uyarlanmış metin arasında fark olduğu belirlenmiştir. Metne yönelik sorulan soruların değerlendirilmesi 60 puan üzerinden yapılmış ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile ölçümü yapılmıştır. Testin sonucuna göre 50 öğrencinin 34'ü uyarlanan metnin kavrama sorularını özgün metne göre doğru yanıtlamıştır.

Kaymaz (2018), Sabahattin Ali'nin "Apartman" ve "Köpek" hikâyelerini A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı dikkate alınmıştır. Uyarlanan metnin öğretimsel amaçlı kullanımına yönelik olarak okuma öncesi ve okuma sonrası etkinlikler hazırlanmıştır. Ancak hedef kitleye herhangi bir uygulama yapılmamıştır.

Akıncılar (2018), 12 hikâyeden oluşan (Dirse Han oğlu Boğaç Han, Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması, Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek, Kazan Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu, Kazılık Koca Oğlu Yeğenek, Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi, Beğil Oğlu Emren, Uşun Koca Oğlu Seğrek, Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması, Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü) "Dede Korkut Hikâyeleri"ni B1 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama sürecinde Kesit Yayınları tarafından çıkarılan Türkçeye Yolculuk kitaplarının B1 düzeyinde yer alan dil bilgisi yapıları ile Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı dikkate alınmıştır. Hikâyelerin olay örgüleri, kahramanları ve başlıkları

değiştirilmemiş fakat düzeye uyarlanamayan sözcükler ve cümleler hikâye dışı bırakılmıştır. Hikâyede yer alan argo ve müstehcen ifadeler uyarlanan metinde yer verilmemiştir. Çalışmada her hikâyenin sonuna okuma-anlama, konuşma, yazma etkinlikleri hazırlanmıştır. Araştırmacı, Dede Korkut Hikâyeleri'nin özgün ve uyarlanmış hallerini sözcük türleri açısından karşılaştırmıştır.

Kaya (2018), Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" romanı ile Abbas Sayar'ın "Yılkı Atı" romanını A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışmasında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı'nda yer alan A2 düzeyi okuma becerisi kazanımları, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe A1-A2 ders kitabı ile Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1-2 ders kitapları dikkate alınmıştır. Çalışma söz varlığı, deyim, sözcük türleri, atasözü, kalıp söz, cümle bilgisi ve birleşik fiillerin kullanımı bakımından incelenmiştir. Uyarlanmış ve özgün metinlerdeki farklılıklar sayısal olarak ortaya konmuştur.

Aytan, Çakır, Belikara ve Ustaoglu (2018), Sabahattin Ali'nin "Ayrın", Ayşe Filiz Yavuz'un "Kabak Tatlısı" ve Ömer Seyfettin'in "Üç Nasihat" hikâyelerini A2 düzeyine uyarlamışlardır. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı ve metindilbilim ölçütleri dikkate alınmıştır. Hikâyeler uyarlanırken sezgisel yaklaşım kullanılmıştır. Hikâyelerin uyarlanmasında koruma, silme, özetleme ve en çok da değiştirme tekniklerine yer verilmiştir. En çok tercih edilen uyarlama tekniklerinden bazıları ise mecaz ve soyut anlatımların anlaşılır ve somut ifadelerle değiştirilmesi, karmaşık bağlamların basitleştirilmesi, devrik cümlelerin kurallı hale dönüştürülmesi ve bağlı-sıralı-birleşik cümlelerin basit cümlelere dönüştürülmesidir.

Demirel (2019), uyarlanmış metnin okuduğunu anlama başarısına etkisi adlı çalışmasında üç hikâye seçmiş ve Refik Halit Karay'ın "Eskici", Sabahattin Ali'nin "Asfalt Yol" hikâyelerini A2 düzeyine Mustafa Kutlu'nun "Hayat Güzeldir" hikâyesini ise B1 düzeyine uyarlamıştır. B1 düzeyine seçilen Hayat Güzeldir hikâyesinin özgün ve uyarlanmış halleri 50'şer öğreniciye verilerek son test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Metinlerin uyarlanmasında Yeni Hitit I-II, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan A1-A2 ve B1 dil bilgisi yapıları esas alınmıştır. Metinler uyarlanırken metin sadeleştirme türlerinden sadeleştirme ve genişletim teknikleri kullanılmıştır. Uyarlanmış metnin ise okuma-anlama becerisi üzerinde etkili olup olmadığını ölçmek için eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve kısa cevaplı sorulardan oluşan bir okuma-anlama sınavı hazırlanmıştır. Uygulama sınıf ortamında araştırmacı tarafından 60 dakika süre verilerek

gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda özgün metni okuyanların genel başarı puanları ve ortalamaları %46,94 iken uyarlanmış metni okuyanların genel başarı puanları ve ortalamaları %78,88 olarak belirlenmiştir.

Aktan (2019), Halide Edip Adıvar'ın "Himmet Çocuk" hikâyesini B1-B2 düzeyine uyarlamış ve uyarlanan hikâye ile ilgili etkinlikler hazırlamıştır. Çalışmada Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı dikkate alınmıştır. Uyarlanmış metne web. 2.0 araçları kullanılarak dinleme-anlama, okuma-anlama, konuşma ve yazma becerilerine yönelik etkinlikler hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinliklerde Halide Edip Adıvar'ın hayatına ve eserlerine yer verilmiştir. Uyarlanan hikâye ve hazırlanan etkinlikler öğrenciler üzerinde uygulanmamıştır. Hazırlanan metin ve etkinlikler, farklı illerde görev yapan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmenlerin görüşlerine sunulmuş ve etkinliklerin düzeye uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonuna uyarlanan metnin sözlüğü eklenmiştir.

Gürsoy Akyüz (2019), 12 Dede Korkut Hikayesi'nden biri olan "Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı" hikâyesini uzman görüşü olarak C1 düzeyine uyarlamıştır. Okuma becerisinin ölçülmesinde çoktan seçmeli sorulardan faydalanılmıştır. Bükreş ve Köstence Yunus Emre Enstitülerinde C1-C2 düzeylerinde Türkçe öğrenen 20 öğrenciyle okuduğunu anlama başarısı ölçülmüştür. Hazırlanan 10 sorudan 7'si doğru yanıtlanmış ve %70 oranında bir başarı sağlanmıştır. Yapılan araştırmada sözcük, deyim ve atasözü öğretiminde Dede Korkut Hikâyeleri'nden okuma becerisini geliştirmek amacıyla yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Özmen (2019), Murat Gülsoy'un "Kayıp Eşyalar Bürosu", Sait Faik Abasıyanık'ın "Fındık", Haldun Taner'in "Heykel", Yaşar Kemal'in "Kalemler", Cemil Kavukçu'nun "O Bakış" ve Ömer Seyfettin'in "Perili Köşk" hikâyelerini A1-A2 ve B1 düzeylerine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken Yeni Hitit kitabındaki söz varlığı ve dil bilgisi yapıları esas alınmıştır. Çözümleme, dönüştürme ve yeniden oluşturma aşamaları sonrasında metinlerin seslem, sözcük ve tümce sayısı ortaya konulmuş, bu veriler doğrultusunda okunabilirlik değerleri elde edilmiştir. Okunabilirlik değerleri ele alınırken Bezirci ve Yılmaz'ın (2010), formülü ile Çetinkaya ve Uzun'un (2010) geliştirdikleri formül esas alınmıştır. Araştırmada 5 uzman görüşü alınmış ve hikâyelerin yeterliliğine göre A1 düzeyinde Fındık metni konu, tutarlılık, sözlük ve akıcılık yönünden "yeterli"; dilsel ölçütler ve bağdaşıklık açısından "kısmen yeterli" bulunmuştur. A2 düzeyinde konu ve akıcılık "tamamen yeterli"; söz varlığı ise "kısmen yeterli" bulunmuştur. Heykel hikâyesi A1 düzeyinde söz varlığı açısından "kısmen yeterli" bulunmuş diğer açılardan ise "yeterli"

olarak değerlendirilmiştir. A2 düzeyinde sözlük niteliği “kısmen yeterli”; diğer nitelikler “yeterli” görülmüştür. B1 düzeyinde ise sözcüksel, biçimsel, sözdizimsel uygunluk “yeterli”; konu, tutarlık ve akıcılık “tamamen yeterli”; sözlük “kısmen yeterli” şeklinde değerlendirilmiştir. Kalem hikâyesi A1 düzeyinde biçimsel ve sözlük açısından “kısmen yeterli”; diğer nitelikler ise “yeterli” şeklinde değerlendirilmiştir. A2 düzeyinde biçimbilimsel açıdan “kısmen yeterli” B1 metni ise hemen hemen tüm nitelik açısından “yeterli” görülmüştür. Kalem hikâyesi A1 ve A2 düzeyinde biçimbilimsel ve sözlük açısından “kısmen yeterli” B1 düzeyinde ise “tamamen yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Perili Köşk hikâyesi A1 düzeyinde söz varlığı ve sözlük açısından “kısmen yeterli” bağdaşıklık ve akıcılık açısından “yeterli” A2 ve B1 düzeyi için uyarlanmış metin “tamamen yeterli” olarak belirlenmiştir. Son hikâye O Bakış metni A1 düzeyi için tüm nitelikler açısından “yeterli” bulunurken A2 düzeyinde sözcük ve sözcüksel nitelikler “kısmen yeterli” bulunmuştur. B1 metni ise bağdaşıklık, tutarlılık, akıcılık ve konu açısından “tamamen yeterli” şeklinde değerlendirilmiştir. Hikâyelerde genel olarak en az yeterli görülen alanın sözlük ve sözcüksel, biçimsel, sözdizimsel uygunluk olduğu; en yeterli görülen alanın ise akıcılık, konu ve tutarlık olduğu tespit edilmiştir. Uyarlanmış metinler arasında fark tespit edilmiş olup O Bakış ve Perili Köşk haricindeki tüm hikâyelerin özgün halleri aynı zorluk derecesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada uyarlanmış metinlere yönelik öğrencilerle bir uygulama yapılmamıştır.

Yayan (2019), Refik Halit Karay’ın “Eskici” ve “Testi” adlı hikâyelerini A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken Ankara Üniversitesi TÖMER Hitit kitapları ve Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında yer alan kazanımlar göz önünde bulundurulmuştur. Uyarlama yapılan hikâyelerde isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil yükleme dönüştürülmüş ve daha çok şimdiki zaman, geçmiş zaman kullanılmıştır. Öğrencilerin daha önce duymadığı sözcüklerin yerine eş anlamları ya da yakın anlamları kullanılmıştır.

Kaya (2019), İslamiyet öncesi Türk destanlarından “Yaradılış Destanı, Alper Tunga Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı, Türeyiş Destanı, Göç Destanı” ile İslamiyet sonrası Türk destanlarından “Battal Gazi Destanı, Sarı Saltuk Destanı, Köroğlu Destanı” ve Türk uluslardan Başkurlara ait “Kara Yorga Destanı” olmak üzere toplam on destanı A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı dil bilgisi kazanımları dikkate alınmıştır. Destanlar, dil bilgisel ve sözcüksel olarak ele alınmıştır. Destanların kişileri, mekânları ve başlıkları değiştirilmemiştir. Birleşik zamanlar, birleşik yapı fiiller

ve bağlaçlar düzeye uygun hale getirilmiş bazı yerlerde birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi kullanılmıştır. İsim-fiil, zarf-fiil ve sıfat-fiiller yükleme dönüştürülmüş sadece -(y)ken ve -(y)ArAk zarf-fiili sonraki dil bilgisi konusuna alışkanlık kazandırmak için korunmuştur. Uzun cümleler bölünmüş ve kısaltılmıştır. Ancak düzeye uygun duruma getirilemeyen bölümler ve sözcükler silinmiştir. Destanlardaki eksiltili cümleler tamamlanmış ve devrik cümleler kurallı hale getirilmiştir. Anlaşılması zor olarak düşünülen sözcükler eş anlamlılarıyla uyarlanmıştır. Sözcükler kullanım sıklıklarına göre düşünülmüş ve kullanım sıklığı çok olan sözcüklere yer verilmiştir.

Yaşar (2019), Memduh Şevket Esendal'ın "Pazarlık" hikâyesini A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ders kitapları ile Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında yer alan kazanımlar dikkate alınmıştır. Uyarlanan metinle ilgili okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası şeklinde etkinlikler hazırlanmıştır.

Ay (2020), Sait Faik Abasıyanık'ın "Birtakım İnsanlar" adlı hikâyesini B1 düzeyine uyarlamıştır. Bu çalışmada uyarlanmış metne yönelik uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşü çerçevesinde ayırma ve bölme işlemleri hikâyede gereksiz; ekleme işlemi ise hikâyede uygun görülmemiştir. Uyarlama sürecinde orijinal metnin anlamsal yapısı büyük oranda korunmuştur. Metin uyarlanırken 39 sözcüksel uyarlama, 35 ekleme, 34 dil bilgisel uyarlama, 23 silme, 16 yeniden sıralama, 12 ayırma-bölme ve 9 birleştirme-bağlama olmak üzere toplamda 168 uyarlama işlemi yapılmıştır. En çok uygulanan işlem ise %23,2 oranında sözcüksel uyarlama olmuştur.

Boztoprak (2020), Dede Korkut Kitabı'nın Türkistan/ Türkmen Sahra Nüshası 13. Boy'un, "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" hikâyesini B1 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı, Yedi İklim Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 düzeyi kazanımları dikkate alınmıştır. Çalışmada beş ünite oluşturulmuş ve dört temel beceriyi de içine alan etkinlikler hazırlanmıştır. Birinci ünite Dede Korkut tanıtılmış ve Dede Korkut Hikâyeleri'nden bahsedilmiştir. İkinci ünite Yunus Emre Enstitüsü'nün çıkarmış olduğu dört kitabın hikâyeleri özetlenmiş ve B1 düzeyine uyarlanmıştır. Üçüncü ünite Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi ile ilgili etkinlikler yer almıştır. Bu etkinlikler hem görsel öğelerle hem de öğrencinin yorumlama gücüne göre desteklenmiştir. Dördüncü ünite Kırgız, Kazak ve Kosovalı öğrencilerden destek alınmış, günlük konuşma dillerinde

karşılaştıkları sözcüklerle hikâyede yer alan cümleler incelenmiş ve etkinlikler oluşturulmuştur. Beşinci ünite ise Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi hikâyesinin uyarlaması yapılmış olup uyarlanan hikâye ile ilgili Kahoot etkinliği hazırlanmıştır. Çalışmanın sonunda hazırlanan etkinliklerin cevap anahtarı verilmiştir.

Özdin (2020), Türk masallarından “Usta Nazar, Köylü ile Sultan Mahmut, Sabır Taşı, Dülger Kızı, Sedef Bacı” masallarını B1 düzeyine; “Menekşe Yaprğından İncinen Kızım, Yedi Kardeşler, Oduncunun Kızı, Yıldırım Padişahı, Perili El” masallarını ise B2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama sırasında Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti Yedi İklim, Ankara Üniversitesi TÖMER Yeni Hitit Seti, Dokuz Eylül Üniversitesi DEDAM Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe kazanımları ile Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programındaki kazanımlar göz önünde bulundurulmuştur. Masalların belirlenmesinde uzman görüşleri alınmıştır. Uyarlama yapılırken kullanılmayan eski sözcüklerin yerine günümüzde sık kullanılan sözcükler tercih edilmiştir. Öğrencinin anlayamayacağı uzunluktaki cümleler düzeye uygun hale getirilmiştir.

Ghaffari (2020), dil yeterliklerine uygun olarak Türk edebiyatından seçilmiş Aziz Nesin'in “İlk Mektup”, Sabahattin Ali'nin “Kırlangıçlar”, Halide Nusret Zorlutuna'nın “Mefharet ve Arkadaşlarım” metinlerini A2 düzeyine; Memduh Şevket Esendal'ın “Canım Kızım” mektubunu, Sait Faik Abasıyanık'ın “Semaver” hikâyesini, Mustafa Kutlu'nun “Çocuklar ve Bisikletler” denemesini ve Hayri Bostan'ın “İstanbul'u Düşünmek, Yaşamak, Düşlerde Gezmek Şimdi” adlı gezi yazılarını B1 düzeyine uyarlamıştır. Çalışma grubunu İran Allameh Tabatabai Üniversitesinin Türkoloji Bölümünde öğrenim gören A2 ve B1 düzeyindeki 25 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma iki grup şeklinde gerçekleşmiş olup birinci gruba uyarlanmış metinler; ikinci gruba özgün metinler verilmiş ve bu metinlerle ilgili sorular hazırlanmıştır. Öğrencilerden önce metinleri okumaları daha sonra metin ile ilgili sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Her hafta bir metin uygulanmış olup çalışma 8 hafta boyunca devam etmiştir. Çalışmanın sonunda uyarlanmış metinleri okuyarak soruları cevaplayan öğrencilerin soruları daha kolay bir şekilde çözdüğü ve başarılı olduğu belirlenmiştir.

Ayar (2020), çalışmasında uyarlanmış metinlerin uyarlama durumlarını ve Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki uyarlanmış metinlerin uyarlama ölçütlerine göre uygunluk durumlarını incelemiştir. Çalışmada uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. İnceleme öncesinde Yeni Hitit B1 setindeki metinlerin özgün hallerine ulaşılmış ve metin

uyarlama ölçütlerini içeren bir değerlendirme aracı hazırlanmıştır. İnceleme sonucunda uyarlanmış metinlerle ilgili işlemlerin oranları belirtilmiştir. Araştırmanın sonunda karmaşık cümleleri bölme ve birleştirmenin bütün metinlerde %13 oranında olduğu; sözdizimsel uyarlamanın en çok uygulanan işlem olduğu tespit edilmiştir. Zamansal ilişkileri standart hale getirme işleminin oranına bakıldığında bu işleme çok fazla ihtiyaç duyulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Artgönderimleri açık hale getirme %4,2; dolaylı doğrudan aktarımları doğrudan dolaylı aktarıma çevirme 16,7; edilgen ve ettirgen yapıları etken hale getirme ile sözdizimi uyarlamanın %10,4 olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sonuca göre uyarlanmış metinler arasında sözcüksel uyarlamanın %54,7 oranında silme; ikinci en çok uygulanan işlemin ise %24,9 oranında genişletme olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretiminde en çok sözcüksel uyarlama, silme ve genişletme işlemlerinin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nurlu ve Şanal (2020), Memduh Şevket Esendal'ın "Ayaşlı ve Kiracıları" romanının B1 düzeyine nasıl uyarlanması gerektiğini göstermeye çalışmışlardır. Çalışmada edebî eserlerin Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programındaki düzeylere göre uyarlanmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Konu, başlık ve ana düşünce gibi bazı öğelere sadık kalmak şartıyla uyarlamaya gidilebileceği anlatılmıştır. Sonuç olarak metnin bağlamının ve kişilerin korunduğu ancak uyarlananın sadece anlatım biçimi olduğu ifade edilmiştir.

Yazok (2020), Kemalettin Çalık'ın "Piri Reis" adlı eserini B1 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışması yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim B1 ders kitabı ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında geçen dil yapıları dikkate alınmıştır. Uyarlama sözcük seçimi sürecinde Murat Aydın tarafından oluşturulan sözcük listesi, TDK'nin güncel sözlüğü ve Gökhan Ölker'in hazırlamış olduğu Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü esas alınmıştır. Romanda Piri Reis Birinci Kilit Korsanlık Yılları başlığında yer alan "Malta, Burak Reis Adası, Venediklilerin İki Gözü, Hersek Paşa ile Vardan Usta Arasındaki Gizli Kumpasları Anlatır Vesselam" adlı bölümlerin uyarlaması yapılmıştır. Öğrencilerle herhangi bir uygulama çalışması yapılmamıştır. Araştırmanın sonuna doğru-yanlış, kısa cevaplı, çoktan seçmeli, evet-hayır soruları, eşleştirme alıştırmaları hazırlanmış ve Türkçe-Türkçe sözlük eklenmiştir.

Kökcü (2020), makalesinde Ömer Seyfettin'in "Rüşvet" hikâyesini B1 düzeyine uyarlamıştır. Çalışmada Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı ile Ankara

Üniversitesi TÖMER dil yeterlikleri esas alınmıştır. Hikâyenin çok fazla uzun cümlelerden oluşmaması, ağız ve şive özelliklerine yer vermemesi hikâyenin seçilmesini sağlamıştır. Kökcü; kelime düzeyinde çözümleme yaptığında hikâyenin 484 sözcükten oluştuğunu ve çok sayıda sözcüğün temel anlamı dışında yan anlamda kullanıldığını belirlemiştir. Dil bilgisi düzeyinde çözümleme yaptığında en uzun cümlenin 24 kelimeden oluştuğunu, uzun cümlelerin genellikle virgül ile birbirinden ayrıldığını tespit etmiştir. Anlatı cümlelerinde ise en çok görülen geçmiş zaman (34) kullanılmıştır.

Nurlu ve Kutlu (2020), Peyami Safa'nın "Esrarlı Köşk" hikâyesini A2 düzeyine uyarlamışlardır. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında yer alan kazanımlardan ve metindilbilimsel ölçütlerden yararlanılmıştır. Hikâye, anlam örüntüleri ve dil bilgisi yapıları doğrultusunda incelenmiştir. Hikâyenin uyarlanmasında anlam odak noktadır ve anlamı sağlayacak bağlamlar üzerinde durulmuştur. Uyarlama; bağdaşıklık sağlayan yineleme, bağlaçlar, eksilti, gönderim, zaman, benzerlik ve görünüş çerçevesinde yapılmıştır. Hikâyede sezgisel yanılmayı en aza indirmek için ekleme ve çıkarma işlemleri küçük ölçekli yapılar dikkate alınarak yapılmıştır. Uzun ve sıralı cümleler iki cümle haline getirilmiştir. Uyarlanan hikâyenin tümünde kurallı cümle yapısı sağlanmıştır.

Ahmet (2021), Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan" hikâyesini B1 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama çalışması yapılırken İstanbul Üniversitesi tarafından hazırlanan Yeni İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 düzeyi ders kitabı ile Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı dikkate alınmıştır. Uygulama 22 kontrol grubu ile 22 deney grubu şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılırken 12 öğretim görevlisinden uzman görüşü alınmıştır. Okuma-anlama soruları hazırlanmış ve bu sorular Google Forms üzerinden öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda özgün metinlere verilen doğru cevap puan katsayı 35,14 iken uyarlanmış metne verilen doğru cevap puan katsayısı 60,52 olarak belirlenmiştir. Uyarlama çalışmasının okuduğunu anlama becerisine yönelik katkı sağladığı görülmüştür.

Bilgiç (2021), Tarık Buğra'nın "Hayat Böyledir İşte" adlı hikâyesini koruma, silme, sözcüksel uyarlama, genişletme ve sözdizimsel uyarlamayı kullanarak A2 düzeyine uyarlamıştır. Uyarlama aşamasında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı A1-A2 düzeyi dil yeterlilikleri ile Yeni Hitit I ders kitabında bulunan dil bilgisi yapıları dikkate alınmıştır. Ayrıca sözcük seçimlerinde Göz (2003), Ölker (2011) ve Aydın'ın (2015) yapmış olduğu sözcük listelerinden faydalanılmıştır. A2 düzeyindeki 15 öğrenciye

metnin özgün hali; aynı düzeyde yer alan 15 öğrenciye metnin uyarlanmış hali okutulmuş ve metnin sonunda yer alan okuduğunu anlama sorularına yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin aldığı puanlar SPSS ile analiz edilmiştir. Bu analizin sonucunda deney grubunun ortalaması 62,47 iken kontrol grubunun ortalaması 54'tür. Bu oranlara bakıldığında deney grubunun %8,47'lik bir artışının olduğu araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Deney grubu ve kontrol grubunun cinsiyet, yaş, ana dili değişkelerinin okuduğunu anlama başarı puanlarına bir etkisinin olup olmadığı t- testi ile ölçülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre istatistiksel olarak herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Yılmaz (2021), Ömer Seyfettin'in "Gurultu" "Türbe" ve "Bir Hayır" hikâyelerini B1 düzeyine uyarlamıştır. B1 düzeyine uygun olmayan dil bilgisi yapılarının tespit edilmesi aşamasında Türkiye Maarif Vakfı'nın hazırlamış olduğu Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan dil bilgisi konuları esas alınmıştır. Yapılan işlem sırasında Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programındaki kazanımlar göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmacı uyarlama yaparken hikâyede yer alan başlık, olay örgüsü ve kahramanları korurken B1 düzeyine uymayan sözcükleri ve sözcük gruplarını eksilterek hikâyeden çıkarmıştır. Uyarlamış olduğu hikâyenin sonuna öğrencilerin kelime hazinelerini ve dil becerilerini geliştirebilmek amacıyla etkinlikler hazırlamıştır.

Kutlu (2021), Peyami Safa'nın Cingöz Recai serisinde yer alan "Mişon'un Definesi, Elmaslar İçinde, Esrarlı Köşk, Kaybolan Adam" öykülerini metindilbilim ölçütlerinden küçük ölçekli yapı kapsamında incelemiştir. Uyarlama yapılırken Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programındaki A2 kazanımları dikkate alınmıştır. Hikâyelerde mekân, kişi ve üslup özellikleri korunmuştur. Uzun ve sıralı cümleler iki cümle haline getirilmiştir. Uyarlanan hikâyelerin tümünde kurallı cümle yapısı sağlanmıştır. Belirli ve belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi B2 dil bilgisi konusu olmasına rağmen öğrencinin anlayacağı düşüncesiyle korunmuştur. Ancak hikâyedeki cümleler basit zamanlı cümleler haline getirilmiştir.

Tuğrul (2021), Refik Halit Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyesini metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık öğelerinin incelemesi yapılmıştır. Bu incelemede sözcük sayısının 2169 olduğu belirlenmiştir. Hikâyede gönderge 133; zamirler 53; özel isimler 41; işaret kelimeleri 22; karşılaştırma sıfatları 17; bağlaçlar 32; ekleme yapan 19; zıtlık bildiren 6; sebep-sonuç bildiren 2; zamansal bağlantı gösteren 5; eksiltme 26; isim eksiltme 10; fiil eksiltme 16;

cümlelerin eksiltilmesi 12; değiştirim 9; isim değiştirmisi 9; fiil değiştirmisi - (yapılmamış), sözcüksel bağlar 12; eş dizimlilik 3; tekrarlama - (yapılmamış), eş anlam 6; zıt anlam 4; alt anlamlılık 2 ve ilişki kelime 1 olmak üzere toplam 212 bağdaşıklık ögeleri tespit edilmiştir. Uyarlamanın sonunda etkinlikler hazırlanmıştır.

Atalay (2021), Aytül Akal'ın "Kızım, Ben Çocukken..." adlı kitabını A1-A2 düzeyine uyarlamıştır. Çalışma, Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programına göre uyarlanmıştır. Uyarlama sonrası öğrencilerin okuma-anlama becerilerine katkı sağlamak için sözcük ve okuduğunu anlama alıştırmaları hazırlanmıştır. Uyarlama yapılırken Türkiye Maarif Vakfı'nın geliştirdiği Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı A1-A2 dil ve sözcük bilgisi göz önünde bulundurulmuştur. Cümleler A1-A2 düzeyine uyarlanırken isim-fiil, bağ-fiil ve sıfat-fiil yükleme dönüştürölmüştür. Öğrencinin sözcük düzeyine uygun olmayan sözcüklerin eş anlamı ya da yakın anlamı kullanılmıştır. Birleşik zamanlı olan fiiller ise anlamı bozmamak kaydıyla basit zamanlı fiillere dönüştürölmüştür. Konyar ve Mercan (2021), Sait Faik Abasıyanık'ın "Bir İlkbahar Hikâyesi", "İyilik Unutulmaz", "Son Kuşlar", "Balıkçısını Bulan Olta" ve "Ağıt" hikâyelerini A2 düzeyine uyarlamışlardır. Makalede hikâyeler hem yapısal hem de anlamsal olarak incelenmiştir. Uyarlama yapılırken Maarif Vakfı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı esas alınmıştır. Metin uyarlama yöntemleri bütün hikâyeye uygulanmış olup hikâyelerde daha çok birleşik zamanlı cümlelerin basit zamanlı cümlelere uyarlaması yapılmıştır. Ancak bazı yapılar düzeye uygun olmasa da öğrencinin zorlanmayacağı düşüncesiyle aynı bırakılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin karşılaştığı en büyük zorluğun uzun cümleler olduğu tespit edilmiştir.

Güdek ve Göçen (2021), Mustafa Kutlu'nun "Hayat Güzeldir" hikâyesini A2 düzeyine uyarlamışlardır. Kitaptan "Caney" ve "Çiçek Tefsiri" metinleri seçilmiştir. Her iki metin için de A2 düzeyinde 7-16 yıl arası derse giren uzmanlardan uzman görüşü almışlardır. Araştırmada 20 kontrol grubu 20 deney grubu toplam 40 A2 öğrencisi yer almıştır. Kontrol grubuna özgün metin; deney grubuna ise uyarlanmış metin verilmiş ve 10 çoktan seçmeli soru sorulmuştur. Araştırma sonucunda "Caney" özgün metni anlama testini doğru cevaplama oranının %31,5; "Çiçek Tefsiri"nin ise %34,5 olduğu görölmüştür. Metinlerin uyarlaması yapıldığında bu oranın "Caney" metni için anlama testini doğru cevaplama %70,5; "Çiçek Tefsiri" metni için ise %73 olduğu tespit edilmiştir. Uyarlanmış metinden öğrencilerin aldıkları puanlar ise "Caney" metni için 70,5; "Çiçek Tefsiri" metni için ise 72,5 şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin özgün metin sorularını anlama ve doğru

yanıtlama düzeylerinin düşük; uyarlanmış metnin sorularını anlama ve doğru yanıtlama oranlarının ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özcan ve Batur (2021), Köroğlu Destanı'nda yer alan "Demircioğlu ile Reyhan Arap" kolunu B1 düzeyine uyarlamışlardır. Uyarlama çalışmasında Yeni Hitit, Yedi İklim Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi yapıları dikkate alınmıştır. Çalışma; metin uyarlama tekniklerinden genişletme, kolaylaştırma ve sadeleştirme teknikleri kullanılarak uyarlanmıştır. Uyarlama işleminde hem sezgisel hem de yapısal yaklaşım birlikte kullanılmıştır. Genişletme işleminde seviyeye uygun olmayan sözcük ya da sözcük gruplarını çıkarmak yerine açıklayıcı bağlamlar eklenmiştir. Kolaylaştırma işleminde ise çizim ve görsel ekleme ile metinde geçen düzey üstü kelimelerin açıklanması için bir sözlükçe çalışması yapılmıştır.

Özdemir ve Eroğlu'nun (2022), yapmış olduğu çalışma ise yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapılan metin uyarlama çalışmalarının betimsel analizini içermektedir. Konuyla ilgili 46 çalışma belirlenmiştir. Araştırmalarının sonucunda metin uyarlama çalışmalarının 2010 yılında başladığı görülmüştür. %65,2'sinin yüksek lisans tezi; %56,8'inin A2 ve B1 düzeylerine yönelik; %76,4'ünün ise Modern Türk Edebiyatı metinlerinin uyarlandığı belirtilmiştir. Bazı halk edebiyatı ve modern Türk edebiyatı türlerinin uyarlaması yapılmıştır. Halk edebiyatı kaynaklı metinlerden 10 masal, 3 halk hikâyesi, 3 mizahi fıkra, 2 destan ve 1 efsane uyarlaması yapıldığı görülmektedir. Modern Türk edebiyatından ise 59 hikâye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmalarına bakıldığında en fazla uyarlama yapılan yazarın 19 eseriyle Ömer Seyfettin daha sonra 14 eseriyle Sait Faik Abasıyanık, 6 eseriyle Peyami Safa, 5 eseriyle Mustafa Kutlu, Refik Halit Karay ve Sabahattin Ali olduğu görülmektedir. Araştırmada uyarlanmış metinlerin okuduğunu anlamaya olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir.

Alan yazına bakıldığında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin okuma-anlama becerilerini geliştirebilmek ve bu alana katkı sağlamak amacıyla daha çok öykülerin uyarlanmasına yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Bakan, 2012; Eroğlu, 2015; Kutlu, 2015; Gürler, 2017; Erdem İpek, 2018; Süner, 2018; Demirel, 2019; Aktan, 2019; Gürsoy Akyüz, 2019; Özmen, 2019; Yayan, 2019; Ay, 2020; Kökcü, 2020; Ahmet, 2021; Yılmaz, 2021; Tuğrul, 2021; Konyar ve Mercan, 2021; Güdek ve Göçen, 2021). Son yıllarda metindilbilimsel ölçütler dikkate alınarak bazı uyarlama çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Ancak uyarlama çalışmaları içinde metindilbilimsel ölçütleri dikkate alan az sayıda çalışma bulunmaktadır (Bakan, 2012; Eroğlu, 2015; Erdem İpek,

2018; Süner, 2018; Aytan, Çakır, Belikara ve Ustaoglu, 2018; Nurlu ve Kutlu, 2020; Kutlu, 2021; Tuğrul, 2021).

İncelenen tezler ve makalelerden elde edilen sonuçlara göre metin uyarlamasının okuma-anlama için gerekli olduğu, öğrencinin okuma başarısını arttırdığı ancak okuma hızını etkilemediği, metin ile ilgili sorulan sorulara doğru yanıt verme oranının özgün metin ile uyarlanmış metin arasında uyarlanmış metin lehine bir değişimi ortaya çıkardığı görülmektedir. Yabancı dil öğretimi yapılırken öğretmenler en çok ders kitaplarına ihtiyaç duymaktadır. Ders kitaplarından sonra ihtiyaç duyulan diğer önemli materyal ise dil öğretiminde öğreticiye yardımcı olabilecek okuma kitaplarıdır. Öğrencilere kılavuzluk etme hedefiyle dil öğretimini gerçekleştiren öğretici, kaynak bulma ve kaynaklara erişim konusunda herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmamalıdır. Yabancılar Türkçe öğretiminde karşılaşılan kaynak eksikliğini ortadan kaldırmak için öğretmenlere yardımcı olma ve bu alana katkı sağlama amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmektedir. Sabahattin Ali'nin "Değirmen" hikâyesinin metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 düzeyindeki öğrenciler için uyarlanması çalışması; metindilbilimsel uyarlama yaklaşımını benimsemesi ve seçilen hikâyenin ilk kez uyarlanması bakımından önemlidir. Ayrıca yapılan bu çalışmanın alanda ihtiyaç duyulan okuma materyali eksikliğini gidermeye yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisinin Önemi

Ana dilde okuma becerisi nasıl önemli ise yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de okuma becerisi bir o kadar önemlidir. Yabancı bir dil öğretimi yapılırken öncelikle seçilmiş okuma metinleri ile öğretilecek dilin incelikleri öğrenciye kavratılmalıdır. Bu nedenle okuma, dil becerisi bağlamında kişiye öğrenmenin kapılarını açma konusunda yardımcı olan en önemli beceri alanlarından biridir. Yabancılar Türkçe öğretiminde okuma becerisine ana dili eğitimine göre daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü öğrenci; öğreneceği dilin tümce yapısına, kültürel bağlamına, kelime dağarcığına ait bilgilere sahip değildir. Özellikle yabancı bir dilde okunan metin ya da sözcükler uzun süreli bellekte kalmamaktadır. Ancak ana dilde okunan metinlerde durum tam tersidir. Bu da yabancı dil öğrenen öğrenciye okuduğunu anlama sürecinde ana dili okurlarına göre daha çok zaman kaybettirmektedir. Günümüzde de okuma, modern çağın gelişmesi ile insanların bilgi edinmesini sağlayan, kültür paylaşımı konusunda yardımcı olan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. TDK güncel sözlüğe okumanın tanımı yazıldığında “okumak işi, kıraat”¹ açıklaması yazmaktadır. (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022) Alan yazın taraması yapıldığında ise okuma kavramı ile ilgili tek bir tanımın olmadığı ve her bir araştırmacının okuma ile ilgili farklı bir özelliğe değindiği görülmektedir. Örneğin; okuma kavramını Binbaşioğlu (1993), yazılı sembollerin yer aldığı sayfadaki fikri anlamak ve sayfadan anlama ulaşmak; Kavcar, Oğuzkan ve Sever (2004), bir yazıyı, kelimeleri ve noktalama işaretlerini görmeyi, algılamayı ve kavramayı fiziksel ve zihinsel etkinliklerin bir bütünü; Karatay (2010a), akıl yoluyla ve duyu organlarıyla elde edilen verilerin eş zamanlı işlenmesine dayanan anlamlandırma süreci olarak; Döğüşken (2013) ise okumanın insanlar arasında iletişimi sağlamak için geliştirilen yazılı simgelerin anlaşılmasını sağlama etkinliği şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımlardan da yola çıkılarak okumanın asıl hedefinin anlam kurma olduğu söylenebilir. Sever (2015), okumanın anlam kurma sürecini değerlendirirken hem bilişsel hem duyuşsal hem de devinışsel becerilerin birlikte kullanılması gerektiğini belirtir. Okuma, öğrencinin belirli kurallar içerisinde simge ve işaretleri kavrayabilme sürecidir. Akbayır (2013), okuma edinimini algılama, hafızaya kaydetme ve yapılandırma olarak üç bölümde gerçekleştiğini ifade etmektedir. İlk olarak

¹(<https://sozluk.gov.tr/>)

gözle görme ve beyinle ilişkilendirme olan algılama aşamasının gerçekleştiği ve bu etkileşimin hızlı bir şekilde olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öğrenci, öncelikle harfleri algılar daha sonra algıladığını hafızasına yerleştirir. Okuma metinlerinde de öğrenci, öncelikle işaretleri sıralı bir şekilde algılamakta ve her bir işaret bir öncekine yeni anlamlar yüklemektedir. Böylece öğrenci hafızasında tutmuş olduklarını yapılandırmaktadır. Günay (2017) ise okuma metinlerinde yer almayan bilginin okur için yorumlama hürriyetinin olmadığından bahseder. Ancak okumanın hedefine bakıldığında sadece anlamak olduğu bunun haricindeki her şeyin bu hedef doğrultusunda ilerlediğini söyleyebiliriz. Dilde de anlamak ve anlaşılacak temel hedeftir. Okuduğunu anlamak ve bunu karşı tarafa iletmek dil eğitiminde çok önemlidir. Bu süreçte de ders kitapları ya da öğreticinin konuşması tek başına yeterli değildir. Öğrencinin, aynı bir küçük çocuk gibi gerece gereksinimi vardır. Her zaman mümkün olmasa da öğrenciye ek materyal verilmeli ve okuma eğitimine yardımcı olabilecek kaynaklardan yararlanılmalıdır. Okuma becerisi; anlama becerisini geliştirdiği gibi akıcı okumayı, okuma alışkanlığı kazanmayı ve kişide söz varlığını geliştirmeyi de amaçlamaktadır. Ancak yabancı bir dilde okuma becerisi çoğunlukla kişinin kendiliğinden kazanabileceği bir yeti olarak kavranmaktadır. Bu sebeple okuma becerisi geleneksel yöntemlerden öğretmen merkezli şekilde yürütülmektedir. Böylece öğretici ve öğrenci arasında bir etkileşim bulunmaktadır. Er (2005), okuma becerisinin metin ile okuyucu arasındaki etkileşim ile kazanılması gerektiği düşüncesinin son yıllarda göstergebilim, edimbilim ve ruhbilimin de katkısıyla daha da yaygınlaştığını ifade eder. Ana dilde olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde de okuma problemi dilbilim, yazınsal ve davranış bilimlerinin odak noktasıdır. Okuma; dikkatin, kavrama sürecinin ve hafızanın eş güdümlü bir şekilde yürütüldüğü bir işlemdir. Öğrenci o dilin kültürüne, söz varlığına ve cümle yapısına çok hâkim değildir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma ana dile göre çok daha gereklidir. Ana dilde okunan sözcüğe göre yabancı dilde okunan sözcük kısa süreli bellekte kalıp okuyucuya bu anlamda zaman kaybettirmektedir. Ana dildeki sözcükler ilk bakışta kavranırken yabancı dil öğretiminde bu süreç daha uzun sürmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de yapılan geleneksel okuma yöntemleri metinler üzerinde sözcük ve sözcük bilgisi şeklinde yapılmaktadır. Anlamı bilinmeyen sözcüklerin kullanımı ve sözcüklerin algılatılmasına önem verilmektedir. Ancak bu durum öğrenme sürecini daha da zora sokmaktadır. Çünkü öğrenci, okuduğu her sözcüğün anlamını algılamaya çalışacak böylece okumanın hangi amaçla yapıldığını unutacaktır. Yabancı dil öğretiminde okuyucu; okuma becerisinin

kavratma amacıyla yapıldığını bilmeli, düşünceler arasında bağlantı kurabilmeli, metindeki bilgilerle kendi bilgisini karşılaştırabilmeli ve birden fazla sözcüğü kavrayabilmelidir.

İnsanlar bilgi birikimlerinin çoğunu akademik, kültürel ve tarihsel bilgileri okuyarak elde etmektedir. Arıcı ve Taşkın (2019), bilimsel anlamda bilginin okuyarak kazanılan bir süreç olduğunu dile getirmektedir. İnsanoğlu sahip olduğu en karmaşık bilgidен en basit bilgiye kadar hepsini okuma becerisi sayesinde kazanmaktadır. Aytaş (2005), insanların beş duyu organıyla öğrendiklerinin %1'ini tatma, %1,5'ini dokunma, %3,5'ini koklama, %11'ini duyma ve %83'ünü ise görme duyusu ile kavradıklarından bahsetmektedir. Buna göre de hem göze hem de kulağa hitap eden okumanın öğrenmede %94 oranında önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Okuma eğitimi yapılırken bireyin eğitim durumu ve yaşı gibi farklılık gösteren etmenler gözetilerek hareket etmenin doğru bir tutum olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü okuma; eğitim durumuna ve yaşa göre farklılık göstermektedir. Bu durumda farklı yöntemler sağlanarak okuma eğitimi gerçekleştirilebilir. Dönemler ve özellikler dikkate alındığı sürece okuma eğitiminin daha başarılı bir şekilde sürdürülebileceği söylenebilir. Okuma, insandan insana ve öğrenciden öğrenciye farklılık göstermektedir. Okumanın gereksinime göre türlerinden *göz atarak okumada*; okunan yapıt ile ilgili genel bir düşüncenin olması gerekmektedir. Bu nedenle yapıtı kimin yazdığına ve içindekiler kısmına bakılmaktadır. Kitabevinde ayak üstü okunan kitaplar göz atarak okumaya örnek verilebilir. Bu okuma şekline bu nedenle ayak üstü okuma da denmektedir. Bu okuma yapılırken kavrama ve anlama tam olmadığı için okunan yapıt için kesin bir fikir oluşmamaktadır. Göz atarak okumada öğrenciye kitap kısa süre gösterildikten sonra kitabın kapağının biçimi ve rengi, kitabın yazarının kim olduğu gibi bazı sorular sorarak öğrencinin ilgisini ve dikkatini çekmek önemlidir. *Gözden geçirme okumada*; belirli bir konuya yönelmesi bakımından göz atarak okumadan farklılık göstermektedir. Bir konu hakkında kavramın algılanmasını temel almaktadır. Bu nedenle bu okuma türü için başka konu ve kavramlar önemli değildir. Bu tarz alıştırmalarda belirlenen bir metin, kısa bir şekilde gözden geçirilir ve bu metne yönelik sorular sorularak bilgilerin anlamlandırılması sağlanır. *Çalışmak için okumada*; tamamen öğrenme hedefiyle yapılan bir okumadır. Öğrenci okurken not alabilir ve özetlemeden faydalanabilir. Yapıttan seçilen bazı bölümler yüksek sesle okunarak tekrar edilmektedir. *Serbest okuma* ise en çok tercih edilen okuma türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok fazla dikkat gerektirmeden hızlı bir şekilde yapılmaktadır. *Dikkatli okuma*; adından da anlaşılacağı üzere dikkat gerektiren bazı bilimsel eserlerin ve eski

yazıların okunmasıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca bu okuma türünde yardımcı kaynaklardan ve sözcüklerden yararlanılmaktadır.

Dil becerileri düşünüldüğünde okuma, öğrenci için diğer alanları da öğrenmesi açısından önemli bir anahtar niteliği taşımaktadır. Bir metne bakarak, kendi zihin dünyasında bunu anlamlandırmak, sese çevirmek ve metnin vermek istediği mesajı öğrenmek hiç de kolay değildir. Güneş (2013), okuma sürecinin beyinde yapılandırılması için öncelikle görme daha sonra algılama, seslendirme ve anlama gibi basamakların gerçekleştiğinden bahsetmektedir. Okuma becerisinin de öğrenci için ilk süreci, önce metni görme ve tanıma daha sonra metni anlama şeklinde ilerlemektedir. Akyol (2013), okumanın anlamayı gerçekleştirmek için yapıldığını ve okumanın yazar ile okuyucu arasında kurulacak fikir alışverişi ile gerçekleşebileceğini ifade eder. Bu sayede öğrenci, yapıt ile kurmuş olduğu bağ sayesinde anlamayı gerçekleştirerek okuma becerisini amacına ulaştırmış olur. Okuma becerisinde zihinsel ve psikomotor becerilerin bir arada kullanılması gerekmektedir. Okuma, anlama becerisini geliştirmenin yanı sıra kişide söz varlığını, akıcı okumayı ve okuma alışkanlığını da geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu özellikler bireye kazandırılırken çevresel faktörlerin ve öğretim programlarının etkisi de unutulmamalıdır. Okuma öğretimi yapılırken bazı özellikler bulunmaktadır. İlk olarak öğrenci, okuduğu metinden bir anlam çıkarmalıdır. Şayet öğrenci okuduğu metinden bu anlamı çıkaramıyorsa o okuma olmaz sadece öğrencinin bazı sözcükleri sesletiminden başka bir işe yaramaz. Bu yanılgıya düşen dil öğrencileri, okumayı yalnızca metinden hiçbir anlam çıkarmadan metinde yazılan sözcükleri doğru okuyabilme olarak görmektedir. Ancak bu okuma becerisinin amacı dışındadır. Tıpkı öğreticinin bir metni okurken çıkarmış olduğu sesleri öğrencinin dinlemesi gibi. Burada okuma becerisine katkıdan ziyade dinleme anlama becerisine katkı sağlanmaktadır. Okuma becerisinin amacı öğrencinin ilgi ve yeteneklerine göre değişebilir. Ancak dil öğretiminde bazı ortak amaçlar vardır ve bu amaçları Demirel (2012), şu şekilde ifade eder:

- Sözcükleri doğru bir şekilde anlayarak ve devamlı okuyarak okuma becerisi kazanmak
- Söz dağarcığını zenginleştirmek
- Okumanın bilgiyi elde etme yöntemlerinden biri olduğunu anlamak
- Doğru ve etkileyici bir üslupla yazılan metinleri okuyarak anlatım gücünün gelişmesini sağlamak
- Okumayı alışkanlık haline getirerek bundan zevk duymak

Tabii ki okumada asıl amaç metinde verilmek istenen iletinin ne olduğunu kavramaktır. Özellikle yabancılara Türkçe öğretiminde öğrenci metinde yazan her sözcüğün ve cümlelerin anlamını anlamayabilir. Fakat metinde yazarın vermek istediği düşüncüyü anlayabilirse okuma amacına ulaşmış sayılır. Anadil eğitiminde olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde de öğrenciden okuma becerisini geliştirmesi beklenir. Okuma becerisini geliştirmek için öğrenciden istenenleri Demirel (2012) şu şekilde belirtmektedir:

- Başlığı verilen metnin konusunu tahmin etme
- Okunan metne uygun bir başlık tavsiye etme
- Okuma metninde geçen anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etme
- Okunan metin hakkında genel bilgi edinme
- Okunan metin ile ilgili detaylı bilgi edinme
- Okunan metin ile ilgili ana düşüncüyü ve yardımcı düşünceleri keşfetme
- Okunan metin ile ilgili bilgileri aktarma
- Okunan metni özetleyebilme

Okuma eğitiminde nitelikli bir okumayı gerçekleştirebilmek için metinleri oluşturan başlıklar, metnin türleri, metnin anlaşılabilirliğini sağlama, metnin nitelikleri ve stratejileri birçok araştırmacının araştırdığı konular haline gelmektedir. Balcı ve Dündar (2017), anlama sürecinde dikkat edilmesi gereken unsurları belirtirken metnin bağdaşıklığının, tutarlılığının, ikna ediciliğinin, amaçlılığının, şartlara uygunluğunun, metinlerarası niteliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamışlardır. Çünkü bir metni anlamada yapısal bir farklılık bulunuyorsa öğrencide metni anlamayı doğrudan etkileyebilir. İşeri de (1998), bu konuda metinlerdeki yapısal farklılıkların anlama sürecini doğrudan etkilediği düşüncesini dile getirmektedir. Okuma eğitimde, okuduğunu anlamaya yönelik en önemli unsurlardan biri de okuduğunu anlama izlemleri olduğunu söyleyebiliriz. Bireye kılavuzluk eden izlemler metni kavramayı ve metni çözümlemeyi sağlarken metindeki yapının içeriğinin anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır. Akyol (2013), bireyin; bu yolla hem metni daha kolay değerlendirdiğini hem de metni hatırlama sürecinin kolaylaştığını ifade eder. Okuma-anlama süreci düşünüldüğünde kullanılan izlemler genel olarak okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası şeklinde gruplandırılmaktadır.

Paris, Wasik ve Turner (1996), okuduğunu anlama sürecindeki izlemleri şu şekilde gruplandırmıştır:

Okuma Öncesinde Kullanılan İzlemler:

1. İyi bir fiziki ortam yaratmak
2. Okuma hedefini tespit etmek
3. Ön bilgileri elde etmek
4. Başlıkla ilgili sorular yöneltmek
5. Bilgiyi düzenleme konusunda kavram haritası oluşturmak
6. Ana fikri kestirebilmek için metni taramak
7. Metni tarayarak başlık, alt başlık ve resimleri belirlemek
8. Elde ettiği bilgileri incelemek
9. Metnin çeşidini ve üslubunu belirlemek
10. Konu hakkında ne biliniyorsa onu açıklamak
11. Okunacak metinde neler olabileceğini öngörmek

Okuma Sırasında Kullanılan İzlemler:

1. Okuma ile anlamayı denetlemek
2. Ana fikri tespit etmek
3. Metinden yeni ve değişik anlamlar yakalamak
4. Metnin çeşidini belirlemek
5. Konuşma çizgilerini kontrol etmek
6. Yeni sözcükleri not almak
7. Her bölümün ana düşüncesini kestirmek
8. Metni analiz etmek
9. Okunan metin ile ön bilgileri kıyaslamak
10. Öğrenilen bilgilerin değerini belirlemek
11. Metni tekrar okumak veya kontrol etmek

Okuma Sonrası Kullanılan İzlemler:

1. Metin ve yazarı özne olarak eleştirmek
2. Okuma öncesindeki öngörülerin gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemek
3. Notları, açıklamaları ve altı çizili ifadeleri kontrol etmek
4. Metinden çıkarılabilecek anlamı ifade etmek
5. Bilgileri derleyip güçlendirmek
6. Bilgileri kontrol etmek
7. Bilgileri detaylandırmak ve analiz etmek
8. Gereksinim duyulan ek bilgiyi anlatmak

9. Öğrenilen yeni bilgiyi akılda tutmak
10. Metinle gerçek hayattaki yaşantıları karşılaştırabilmek
11. Metni bilimsel olarak eleştirebilmek

Bauman (1984), okuma-anlama izlemlerini kullanan okuyucuların zihinlerinde birtakım bilgileri canlandırabileceklerinden ve olayları önceden kestirebileceklerinden bahsetmektedir. Bu sayede doğru izlem yapan okuyucuların, bilgileri daima gözden geçirme olanaklarının olduğunu ifade eder. Gözden geçirme okuyucunun ana düşünceyi ve yardımcı düşünceyi tespit etmesini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle okuyucu hem metin içi hem de metin dışı öğeleri kontrol etme olanağına sahip olur. Lovett ve Flavell (1990), izlem kullanımının zamanla bilgi yönünden yeterli olan/deneyimli okuyucularla bilgi yönünden yeterli olmayan/deneyimsiz okuyucular arasında göze çarpan farklılıkların türemesine sebep olacağını ifade etmektedir. Dil becerileri düşünüldüğünde okuma becerisi, bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bireyin her alanda yetkin olmasını sağlar. Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında (ADOÇEP); öğrencinin dört temel beceride de yetkinliğinin olması beklenmektedir. Okuma becerisi, anlamaya yönelik bir beceri olduğundan öğrencinin düzeyine ve yaşına göre materyaller uygun hale getirilebilir. Ders kitaplarındaki öğretici, (düz yazı, diyalog vb.) edebî (roman, şiir, hikâye vb.) ve özgün metinler (mektup, afiş, kullanım kılavuzları, yemek tarifleri vb.) okuma materyali olarak önemli bir yere sahiptir. Ders kitapları haricinde öğrenciye sunulan materyallerde öğrencinin motivasyonunu artırıcı niteliktedir. Okuma, iki şekilde gerçekleşebilir. İnsanlar; ya boş zamanlarını değerlendirecek bir etkinlik olarak ya da bir konu hakkında bilgi sağlamak için okumaya başvurabilir. Ancak bir dil öğrencisinin amacı; öğreneceği dilde okuma hızını ilerletmek ve dilde öğreneceği yeni sözcüklerle bilgi sahibi olmaktır. Böylece kültürel farkındalıkla kişisel ve dilsel gelişimine yarar sağlayacaktır. İster ana dilde ister yabancılara Türkçe öğretiminde olsun okumanın asıl amacı anlamadır. Bundan dolayı dilbilimsel ölçütler ile anlamın bağlam üzerinden şekillenmesi metni daha önemli kılacaktır. Dört beceriden biri olan okuma; bir ülkenin kültürel özelliklerini tanıtmaya, bilimsel konularda inceleme yapabilme ve günlük olaylardan haberdar olabilme de okuma becerisinin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemli başlıklarından biri okuma becerisini geliştirmek olmalıdır. Günümüzde Avrupa Konseyi'nin 47 üyesinin beraber uyguladıkları Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programı (ADOÇEP) projesi de okumanın geliştirilmesi gereken temel dil becerileri arasında olmasının önemini vurgulamaktadır.

3.1.1 Okumanın Diğer Dil Becerileri ile İlişkileri

Yabancılar Türkçe öğretiminde de kullanılan materyaller arasında en çok tercih edilenler arasında okuma metinleri gelmektedir. Okuma metinleri içerisinde de birçok etkinlik bulunmaktadır ve sadece okuma etkinliği alanında da sınırlı kalmamaktadır. Bir okuma metni öğretici tarafından sesli bir şekilde okunduğu zaman öğrencilerin dinleme becerilerine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca öğrenci, okunan metin sayesinde kelimelerin nasıl sesletildiğini de öğrenmektedir. Sınıf içinde okunan metinlerde öğrencilerin harfleri nasıl seslendireceğine yardımcı olan öğretici, öğrenci için bir rol model olmaktadır. Bu durumun tam tersi düşünüldüğünde öğrenci metni okuyup öğretici dinlediğinde öğrencinin harfleri çıkarmasına, vurgu ve tonlamalara dikkat etmesine öğretici yardımcı olmaktadır. Böylelikle konuşma etkinliğine de katkı sağlanmaktadır. Sınıf içerisinde yapılan etkinliklerde öğretici okuma metnini okumadan önce öğrencilere sorular sorarak onları güdüleyebilir. Aynı zamanda okunacak okuma metni ile ilgili daha öncesinden bilgi sahibi olup olmadıklarını anlayabilir. Öğrencilerin verecekleri cevaplar sayesinde yine konuşma becerilerine katkı sağlanabilir. Okuma metninin başlığından yola çıkılarak da öğrenciler okuma öncesinde derse karşı güdülenebilir. Örneğin “Batıl İnanç” başlıklı bir metinde batıl inancın ne olduğunu, daha önce böyle bir kavramı duyup duymadıkları, kendilerinin hangi batıl inançlara sahip olduğu ve metinde hangi batıl inançlardan bahsedileceği gibi sorular öğrencilere yöneltilebilir. Okuma etkinliği anında öğretici, yansıtım aygıtından ya da ders kitabından okuma metni ile ilgili görsellerden yararlanabilir. Aynı şekilde okuma etkinliği anında öğrencilerin bilemedikleri sözcükler metinden tespit edilebilir. Metinde geçen cümlelerin bağlamından tahmin etmeleri istenebilir. Okuma etkinliği sırasında boş bırakılan yerlerin öğrenci tarafından doldurulması istendiğinde de öğrencinin yazma becerisine katkı sağlanabilir. Okuma-anlama etkinliği sonrasında ise öğrencilerin okudukları metinden ne anladıkları sorulabilir. Böylece yine konuşma becerilerine katkı sağlanmış olur. Kısacası yabancı dil öğretiminde okuma-anlama becerisi birden çok beceriye yardımcı olmaktadır.

3.2 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Özgün Metinlerin Yeri

Dil öğretimi yapılırken öğrencilerin becerilerini geliştirmek amacıyla metinlerden faydalanılmaktadır. Bu metinler özgün ve oluşturulmuş olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Her düzeyde öğrencinin kazanım edinimi ve öğretimi için kullanılan

metinleri kavrama ve kavratma becerilerine uygun hale getirilen materyaller bulunabilir. Aynı zamanda bu yolla etkinliklerin hazırlanması okuma-anlama sürecine de büyük katkı sağlayacaktır. Dil öğretiminde temel ve orta düzeyde kullanılan ve Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında (ADOÇEP) özgün metinler romanlar, tiyatrolar, hikâyeler, şiirler, gazeteler, masallar, broşürler ve ilânlar gibi günlük hayatta karşılaşılabilecek talimatlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Demircan (2012), kurmaca metinleri gerçek yaşamla eş olmayan okuru direkt harekete geçirmeyecek yaşantı örneklerini sunan metinler olarak tanımlamaktadır. Oluşturulmuş metinler, öğrenilen bir sözcüğü ya da bir dil bilgisi konusunu güçlendirmek gibi hedeflerle, gereksinimlerden hareketle hazırlanmış metinlerdir. Bu metinler, bir hedefe yönelik oldukları için kullanılan dil günlük yaşamdakinden farklı bir hale gelmektedir. Bu nedenden dolayı oluşturulmuş metinler için öğretilen dil bilgisi yapılarını kullanmayı zorunlu kıldığından ötürü dil yapılarının zorlanmasıyla oluşturulmuş metinler de denilebilir. Bu metinlerde her ne kadar sunî bir dil kullanılsa da dil öğretimindeki yararı inkâr edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü oluşturulmuş metinlerin güçlendirici ve öğretici bir yönü olduğu için çoğunlukla dil öğrencilerinin her düzeyde sıklıkla tercih ettikleri bir durumdur. Özgün metinler ise herhangi bir dil kaygısı gütmeksizin yazılan, içinde bulunan toplumdan yaşam kesitleri sunan ve öğrencinin kültürel öğelerle direkt olarak karşılaşmasını sağlayan metinlerdir. Öğreniciye dil ile kültürü anlama ve yorumlama fırsatı tanımaktadır. Young'un (1999), bu konuda yapmış olduğu deneysel çalışması özgün metinlerdeki kültürel bağlamın avantajını ortaya koymaktadır. Bir grup öğrenci üzerinde farkı uyarlama çalışmaları yapılmış ve en kısa olanın kültürel bilgi ile ilgili yanlış anlaşılmalara neden olduğu gözlemlenmiştir. Öğrenciler, bu süreç içerisinde sözcükleri tek tek anlamış fakat kavramsal bütünlüğü yakalama açısından problem yaşamışlardır. Bu araştırmanın sonucunda da özgün metinlerdeki kültürel bilgi ve dil bilgisi unsurlarının metinden azaltılarak çıkartılması uyarlanmış metinlerin anlamayı zorlaştırdığı belirlenmiştir. Özgün metinlerin öğrencinin motivasyonunu artırıcı bir etkisi de bulunmaktadır. Öğrenici kendi kültüründe var olan ortak özellikleri ya da farklılıkları keşfedecektir. Böylece öğrencide okuma isteği oluşacaktır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde özgün metinler, dil öğretimi yapılırken tabii ki kullanılabilir ancak dil öğretiminin hangi sürecinde kullanılacağı önem taşımaktadır. Çünkü özgün metinler dilin birçok ilkesini içinde barındırmaktadır. Metnin kapsamından bilinç dünyasına gibi birçok bağlamı içine almaktadır. Bu sebeple de iletişimci yaklaşımı benimseyenlerce özgün metinlerin uyarlama

yapılmadan kullanılması gerektiği yönünde bir düşünceleri vardır. Larsen-Freeman (2002) ve Crossley, McCarthy ve McNamara'ya göre (2007) öğrencinin dilin gerçek bağlamıyla ve dilin doğal örnekleriyle karşılaştırma yapabilmesi için metinlerin özgün haliyle kullanılması gerektiğini açıklamaktadırlar. Özgün metinler, öğrenciler için özel olarak hazırlanan metinler olmamakla beraber dilin doğal yapısı gereği içerisinde sanatlar ve estetik öğeler bulundurabilir. Böylece içerisinde yer alan dil bilgisel yapılar ve bazı sözcükler öğrencinin düzeyine uymayabilir. Wallace (1992), özgün metinlerin tanımını yaparken dil düzeyine uygun olması gerektiğinden bahsetmektedir. Yabancılar Türkçe öğretim kitaplarına baktığımızda ise özgün metin kullanımının fazla olduğunu görmekteyiz. Ayrıca özgün metin kullanımının yanı sıra temel düzeyde uyarlanmış metinler de kullanılmaktadır. Hem özgün hem de uyarlanmış metinlerin benzer ve farklı yönleri bulunmaktadır. Bunları kısaca ifade etmek gerekirse;

Özgün metinler, dil bilgisi yapılarına dikkat etmeden daha çok ana dil okurlarına yönelik yazılmış metinler olarak karşımıza çıkmaktadır ve buradaki amaç eğitsel değildir. Demircan (1990), özgün metinlerin gerçek hayatta okuyucuya faydalı olabilecek bilgileri sağladığından bahsetmektedir.

Oluşturulmuş metinler, Yazarın insana ait duygu, düşünce ve düş gücüyle dilin anlatım olanaklarını da kullanarak yeniden oluşturduğu bir gerçeklik şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle iletişimsel bağlamda kullanım imkânı azdır ve gerçekliğini kaybetmiştir. Durmuş (2013a), öğrenciye sunulan metnin dil bilgisi özelliklerinin karmaşık yapısının giderilmesi ve söz varlığının kullanım sıklığına göre uygun sözcüklerle değiştirilmesinin esas olduğunu dile getirmektedir. Bununla birlikte uyarlanmış metinlerin öğrencilerin yeterlik düzeylerine göre doğrudan oluşturulmuş metinler de olabileceğini ifade etmektedir.

Oluşturulmuş metinler, dil öğretimi yapan öğretmenler tarafından dil bilgisi yapılarını güçlendirmek gibi özel bir amaçla hazırlanmaktadır. Tüm bu bilgiler doğrultusunda özgün metinler; gerçek ve gündelik hayatın ürünü olan ve dilin doğal özelliklerini içine alan metinlerken oluşturulmuş metinler; gerçek ve gündelik hayatın ürünü olmayan belirli bir hedef doğrultusunda önceden tasarlanıp yazılan metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da iki metin arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan yazın taraması yapıldığında genel düşüncenin özgün metin kullanımının daha işlevsel ve geçerli olduğudur. Bu durumu Polat (1990), hedefin öğrenciyi hayata hazırlamak olduğu için ders kitapları haricinde mevcut olmayan uyarlanmış metinler yerine özgün metinlerin

kullanılması gerektiğinden bahseder. Polat'ın (1990) bu düşüncesi alandaki genel düşünceyi de ifade eder tarzdadır. Özellikle ders kitaplarında ve yardımcı okuma materyallerinde topluma ve sosyal bir amaca katkı sağlayan özgün metinleri kullanmak, öğretilecek hedef dili doğallıktan uzaklaşmadan verme açısından önem arz etmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenci okuduğu metinden genel bir düşünceyi, bilgi edinmeyi ya da metni anlamayı gerçekleştirmek için okuyorsa metin uyarlamaya gereksinim yoktur. Ancak öğrenci okuma metinlerini dil merkezli ve o dili öğrenme amacıyla gerçekleştiriyorsa uyarlanmış metindeki sözcükleri anlayabilmesi açısından yararlı olacaktır. Özgün metinlerin kalitesinin değiştirilmesi, özgünlüğünün ve anlamının korunmaması en çok kaygı duyulan konudur. Ancak dil öğretimi yapılırken öğretici ve öğrenci arasında iletişimsel aktarma sırasında anlaşılabilirlik çok önemlidir. Eğer anlaşılma olmazsa buna da iletişim dememiz olanaksızdır. Bu sebeple dil öğretimi yapılırken gereksinim duyulan bütün materyallerin amacı anlaşılabilirliği kanıtlamak içindir. Özellikle uyarlama yapılan metinlerde öğrenci için hedef dile ait sözcüklerin bütününe anlama, yeni öğrendiği sözcükleri bağlam içinde kullanma ve bu süre zarfı içerisinde de metnin doğal yapısında yer alan kültürel ve estetik hazzı yaşamaktır.

Lüleci (2010), dil öğretimi için oluşturulan birçok biçim ve üslup özelliklerini içine alan dil malzemesi çeşitliliğinden (mektuplar, davetiyeler, telefon konuşmaları, resmî yazışmalar vb.) bahseder ve diğer yandan değiştirilen dil malzemeleriyle karşılaştırıldığında kolay elde edilebilir olmasıyla özgün malzeme kullanımının kolaylaştığını belirtir.

Günümüzde Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe ders kitaplarına bakıldığında bile ana dili öğretiminde Türk edebiyatına ait birçok yapıt günümüz Türkçesine uyarlanarak verilmektedir. Bu durumun doğru olup olmadığını tartışmak yerine dil öğretimi sürecinde yapıtlarda yer alan estetik duyguyu ve mükemmelliği öğrenciye aktarırken “anlaşılabilirlik” olgusu çok daha önemlidir. Özgün metin kullanılması gerektiğini savunanlar da metinlerin yapay olmayan bir dille ve kendi içerisinde tutarlılığına değinmektedirler. Özgün metnin dil öğretimi yapılırken okuma-anlama becerisinde kullanılması ve okuma becerisinin gelişimi açısından önemli olduğu düşüncesi hâkimdir. Ancak özgün metinler, dil öğretiminde herhangi bir özel amaca göre hazırlanmamıştır. Fakat bazı araştırmacılar, özgün metinlerin kullanılması gerektiğinden bahsetmektedir. Zira bu metinlerde öğrenci kendi hayatında karşılaşılabileceği dilin gerçek örneklerini görmüş olacaktır. Bu konuda Wallace (1992), özgün metinleri herhangi bir eğitsel kaygı

gütmeden gerçek hayat metinleri olarak açıklamaktadır. Bu sebeple özgün metinler ana dil konuşurları için hazırlanan ve metinler içinde yaşayan dili yansıtan metinlerdir. Özgün metinlerin sunulma şekilleri de gerçek yaşam metinlerine yardımcı olmaktadır. Berardo (2006), özgün metinlerin bir görsel üzerinden sunulmasının bağlamı daha iyi anlamaya yardımcı olacağı düşüncesindedir. Böylece okuyucu, yalnızca metnin anlamını değil onun nasıl kullanıldığını da anlamış olacaktır. Özgün metnin kullanılması gerektiğini savunanlar, uyarlanmış metinlerin dilinin doğal olmadığı ve öğrencinin gerçek yaşamda karşılaşmayacağı türden olduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenle öğretim yapısı olarak uygun olsa da okuma metinleri olarak iyi bir seçim olmayacağı görüşündedirler. Uyarlanmış metinler, öğretilmesi gereken dil bilgisi kurallarına odaklandığı için düzeye göre yapılar ve sözcükler seçilmektedir. Bu da metinlerin çeşitlilik açısından az olmasına yol açmaktadır. Crossley vd. (2007), uyarlanmış metinlerin özgün metinlere geçiş sürecini yavaşlattığını söylemektedirler. Çünkü uyarlanmış metinlerde kullanım sıklığı az olan sözcükler metinden çıkarılarak metnin yapısında kullanılan dilin, bozulmasına neden olmaktadır. Bu durumda da öğrenci, uyarlanmamış metinler ile ilgili yanlış bir strateji geliştirmek zorunda kalmaktadır. Böylece öğrenci karşısına çıkan özgün metinleri okumada problem yaşayacaktır. Özellikle uyarlanan metinlerden beklenen yarar dil öğrencisi için hedef dile ait sözcük ve sözcük gruplarının tamamını anlama, yeni sözcükleri bağlam içerisinde kullanma ve kültürel birikimi ortaya çıkarmaktır. Kısacası özgün metin savunucuları, metinlerin daha tabii bir dil ve tutarlılığa sahip olduğunu savunmaktadır.

3.3 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Uyarlanmış Metinlerin Yeri

Günümüzde yabancı dil öğretiminde yazınsal yapıtların kullanılması tartışmalı bir konudur. Özgün metinler ana dil kullanıcıları için oluşturulduğundan dilin farklı kullanımlarını örnekleyen, kültür boyutunu gözler önüne seren zengin bir içeriğe sahiptir. Bu özellikler yabancı dil öğrencileri için dili çeşitli boyutlarda görme fırsatı sunduğu gibi dilsel yetersizlik hissi de yaratmaktadır. Metinlerin özgün kullanımı ileri düzey öğrencilerinde başarı sağlarken temel ve orta düzeyde hedef dili öğrenenler için aynı derecede başarıyı sağlayamamaktadır. Öğrenci, yeni bir dili öğrenirken karşılaştığı zorluklar karşısında anlaşılamayan bir şeyden uzak durma eğilimine girebilir. Durmuş (2013a) yabancı dil öğretiminde uyarlanmış metni, bir metnin dil seviyelerine göre değiştirilmesi neticesinde kendini gösteren metinler olduğunu belirtir. Bu uyarlamalar

içerisinde en çok tercih edilen yöntemin ise değiştirme olduğu söylenebilir. Değiştirme aşağıdaki gibi yapılabilir:

1. Sözcüksel değiştirme:
 - a. Az kullanılan sözcük ya da ifadenin, daha sık kullanılan sözcük ya da ifadeyle değiştirilmesi.
 - b. Cümleden bazı sözcük ya da ifadelerin atılarak sözcüksel yoğunluğun azaltılması.
 - c. Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla cümleye yeni sözcük ya da ifadelerin eklenmesi.
2. Sözdizimsel değiştirme:
 - a. Devrik cümlelerin kurallı hale dönüştürülmesi ve cümledeki sözcüklerin ya da ifadelerin yeniden sıralanması.
 - b. Uzun cümlelerin kısa cümlelere ve bağlı, sıralı ya da bileşik cümlelerin basit cümlelere dönüştürülmesi, yani cümlelerin bölünmesi.
 - c. Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla ayrı cümlelerin sebep-sonuç, amaç-sonuç, zıtlık, vb. anlamı taşıyan bağlaçlarla birleştirilmesi.
3. Sözcüksel-sözdizimsel değiştirme:
 - a. Sözcük, ifade ve yapıların tekrarından kaçınarak metni küçültme.
 - b. Yapısal ve anlamsal olarak karmaşık olan ifadeleri yeniden kurma.
 - c. Cümledeki örtük anlatımları ya da anlaşılması zor yapıları açıklamak için metne eklemeler yapma.
4. Biçimsel değiştirme: Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla bir paragrafın birkaç kısma bölünmesi ya da bağlaçlar kullanılarak iki paragrafın birleştirilmesidir. (Alderson,2000; Chang, 2008; Nation, 1993'e atfen Bölükbaş, 2015a, s.928)

Yazınsal metinlerin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi, metinlerin anlaşılabilirlik oranlarını artırmaktadır. Ancak yazınsal yapıtlar farklı şekillerle ve tabii söylem ve bağlamlarla farklılık gösterebilmektedir. Dil öğreniminde yazınsal metinler ileri düzeyde özgün şekliyle yer almaktadır. Metinlerin özgün kullanımı ileri düzeyde başarı sağlarken temel ve orta düzeyde hedef dili öğrenenler için özgün metinlerin kullanımı aynı derecede başarıyı sağlamayabilir. Yazınsal metinler farklı imge, algılayış ve hayal gücü kullanılarak oluşturulmuş yapıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple yazınsal metinlerin hiçbirinin oluşturulma hedefi yabancı bir dili öğretmek değildir. Söz konusu bu yapıtlar ana dili konuşucularına göre yazılmaktadır. Yabancı bir dili henüz yeni öğrenmeye başlayan öğrenciler için yazınsal metinleri özgün biçimleriyle öğretmek öğrencilere faydadan çok zarar getirebilir. Öğrenci, yeni bir dili öğrenirken karşılaştığı zorluklar karşısında anlaşılamayan bir şeyden uzak durma eğilimine girebilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin öğrenciye uygun hale getirilmesi, metinlerin anlaşılabilirlik oranlarının seviyeye uygun yükseltilmesi gerektiği düşünülebilir. Yazınsal metinlerin uyarlanması ise anlaşılabilirliğin arttırılmasına yönelik önemli bir işlem olarak görülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitapları ve materyallerde kullanılan özgün metinler çoğunlukla ileri düzeyde karşımıza çıkmaktadır. Temel ve orta düzeydeki öğrenciler için hazırlanan materyallerde özgün metinlerin kullanılması, amaçlanan başarıyı sağlayamayacaktır. Çünkü bu düzeylerde özgün metinler, söz varlığı, cümle yapıları ve dil bilgisi özellikleri ile düzeye uygunluk göstermeyecektir. Bu sebeple dil

öğretiminde, düzeye uygunluk göstermesi açısından metin uyarlama önemlidir. Yabancılar Türkçe öğretiminde de sıkça kullanılan hedef düzeye uygun olarak okuma kitapları ya da uyarlanmış metinler temel ve orta düzey öğrencileri için kullanılmaktadır. Özgün metinler tabii ki dil öğretimi için önemlidir fakat özgün metinlerin temel ve orta düzeyde faydalanmanın bazı zorlukları olabilir. Bu sebeple ortak görüş olan uyarlama çalışmaları yapılabilir. Ancak uyarlama çalışmaları yapılırken sezgisel, yapısal ve metindilbilimsel yaklaşımlardan en az birine dayanmayan uyarlamalar bilimsel olarak bir ön yargının ortaya çıkmasına yol açabilir. Hâlbuki gerek metindilbilimsel ölçütler doğrultusunda gerekse ADOÇEP'e bağlı kalarak uyarlama çalışmaları bilimsellik kazanabilir. Özgün metinlerde uyarlama çalışmaları yapılırken yapılan en büyük eleştiri de metinlerde anlamsal ve bağlamsal bozulmaların olmasıdır. Metindeki uzun cümlelerin kısaltılması, gereksiz olarak görülen sözcüklerin çıkartılması, metnin yapısının bozulması gibi işlemler sebebiyle özgün metinlerin vermek istedikleri mesajın anlamını yitirmesi yapılan eleştirilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uyarlama çalışmaları yapıldığında ise dil öğrencisi, kendinin yeterli olup olmadığını test etme olanağını bulacaktır. Bu test etme süreci, uyarlanmış metin ile ilgili öğrencinin kendisine yöneltilen metin altı sorulara (metnin ana düşüncesi, konusu, başlığı vb.) verdiği yanıtlarla gerçekleşebilir. Öğrenci, elde ettiği bilgi birikimini test etmenin yanı sıra öğrenmiş olduğu sözcükleri bağlam içerisinde kullanacaktır. Özgün metinler, hedef öğrenci kitlesi için hazırlanmış, içerisinde çokça dilsel çeşitliliği alan ve yabancı öğrenciler için bilinmeyen dil bilgisi yapılarını barındıran metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte tam da bu gibi sorunları ortadan kaldırmak amacıyla metindilbilimsel ölçütler ve düzeye uygun yapılar esas alınıp uyarlama çalışmaları yapılarak özgün metinler yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kullanımına hazır hale getirilebilir. Öğrenci, metinlerde yer alan dil bilgisel yapılarla odaklanmak, o yapıların nasıl kullanılması gerektiğini öğrenmek ve metinde yer alan sözcükleri anlamlandırmak gibi zorlu bir sürece girecektir. Aslında Krashen'in (2009), teorisinde de anlattığı gibi öğrenci bilinen yapılar arasında bilinmeyen yapıları da gördüğünde öğrenme sürecini daha kolay ve rahat bir şekilde yürütecektir. Öğrenci, özgün metinlerde bilinmeyen yapılarla sıkça karşılaşacağından dolayı bu süreçte zorlanacaktır. Ancak içinde az da olsa bilinmeyen dil bilgisel yapılarla karşılaştığında öğrenci metnin sonuna doğru kendine uygun problemlerle başa çıkmayı öğrenecektir. Örneğin B1 düzeyindeki yapılarla dolu bir metinde, B2 düzeyine ait bilmediği bir yapı ile karşılaşan öğrenci, bilmediği bu yapının metindeki görevini ve bu göreve bağlı anlamsal

değeri bulabilme gücüne ve imkânına sahiptir. Bu yönden de Krashen'in $i+1$ şeklinde formüle ettiği anlaşılabilir girdi teorisi de bu düşünceyi destekler niteliktedir. Kutlu (2021), Krashen'in $i+1$ formülünde 'i' 'Input'un girdiyi gösterdiğini $+1$ 'in de yeni bilgiyi ifade ettiğini belirtmektedir.

Krashen (2009), daha önce bilinmeyen dil yapılarını içine alan dili anladığımızda o dili de edinmiş olduğumuzu açıklar. "Bilmediğimiz dil bilgisi yapılarını nasıl oluyor da anlayabiliyor ve o dili ediniyoruz?" sorusunu sorarak bu açık çelişkiyi kavramak için dilsel yeterlikten daha fazlasını kullandığımızı belirtir ve dili anlamada bağlamın ve art alan bilgisinin yardımcı olduğunu ifade eder.

Öğrenciyi, dil bilgisel yapılara odaklayarak metinleri anlama yolundan uzaklaştırıp sanki problemi çözme sürecine itmekteyiz. Böylece öğrenci dil bilgisi yapıları ve bilemediği sözcükleri öğrenmek için zorlu bir mücadeleye girecektir. Bunun sonucu olarak da öğrenci, metni anlayamayacak ve dil öğretimi zorlu hale gelecektir. Öğrenci için bildiği yapılar arasından bilmediği yapılara yer vermek daha önemlidir. Çünkü öğrenci uyarlanmış bir metni anlamak için gerekli bilgiye, zihinsel hazırlığa ve motivasyona sahip olacaktır. Özgün metindeki bilemediği yapıların problemini çözmek yerine uyarlanmış metni rahat ve basit bir şekilde anlama yoluna girecektir. Bunun sonucu olarak uyarlanmış bir metin sadece öğrenciyi motive edici bir görev şeklinde kalmayıp öğrenciye, öğretici bir kimlik kazandırıp yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yarar sağlayacaktır. Özgün metinler, ana dili konuşurları için hazırlanmış metinler olduğundan içerisinde çok sayıda dil bilgisel çeşitlilik yer almaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir öğrenci için özgün metinlerin metindilbilimsel ölçütler ve ADOÇEP kazanımları doğrultusunda uyarlama çalışması öğrencilerin yararına olacaktır. Yabancılar Türkçe öğretiminde uyarlamanın yalnızca kısaltma olarak düşünülmesi ciddi bir yanılgıya neden olmaktadır. Hiçbir kurala bağlı kalmadan metinden atılan her sözcük, her cümle metnin yapısına zarar vermektedir. Bakan (2012), metni anlam kaybına uğratmayacak şekilde cümleleri daha küçük kısımlara ayırarak, bağlaç kullanımı, yinleme, gönderim, uyarlama gibi bazı ölçütleri dikkate alarak sanatlı ve üsluba yönelik söyleyişi sadeleştirerek anlamın daha da iyi sağlanabileceğini ifade etmektedir. Metin uyarlama ile ilgili deneysel çalışmaların ilkinin Long ve Ross (1993) yapmış olup araştırmanın sonucunda dil bilgisel olarak uyarlanmış metni okuyan ikinci dil öğrencilerinin özgün metni okuyanlara göre anlamayı ölçmede sorulan sorularda daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Bu araştırmayı destekleyen diğer bir araştırmada ise Yano, Long ve Ross (1994), 483 üniversite öğrencisine rastgele

13 okuma parçasını sunarak 30 çoktan seçmeli soru ile uyarlanmış metin ve özgün metnin okuduğunu anlama başarısına etkisini değerlendirmişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda da öğrencilerin, uyarlanmış metinde daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Son dönemde ise Demirel (2020), özgün ve uyarlanmış metnin okuduğunu anlama başarısına etkisini incelemiş ve özgün metin başarı puanının %46,94; uyarlanmış metnin ise %78,88 olduğunu belirlemiştir. Aytan, Saydam, Akkaş ve Güneş (2021), yapmış oldukları deneysel çalışmada ise uyarlanmış metinlerin okuma-anlama çalışmalarında özgün metinlere oranla daha başarılı olduğunu belirlemişlerdir. Yabancılar Türkçe öğretiminde metin uyarlamayı gerekli gören araştırmacılar, uyarlamaya olan katkılarını özgün metinlerin dezavantajlarını belirterek anlatmaktadırlar. Uyarlamayı savunan birçok araştırmacı, özgün metinlerin ileri düzey öğrencileri için uygun olduğunu düşünmektedir. Temel ve orta düzey öğrencileri için uyarlanmış metinlerin daha yararlı olduğu benimsenmektedir.

Berardo (2006), özgün metinler ile ilgili görüşlerini açıklarken; temel düzey kullanıcılarının bu metinleri analiz ederken problem yaşayabileceğini, bu metinlerdeki söz varlığının öğrencinin acil gereksinime yönelik olmadığını, basın yayın organlarının (gazete, haberler vb.) özgün metinlerin içerisinde olup çok çabuk güncelliklerini kaybedebileceğini belirtir. Aynı zamanda özgün metinlerin belirli bir hazırlık gerektirdiği için bu metinler ile çalışmanın zaman alacağına da değinir.

Richards (2001), özgün metinlerin anlaşılması zor, dilsel özellikleri bakımından karmaşık dil bilgisi yapılarını içerdiğinden öğretici için sorun yaratabileceğinden bahsetmektedir. Aynı zamanda özgün metinlerin, olası bir yanlış metin seçiminde metinde bulunan söz varlığının öğrencinin gereksinimiyle ilgili olmayıp öğrencinin daha da zorluk yaşayacağını ifade etmektedir. Yabancı dil öğretiminde uyarlanmış metin kullanımını benimseyen eğitimcilere göre, uyarlanmış metinler anlamsal ve kültürel anlamda yoğun olmadıkları için öğretime daha elverişlidir. Çünkü metin uyarlama, yalnızca bir metni dil bilgisel ve sözcüksel olarak düzeye uygun hale getirmek değildir. Aynı zamanda bir metni anlamsal ve kültürel olarak da öğrencinin anlayacağı düzeye getirip o yoğunluğu ortadan kaldırmaktır. Fakat uyarlanmış metni savunanlara göre özgün metnin yapısı anlamsal ve kültürel anlamda çok yoğundur. Crossley vd. (2007), bu durumda öğrenci için metni etkili bir şekilde anlamasının mümkün olmadığını dile getirmektedirler. Yabancı bir dil öğrenecek olan bir öğrenci, ilk olarak o dilin kültürünü merak edip dile karşı bir sempati duyar ve zaman geçtikçe de dilsel özellikleri anlamaya çalışır. Ancak öğreneceği dilin kültürel yapısını, dünya görüşünü kavraması ileri düzeyde gerçekleşir. Bu özellikleri

kavraması için yalnızca dilsel yapıları bilmek yeterli olmamakla birlikte o dil topluluğunun bir üyesi olup o toplumda ortak bir paydada buluşması gerekir. Metin uyarlamanın gerekli olduğunu savunan Berardo (2006), öğrencinin özgün metni okurken kültürel bilgi gereksinimini hissettiğini, bunun yanı sıra metnin yoğunluğundan öğrencinin çözümleme yapabilmesinde problem yaşadığını ifade etmektedir. Bu durumu da öğrencilerin sınıfa, gazetelerden aldıkları yazı ya da şarkı sözlerini getirip ve her sözcüğün anlamını sözlükten bulup metni anlamaya çalıştıkları fakat bunda başarılı olamadıkları biçiminde ifade etmektedir. Yazınsal anlamda şiir, şarkı, hikâye, masal vb. söz varlığı açısından çok zengin olabilir ve çok anlamlı sözcüklerle farklı bir değer kazanabilir. Bu nedenle metinlerde yer alan ve öğrenci tarafından bilinmeyen sözcükler metinden çıkarılabilir. Aynı zamanda öğrenci, bazı sözcükleri anlayabilmek için kültür bilgisine gereksinim duyabilir. Öğrencinin yazınsal bir metni yalnızca sözlük kullanarak anlamasını beklemek doğru olmayabilir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan özgün metinler, öğrencinin dili anlamasını zorlaştırmaktadır. Buna önlem olarak kültürel açıdan metindeki yapılara daha az yer verilmesi öğrencinin dili tek başına anlamlandırma sürecine yarar sağlayabilir ve kültürel bilgi birikiminin daha az yer aldığı metinleri tercih etmek daha doğru bir karar olabilir.

Özgün metinlerin, kültürel bilginin haricinde üslup özellikleri de öğrenciyi zorlayacak unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak uyarlanmış metinlerde bu durum tam tersidir. Crossley vd. (2007), uyarlanmış metinlerin zorlayıcı ve gereksiz özellikteki bireye özgü üslubu dışarıda bıraktıklarını ifade eder. Bir metinde uyarlama yaparken öğrenciyi zorlayacak anlatım özelliklerini metnin dışında bırakmak öğretim için yararlı olabilir. Fakat bu durumun olumsuz bir yönü de bulunmaktadır. Yapıtın edebîlik yönü zarar görebilir. Bu durumun yaşanmaması için yapıtta verilmek istenen mesajın aynı kaldığı ve sanatsal özelliklerinin muhafaza edildiği bir yol takip edilmelidir.

Uyarlanmış metin savunucularının metinlerle ilgili diğer bir olumlu değerlendirmesi de öğrencilere okuma-anlama becerisinde yardımcı olmasıdır. Öğrenci için sözlü iletişimde öğretici nasıl destek ise uyarlanmış okuma-anlama metinleri de aynı desteği sağlar niteliktedir. Krashen (2009), öğrencinin, sözlü iletişimde öğreticiye gereksinim duyduğunu ve kavrama açısından destek olduğunu ifade etmektedir. Özgün metinlerin temel ve orta düzeyde ikinci dil öğrenen öğrenciler için uygun olmayacağını ve bu metinleri okurken zorlanacaklarından bahsetmektedir. Unutulmamalıdır ki ikinci bir dil öğrenen öğrencinin temel düzeyde dili kavrayabilmesi için yardıma ihtiyacı vardır.

Öğrencinin, öğreneceği yeni bir dilde algılama-kavrama sürecinde özellikle okuma-anlama ve dinleme becerisinde öğreticinin vurgu, tonlama, jest ve mimik gibi parçaüstü unsurları kullanması, öğrencinin dikkatini çekecek ve dili öğrenme isteğini artıracaktır. Sözün kıyası, uyarlama sürecinde ayrıntılama yöntemlerinden faydalanarak (ayraç içi tanımlama, tekrarlama, konuyu ince ayrıntılarına kadar anlatma, zamirler yerine isim öbeklerini kullanma) metni daha anlaşılır ve okunur kılabiliriz. Nasıl ki ana dili konuşuru ikinci dil öğrenen öğrencinin konuşmasını sağlamak için çaba gösteriyorsa yazılı metinlerde de öğrenciyi yönlendirerek kavramayı basit hale getirecek yöntemlerden yararlanıp metnin anlaşılması sağlanabilir.

Uyarlanmış metinler dil öğretiminde öğrencinin güdülenmesini sağlama açısından da önem taşımaktadır. Krashen (2009), bu konuda anlaşılabilir girdinin ikinci dil öğrenimi için önemli olduğuna vurgu yapar. Fakat tek başına bu durum yeterli değildir. Öğrencinin, öğrenmiş olduğu bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilmesini sağlamak için güdülenmesi gerekmektedir. Eğitimde bu güdülenme de başarıma hissinin hemen ardından ortaya çıkmaktadır. Öğrenci, karşılaşmış olduğu zorlukları başardığı takdirde güdülenme olacak ve bu duyguyu tekrar yaşamak için daha da öğrenmeye çaba gösterecektir. Öğrencinin, hiçbir öğreticinin yardımına gereksinim duymadan bireysel yolla dili keşfedip doğruya ulaşması, kendi algısıyla bağlantı kurması eğitim sürecinde benzersiz bir güdülenme kaynağı sağlayabilir.

Long ve Ross, 1993; Yano vd. 1994; Demirel, 2020; Aytan vd. 2021 uyarlanmış metinler ile ilgili yapılan deneysel araştırmalarda öğrencilerin metinleri daha akıcı bir biçimde okuduklarını belirlemişlerdir. Bu nedenle eğitimciler, temel düzeyde dile uygun olması bakımından uyarlanmış metinleri tercih etmektedir. Çünkü özgün metni okuyan öğrencinin metinde bilmediği birçok yapı ve sözcük bulunmaktadır. Bu da öğrencinin güdülenmesinde eğitimciler tarafından bir engel olarak görülmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Crossley vd. (2007), öğrencilerin, özgün metinlerin gizli anlamını ve kendi düzeylerini aşan sözcükleri kavramak için sözlük kullanmalarının okuma sürecini yavaşlattığını ileri sürmektedirler. Hatta okuma sürecini yavaşlatmakla kalmayıp öğrencinin dile karşı ön yargılı davranacağından ve kendisine karşı öz güveninin azalacağından bahsetmektedirler. Yabancı dil öğretiminde metinlerde yer alan dil düzeyine uygun olmayan sözcükler, öğrencinin yorulmasına neden olur. Özellikle söz varlığında çok anlamlı kelimeler düşünüldüğünde öğrencinin yaşayacağı problemler akla gelmektedir. Nitekim hem dil bilgisel hem de sözcüksel olarak bilinmeyen yapılar

öğrencinin problemini çözemezken bu durum öğrencinin stres yaşamasına hatta problemini çözemediği için ümitsizliğe kapılıp okuma işlemine son vermesine neden olabilir. Hâlbuki uyarlanmış metni okuyan öğrencinin anlaması daha hızlı olacak ve öğrendiği dile karşı daha da güven hissedecektir. Böylece öğrenci okuma metinlerini okurken sözlüğe gereksinim duymadan okumayı gerçekleştirecek ve güdülenme sürecini tamamlamış olacaktır.

3.4 Yabancı Dil Öğretiminde Metin Seçimi

Dil öğretimi yapılırken dersin verimli ve etkili geçmesi açısından metin seçimi önem arz etmektedir. Seçilen metin hedef kitlenin düzeyine ve dersin amacına uygun olmalıdır. Ancak sadece okuma-anlama becerisine yönelik değil, konuşma ve yazma becerilerinin gelişimini de desteklemesi gerekmektedir. Böylece öğrenme amacına uygun katkı sağlanmış olacaktır. Metin bütün yönleriyle öğrencide merak uyandırmalıdır. Arak (2013), merak edilen bir metnin, öğrencide öğrenme isteğini artırarak daha kolay ve zevk alarak yoğun bir okuma etkinliğinin gerçekleşmesine olanak sağladığından bahseder. Yabancılar Türkçe öğretiminde dil bilgisi ve sözcük kullanımının metnin tamamında anlam bulması en önemli özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun için Durmuş (2013b), bir dil öğretimi yapılırken kullanılacak metnin dil bilgisel yapıları, gönderimi ve söz varlığı yapılarının öğrencinin düzeyine uygun olması gerektiğini ifade eder. Erişek ve Yücel (2002), ders kitaplarında kullanılacak metinlerin öğrenci ile iletişimsel bir bağıntı oluşturarak kendisini ifade etme olanağını sağlaması gerektiğine değinirler. Dil öğretim metodunda da metinler iletişimsel özellikte olmalıdır. Aynı zamanda dil öğretiminde metinler; nitelik, içerik ve uzunluk açısından önem taşımaktadır. Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde metinlerin öğrenciyi zorlayıcı nitelikte olmaması beklenir. Dil öğretiminde metin seçimini etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurları Uslu Üstten ve Haykır (2019), hedef kitle, kazanım, konu, zaman, metot ve metnin içeriği şeklinde gruplandırmaktadır. Hangi hedef kitleye dil öğretimi yapılacaksa ona göre de gerekli materyallerin kullanılması gerekir. Örneğin; Türk soylu öğrenciler ile hiç Türkçe bilmeyen öğrencilere aynı metot ile dil öğretimi yapmak uygun değildir. Diğer bir husus metin seçiminde ADOÇEP’te belirtilen dil fonksiyonlarının kullanımıdır. Öğrencinin yakın çevresinden başlayarak uzak çevresine doğru bir yönelim olmalıdır. Konu seçiminde basitten karmaşığa ve somuttan soyuta ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Yabancılar Türkçe öğretiminde ele alınacak metinlerin zorluğu ile

öğrencilerin motivasyon düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bir metin, öğrenciyi zorluyor ise bunun sonucunda öğrencinin derse karşı motivasyonu da azalacaktır. Ayrıca metinlerde yer alan sözcük sayısının metnin zorluk derecesini, dolayısıyla da öğrencinin derse karşı motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda alan yazına bakıldığında metinlerde bulunması gereken sözcük sayısına ilişkin bilimsel herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu durumda metin derste işlemek üzere kullanılacaksa ders saati süresi ve öğrenci düzeyi dikkate alınarak daha kısa metinler seçilebilir, ders dışında serbest okuma amacıyla metin seçilecekse sadece öğrencinin düzeyi dikkate alınabilir.

Yabancılar Türkçe öğretiminde metin seçiminde önemli olan bir diğer husus da öğrencinin kendini yabancı hissedecek kültürdeki metinleri okuyacak olmasıdır. Bundan dolayı bazı metinler öğrencinin ilgisini çekmeyebilir. Okuma süresince iki farklı kültürün denk gelme durumu bulunmaktadır. Bunlar; öğrencinin kendi kültürü ile metinde yer alan kültürdür. İki farklı kültürün denk gelmesi durumunda Dilidüzgün (1995), bazı noktalara dikkat çekmektedir:

1. Öğrencinin öğrenmiş olduğu dilin kültürü ile kendi kültürü arasındaki benzerlik,
2. İki kültürde de benzerlik gösteren fakat ön planda benzer arka planda ise farklılık oluşturan alanlar,
3. Dil öğrencisinin kendi kültüründe var olduğu ancak yeni öğrenmiş olduğu dilin kültüründe var olmayan alanlar,
4. Hem yeni öğreneceği dilde hem de kendi kültüründe var olan ancak öğrencinin tecrübe edemediği alanlar.

Demir ve Açık (2011) ise yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin kültürel açıdan hangi özellikte olması gerektiğini şu şekilde belirtmişlerdir:

1. Yabancılar Türkçe öğretiminde kültür aktarımı önem arz etmektedir. Bu sebeple aktarılacak olan bu öğeler dikkatle belirlenmelidir.
2. Aktarılacak olan kültürel unsurlar güncel bilgileri içinde barındırmalıdır. Ancak Türkiye’de bile geçerliliği olmayan durumları güncelmiş gibi aktarmak öğrencinin ikilemde kalmasına yol açacaktır.
3. Kültürel unsurların bağlam içerisinde verilmesi önemlidir. Bağlam içerisinde verilmeyen kültürel unsurlarda etkili bir öğrenme olamayabilir.

4. Bir metin seçilecekse içinde kültürel unsurların bulunup bulunmadığı iyi tespit edilmelidir.
5. Kültürel unsurlar öncelikle günlük yaşamın anlatıldığı metinlerin içerisinde bulunmalıdır. Kutlamalar, bayramlar, aile yaşamı, selamlaşma, akrabalık bağları, yeme-içme ve özel günler vb. kültürel unsurlar günlük yaşamın akışı içinde verildiğinde öğrenci de bu unsurları öğrenecektir.
6. Öğrencinin, edineceği dile ait öğrenmesi gereken kültürel unsurlar haricinde öğrendiği halde ifade etmemesi gereken unsurlar da bulunmaktadır. Bu unsurlar ifade edilmemesi gereken ortamlarda öğrencilere öğretilmelidir.
7. Metin, dil öğrencisinin ilgisini çekmelidir. Bundan dolayı ilgi çekici sanatsal faaliyetleri ifade eden metinler oluşturulmalıdır. Karagöz ile Hacivat, hat ve ebru sanatı, minyatür vb. temalarda hazırlanacak tanıtıcı metinlerin ilgi çekici özellikte olacağı tahmin edilmektedir.

Polat (1993) ise yabancı dil öğretiminde seçilen metinlerin kullanımı esnasında göz önünde bulundurulması gereken bazı ölçütlerin varlığından bahseder. Bu ölçütleri şu biçimde ifade etmektedir:

1. Metinlerde kullanılan dilin, okurun veya dil öğrencisinin kendi dilsel düzeyini aşan bir yapıya sahip olmaması gerekmektedir. Bu durum meydana geldiği takdirde okur, metne karşı kendini geri çekecek ve öğrenme isteği olumsuz yönde etkilenecektir.
2. Metinler, öğrencinin kendi yaşamış olduğu topluma ve kültüre uygun olmalıdır. Bu biçimde metinler oluşturulursa öğrencinin metni özümsemesi, kahramanın düşüncelerine katılması, kendi dünyasından da bir şeyler bularak bir bağ oluşturması güçlenecektir.
3. Her metin, topluma ait kültürel öğeleri kendi içerisinde ele almaktadır. Dil öğrencisi ise ilk basamakta bu kültürel değerlerden oldukça uzaktır. Topluma ait bir metni okurken dil öğrencisi ön bilgilere sahip olmadığı takdirde metni anlamlandırmada oldukça zorlanacaktır. Bu sebeple seçilecek metinlerde kültürel unsurların hangi derecede aktarılması gerektiği önemli bir özelliktir.
4. Bir diğer husus ise metin, öğrencinin kendi iç dünyasını ve fikirlerini yabancı bir dile aktarmasına imkân verecek ve onun esinlenmesini sağlayacak özelliklere sahip olmalıdır.

Dil öğretimi sürekli olmalıdır. Bundan dolayı dünya çapında dil öğretimi yapan kurum ve kuruluşlar öğrencinin düzeyine uygun metinler ve materyaller hazırlamalıdır. Bu materyallerin içerisinde de en ağırlıklı olanı metinlerdir. Bu metinler içerisinde Türk ya da dünya klasiklerinin de uyarlanmış halleri yer almaktadır. Ayrıca yabancılara Türkçe öğretiminde bu çeşit eserlere de gereksinim bulunmaktadır. Bu çeşit eserleri de yalnızca bu alanda uzman olan öğreticiler hazırlayabilir. Kısacası yabancılara Türkçe öğretiminde metin seçimi konusunda en önemli ölçüt aslında düzeye uygunluk, her iki kültür arasındaki farkları göz önünde bulundurma, kültür aktarımı ve öğrencide okuma isteği uyandırma biçiminde ifade edilebilir.

3.5 Uyarlanacak Metinlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Yabancılara Türkçe öğretiminde metin uyarlamanın amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için metin seçimi önem arz etmektedir. Uyarlanacak metin dil düzeylerine uygun bir şekilde uyarlanmalıdır. Ana dili konuşurlarına göre hazırlanan özgün metinler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler için temel ve orta düzeylerde hazırlanan materyallerde istenilen başarıyı sağlayamayacaktır. Bunun nedeni ise özgün metinlerin dil bilgisi yapıları, cümle yapıları ve söz varlığı açısından temel ve orta düzeydeki dil yapısına uygun olmayışıdır. Bunun için bir dil öğretiminde dil düzeyine uygun metinlerin uyarlanması önem kazanmaktadır. Metin seçiminin yanı sıra dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar ise seçilen metnin özgünlüğünün kaybolmaması, ADOÇEP tarafından belirlenen dil düzey ölçütlerine göre uyarlanması ve uyarlamanın dil bilimsel ölçütlere uygun şekilde yapılması diğer önemli adımlar arasında gösterilebilir.

Bir dil öğretimi yapılırken deneyimler değerlidir. Çünkü öğreticiler tarafından kitaplarda yer alan salt bilgi, deneyimlenmediğinde bu bilginin eğitime katkı çerçevesinde çok da bir değeri yoktur. Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metni ile öğrencinin güdülenmesi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Öğrencinin, okuyacağı metnin türü ile ilgili peşin hükümlü olmaması, ihtiyacına yönelik olması ve okuyacağı okuma metninden bir şeyler öğrenme fikri güdülenmeyi etkilemektedir. Öğrenci için hazırlanan okuma materyallerinin düzeyine uygun olması, yapabilme ya da yapamama duygusunu etkileyeceğinden öğrencinin düzeyine uygun okuma metinleri gerekmektedir. Fakat öğrencinin düzeyinden daha aşağı veya basit olan metinlerle karşılaşması da öğrenci için olumsuzluk oluşturacaktır. Bu sebeple temel düzeyde öğrenci için; hedef kazanımların metinde

bulunduğu, önceki öğrendiği bilgileri kullanabildiği ve bilinenin çok bilinmeyeninin az olduğu metinler öğrencinin karşısına çıkarılmalıdır. Böylece öğrencinin anlamasını kolaylaştırdığı için bu metinler daha uygun bir seçim olacaktır.

Yabancı bir dili öğrenmek demek aynı zamanda o dilin kültür yapısını da öğrenmek anlamına gelir. Yabancı bir öğrenci, öğreneceği dil ile kendi kültürünü okuduğu metin üzerinden karşılaştırabilir. Erişek ve Yücel (2002), öğrencinin metnin kültürü ile kendi kültürünü bazı zamanlar karşılaştırdığını ve kendi kültürü ile öğreneceği dilin kültüründeki benzer ve farklı yönlerin ayrımını yapıp kendi kültürünü de çok daha iyi anladığını ifade eder. Bu sayede öğrenci, dil ve anlam durumu yanında aynı zamanda kültür durumunu da kavramış olacaktır. Bu konuda Bölükbaş ve Keskin (2010), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılırken metinlerde eğer kültürlerarası bir bağı sağlama amacı bulunmuyorsa o metinlerin fonksiyonlarının da olamayacağından bahsetmektedir.

Yabancı dil öğretiminde metinler; özellik, içerik ve uzunluk bakımından uygun olmalıdır. Bu yönden bakıldığında seçilmiş metinler dili öğretilen toplumun koşullarını göz ardı etmemeli ve kültürel unsurlar doğru bir biçimde iletilmelidir. Metinlerde yer alan kültürel unsurların fazla kullanılmamasına da özen gösterilmelidir. Gerekenden fazla kültürel unsurları içine alan metinler, öğrencide okuma ve anlama zorluğu oluştıracaktır. Kültür aktarımında amaç, öğrencinin kendi kültürü ile öğreneceği kültür arasında olumlu bir bağıntı kurmasını sağlamaktır. Bu nedenle Erdem İpek (2018), seçilen metin ile hedef dilin konuşulduğu milletle ilgili olumsuz ön yargıları içeren unsurlara yer verilmemesi gerektiğini ifade eder. Melanlıoğlu (2017), metin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde belirtmektedir:

Seçilecek metnin seviyeye uygun olması: Dil öğrencisinin seviyesine uygun olarak seçilen metinler gerek öğretici gerek öğrenci açısından dil öğrenme sürecini basitleştirecek bir etkiye sahip olacaktır.

Seçilecek metnin ilgi ve gereksinime göre olması: Bütün öğrencilerin bireysel farklılığı yanında hedef dili öğrenme isteği de farklı olmaktadır.

Seçilecek metnin kültürel etkileşime uygunluğu: Yabancı dil öğretiminde öğrencinin kültürel etkileşimi sağlayabilmesi için hedef kültürü gösteren kültürlerle karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Türk kültüründeki unsurları içine alan bir metin aracılığıyla hem dil öğretimi hem de kültürel farkındalık sağlanarak iletişim güçlendirilebilir.

Seçilecek metnin beceriye uygunluğu: Dil ğretiminde dört temel beceriyi geliştirecek metinlerin seçilmesine dikkat edilmelidir. Aynı zamanda seçilen metinlerin hedef beceriye uygun özellikleri içinde barındırmasına dikkat edilmelidir.

Genel olarak bu bilgilerin yanı sıra öğrenici, okuduğu metinden keyif almalıdır. Merak uyandıran metinler, ğrenicide okuma isteğini artıracak ve olumlu bir okuma süreci gerçekleşecektir.

3.6 Yabancı Dil Olarak Türkçe ğretiminde Ders Dışı Okuma Materyalleri

Dil ğretiminde dinleme ve okuma ğretimi; dil bilgisi yapılarını, o dilin kültürünü aynı zamanda söz varlığını tanıma ve geliştirme amaçlı yapılmaktadır. Okuma eğitimindeki anlama becerilerini geliştirebilmek için Day ve Bamford (1988), yabancı bir dilde yazılan metinleri kimseden yardım almadan, zorlanmadan ve keyif alarak uygun bir hızda okuma olarak ifade etmektedirler. Bilgiye ulaşmanın en temel yolu okuduğunu anlamadır. Nunan (1999), insanların merak ettikleri konular ile ilgili bilgi edinme, gündelik hayatta bazı işlerin ne şekilde yapılacağını öğrenme, iş mektuplarını anlama ve bir şeyin nerede, ne zaman olacağını öğrenmenin okumakla mümkün olduğunu ifade eder. Böylece okuma; gündelik hayata, iş hayatına ve topluma uyum sağlamaya, aynı zamanda o dilde iletişime destek olan bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. zdemir (2022) ise okuma metinlerinin içeriğinde o dilin kültürüne ait birikimlerin olduğunu, bu durumda da öğrenilen dilin kültürünü tanımaya olanak sağladığını ifade eder. Bir kültürü tanımak gerek kültürel iletişime gerekse okuma metinlerindeki kültürel ögeleri öğrenmeye yarar sağlamaktadır. ğrenici, okuma metinlerindeki sözcükleri, dil bilgisi kurallarını ve ses özelliklerini tanıyarak anlama ulaşabilir. Faver (2008), bu seviyede olan okuyucuların akıcı düzeyde olduğunu belirtir. ğrenici okuma becerisini ilerlettikten sonra artık metinden hem bilgi alma hem de estetik haz için okumayı sürdürür. Okur (2014), ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrenici için düşünce ve davranışları geliştirme, gündelik hayatla ilgili yazışmaları anlayabilme, bilgi edinme aynı zamanda bir düşünceyi destekleme ya da karşı çıkma gibi gereksinimleri karşılaması gerektiğini belirtir. Ancak yabancı dil ğretiminde öğrenici, öğreneceği dilin cümle ve sözcük bilgisine sahip olamadığı için okuma becerisi esasen anlamı elde etme düzeyinde karşımıza çıkmaktadır. Elbette okuma eylemi bir metni kavramaya yönelik olmalıdır. Er (2005), okumanın anlaşılabilmesini; metnin muhtevası, örgütlenmesi ve metnin kültürel boyutu olarak e ayırmaktadır. Okuma eylemini ise Er (2005), önce dikkatin, hafızanın ve idrak etme sürecinin eş güdümlü bir biçimde olduğu

faaliyet olarak ifade etmektedir. Yabancı dil öğretiminde okuma yapıldığında bunun hafızada kalma süresi daha azdır. Öğrencinin, okuma becerisi için daha uzun süre harcayarak sözcükleri, cümle ve dil bilgisi yapılarını kavraması zaman alacaktır. Özellikle temel ve orta düzeyde okuyucu, dil bilimsel ve sözcüksel detaylarla daha fazla ilgilenip vakit kaybedecek ve böylece okuduğu metin belleğinden silinecektir. Bu sebeple anlamlar arasında ilişkiyi sağlamada ve metnin tamamını görmede sorunlar yaşayabilir.

Okuma eğitimi yapılırken hem gerçek yaşamın bir bölümünü yansıtan metinlerden hem de kurgusal metinlerden yararlanılmaktadır. Ancak metinlerin gruplandırılması ile ilgili henüz ortak bir düşünce oluşmamıştır. ADOÇEP, kurgusal olmayan metinleri gerçek yaşama gönderme yapan olgusal metinler olarak ele alırken kurgusal metinleri gerçek yaşamla bir ilgisi olmayan yalnızca kurmaca dünyayı anlatan metinler olarak ele alır. Özdemir (2022), hikâye, roman, masal, fabl, tiyatro, destan, halk hikayesi, şiir, çizgi roman, karikatür gibi metinleri kurgusal metin; haber yazıları, bilimsel makaleler, eleştiri, deneme, fıkra, sohbet, röportaj, gezi yazısı, anı, günlük, biyografi, otobiyografi, mektup ve didaktik yazıları ise kurgusal olmayan metin türleri olarak ifade eder. Farklı metin türlerinin ders kitaplarında bulunması öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşabilecekleri metinleri kavrama açısından önemlidir.

Ders dışı okuma materyalleri konusunda eksikliği fark eden araştırmacılar ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE) kültürden sanata ve edebiyata dair temel düzeyden başlayıp ileri düzeye kadar bazı yardımcı okuma kitapları hazırlamıştır. Söz konusu ders dışı okuma materyalleri aşağıdaki gibi derlenmiştir:

2015 yılında Gedik'in hazırlamış olduğu “Yeni Hayat Yabancılar İçin Türkçe Okuma Kitabı” 80 sayfadan oluşmaktadır. A1 düzeyi dikkate alınarak hazırlanan kitapta okunması kolay metinler seçilmiş olup; günler, aylar, mevsimler, tanışma diyalogları, renkler gibi konular da bulunmaktadır. Ayrıca kitabın sonuna metne yönelik sorular, cevap anahtarı ve ad, ön ad, eylemlerin anlamını içeren Türkçe, İngilizce, Arapça sözlük eklenmiştir. Bu alanda hazırlamış olduğu bir diğer yapıtı ise “Yeni Hayat Yabancılar İçin Türkçe Alıştırma” kitabıdır. A1 düzeyindeki konuların öğretilmesi ve pekiştirilmesi amacıyla hazırlanan kitapta öğrencinin günlük yaşamda karşılaşacağı, temel gereksinimlerini ifade edebileceği esaslar amaçlanmıştır. Bu amaçla; akrabalık ilişkilerini içeren kısa okuma metinleri, günlük yaşamda karşılaşabilecekleri sözcük çalışmaları, A1 düzeyine uygun okuma metinleri ve okumanın iyice kavratılabilmesi için testler, sorular verilmiştir. Kitabın sonunda ise cevap anahtarı verilerek öğrencinin kendisini kontrol etmesi sağlanmıştır.

2016 yılında başlatılan PIKTES projesi kapsamında Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine uyum sağlaması amacıyla 14 yaş üstü yabancı öğrencilere yönelik Kültür Bakanlığının katkılarıyla “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Hikâye Seti” hazırlanmıştır. Hikâyeler ADOÇEP’e uygun kazanımlardan yola çıkarak A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 düzeyleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Melda İrem Manti’nın kalemıyla A1 düzeyine 5 hikâye (Saklambaç, Kayıp Bavul, Bisiklet, Her Zamanki Kafede, Acil) Tarık Demir’in kalemıyla A2 düzeyine 5 hikâye (Gizemli Harita, Peri Bacaları, Denizden Gelen Mektup, Çikolata Gofret, Kaptan Hakan) Kürşat Aramak’ın kalemıyla B1 düzeyine 5 hikâye (Altın Bilezik, Şüpheli Not, Baraka, Hırsız Kim?, Köstekli Saat) Selçuk Doğan’ın kalemıyla B2 düzeyine 5 hikâye (Kahraman Polis, Umut, Ağrı Dağı’na Tırmanış, Kral Mezarları, Ateş Böcekleriyle Dans) Elif Gözdem Karagöz’ün kalemıyla C1 düzeyine 5 hikâye (Müze Soygun, Büyük Pişmanlık, Hatice Hanım’ın Bahçesi, Kumların Altındaki Sır, Yıl Sonu Pikniği) ve Uğur Kılıç’ın kalemıyla C2 düzeyine 5 hikâye (Mutluluğun Sırrı, Sadık Dost, Gizemli Köşk, Posta Kutusu, Dört Ceviz) olmak üzere toplamda 30 hikâye ders dışı okuma materyali olarak hazırlanmıştır.

2018 yılında Özmen Kalmutskaya tarafından hazırlanan “Yabancılar İçin Türkçe Okuma Kitabı” her düzeyde Türkçe öğrenecek olan öğrenciler için yazma, konuşma, okuma-anlama becerilerini geliştirebilmeleri için ADOÇEP dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan kitap iki bölüm ve üç düzeyden oluşmaktadır. A1-A2 temel düzeyde metinler daha basit kurallarla verilirken; B1-B2 orta düzeyde metinler biraz daha zorlaştırılmıştır. C1-C2 ileri düzeyde ise metinler karmaşık dil bilgisi yapıları kullanılarak verilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde yine aynı düzeylerden oluşan Rusça metinler bulunmaktadır.

2019 yılında Gedik ve Öztürk tarafından “Yabancılar İçin Türkçe Okuma Kitabı” serisi oluşturulmuştur. Bu seride ADOÇEP kuralları dikkate alınarak uyarlama yapılmıştır. A1 düzeyine “Hacivat ve Karagöz Sultanahmet’e Gidiyor”; A2 düzeyine Sâdi’nin “Bostan ile Gülistan’dan Seçmeler”i; B1 düzeyine Miguel De Cervantes’in “Don Kişot” yapıtı ve Fuzûlî’nin “Leyla ile Mecnun’u; B2 düzeyine Edmondo De Amicis’in “Çocuk Kalbi” ve Edith Nesbit’in “Demir Yolu Çocukları”; C1 düzeyine ise Jules Verne’in “Deniz Altında 20.000 Fersah” ve Louisa May Alcott’un “Küçük Kadınlar” adlı yapıtlar yetişkinlere yönelik uyarlanmıştır.

2019 yılında YEE tarafından hazırlanan bir diğer hikâye serisi ise “Dede Korkut Hikâyeleri”dir. 12 hikâyeden oluşan kitabın sadece dördü (Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi, Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han’a İsyanı, Uşun Koca Oğlu

Seyrek) B1-B2 düzeyleri dikkate alınarak yetişkinlere yönelik uyarlanmıştır. Kitabın sonunda konuşma, yazma, okuma-anlama ve söz varlığını geliştirmek için etkinlikler yer almaktadır.

2019 yılında YEE tarafından hazırlanan ve Altınkaynak Kazan'ın kaleme aldığı diğer kitaplar ise “Anadolu Hikâyeleri”dir. 5 kitaptan oluşan (Laleye Sor, Kırmızı Ayakkabılar, Bir Bardak Çay, Bayramlık, Yılkı) hikâyeler A1-A2 düzeyi dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğrencilerin ders dışı okuma materyali olarak Türkçelerini geliştirebilmelerini amaçlayan serinin sonunda her hikâye ile ilgili metne yönelik anlama soruları karşımıza çıkmaktadır.

2020 yılında Altınkaynak Yunus Emre'nin hayatını ve felsefesini anlatan “Türkçenin Sesi Yunus Emre” yardımcı okuma kitabını hazırlanmıştır. Kitap A1-A2 / B1-B2 / C1-C2 düzeyleri dikkate alınarak uyarlanmıştır. Türkçenin öğretimi için hazırlanan yardımcı okuma kitapları çoğunlukla farklı hikâyelerden oluşmaktadır. Ancak bu sette aynı hikâye, üç farklı düzey için uyarlanıp etkinlikler ile öğrencilerin beğenisine sunulmuştur. Üç kitapta da yoğun bir çalışma hayatına sahip olan bir adamın hikâyesi anlatılmaktadır. Çangal (2021), yapmış olduğu çalışmada üç farklı hikâyenin temel düzeyde 2.177; orta düzeyde 2.223; ileri düzeyde ise 2.300 sözcük sayısı ile kurgulandığını ifade etmektedir.

2021 yılında Altınkaynak'ın B1-B2 düzeylerini dikkate alarak hazırlamış olduğu “Lezzetli Hikâyeler” adlı çalışma 7 hikâyeden (Kuru İncir, Beyaz Dilek, Mutluluk, Çoğalan Sıfır, Ustanın Sırrı, Büyük İkramiye, Acı Kan) oluşmaktadır. Bu hikâyelerde, dünyanın sayılı mutfakları arasında yer alan Türk mutfağındaki lezzetli yemekleri tanıtma amacı bulunmaktadır. Lezzetli Hikâyeler serisinde; Kuru yemiş, yoğurt, Maraş dondurması, pastırma, simit, lokum gibi Türk mutfağına ait tatlar hikâyelerde yer almaktadır. Hikâyelerde sadece Türk mutfağı değil, adlarıyla bağdaştırılan kentler, caddeler ve Türk insanları da tasvir edilmektedir. Ayrıca her hikâyenin sonunda öğrencilerin okuma-anlama becerilerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır.

2021 yılında YEE tarafından hazırlanan hikâye serisinin bir diğeri ise “Çocuk Hikâye Dizisi”dir. 10-15 yaş grubundaki Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocukların, ders dışı okuma-anlama gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanmıştır. “Bayram, Hakan'ın Günlüğü, Misafirimiz Var, Sınavlar Başlıyor, Tatil Sürprizi, Yeni Arkadaşım” gibi hikâyeler A1 düzeyi dikkate alınarak hazırlanırken; “Doğum Günü, İstanbul Heyecanı, Sınıflar Yarışıyor, Soralım Öğrenelim, Tatil Planı, Yeni Hayatımız, Yeşil Göl” gibi hikâyeler A2 düzeyi dikkate alınarak hazırlanmıştır. Düzeylere uygun olarak hazırlanan 14 hikâyenin sonunda okuma-anlamaya yönelik sorular bulunmaktadır.

2022 yılında editörlüğünü İnal ve Türkmen'in yaptığı “Yabancılar Türkçe Öğretimi Etkinlik Kitabı” A1, A2 ve B1 düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğrencinin kendi kendine dil bilgisi konularını etkinlikler yolu ile öğrenmesi amaçlanmıştır. Etkinlikler düzeye uygun metinler ve görsellerle verilmiştir. Boşluk doldurma, doğru-yanlış, bulmaca çözme, tamamlama, yazma, karışık sözcüklerden cümle oluşturma gibi farklı türde etkinlikler ile öğrencinin öğrendiklerini pekiştirmesine yardımcı olunması amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kendilerini değerlendirebilecekleri cevap anahtarı da kitapta yer almaktadır.

Dil öğretimi yalnızca dil bilgisi yapılarıyla sınırlı değildir. Öğrenci, derslerde kullanılan materyallere göre hedef dil ile kendi kültürü arasında kültürel bir bağ oluşturabilir. Bu nedenle hazırlanacak olan ders dışı okuma materyallerinin içerik boyutu, dil ve kültür ilişkisini içinde barındıracak şekilde olmalıdır. Dil öğretimi yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri de ders için hazırlanacak olan materyallerin öğrencinin gereksinimini karşılayıp karşılayamaması konusudur. Bilindiği üzere içerik oluşturulurken her öğrencinin öğreneceği dile karşı gereksinimi farklılık göstermektedir. Hazırlanan bir materyal bütün öğrenciler için uygunluk göstermez ve bu sebeple aynı materyalleri kullanmak yanlış bir tutumdur. Bu durumda bir materyal hazırlarken öğrencinin gereksinimini giderici okuma metinleri hazırlanabilir. Yabancılar Türkçe öğretiminde ders dışı okuma materyali hazırlamak isteyen bir öğreticinin bir diğer göz önünde bulunduracağı durum öğrencinin hangi düzeyde ne kadar sözcük bilmesi gerektiğidir. Bu konuda ADOÇEP bir tablo oluşturmuş ve yabancı dil öğreticilerinin bilgisine sunmuştur.

Tablo3.1: Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programına göre söz varlığı alanı (CEFR, 2020; MEB, 2021)

	Söz varlığı
C2	Deyimsel ifadeler ve gündelik anlatım içeren çok geniş bir sözcük birikimine iyi derecede hakimdir, anlamın yan anlam düzeylerinin farkındadır.
C1	Dolaylı ifadelerle boşlukların anında üstesinden gelmeye izin veren geniş bir sözcük birikimine iyi bir şekilde hakimdir, az da olsa ifade ve kaçınma stratejileri arayışı içindedir. Daha az karşılaşılan kelimelerin/işaretlerin bile eş anlamlılarını kullanarak hemen hemen tüm durumlarda birkaç kelime seçeneği arasında seçim yapabilir. Yaygın deyimsel ifadelere ve gündelik anlatıma hakimdir; kelimeleri/işaretleri oldukça iyi kullanabilir. Kendi uzmanlık alanında ortak olan teknik kelime ve deyimsel ifade genişliğini anlayabilir ve uygun şekilde kullanabilir.

B2	Uzmanlık alanlarını diğer uzmanlarla tartışırken kendi alanının temel teknik terminolojisini anlayabilir ve kullanabilir. Alanıyla bağlantılı meseleler ve çoğu genel konu için iyi bir söz varlığına sahiptir. Sık tekrardan kaçınmak için ifadesini çeşitlendirebilir ancak sözcüksel boşluklar yine de tereddüte ve dolambaçlı ifadelerle neden olabilir. Çoğu bağlamda oldukça sistematik biçimde birçok kelimenin/işaretin uygun eş dizimlerini üretebilir. Uzmanlık gerektiren kelimelerin çoğunu anlayabilir ve kullanabilir ancak bunun dışında uzmanlık gerektiren terminolojisiyle ilgili sorunları vardır.
B1	Aşına olduğu konular ve günlük durumlarla ilgili iyi bir söz varlığına sahiptir. Aile, hobiler ve ilgi alanları, iş, seyahat ve güncel olaylar gibi günlük yaşamıyla ilgili çoğu konuda biraz dolaylı ifadelerle kendini ifade edecek yeterli kelimeye sahiptir.
A2	Aşına olduğu durumları ve konuları içeren rutin günlük işlemleri yürütmek için yeterli kelimeye sahiptir. Temel iletişim ihtiyaçlarının ifadesi için yeterli kelime birikimine sahiptir. Basit hayatta kalma ihtiyaçlarıyla başa çıkmak için yeterli kelimeye sahiptir.
A1	Belirli somut durumlarla ilgili temel kelime/işaret ve öbek birikimine sahiptir.
A1 öncesi	Tanımlayıcı yok.

- Temel düzeyde/ temel kullanıcı (A1-A2); Kullanma kılavuzları, bildiri, broşür, menüler, reklamlar vb. basit metinleri ve yönergeleri anlayabilme,
- Orta düzeyde/ bağımsız kullanıcı (B1-B2); Mektup, makale, rapor, kitaplar, web siteleri vb. metinleri kendi süzgecinden geçirip anlayabilme,
- İleri düzeyde/ yetkin kullanıcı (C1-C2); Soyut ve karmaşık edebi metinleri üslup özelliklerini de fark ederek anlayabilme.

ADOÇEP'e baktığımızda, düzeylerle ilgili hangi dil bilgisi yapısını hangi düzeyde öğrencilere öğretilmesi konusunda bir durum bulunmamaktadır. Uzmanlar, bir materyal hazırlarken dil bilgisi yapılarına bu yönde dikkat etmelidir. Ders dışı okuma materyali hazırlayan bir öğretici, öğrencinin bilmediği dil bilgisi yapılarını kullanmamalıdır. Öğreticinin düşünmesi gereken nokta, ders kitabı ile ders dışı hazırlanacak okuma materyallerinin bir bütünlük göstermesidir. Bütünlük gösterdiği takdirde öğrenci derste gördüğü konularla ders dışı okuma materyalini zihninde birleştirerek konunun pekişmesini sağlamış olacaktır.

Yabancı öğrenciler için hazırlanan ders dışı okuma materyalleri edebî metinleri içerisinde barındırabilir. Öğrenci, edebî bir metni okurken hedef dilin kültürünü yakından tanıma

fırsatını elde etmiş olacaktır. Bundan dolayı yabancılara Türkçe öğretiminde edebî metinler kullanılmalıdır. Her ne kadar özgün metin-uyarlanmış metin alan yazında tartışmalı bir konu da olsa edebî metinler öğrenciler için düzeye uygun olarak uyarlanarak verilmektedir. Bu konuda Eryiğit (2012), temel kullanıcılar için uyarlama çalışması yapılırken metnin yapısının bozulabileceğinden bu nedenle de edebî metinlerin daha çok üst düzeyde kullanılmasının daha doğru olacağından bahsetmektedir. Ders dışı okuma materyalleri hazırlanırken öğrencinin dikkatini çekecek unsurları içinde barındırması önemlidir. Çünkü bu şekilde hazırlanan materyaller sayesinde ders keyifli hale gelecektir. Türleri bakımından da öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda bilgilendirici ve edebî metinlerden yararlanılabilir. Dil öğretimi için hazırlanan ders dışı okuma-anlama metinleri etkinlik temelli olmalıdır. Etkinlik temelli hazırlanan materyaller öğrencinin sınıf içinde aktif olmasını sağlar. Hem öğretici hem de öğrenci için kendi değerlendirmelerini yapmalarına olanak tanır. Etkinlikler sayesinde öğrencinin öğrendikleri güçlenir ve böylece kalıcı öğrenme sağlanmış olur. Aynı zamanda ders dışı okuma materyali hazırlayacak olan bir öğreticinin görsel unsurlara yer vermesi de çok önemlidir. Görsel unsurla hazırlanan bir metin, öğrencinin ilgisini çekmede, metni anlaşılır kılmada, öğrenciyi yönlendirmede ve hazırlanan etkinliklerin daha basit bir şekilde kavranmasını sağlamada önemli rol oynamaktadır.

Yabancı dil öğretiminde ders dışı okuma materyallerinin öğretimi tamamlayıcı niteliğe sahip olması gerekmektedir. Ders dışı okuma materyalleri hazırlanırken de öğrencinin düzeyine uygunluk durumu göz ardı edilmemelidir. Bilindiği üzere Türkçeyi Türkiye’de ve kendi ülkelerinde öğrenen öğrenciler vardır. Türkiye’de öğrenen öğrencilerin ders dışında pratik yapabilecekleri ortam varken kendi ülkesinde Türkçeyi öğrenen bir öğrencinin bu olanağı ne yazık ki bulunmamaktadır. İşte tam da bu durumda öğrencilerin derslerde öğrendiklerini pekiştirmeleri için ders dışı okuma materyallerine gereksinimleri vardır. Yapılan metin uyarlama çalışmalarına bakıldığında etkinlik sunan çalışmalar bulunmaktadır (Özdemir, 2010; Kutlu, 2015; Gürler, S., 2017; Gürler, H., 2017; Kaymaz, 2018; Akıncılar, 2018; Boztoprak, 2020; Yazok, 2020; Ahmet, 2021; Tuğrul, 2021; Yılmaz, 2021). Bu materyallerle öğrenci, Türkçenin söz varlığını da öğrenmiş olur. Hem edebî metinlerden hem de kendine özgü nitelik taşıyan metinlerden yararlanılabilir. Gültekin (2016), edebî metinlerin Türkçenin zenginliğini temsil etmesi bakımından en iyi metinler olduğunu belirtmektedir. Ancak edebî bir metinden yararlanırken öğrencinin düzeyine uygun olup olmamasına dikkat edilirse ders dışı okuma materyali olarak

kullanılabilir ve alana da bir katkısı olabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders dışı okuma materyallerinden yararlanmanın bir diğer artısı ise kitaplar sayesinde Türk kültürünü öğretmektir. Bu sayede öğrenci, kendi kültürü ile Türk kültürü arasında bağlantıyı okuduğu metin üzerinden öğrenecektir. Ayrıca ders dışı okuma materyalleri ile dil bilgisi yapıları öğrenciye aktarılabilir. Metinler aracılığıyla öğretilen yapılar öğrenci için kalıcılığı arttırmaktadır. Çünkü öğrenci, öğrendiği yapıları okuma metinleriyle pekiştirme olanağı bulur. Ders dışı okuma materyalleri öğrencinin dört temel becerisine de katkı sağlamaktadır. Okuma metinleri içinde hazırlanan etkinlik çalışmaları öğrencinin hem konuşma hem yazma becerisini geliştirmektedir.

Sonuç olarak yabancılara Türkçe öğretiminde alana bakıldığında ders dışı okuma materyallerinin sayısı oldukça azdır. Bu nedenle alandaki eksikliği kapatmaya ihtiyaç vardır. Bu metinler ADOÇEP'in kurallarına, yöntem ve tekniklerine bağlı kalarak hazırlanmalıdır. Ayrıca yabancılara Türkçe öğretimi yöntem ve teknikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

3.6.1 Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Programında Yer Alan Okuma Materyalleri ve Ders Dışı Materyal Kullanımı

ADOÇEP'in ders kitaplarında yer alan okuma materyalleri ve ders dışı materyaller kullanımı konusunda öğrencilere dil becerileri kazandırma noktasında bazı amaç ve kazanımlar bulunmaktadır. Burada belirtilen ölçekler gerek kurgu gerekse kurgu olmayan metinleri içine almaktadır. Bireyin ilgi alanlarını içeren metinlerin yanı sıra gazete, dergi, çeşitli edebiyat biçimlerini ya da biyografileri kapsayabilmektedir. ADOÇEP'in (CEFR,2020; MEB,2021) ölçeğinde fonksiyonel olarak bazı anahtar ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeler şunlardır:

- Uzunluk, metnin çeşitliliği ve resim bulunup bulunmaması,
- Sade yer tasvirleri ve basit insanla başlayan, anlatmaya bağlı farklı metinler ile süren, farklı metin tiplerindeki klasik ve çağdaş yazılara doğru ilerleyen metin çeşitliliği,
- Somut günlük olaylarla başlayan daha sonra çeşitli edebî ve soyut konulara doğru ilerleyen konu çeşitliliği,
- Dil çeşidi: Basitten şekli karmaşık dile doğru,

- Okuma rahatlığı: Fotoğraflar/resimler yardımı ile kestirimde bulunma ile başlayan büyük oranda bağımsız okuma ile devamlılık gösteren, metin çeşitliliğini fark etme ve takdir etme,
- Anlama derinliği: Öncelikle taslak biçiminde/ana hatlarıyla kavrama ile başlayan gerek örtük gerekse açık anlam çıkarmaya doğru bir ilerleme.

Tablo3.2: Avrupa Dilleri Öğretiminde Ortak Çerçeve Metnine göre serbest zaman etkinliği olarak okuma (CEFR, 2020; MEB, 2021)

	Serbest zaman etkinliği olarak okuma
C2	İnce tarz ayrımlarını ve hem örtük hem de açık anlamı fark edip takdir ederek farklı türlerde klasik olan veya gündelik anlatım içeren edebî veya edebî olmayan metinler de dâhil olmak üzere hemen hemen tüm metin tiplerini okuyabilir.
C1	Belli bölümleri yeniden okuyabilmesi ve dilerse kaynak araçlara ulaşabilmesi koşuluyla çeşitli edebî metinleri okuyabilir ve fark edip takdir edebilir. Dilin standart biçiminde veya aşına olduğu bir ağızda üretilmiş çağdaş edebî ve kurgu olmayan metinleri, biraz zorluk yaşayarak ve örtük anlam ve fikirleri fark edip takdir ederek okuyabilir.
B2	Büyük ölçüde bağımsız olarak, okuma tarzı ve hızını farklı metinlere (ör. dergiler, daha karmaşık olmayan romanlar, tarih kitapları, biyografiler, gezi günlükleri, rehberler, şarkı sözleri, şiirler) uyarlayarak ve uygun başvuru kaynaklarını titizlikle kullanarak kendi zevki için okuyabilir. Yeterli zamanı olması ve sözlük kullanabilmesi koşuluyla güçlü bir olay örgüsü olan ve karmaşık olmayan, ağıdalı dil kullanmayan romanları okuyabilir.
B1	Daha geniş bir izleyici için hazırlanmış gazete/dergilerin film, kitap, konser vb. anlatımlarını okuyabilir ve ana noktalarını anlayabilir. Karmaşık olmayan bir dil ve tarz kullanılması koşuluyla basit şiir ve şarkı sözlerini anlayabilir. Yüksek kullanım sıklığına sahip gündelik dil kullanan anlatılardaki, kılavuzlardaki ve dergi makalelerindeki yer, olay, açıkça ifade edilen duygu ve bakış açısı betimlemelerini anlayabilir. Temelde bir yolculuktaki olayları ve yazarın tecrübe ve keşiflerini anlatan bir seyahat günlüğünü anlayabilir. Düzenli sözlük kullanımı yardımıyla açık ve doğrusal bir akışa ve yüksek sıklık derecesi olan günlük dil kullanımına sahip hikâyelerin, basit romanların ve çizgi romanların olay örgüsünü takip edebilir.
	Yüksek kullanım sıklığına sahip sözcüklerle gündelik dilde, aşına olduğu somut durumları betimleyen kısa, basit hikâyeleri ve çizgi romanları okuyabilecek kadar anlayabilir. Somut, gündelik konularda (ör. hobiler, spor, serbest zaman etkinlikleri, hayvanlar) ilgili kısa dergi raporları veya kılavuz girişlerinde belirtilen ana noktaları anlayabilir.

A2	Kısa anlatıları ve birinin hayatını anlatan basit bir dille oluşturulmuş betimlemeleri anlayabilir. Bir fotoğraf hikâyesinde (ör. yaşam tarzı üzerine bir dergide) neler olduğu ve karakterlerin nasıl olduğu hakkında izlenim oluşturabilir. Bir kişinin (ör. bir ünlünün) kısa betimlemesinde verilen bilginin çoğunu anlayabilir. Basit bir dilde ve açık bir şekilde oluşturulmuş olması koşuluyla öngörülebilir bir yapı izleyen bir olayı (ör. Oscar Ödülleri) bildiren kısa bir makalenin ana noktasını anlayabilir.
A1	Basit kelimelerle anlatılmış gündelik etkinliklerle ilgili kısa, resimli anlatımları anlayabilir. Görsellerin içerik hakkında çok fazla tahminde bulunmasına yardımcı olması koşuluyla resimli hikâyelerdeki kısa metinleri ana hatlarıyla anlayabilir.
A1 öncesi	Tanımlayıcı yok.

ADOÇEP'e bakıldığında, günlük dil kullanımına sahip hikâyeler, basit roman ve çizgi romanlar gibi yazınsal metinlerin B1 düzeyinde ele alınabileceğine vurgu yapıldığı görülmektedir. A1 düzeyinde kısa, resimli hikâyeler; A2 düzeyinde kısa, basit hikâye, çizgi roman, dergi raporları, kılavuz; B1 düzeyinde gazete/dergilerin film, kitap, konser vb. anlatımları, basit şiir ve şarkı sözleri gündelik dilde hikâye, basit romanlar ve çizgi romanlar; B2 düzeyinde karmaşık olmayan olay örgüsü ve dil kullanımına sahip romanlar, dergiler, tarih kitapları, biyografiler, gezi günlükleri, rehberler, şarkı sözleri, şiirler; C1 düzeyinde edebî metinler, çağdaş edebî metinler ve C2 düzeyinde ise farklı türlerde klasik olan veya gündelik anlatımı içeren edebî veya edebî olmayan metinler önerilmektedir.

3.7 Metin Uyarlama Yaklaşımları

Metin uyarlama ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; genişletim ve sadeleştirme'dir. Yabancı dil öğretiminde öğrencinin, hedef dile ait okuduğu metni anlam düzeyi olarak ilerletebilme ve anlam açısından zorlanabileceği düşünülen sözcük veya söz gruplarının korunması genişletim olarak açıklanabilir. Genişletim; öğrencinin anlayabileceği türden eş anlamlı ya da yakın anlamlı sözcüklerle birlikte kullanılması sonucu ortaya çıkmıştır. Sadeleştirme ise öğrencinin dil bilgisel olarak anlamasını zorlaştıran yapılar yerine düzeyine uygun dil bilgisel yapıları tercih etmektir. Durmuş (2013c), genişletim ve sadeleştirmenin öğrencinin anlayamayacağı düşünülen sözcüksel yapıları koruma noktasında birbirinden farklılık gösterdiğini ifade eder. Metinde bulunan ve öğrencinin anlayamayacağı sözcüksel

öğelerin esasen öğrencinin sonuçta öğrenmeye mecbur olduğu öğeler olduğunu ve hem öğrencinin öğrenmeye mecbur olduğu öğelerin özgün sözcüksel öğelere maruz kalmaları hem de bu öğelerin beraber sunulmasıyla metnin kavrama düzeyinin üste çıkarılacağına inanılmaktadır. Durmuş (2013c), sadeleştirme ve genişletim ile ilgili bu işlemler sonucunda değiştirime esas alınan, hacim olarak daha geniş bir metin olan genişletilmiş metinlerin ortaya çıktığını ifade eder. Öğrencinin anlayamayacağı düşünülen öğelerin yerine daha kısa ya da uzun olan eş anlamlı, yakın anlamlı yapıları koymak, metinde bulunan ve metnin anlam bütünlüğünü çok değiştirmedeği düşünülen, yapıları tamamen çıkarmayı esas alan sadeleştirilmiş metinlerin ortaya çıktığını vurgular. Metin uyarlama yaklaşımlarına bakıldığında ise yapısal, sezgisel ve metindilbilimsel olarak üç ana grupta incelenebilir.

3.7.1 Yapısalci Yaklaşım

Bölükbaş'ın (2015b), Nunan'dan aktardığı bilgide yapısalci yaklaşımında uyarlanacak bir metin hazırlığında öğrencinin her dil düzeyinde gerekli olan sözcüklerin listelendiğini ve bu listelenen sözcüklere göre uyarlamanın gerçekleştiğini ifade eder. Allen (2009) ise özgün metinleri daha kolay hale getirebilmek için derecelendirilmiş sözcük ve yapı listelerinin kullanılabileceğini belirtir. Aynı zamanda yapısal yaklaşımın faydalandığı bir diğer uyarlama yöntemi de geleneksel okunabilirlik formülleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu formüle göre; bir metnin okunabilirliğinin belirlenmesi için sözcükteki harf, cümledeki sözcük sayısı ile belirlenir. Bu konuya eleştiri getirenlerden biri de Crossley, Allen ve McNamara'dır. Crossley vd. (2012), geleneksel okunabilirlik formülleri ile metin içerisinden çıkarılan sözcük sayısı arttıkça buna bağlı olarak metinlerin de kısalacağını ifade ederler ve bunun sonucunda da cümleler arasındaki bağlantı ortadan kalktığı için metinde bir tutarsızlık ortaya çıkacağı düşüncesini savunurlar.

Bölükbaş (2015b), bir metnin anlaşılabilmesi için kelimelerin ya da cümlelerin uzunluğuna göre değil, tamamen öğrencinin konuyla ilgili birtakım ön bilgi ve zekâ kabiliyetine bağlı olduğunu belirtmektedir.

3.7.2 Sezgisel Yaklaşım

Metin uyarlama yaklaşımlarından bir diğeri de sezgisel yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Sezgisel yaklaşıma göre öğretici kendi deneyimlerinden ve sezgilerinden yararlanarak çıkarım yapar. Bu durumu Crossley vd. (2012) sezgisel uyarlama yapan araştırmacıların, kendi karar verme becerilerine ve bilgilerine güvendiklerini belirtir. Bölükbaş (2015b), sezgisel uyarlama yöntemi ile yapılan metinlerin nesnel olmadığını görüşünü savunmaktadır. Sezgisel yaklaşımda her ne kadar sözcük listeleri olsa da temel olarak yazarlar kendi sezgilerine göre hareket ederler. Crossley vd. (2011), yabancı dil öğretiminde sezgisel yaklaşımın en çok kullanılan izlem olduğunu ifade etmektedirler. Temel kullanıcılar için sezgisel yöntemle yapılan uyarlama çalışmalarının daha anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Fakat Crossley vd. (2011) anlaşılabilirlik açısından temel düzey kullanıcıları için uyarlanmış metinlerde daha az sözdizimsel karmaşıklık, sözcüksel çeşitliliğin ve daha az karmaşık sözcüğün olduğunu belirtmektedirler. Sezgisel uyarlama yönteminde yanlışların bulunduğunu ve bu metinlerde söz varlığı açısından özgünlüğün de çok daha az olduğunu ifade etmektedirler.

3.8 Metindilbilimsel Ölçütler

“Metindilbilimsel ölçütler doğrultusunda bir metnin uyarlaması nasıl olmalıdır?” sorusuna yanıt aramadan önce metin odaklı ölçütlerden bağdaşıklık ve bağlaşıklık kavramlarını bilmek gerekir. Öncelikle metin, genel hatlarıyla cümlelerin bir araya gelerek anlamlı dilsel birimlerin oluşturulmasıdır. Metne bir bütün olarak yaklaşmamızın nedeni ise cümlelerin sıralanışının gelişigüzel olmadan bir iletişim görevi taşımasından kaynaklanmaktadır. Yani yazar tarafından düşünülerek semantik değer niteliğine sahip bu sıralanışlar, taşıdığı mesajdan ötürü sabit değil hareketli bir görünüme sahiptir. Bu hareketlilik okuyucuda bazı seziş ve düşünceye sebep olmaktadır. Günay (2017), metin kavramı ile ilgili düşüncelerini aktarırken metni, başı ve sonu ile açık olmayan dilsel belirtilerin arka arkaya sıralandığı anlamlı bir yapı olarak tanımlamakta ve dilsel açıdan da birbirini takip eden, sıralı ve anlamlı tümceler dizisi olduğunu belirtmektedir. Bu durumda cümle ve metin kavramlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Bunun nedeni her iki dilsel ögenin de tahlili değişik biçimde gerçekleştirilmektedir. Cümle, kuralları olan dil bilgisel bir ögedir. Ancak dil bilgisi kurallarına uygun olduğu sürece cümle olma şartını sağlayabilir. Örnek olarak; “Siyah köpeğin atkısı yürüyordu.” cümlesine baktığımızda özne

ve yüklemden oluştuğunu görmekteyiz. Bu cümle tutarlılık olarak da anlam olarak da bir bütünlük göstermemektedir. Fakat dil bilgisel olarak değerlendirildiğinde, kurallara uygunluk gösterdiği için cümle olarak kabul edilmektedir. Hâlbuki her cümle ögesi metin oluşturmaz. Bunun nedeni ise; metin denilebilmesinin en önemli şartı mantıksal bir anlam bütünlüğü oluşturabilmesidir. İşte bu anlamsal bütünlük aşamasında da metindilbilimsel ölçütlerden bağdaşıklık ve bağlaşıklık ölçütleri devreye girmektedir. Günay (2017), cümle ve metin ile ilgili durumu açıklarken metnin cümlelerden bağımsız ve kendine ait bir yapısının olduğundan; cümlenin ise dil bilgisinin esas yapı taşını oluşturduğundan bahseder. Metin, bağlamdan ayrı tutulamaz. Bir metin, anlamsız ve birbirinden bağımsız cümlelerin arka arkaya sıralanmasıyla oluşturulduğunda metinsellik özelliğini kaybeder. Bu nedenle herhangi bir anlamı bulunmayan cümleler farklı bir biçimde belirlenmelidir. Ancak metindilbilimde herkes aynı görüşü savunmamaktadır. Bazı dilbilimciler metni cümlelerin bütünü olarak değerlendirmektedir. Pakkan (1992), De Beaugrande ve Dressler gibi dilbilimcilerin metni, yapı ve işlev bakımından bir bütün olarak değerlendirdiğinden bahsetmektedir. Bu görüşü kabul eden yaklaşıma da “işlemci yaklaşım” adı verilmiştir. Beaugrande (1985), bir metnin dil bilgisel olarak birbirine bağlı ve tutarlı birlikteliklerden oluştuğunu ifade eder. Aynı zamanda; metnin metinsellik ölçütlerinden sadece bağlaşıklık ve bağdaşıklık ile olmadığını bununla beraber hedefe, duruma ve metinler arasılığı da uygun olması gerektiğini belirtir. Bağlaşıklık ve bağdaşıklık iletişim halinde olan bireylerin hedefleri ve kabul edebildikleri olgularla olanak bulabilir. Bağlaşıklık ve bağdaşıklık metinde dil bilgisel ve sözcüksel tutarlılığı içine aldığı için metinsellik ölçütlerinden *metin odaklı ölçüt* olarak kabul görmektedir. İletişimsel olarak metnin bağlam ile ilgili diğer ölçütleri de metin dışı olarak kabul edilmektedir. Dilsel öge olarak bağlaşıklık ve bağdaşıklık şu biçimde anlatılabilir:

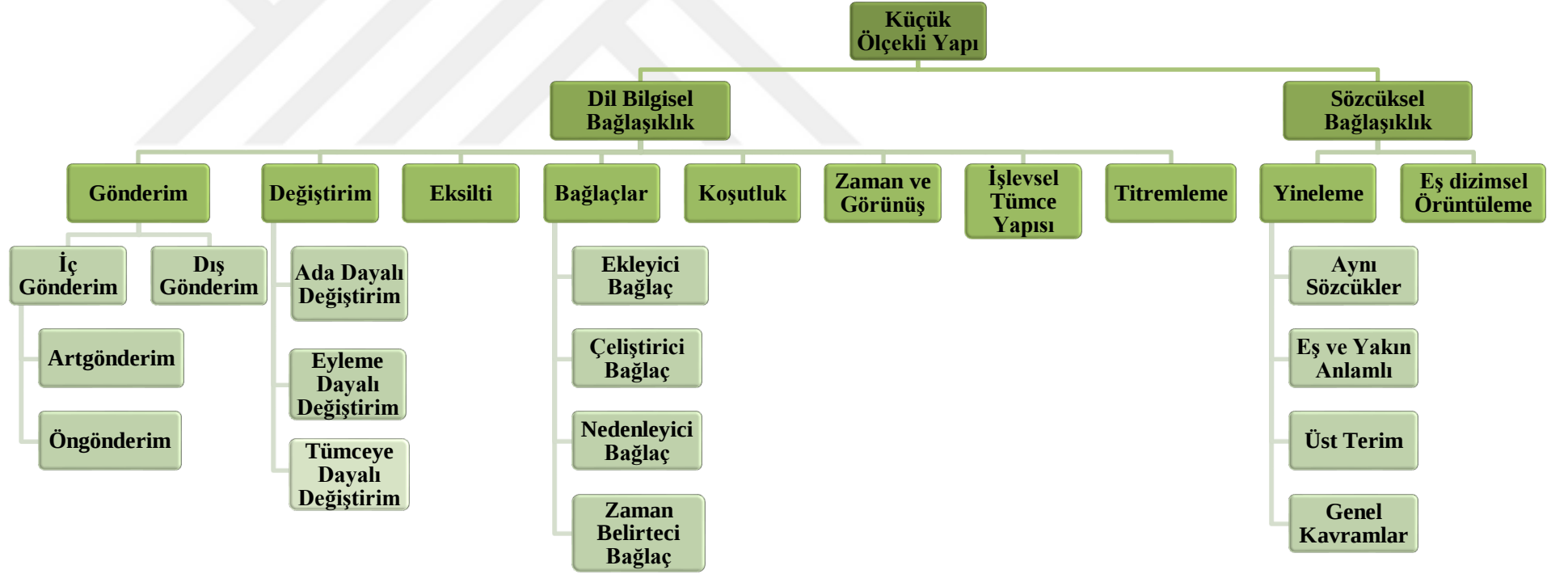
3.8.1 Küçük Ölçekli Yapı (Bağlaşıklık)

Metnin küçük ölçekli yapısı, metinde yer alan dilsel öğelerin bir araya geldiği oluşuma denir. Bir metni bütünsel olarak anlamak için öncelikle küçük ölçekli yapılardan biri olan dil bilgisel bağlaşıklık ve bağdaşıklık ele alınmalıdır. Dilidüzgün (2008), küçük ölçekli yapının dilsel unsur ve mekanizmalar yardımıyla oluştuğunu ifade eder. Aynı zamanda bu bağlamdaki kelimeler, kelime grupları, yan cümleler ve cümleler arası bağlamlardan

meydana gelen küçük ölçekli yapıların metinde dolaysız bir biçimde bağdaşıklığı sağlayan dizgeler şeklinde tanımını yapmaktadır.

Metnin anlamlı bir bütün oluşturabilmesini sağlayan biçimsel ve dizimsel görünümle küçük ölçekli yapı içerisinde incelenecektir. Küçük ölçekli yapıda ‘dil bilgisel bağdaşıklık’ gönderim (artgönderim/öngönderim), eksilti, bağlaçlar, değıştirim, koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce yapısı ve titremleme biçiminde yedi grupta incelemesi yapılacakken; ‘sözcüksel bağdaşıklık’ yineleme, eş dizimsel örüntüleme olmak üzere iki grupta incelemesi yapılacaktır. Metnin küçük ölçekli yapısı Dilidüzgün’den (2008), uyarlanarak şu şekilde ifade edilebilir:

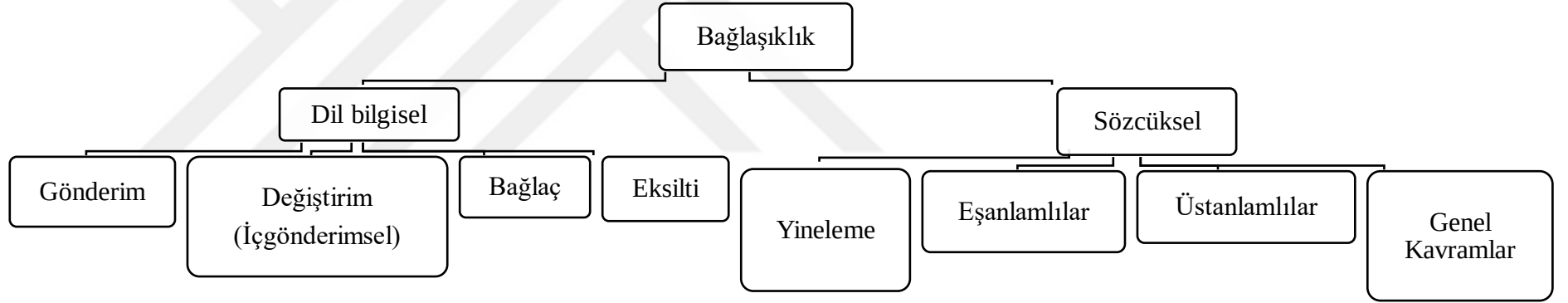

Şekil 3.1: Metnin küçük ölçekli yapısı

Metinde yer alan bütün dil bilgisel özelliklere bağlaşıklık diyebiliriz. Yani dil bilimin içinde yer alan anlam bilimi (semantik), yapı bilimi, ses bilimi (fonoloji) ve cümle bilgisi (sentaks) gibi bilim dalları, bağlaşıklığı oluşturan en önemli unsurlardır. Günay (2017), yazılan bir yazının metin olabilmesini sağlayan metin içi bağlantıyı kuran ve dille ilgisi bulunan özelliklerin bütünü biçiminde açıklar. Bağlaşıklık, metnin anlamlı bir bütün oluşturmasını ve içeriğin belirlenmesini sağlamaktadır. Aslında metinde, şekilsel bir bütünlük sağlanılarak konunun belirgin duruma gelmesi ile tutarlı bir metin oluşur. Bilgisayarda işlemci nasıl tüm devreleri işleyip bilgisayarın beyni konumunda ise bağlaşıklık da metnin işlemcisi konumundadır. Bir metnin bağlaşıklık kısmı oluşturulduğunda bir nevi bağdaşıklık kısmı da oluşmuş olur. Bir metnin üslup ve metinsellik özellikleri cümlelerin yan yana getirilmesiyle sağlanır. Metinler, iletişim ihtiyacını karşılamak için bazı topluluklar tarafından oluşturulmuş dilsel unsurlardır. İletişim ihtiyaçlarının ayrı ayrı uygulanması için bazı dilsel unsurlar ötekilerinden fonksiyonel olarak daha elverişlidir. Asıl olan hangi yapının hangi iletişim fonksiyonunu en iyi şekilde karşıladığına dikkat etmek ve bunu özümsemektir. Yavuz (2001), bağlaşıklığı metnin derin yapısı ile yüzeysel bileşenleri arasındaki anlamlı ve mantıksal bağlantı olarak tanımlamaktadır. Metindeki yüzeysel bileşenlerin mesela sözcüklerin birbirleriyle olan bağlantıları, yüzeydeki dil yapıları arasındaki ilişkiyi gösteren, farklı farklı anlatımlarla dilsel ögeler vasıtasıyla kurduğu bağlantıdır. Halliday ve Hasan (1976) ise yapı bakımından birbirinden farklı fakat yorumlama aracılığıyla birbirine bağlanan cümlelerin ve bu cümlelerin bağlantılarının nasıl gerçekleştiğinin bağlaşıklık konusu içerisinde yer aldığını belirtmektedir. Bağlaşıklık iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar; dil bilgisel bağlaşıklık ve sözcüksel bağlaşıklıktır. Dil bilgisel bağlaşıklık kendi içerisinde gönderim, değiştirim, bağlaçlar, zaman ve görünüş, koşutluk, işlevsel tümce yapısı ve titremleme; sözcüksel bağlaşıklık da kendi içerisinde yineleme ve eş dizimsel örüntüleme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Cutting ve Fordyce (2020) bağlaşıklığı şu şekilde gruplandırmıştır:

Tablo 3.3: Bağlaşıklık düzenekleri (Cutting ve Fordyce, 2020)

Yukarıdaki tabloda yer alan bağlaşıklık düzenekleri detaylı bir şekilde küçük ölçekli yapılar başlığında incelenecektir.

3.8.1.1 Dil Bilgisel Bağlaşıklık

Öbekler ve cümleler arasında dil bilgisel olarak kurulan bağ, metnin bağlaşıklığını göstermesi açısından önemlidir. Gürgün (2016), birbirinden bağımsız ve anlam açısından ilişki kurmaya yarayan yüzey yapının, dil bilgisel bağlaşıklık içinde bulunacağını ifade eder. Dil bilgisel bağlaşıklık “gönderim, değiştirim, eksilti, bağlaçlar, koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce yapısı ve titremleme” olarak karşımıza çıkmaktadır. Soyut olarak tasarlanan düşüncenin alıcıya iletilmesi için somutlaştırılması gerekmektedir. İletişim hedeflerine uygun olarak da metin oluşturulmaktadır. Bir metni anlamlı kılabilmek için düşüncelerin birbiri ile anlamsal olarak bağlantılı olup anlatılması gerekmektedir. Bunun içinde dil bilgisel bağlaşıklığa gereksinim vardır. Çünkü dil bilgisel bağlaşıklık; düşüncelerin, söz öbekleri, sözcükler, zaman ve görünüş ile bağlantı kurmasına katkı sağlamaktadır.

3.8.1.1.1 Gönderim

Bir metnin tutarlı ve anlamlı olabilmesini sağlayan en önemli bağlaşıklık unsurlarından biri de gönderimdir. Bir metnin kolayca okunabilmesi, metin içinde geçen bazı sözcüklerin dil öğeleriyle yinelenmesi gönderim olarak adlandırılabilir. Dilidüzgün (2008), dilin ekonomik ve kolay anlaşılabilmesini sağlamak ve metinde yer alan konuları bireyin aklında etkin tutmak aynı zamanda konu bütünlüğünü sağlamak için metin içerisinde yer alan kavram, düşünce, kelime veya ana yönelime metin süresince farklı dilsel unsurlarla tekrarlama yolu ile gönderimde bulunulduğunu ifade eder.

Metinden bağımsız olarak kullanılan gönderim bağlamdan kopuk olur. Bağlamdan koptuğunda ise sözcüksel olarak gönderimler hiçbir anlam ifade etmez. Bir gönderimin anlam kazanabilmesi için ad ve ad öbekleri ile kullanılması gerekir. Böylece hangi söz öbeğine gönderim yapılacağı bilinecek ve anlam belirsizliği ortadan kalkacaktır. Metinde bir ad varsa ve bu ada gönderim yapılıyorsa bu gönderim unsuru eşgönderimlidir. Metinde yer alan farklı anlatım biçimlerinin metnin yapısında aynı varlık için kullanılmasına eşgönderim denmektedir. Eşgönderimli unsurlar semantik (anlamsal) olarak aynı

yorumlamaya sahiptir. Göktürk (2019), zamirlerin değiştirim kavramıyla başka sözcüklerle yer değiştirerek dizimsel ve çağrışımsal olarak metin birliğini sağladığını ifade etmiştir. Gönderim ilişkisi olarak bir metnin gönderim unsurlarına bakıldığında en fazla bilinen ve en çok fonksiyona sahip gönderimin zamirler (adıllar) olduğu görölmektedir. Türk dilinde kişi zamirleri (ben/sen/o/biz/siz/onlar), dönüşlölük zamiri (kendi), işaret zamirleri (bu/şu/o/bunlar/şunlar/onlar) gönderim unsuru olarak kullanılırken işaret sıfatları (bu/şu/o/bunlar/şunlar/onlar), iyelik ekleri (Babaı geldi.), kişi ekleri (Okudum.), belirtme hâl eki (Ailemi seviyorum.), zaman zarfları (gene, tekrar, bir daha, sonra, artık...) ve yer zarfları (burası/şurası/orası)² bu fonksiyona sahip diğer dilsel unsurlardır. Halliday ve Hasan (1976), gönderim türlerini; dış gönderim ve iç gönderim olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Günay (2017), iç gönderimin de kendi içerisinde artgönderim ve öngönderim olarak ikiye ayrıldığını ifade eder. Gönderim metin içindeyse ve anlamsal yorumu yapılabiliyorsa ya da metnin içinde daha sonra kullanılacaksa “iç gönderim”; metnin dışında ise yani metinde yer almıyorsa “dış gönderim” adı verilmektedir. Karataş (2008), iç gönderim, metindeki parçalar ile bağlantıyı doğrudan kurduğu için sadece metin içi gönderimin bağlaşıklık durumuna hizmet ettiğini söylemektedir. Dış gönderim her ne kadar metnin anlaşılması ve oluşturulması aşamasında aktif bir rol oynasa da dilsel unsurlarla birliktelik sağlamadığından bağlaşıklık ölçütü olarak değerlendirilmemektedir. Kısacası bir metin ya da bir hikâye anlatıcısının, “Neler yaşanıyor bu sokaklarda bilemezsiniz.” (Siz) cümlesinde okuyucuya yönelik (Siz) zamirini kullanması metinde yazan herhangi bir isme gönderim yapmadığı için bu bir dış gönderimdir. İç gönderimde ise gönderim yapılacak ad ya da ad öbekleri metnin içerisinde görevleri bakımından artgönderim ya da öngönderime neden olabilir. İç gönderime örnek olarak “Değirmen” hikâyesinde:

“Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgölü saçları vardı.”
(Ali, Değirmen, s.63)

Cümlesindeki yüz, dudak, saç sözcükleri ve ‘O’ zamiri arasında iyelik bağıntısı kurularak cümle içi gönderim yapılmıştır. Bu gönderimler; artgönderim ve öngönderim’dir.

² Korkmaz, Z. (2019) Türkiye Türkçesi Grameri şekil Bilgisi kitabında bu tür terimlerin geleneksel dil bilgisi yapısında işaret zamirleri olduğunu kabul etmektedir.

Artgönderim

Artgönderim, metinde geçen kişi, varlık vb. ögelerin metnin devamında yeniden açıklanmasına gerek olmadan, o öge ile tekrar bağlantı sağlamasıdır. Metinde bulunan bir ögenin gönderim ögesiyle yinelenmesi, okuyucunun dikkatini metne vermesine ve anlatımın kuvvetlenmesine katkı sağlamaktadır. Artgönderim metinsel bağlaşıklığı sağlayan önemli kullanım ögelerinden biridir. Yukarıda da bahsedildiği gibi gönderim bağı kuran unsurlar kişi zamirleri, işaret sıfatları, iyelik ekleri, dönüşlülük zamiri, kişi ekleri ve belirtme hâl eki olarak ifade edilebilir. Dilidüzgün (2008), artgönderimin, sözce yapısının oluşturulmasında, bilişsel şartların değerlendirilmesinde ve metinde konu bütünlüğünün sağlanmasında önemli bir fonksiyona sahip olduğunu ifade eder. Yabancı dil öğrenmek isteyen bir öğrenci için metinde zamirlerle yapılan gönderimin çok kullanılması bazı durumlarda anlaşılmayı sağlamak yerine anlamı güç hale getirebilir. Özellikle temel düzeyde hangi zamirin hangi isme gönderme yaptığını kavramak dil öğrencisinin zorlanmasına sebep olur. Bu sebeple okuma metinlerinde zamirlerin ve ad öbeklerinin fazla bulunduğu metinler seçilmekte ya da okuma metinleri buna göre oluşturularak uyarlanmaktadır. Gönderim yapılırken önemli olan bir diğer husus ise gönderim unsuru ile gönderim yapılacak ifadenin arasında çok fazla ara verilmemesidir. Dilidüzgün (2008), gönderimde bulunulacak kavram ile gönderim arasında fazla ara verildiği takdirde, gönderimde bulunulacak olan ögenin okuyucunun veya dinleyicinin etkin bilgisinin dışına çıkabileceğini bu nedenle de metnin metinsellik niteliklerinin kaybolacağını ve konudan sapılacağı için yanlış anlaşılmalara neden olacağını belirtir.

Ali'nin "Değirmen" hikâyesinden alınan cümlelerde artgönderim örnekleri belirtilebilir:

(67) Aralarında **bir kileye yakın buğday** toplayarak Atmaca'ya verdiler.

(68) Ve değirmenci **buna** iki çömlek de yoğurt ilave etti. [AG Bir kileye yakın buğday: Buna]

(Ali, Değirmen, s.61)

Yukarıda yer alan 67. ve 68. cümleler arasında artgönderim bağıntısı sağlanmıştır. Kendisine gönderimde bulunulan 'bir kileye yakın buğday' ifadesi yerine sonraki cümlede 'buna' gönderim unsuru kullanılarak artgönderim ilişkisi kurulmuş ve böylece metin içerisinde konu devamlılığı sağlanmıştır.

Öngönderim

Metinde bir kişi, bir durum ya da bir varlık ismiyle bahsedilmeden önce onu başka bir şekilde belirtip metnin veya cümlenin devamında sözü edilen kişi, durum ya da varlığın adına yer verilmesidir. Dilbilim Sözlüğü'ne (2013) bakıldığında öngönderim ile ilgili, metinde yer alan bir kelimenin daha sonra başka bir kelimeye gönderimde bulunması şeklinde bir tanım ile karşılaşılmaktadır.

Anlamayı geciktirici bir özelliğe sahip olduğundan artgönderimden daha az kullanılmaktadır. Öngönderimin önemli noktalarından biri de gönderim unsurlarıyla gönderme yapılan ismin arasındaki uzaklığın aşılmamış olması ve bunun tek bir cümle içerisinde gösterilmiş olmasıdır.

Okuyucuda belirsizlik yaratarak aslında merak uyandırmak öngönderimin asıl amacıdır. Kısacası öngönderim, metinde gönderim yapılmadan önce onu ifade edecek önermeleri kullanma şeklidir. “Değirmen” adlı hikâyede aşağıdaki verilen örnek öngönderimi açıklar niteliktedir:

“Ama yüzü hep soluktu. Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüymüş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı. **Bu kızcağız** sakattı adaşım, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı.”
(Ali, Değirmen, s.63)

Yukarıda örnek metinde gönderim unsuru olarak kullanılan ‘O’ zahirine, metinde gönderimde bulunulan ‘Bu kızcağız’ ifadesinden önce yer verilerek bir öngönderim bağıntısı elde edilmiştir.

3.8.1.1.2 Değiştirim

Dil bilgisel bağlaşıklık içinde yer alan unsurlardan biri de değiştirmedir. Değiştirim, metinde yer alan bir fiilin, bir adın ya da cümlenin kendisi ile aynı anlama gelen diğer dil bilgisel öğelerin kullanılmasına denilmektedir. Yani bir ögenin yerine başka bir öge kullanılabilir. Halliday ve Hasan (1976), Türkçede değiştirim unsurları olarak çokça kullanılan ‘öyle’ ve ‘böyle’ gibi fonksiyonel metin unsurlarının ve ‘yapmak’ fiilinin tek başına bir anlamının olmadığını, yerine geçen öğelerle anlam kazandıklarını belirtmekte ve belirsizlik zamirlerinin de bir gönderim unsuru olarak kullanılabileceğine işaret

etmektedirler. Halliday ve Hasan (1976), değiştirimin üç şekilde yapılabileceğinden bahseder. Bunlar; ada dayalı, eyleme dayalı ve tümceye dayalı değiştirimdir.

Ada dayalı değiştirim:

“Tavлада sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım aydınlık serpiyordu ve **çarklar, taşlar,** tozlu **kayışlar** dönüyorlar, dönüyorlardı. **Hepsinin** birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırığına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu.” (Ali, Değirmen, s.68-69)

Yukarıdaki paragrafta görüldüğü gibi ‘hepsi’ belirsizlik zamiri ‘çarklar, taşlar, kayışlar’ yerine kullanılmıştır. Gönderimden farkı belli bir varlığa işaret etmeyip varlığın oluşturduğu sınıfı göstermektedir.

Eyleme dayalı değiştirim:

Fatma: Bu tablonun yerini sen mi değiştirdin Gizem?
Gizem: Hayır, ben yapmadım.

Tümceye dayalı değiştirim:

Anne: Yatağını düzeltin mi kızım?
Çocuk: şu an çantamı hazırlıyorum anne, bitirdikten sonra yapacağım.

3.8.1.1.3 Eksilti

Metinde ya da cümlede yer alan sözcüklerin anlam özelliklerini yitirmeden cümle içinden bazı sözcükleri atma veya anlatım bozukluğuna sebep olmayacak biçimde sözcüklerin düşürölmesine eksilti adı verilmektedir. Aydın (2012), metinden bir olgunun atılarak okuyucunun çıkarımsal bir doldurma yapması ile eksiltinin anlaşıldığını ifade eder. Özkan (2004), eksiltinin mantık çerçevesi içerisinde ve dil bilgisel olarak doğru bir biçimde yapılması gerektiğini aynı zamanda cümlelerin metindeki anlamını yitirmemesi gerektiğini ifade eder. Eksilti yapılırken metnin vermek istediğı mesajda herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır. Yalnızca metinde bulunan sözcüksel yoğunluk düşürölerek metin daha kapalı bir anlatıma ulaşır. Yani daha az kelime ile daha çok şey ifade edilmiş olur. Güven (2014), eksiltili yapıların metnin anlamında herhangi bir bozulmaya neden olmayacağını söyler. Metinden eksilti yapılarak çıkarılan sözcükler iletişim kaybına yol açmayacağı için anlam bakımından herhangi bir problem yaşanmayacaktır. Aslında eksiltili ifade

kullanılırken karşı tarafın sözcük ya da cümle öbeğini bildiği varsayılmaktadır. Kişide, bu bilgileri dünya bilgisinden yola çıkarak kullanmaktadır. Her ne kadar eksilti bazı sözcüklere yer verilmeme olarak tanımlansa da eğer bu durum anlamaya engel oluyorsa kullanılmaması gerekir. Özellikle temel kullanıcılar için çıkarım yapma durumu onlara ağır gelebilir.

Çünkü temel düzeyde olan dil öğrencisinin art alan bilgisi bulunmamaktadır. Bu yüzden de bu tarz metinler onlara zor gelebilir. Metinde yer alan eksiltili anlatımlar belirlenip arasında bağ bulunan dilsel unsurlar incelendikten sonra uyarılma ya da düzenlemeye başvurulabilir. Eksilti için “Değirmen” hikâyesinden örnek verilebilir.

Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? Bir kadını öpmek hoş şeydir, hele adam genç olursa... (Ali, Değirmen, s.59)

Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi? Çoook desene! (Ali, Değirmen, s.59)

Uzun Subaşı (2003), dil içi bağlamı ifade eden bütüncül unsurları şu biçimde ifade etmektedir:

- Yükleme oluşturan çekimli fiilin özneye ihtiyacı vardır.
(Biz) Ödevi ne zaman teslim edeceğiz?
- İyelik ögesinin tamlayan ögesine ihtiyacı vardır.
Adnan çok üzgün. Hiç (Adnan'ın) yüzü gülmüyor.
- Geçişli fiildeki yüklemcil ögenin nesneye ihtiyacı vardır.
A: Yatağımı topladın mı? B: (Yatağımı) topladım.
- Zarf yüklemcil öge gerektirir.
A: Görüşmen nasıl geçti? B: Harika (geçti).

Günay da (2017) bu yapılara ek olarak -ki ilgi hâli zamirinin eksiltili yapılarda kullanılabileceğinden bahsetmektedir. Örneğin; “Senin çantan siyah, benimki beyaz.” ‘benim çantam beyaz’ şeklinde eksiltili yapı kullanılmıştır.

3.8.1.1.4 Bağlaçlar

Bağlaşıklıkla sağlayan esas öğelerden biri de bağlaçlardır. Bağlaçlar cümleleri birbirine bağlamanın yanı sıra sözcükleri ve söz öbeklerini de birbirine bağlayarak cümle arasında ilgi kurma, cümlenin akışını sağlama, neden-sonuç bildirme, özetleme ve bütün bilgilerden önceki ya da sonraki bilgileri birbirine bağlama gibi bir amaca sahiptir. Balyemez (2011), bağlaçlar ile ilgili düşüncesini aktarırken; alıcının durum ve nesneleri eleştirici bir biçimde değerlendirmesine ve metnin oluşumunun kavranmasına yardımcı olacağından bahsetmektedir. Günay (2017), doğası gereği belirli bir sıralanış içerisinde olan metinlerin dolayısıyla bağlaşıklıkla da olduğunu ve aralarındaki bağlantının bağlaçlar gibi işlev görebilen belirteçler ile sağlandığını ifade etmektedir. Dilidüzgün (2008), bağlaçları, cümle öbeklerindeki farklı hükümleri birbirine bağlayan ve dilsel olarak tutarlık bağlantılarını belirgin hale getiren birimler olarak ifade eder. Dil bilimsel olarak metin, cümlelerin sade bir dizilimi olarak karşımıza çıkmamaktadır. Aynı zamanda cümleler arasında tutarlı bir dilsel unsur oluşturmaktadır. Halliday ve Hasan (1976) bağlaçları kendi içinde görevleri bakımından dörde ayırır ve en sade biçimde şu biçimde gruplandırmasını yapmaktadırlar:

- Nedenleyici bağlaçlar: bundan dolayı, bu nedenle, çünkü vb.
- Ekleyici bağlaçlar: ve, buna ek olarak, örneğin vb.
- Çeliştirici bağlaçlar: lakin, fakat, buna rağmen vb.
- Zamansal bağlaçlar: başka zaman, sonra, şimdiye dek vb.

Ekleyici bağlaç örneği:

“Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler **ve** kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...” (Ali, Değirmen, s.58)

Çeliştirici bağlaç örneği:

“Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, **ama** bir daha görmek istemem.” (Ali, Değirmen, s.58)

Nedenleyici bağlaç örneği:

“Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi **çünkü** ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelirdi...” (Ali, Değirmen, s.64)

Zaman belirteci bağlaç örneği:

“Vicdan azabı dedikleri şey ancak bir hafta sürer. **Ondan sonra** en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi (yeterli) mazeretler tedarik etmiştir.” (Ali, Değirmen, s.59)

Genel olarak Türkçe dil bilgisi kitapları incelendiğinde bağlaçların herhangi bir sınıflama içerisine dâhil edilmediği görülmektedir. Ancak şu an yapılan çalışmalarda bağlaçlar ile ilgili ya eş anlamlı sözcükler ya da sözcük öbekleri ile ilgili bir sınıflama yapıldığı görülmektedir. Özkan, Tören ve Esin (2013), işlevsel, karşılaştırma, cümle başı bağlaçlar, sıralama ve kuvvetlendirme bağlaçları olarak fonksiyonel bir sıralama yapmışlardır. Yapılarına göre bağlaçların sınıflaması ise (basit, türemiş, birleşik) bütün dil bilgisi kitaplarında yapılmıştır. Bağlaçlar, bir metinde görevi dışında kullanıldığında dil öğrencisini olumsuz yönde etkileyecektir. Bunun nedeni ise bağlaçların metinde anlamsal bir değerinin olmasından kaynaklanmaktadır. Yanlış bir biçimde bağlacın kullanılması demek metnin anlamsal sıralanışının ve kavranışının olumsuz anlamda etkilenmesi demektir. Gerekli durumlarda metinde bağlaçlar kullanılmalıdır. Kullanılmadığı takdirde bağlaşıklık bağıntısını azaltarak metinde eksik bilgilendirmeye neden olabilir. Gereksiz durumlarda ise bağlaç kullanımı metnin metinsellik ve okunabilirlik değerini azaltacaktır. Bundan ötürü bağlaçların yerinde kullanılması hem bağlaşıklık hem de bağdaşıklık ölçütleri açısından önem taşımaktadır.

3.8.1.1.5 Koşutluk

Koşutluk ya da başka bir deyişle benzerlik, cümle yapısının farklı içerikler eşliğinde yinelenmesidir. Koşutluğun amacı gerek yapının fonksiyonel değerine vurgu yapmak gerekse de metnin güzellik duygusunu ve etkisini arttırmak, metindeki sözcük ve yapıları yineleyerek anlama katkı sağlamaktır.

“Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederdi fakat o davranlardan bizimle beraber koyun **uğrular**(çalar), düğünlerde bizimle beraber **çalgi çalardı**.” (Ali, Değirmen, s.63)

Yukarıdaki paragrafta aynı dil bilgisi yapıları 3. teklik şahıs gizli özne + hâl eki + eylem kökü + geniş zaman eki + -di hikâye eki farklı şekilde yinelenerek bir koşutluk oluşturmaktadır.

Böylece metnin anlaşılabilirliği sağlanmıştır.

3.8.1.1.6 Zaman ve Görünüş

Hikâyelerde zamana bakıldığında durağan bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir. Zaman ve görünüş dil bilgisel bağlaşıklıkta dilsel unsurlar ile sağlanır. Zamanın kullanılması, metinde ifade edilen kişi ya da kişilerin durumlarının, konumlarının belirlenmesine ve belirli bir olay örgüsü etrafında gelişen olayların mantıksal olarak dizilişine katkı sağlamaktadır. Zaman ve görünüş bölümlemeleri bireylerin kısıtlı hayatları doğrultusunda farklı bir düzenleme ile yapılmaktadır. Bu durumda da zamanı iki gruba ayırmak mümkündür. Dilimlenmiş ve dilimlenmemiş zaman olmak üzere gruplandırılabilir. Geniş zaman dilimlenmemiş zaman; şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman dilimlenmiş zaman olarak kabul edilmektedir. Hikâyelerin anlatımda ise daha çok bilinen geçmiş zaman, şimdiki zaman veya şimdiki zamanın hikâyesi tercih edilmektedir. Hikâyede ifade edilecek zamanlar düzenli hale getirilirken öncelikle merkez bir zaman belirlenmektedir. Bu zaman; şu an, geçmiş ya da gelecekteki bir zaman olabilir. Bir zaman önce veya sonra gerçekleşiyorsa bunları belirtmek için farklı biçimde ardıllar gerekmektedir. Örnek olarak; merkez zaman konuşma sırası ise geniş zaman eki -Ir, geçmişte bir zaman ise uzak geçmiş zamanı ifade etmek için -ArdI tercih edilmektedir. Ya da bazen metnin çeşidine göre zaman ekleri aynı şekil özellikleri olarak gözüксе bile fonksiyon olarak birbirinden farklılık göstermektedir. Örnek olarak; geçmişte kalmış bir durumun ifade edilmesi ile hikâyede anlatılan -DI'lı geçmiş zaman şekilsel olarak aynı gözüксе de tür olarak farklıdır. Geçmişteki olay, gerçek hayatta yaşanmış ve bitmişliği gösterir. Dilidüzgün (2008), edebî metinlerdeki -DI'lı geçmiş zaman kurgulanmış metinlerde bireyin iç dünyasını ve düşüncesini yazarın anlatımıyla güya olayların şimdi oluyor gibi bir izlenim yaratıldığını ve bunun da hikâyeye etmenin bir kanıtı olduğunu ifade eder.

Zamandan farklı olarak ele alınan bir diğer yapı ise görünüştür. Aslında görünüş denilen unsur, bir olayın nasıl zamana yayıldığını belirtmektir. Görev olarak görünüş iki kısımda incelenmektedir. Dilidüzgün (2008), görünüş işlevi olarak 'biterlik' ve 'bitmezlik' olarak ayırmıştır. Eğer bir olay bitmiyor devam ediyor ise "bitmezlik" ancak olay bir defa

gerçekleşip sonrasında bitiyor ve arkasından başka bir olay devam ediyor ise “biterlik” denilmektedir. Aslında bitmezlik yapısını Türkçe dil bilgisinde (y)-AcAk + -ken, -Ar + -ken veya -(I)yor + -ken ile sağlamaktayız. Örneğin; “*Eşimle film izlerken telefon çaldı.*” cümlesinde ‘eş ile film izleme’ arka planda gerçekleşen bir durum olduğu için bitmezlik; ‘telefonun çalması’ ise bir defaya mahsus kısa bir durumu gösterdiği için biterlik olarak ifade edilebilir. Unutulmamalıdır ki zaman ve görünüş anlamı ifade etmede yeterli değil ise bağlaç ve sıfatlardan faydalanılabilir.

3.8.1.1.7 İşlevsel Tümce Yapısı ve Titremleme

Beaugrande ve Dressler (1988), işlevsel tümce yapısının cümleleri meydana getiren unsurların cümlelerin ilk başında veya sonunda bulunmaları, bu unsurların bağlamda yer alan bilgilerin yeni veya eski öncelikleri şeklinde tanımlamaktadır. Cümledeki öğelerin sıralanışı ve bilgi yapıları ile ilgili olarak küçük ölçekli yapıya dâhil edilmektedir. Birçok dilde yeni edinilen bilgi cümlelerin sonuna atılmaktadır. Konuşur bunu sözlü dilde titremleme ile belirleyebilir. Ancak yazılı metinlerde yapılacaksa ya noktalama işareti ya da söz dizimini değiştirme ile belirtilmesi gerekir. Türkçede söz dizimi özne/nesne/ yüklem biçimindedir. Karahan (2010), cümlelerin esas unsuru olan yüklemle çoğunlukla cümlelerin sonunda bulunduğunu ancak cümleye bir fonksiyon kazandırılmak istendiğinde bir anlamı belirtme veya bir anlamı öne çıkarmada vurgulama gereksinimine göre diğer unsurlarda da olduğu gibi yüklemle de yerinin değişebileceğini ifade eder. Dursunoğlu (2010), cümlede vurgu yapılırken, anlama veya anlatıma önem verilen kelimenin, diğer kelimelerden daha vurgulu söyleneceğini ifade eder. Ancak tümce çeşidine göre vurgulu kelimenin yerinin değişebileceğini de belirtir. Cümlede vurgu yapılmak istenen unsur yükleme en yakın olanıdır. Ancak eylem tümcesinde vurgu yüklemle önceki sözcük veya sözcük grubu üzerinde bulunur. Dursunoğlu (2010), eylem tümcelerinde öznenin, zamanın, durumun, yerin, bir vasıtanın ve nesnenin vurgulanabileceğini ifade eder. Örneğin; “*İstanbul’dan dün Adnan geldi.*” cümlesinde özneye vurgu yapılmış olup ‘Adnan’ cümlelerin vurgusu konumuna gelmiş olur. Yüklemlen önce getirildiği için odak nokta Adnan’dır. “*Adnan İstanbul’dan dün geldi.*” denildiğinde zamana vurgu, “*Adnan otobüsten koşarak indi.*” cümlesinde duruma, “*Adnan dün İstanbul’dan geldi.*” cümlesinde yere, “*Adnan dün İstanbul’dan otobüsle geldi.*” cümlesinde vasıtaya ve “*Adnan dün otobüsü beklemiş.*” cümlesinde ise nesneye vurgu yapılmıştır. Yüklemlen, cümle içerisinde başta ya da ortada olabilir. Bu da devrik (kuralsız) cümle yapısını oluşturur. Ancak devrik (kuralsız) cümle

yanlış cümle demek değildir. Torusdağ (2015), devrik cümlelerin şiirde veya konuşma dilinde daha sık karşılaşılan bir durum olduğunu söylese de nesir yazılarında da bulunan ve etkili anlatımda varlığını devam ettiren aynı zamanda dil yapılarının belirlenmesinde de önemli şifreleri içinde barındırdığına dikkat çeker. Kısaca devrik (kuralsız) cümle, yüklemi sonda olmayan cümle olarak ifade edilebilir. Ancak devrik cümleler kurallı cümlelere göre daha derin izlemlere sahip olabilir. Yazar, bilgileri okuyucuya etkili bir biçimde anlatabilmek için dil yapılarını farklı biçimde kullanır. Devrik cümleler de konuya dikkat çekme ve cümle öğeleriyle bağlantıyı sağlama düzenekleri olarak değerlendirilebilir.

Titreleme ise yazılı metinlerde bulunmayan sadece sözlü iletişimde küçük ölçekli yapı olan bağlaşıklık oluşmasına yardım eden bir ögedir. Vardar (2002), titrelemeyi, cümlelerin ses dizisini oluşturan ve hece veya sesbirimi geçen boyuttaki unsurlar üstünde bulunan yükseklik değişiklikleri şeklinde tanımlamaktadır. Bir diğer deyişle titrelemenin bildiriye eşlik ettiğini ve anlama heyecan unsuru kattığını ifade eder. Buradan hareketle titreleme ve devrik cümlelerin işlevleri arasındaki ilişki incelenecek olursa; titrelemede konuşucunun bir isteği, talebi veya ricayı sesi alçaltıp yükselterek bildirimde bulunduğu, devrik cümlelerde ise yine konuşucunun vurgulamak ya da dikkat çekmek istediği unsur yüklem pozisyonuna göre şekillendirdiği söylenebilir.

3.8.1.2 Sözcüksel Bağlaşıklık

Sözcük, iletişimi sağlamada ya da metinde ele alınan düşüncüyü anlamlandırmada en temel araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir metnin anlaşılmasını sağlamada, verilmek istenen mesajı iletmede sözcük seçimi önem arz etmektedir. Sözcükler, metne yarar sağlarken aynı zamanda diğer söz ve sözcük öbeklerine de yeni anlamlar kazandırır. Sözcükler sayesinde metinler oluşmaktadır. Dilidüzgün (2008), metinde sözcüksel bağlaşıklık, yakın anlamlı ya da eş anlamlı sözcüklerin, özel ve genel anlam bağına sahip ya da aynı kökenden oluşan sözcüklerin yinelenmesi ve kullanılmasıyla meydana geldiğini belirtir. Torusdağ (2015), başka bir ifade ile bir metnin bağlaşıklık olabilmesi için cümlelerin arasında dilsel ve dil bilgisel ilişkinin de olması gerektiğini ifade eder. Aynı zamanda metnin yapısında bulunan tümceler arasında kelime hazinesi ve dil bilgisiyle alakalı düzenlemeleri, metnin konusunu meydana getiren bilgilerin defalarca araştırılmasını sağlayacak bazı dil bilgisel ve sözcüksel yöntemlerin de gerektiğini belirtir. Karatay (2010b), metinde ana düşüncüyü

destekleyen yardımcı düşüncelerin de mantığa uygun ve birbirleri ile bağlantılı biçimde verilmesi gerektiğini ifade eder.

Keçik ve Uzun (2004), sözcüksel bağlaşıklıkla yalnızca dil bilgisel düzenlemeler ile olmayacağını bunun yanında söz varlığına ait düzenlemelerin de önemli olduğunu belirterek sözcüksel bağlaşıklıkla sağlayan bağlantıları şu şekilde ifade ederler:

- Bir kelimeyi olduğu gibi tekrar etme
- Yakın anlamlı veya eş anlamlı kelimeleri kullanma
- Üst terim ve altanlam bağlantısını kapsayan kelimeleri kullanma
- Nesnelerin ortak özelliklerini içine alan kelimeleri kullanma
- Aynı kökten türetilmiş farklı kelimeleri kullanma

Sözcüksel bağlaşıklıkla metinde tespit edilmesinde, anahtar kelimelerden yararlanılabilir. Söz gelişi, anahtar kelimeler yardımı ile metinde kelime dizelgesi çıkarılabilir. Bütün kelimelerin ne sıklıkla kullanıldığı, çeşitleri, hangi kökenden geldiği ve birbirleri arasındaki dil akrabalıkları öğrenilir. Bunun sonunda tablodaki genel görünüşteki uyum durumu sözcüksel bağlaşıklıkla ilgili yol gösterici bilgiler elde edilmesini sağlayabilir. Dilidüzgün (2008), sözcüksel bağlaşıklıkla incelenmesi ve değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkacak anahtar sözcüklerin okuyucuya yardımcı olabileceğinden bahsederek bu biçimde değerlendirmenin metinde yer verilen kavramlar ve kavram alanını genişletebilecek kelimeler ve sıklık dereceleri açısından metin çeşidine ait veriler sağlayacağı için yazarın biçemi konusunda da örnek oluşturacağını ifade eder.

Bu konuda Günay (2017), sözcüksel bağlaşıklıkla ilgili iyi bir metinde az sayıda sözcüklerin kullanıldığı ve gereksiz yinelemelerin olmadığını ifade eder. Sözcüksel bağlaşıklık konusunda Halliday ve Hasan (1976) şu şekilde bir gruplama yapmaktadır:

- Tekrarlama (Yineleme)
 - Aynı kelimelerin tekrarlanması (repetition)
 - Yakın anlamlı veya anlamdaş kelimelerin tekrarlanması (synonym/near synonym)
 - Üst terim ile tekrarlama (superordinate)
 - Genel kavramlar ile tekrarlama (general word)
- Eş dizimsel Örüntüleme (Eş dizimlilik) (Collocation)

3.8.1.2.1 Yineleme

Sözcüksel bağlaşıklık içerisinde yer alan yineleme, öncesinde kullanılmış bir kelimenin anlamını türlü şekillerde hatırlatması şeklinde tanımlanabilir. Taşıgüzel (2004), yinelemeyi bir kelimenin anlamının metinde önceden kullanılmış bir kelimenin anlamını anımsatması olarak nitelendirir. Öyküleme metni ise metnin içinde yer alan olayların ve biçimlerin, kavram ve objelerin isimlerinin tekrar edilmesi ya da bu isimlerin ve zamirlerin benzer sözcüklerin kullanılması ile gerçekleşebilmektedir. Torusdağ (2015), metinde sözcüksel bağlaşıklık sağlanmak isteniyorsa metinde bulunan söylemler arasındaki konu devamlılığının, aynı kelimelerin tekrar edilmesinin, bir kelimenin zıt veya anlamdaş anlamlarıyla kısmî olarak tekrarlanmasının, kelimelerin genel kavramlar ile tekrarlanması gibi biçimleri ile gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtir.

Yukarıda da belirtildiği gibi yineleme farklı biçimlerde yapılabilir. Türkçede sözcüklerin biçim olarak değişime uğratarak metin içerisinde yinelenmesi çok karşılaşılan bir durumdur. “Değirmen” hikâyesinden örnek verilebilir.

“Ara sıra uzun müddet kaybolur, başka çergilerde dolaştığı, şehirlere inip büyük beylerin meclisine girdiği söylenirdi. Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederdi fakat o davarlardan **bizimle beraber** koyun uğrular (çalar), düğünlerde **bizimle beraber** çalgı çalardı.” (Ali, Değirmen, s.63)

“Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç **sevdin** mi? Çok desene! **Sevgilin** güzel miydi bari? Belki de seni **seviyordu**.” (Ali, Değirmen, s.59)

Bu örnekte de aynı kökten türetilmiş farklı sözcüklerin yinlendiği görülmektedir.

Metinde anlatımın aynı sözcüklerle yinlendiği görülmektedir. Bu yineleme ile sözcükler arasında bir bağ oluşturma düşüncesi bulunmaktadır. Yineleme, bir konuda ısrar etme, önemi ifade etme, isteğini onaylatma gibi amaçlarla yapılabilir. Konuşmanın yarım kalması istenmiyorsa da yineleme çok tercih edilen bir durumdur. Bununla beraber bir cümlede ya da metinde yinlemenin çokça yapılması metni bilgi yönünden olumsuz etkileyecektir. Öznenin ortak olduğu sıralı cümlelerde aynı sözcüğün tekrar edilmesi metinsellik düzeyini azaltacaktır.

3.8.1.2.2 Eş dizimsel Örüntüleme

Eş dizimselörüntüleme; metin içinde bağıntı oluşmasını sağlamak ve benzer kavram dünyasına ilişik sözcükleri kullanmaktır. Oktar (1997), metinde konu bütünlüğünü sağlamanın bir diğer yönteminin de eş dizimsel örüntüleme olduğunu ifade eder. Aynı bağlam ve kavram çevresinde kelimeleri kullanarak bağlantılar yapar ve sözce konusu ilerledikçe daha önce kullanılan kelimelerin sonra kullanılacaklara bir bağlam oluşturduğunu dile getirmektedir. Yabancı dil öğretiminde öğrencinin, temel düzeyden başlayarak anlaşılabilir iletiye ulaşmasına ve kelimelerin bağıntısını analiz etmesine yarar sağlayacaktır. Bellek, erek dili kavrama sürecinde elindeki bütün olanakları birbiri ile ilişkilendirir. Böylelikle bellek, daha önce bilmediği sözcüklerin ne anlama geldiğini, hangi anlamı karşıladığını ana dilindeki sözcükle arasındaki bağlantının ne olduğunu bulmaya çalışacaktır. Bu sırada da okuyacağı metnin iyi bir biçimde bağlaşıklık ölçüsünü içinde barındırması gerekmektedir. Eş dizimsel örüntülemenin, yinelemenin metindeki yerine ulaşmayı basitleştiren öğeler kullanılacaktır. Bağlamdan yararlanarak anlamı da kolaylaştıran ipuçları sayesinde öğrenci her karşılaştığı yeni sözcüğü bu olanaklarla çözecektir. Dilidüzgün (2008), dillerin dünyayı farklı bakış açılarıyla yorumlaması sebebiyle aynı dil konuşurları belleklerinde ortak tasarımlara sahip olsalar bile kendi geçmişlerindeki hayatlarıyla da kavram haritası ve fikir gelişimlerini gerçekleştirebildiklerini, kendi orijinal şemalarını da oluşturabileceklerini belirtir. Bundan dolayı yazma sürecinde, yazar kendine ait eş dizimsel örüntülerden faydalanacağı için kendi dünya görüşünü okuyucuya aktaracak ve özgün bir metin oluşturacaktır. Hem dinleyici hem okuyucu yalnızca kendi dil ve dünya görüşü içerisinde eş dizimsel yapıyı çözecek ve metni kavramaya çalışacaktır. Ali'nin Değirmen adlı hikâyesindeki eş dizimsel örüntüleme örneğine aşağıda yer verilmiştir:

“Günler, kuvvetli bir **rüzgârın** sürüklediği beyaz **bulut** kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı. Ve biz, bunların sonunda muhakkak bir **fırtına** kopacağını seziyorduk.”
(Ali, Değirmen, s.67)

3.8.2 Büyük Ölçekli Yapı (Bağdaşıklık)

Metinlerin bütünsel anlamına ulaşabilmek ve daha doğru bir çözümleme yapabilmek için yalnızca küçük ölçekli yapılara değil büyük ölçekli yapılara da ihtiyaç vardır. Bu iki yapı

ile bütüncül bir çözümleme yapmak gerekir. Bunun için metnin genel anlamını da çözümleyecek yapılara ihtiyaç vardır. Genel bir değerlendirme yapmamıza yardımcı olacak yapı ise büyük ölçekli yapıdır. Küçük ölçekli yapıda yer alan cümlelerin yorumlanmasında ve bağdaşıklığın gösterilmesinde büyük ölçekli yapının kullanılması gerekmektedir. Torusdağ (2015), metinlerin anlaşılabilmesi için sadece metin içi özelliklerin yeterli olmayacağını bunun yanında okuyucunun bilişsel ve bağlam özelliklerine göre de farklılıkların olacağını belirtir. Büyük ölçekli yapılar, metni anlamayı kolaylaştırdığı gibi bilgiyi saklama amacını da taşımaktadır. Kelimelerin anlamsal olarak büyük ölçekli yapılarla ilişkilendirilebilmesi için birtakım ilkeler gerekmektedir. Aynı zamanda bu yapılar bağdaşıklığı da içine almalıdır. Diğer bir ifade ile Dilidüzgün'e (2008) göre gerek cümleler arasındaki anlam bağlantılarının oluşturduğu çizgisel tutarlık gerekse metni meydana getiren önermelerin büyük ölçekli yapı kuralları uygulanarak genel anlam öbeklerine indirgenmesine yardımcı olan önermelerin makro yapı ile belirtilen genel tutarlık sağlanmış olmalıdır. Dilsel düzenlemelerin yapılması için küçük ölçekli yapılar kullanılırken genel anlamı ve konu bütünlüğünü göstermede büyük ölçekli yapılar kullanılmaktadır. Büyük ölçekli yapıların çözümlemesinin yapılabilmesi için metinleri hem anlamsal hem yapısal hem de işlevsel açıdan incelemek gerekir. Alan yazına bakıldığında büyük ölçekli yapılar ile ilgili dil bilimcilerin birbirinden farklı düşünceleri bulunmaktadır. Metni kurgusal açıdan inceleyen dil bilimciler yapısal; metni içerik yönünden inceleyen dil bilimciler ise anlamsal yönlerini vurgulamaktadır. İşlevsel olarak inceleyen dil bilimciler de söz eylemlerin birbirini karşılıklı olarak etkilediği görüşünü savunmaktadırlar. Büyük ölçekli yapı içerisinde konu, izlek, öz ve sonuç gibi unsurlar yer almaktadır. Eğer bir metinde önemli bilgilerin karşı tarafa iletilmesi istenirse karmaşık olmayan özetleme tekniğinden yararlanılır. Büyük ölçekli yapının çözülmesi için bazı gerekli durumlar bulunmaktadır. Dil kullanıcıları özet çıkarabilmektedir. Özetler, genel anlamı veya ana konuyu belirler. Büyük ölçekli yapılarda ana konu ve izlek en temel ögedir. Ana konuyu ve ana konunun alt başlıklarını belirlemek büyük ölçekli yapının anlaşılması için gereklidir. Bilişsel bir yapıya oturan büyük ölçekli yapılar, metnin konusu, içerik şeması, kişilerin özellikleri gibi düşünceler içinde durumsal ilişkiler varsa tutarlılık gösterebilir. Bir diğer ifade ile, büyük ölçekli yapının oluşturulmasında okuyucunun amaçları, faaliyetleri, ilgileri ve inançları gibi etmenler önem taşır. Büyük ölçekli yapı ile üst yapı arasında bağımlı bir ilişki bulunmaktadır. Ancak aralarındaki en önemli fark büyük ölçekli yapı daha karmaşık bir bilgi yapısını gösterirken üst yapı daha geleneksel bir yapıya sahiptir. Bilgi karmaşık

yapılardan oluşuyor ise bu bilgi bellekte uzun süre tutulamaz. Bir bilgi, anlamına göre ya büyük ölçekli ya da küçük ölçekli olarak görev yapısına sahip olabilir. Dilidüzgün (2008), büyük ölçekli yapının görevlerini iki madde altında toplamaktadır:

1. Küçük ölçekli yapıdaki karmaşık bilgiyi düzenlemek ve anlamsal düzenleme ile tutarlık oluşturmak. Sözce, durumlar ve fiil sıralamasındaki karmaşık bilgiler makro incelemeler ile hafızada düzenlenir. Hafızada böyle bir düzenleme olmadan bilgilerin kullanılmasını ve geri gelmesini düşünmek olanaksızdır.
2. Karmaşık bilgiyi daha kolay ve yalın duruma getirmek. Böylelikle makro yapıların yalın bilgi temsilcileri olduğu ifade edilebilir.

Keçik (1990), büyük ölçekli yapının bilişsel işlemlerin gerekliliğini beş madde ile belirtmektedir:

1. Küçük ölçekli yapının yanında büyük ölçekli yapının da birbirleriyle bağlantısı olan ve böylelikle anlam bütünlüğünü ya da konuyu ifade eden yapılar, hiçbir bağlantısı olmayan yapılara göre daha basit öğrenilir ve anımsanır.
2. İyi bir biçimde düzenlenen ve okuyucunun bilgisi ile de bağdaşan metinlerdeki önemli öğeler daha basit fark edilir ve bu biçimdeki metinler daha uzun süre hafızada tutulabilir.
3. Metinde anlatılmak istenen açıkça ifade edilmiyor ise hafıza güçsüzleşir.
4. Metinde yer alan başlıklar çoğunlukla okuyucuya büyük ölçekli yapılar ile ilgili önemli bilgiler verir. Bununla birlikte anlama normalleşir ve anımsamayı olumlu etkiler.
5. Farklı metin çeşitlerinin farklı düzenlemelere ihtiyacı vardır. Düzenlemenin şematik büyük ölçekli yapısını ispat eder. Bu biçimde oluşabilecek alışlagelen unsurlar idrak etmeyi ve anımsamayı basitleştirir.

Bir metnin içinde bazı dilsel ifadeler fazla olabilir ancak içinde yalnız bir anlam barındırır. Bağdaşıklıkta ise her cümlelerin açıklaması öteki cümlelerin açıklanması ile anlamlandırılarak sözcenin kavramsal bir niteliği olarak belirtilir. Aksi halde Can (2012), metnin, birbirleriyle anlamlı bağıntılar kuramayacağından ve bir yığın anlamsız düşünceler haline geleceğinden bahsetmektedir. Bir metin içerisinde dilsel ifadeler kullanıldığı süreçte bilgiler anlamlı ve mantıklı olur, böylece anlam belirsizliği de ortadan kalkar. Uluçam'a (2007) göre bağdaşıklık, metin içerisindeki anlamsal ilişkilerin gerçekleşmiş olduğu

ortamdır. Aşkın Balcı'ya (1999) göre metinde yer alan bilgilerin birbirleri ile nasıl bağlanacağını ve düşüncelerin birbirleri ile nasıl mantıklı bağıntılar kuracağını açıklayan metinsellik ölçütlerinden biridir. Coşkun (2005), bağdaşıklık, sözcük ve tümceleri uygun bağıntılar aracılığıyla anlamlı bir metin haline getirebileceğini ifade eder. Çoban'a (2012) göre ise bağdaşıklık, dil bilgisi yapılarının dil bilgisi kurallarına göre bir araya getirilerek oluşturulan tümce ve paragraflar arasındaki bağlantıdır. Halliday ve Hassan (1976), bağdaşıklık metnin derin yapısındaki bağlantıları gösterdiğini ifade etmekte ve eğer bir metin bağdaşıklık özelliğine sahip değil ise o metnin anlamsız olacağı görüşünü savunmaktadır. Brown ve Yule (1983), bazı konularda Halliday ve Hasan'ın düşüncelerini kabul etse de bazı noktalarda düşünceleri arasında farklılıklar meydana gelmektedir. Brown ve Yule'ye göre bir metnin, metin olarak ifade edilebilmesi için içinde bulunması gereken biçimsel özelliğin herhangi bir avantajının olmaması gerekmektedir. “*Bir metnin belirlenmesinde dil bilgisel bağdaşıklık zorunlu mudur?*” veya “*Dil bilgisel bağdaşıklık metnin oluşmasını sağlayabilir mi?*” gibi iki soruya cevap aramışlardır. Aynı zamanda “*Zil çalıyor. /Banyo yapıyorum.*” örneklerini vererek iki cümle arasında hiçbir şekilde bağdaşıklık olmadığını belirtmişlerdir. Bu cümlelerin dünya bilgisi ile de iletişim kurmayı gerçekleştiren birer metin oluşturduğu düşüncesini benimsemişlerdir. Eğer bir metinde anlamsal ilişki sağlanıyorsa bağdaşıklığa gerek yoktur tezini öne sürmüşlerdir. Okuyucu ve dinleyici tarafından metin olarak kabul edilen her şeyin metin olduğu düşüncesindedirler. Bir metnin belirlenmesini sağlayan en önemli şey metnin tutarlılığıdır. Tutarlılık, metnin anlamlandırılması için bir bütünlük oluşturmaktadır. Eğer kavramlar ve ilişkiler arasında bir uyumluluk varsa bu da mantıksal fikrin devamını sağlayacak ve bağdaşıklık gerçekleşecektir. Bir metnin bağdaşıklık özelliğinin olabilmesi için her yeni bir bilginin bir önceki bilgi ile ilgili bağlantılı olması gerekmektedir. Bu sebeple önce düşünsel sonra dilsel olarak akılda harflemek gerekir. Subaşı Uzun (2003), metinde yer alan dil bilgisel ve dilsel uyumun, metni okuyana anlamsal ve mantıksal uyumu gerçekleştirebilmesi için ipucu sağladığını ifade eder. Tabii ki bir metnin anlaşılabilmesi için sadece dilsel veya anlamsal uyum yeterli olmamaktadır. Bir metni analiz eden kişinin düşünce yapısı ve art alan bilgisi metni anlamasını etkileyen etmenlerdendir. Yani bir metinle okuyucu arasında bir eşleşme olmadığında metin anlamsız gelir. Eğer kişi kendi dünya bilgisi ile metnin sunmuş olduğu imkânları birleştirebiliyorsa buna “çıkartım” adı verilmektedir. Bir metin herkes için aynı anlamı ifade etmez ve tek başına da metin olarak kabul edilmez. Bu bilgilerden yola çıkarak tutarlılığı tek başına bir metnin özelliği olarak

vermek doğru değildir. Tutarlılığı, metin ile kişi arasında gerçekleşen bilişsel bir aşama şeklinde tanımlamak, metin ile kişinin dünya bilgisi arasındaki bağlantıyı daha net bir şekilde ifade etmek olarak söyleyebiliriz. Metin anlamlandırma sırasında ortaya koyulan bu söz konusu bilişsel süreçler, kişinin tecrübeleri ile var olan doğru, akla uygun karar verebilme yeteneğine katkı sağlar. Kısaca tutarlık izlemleri farklı birçok bilgi kullanılarak üretilir. Örnek olarak; kelime sırası, sentaktik (sözdizimsel) bilgi, kavramlar ile varlıklar arasındaki semantik (anlamsal) bilgi, kişinin art alan bilgisine bağlı olarak kavramlar ile ilgili neden-sonuç bilgisi, hikâye anlatım kuralları ve teknikleri, kalıplaşmış söz ve ifadelerin sıralanışı ile ilgili bilgiler bunlar arasında gösterilebilir. Günay (2017), cümleleri sıralamanın ve bunlar arasındaki bağı araştırmanın ilişkisel incelemenin alanına girdiğini; metnin tamamını araştırmanın ise tutarlılıkla ilgili olduğunu belirtmektedir. Günay (2017) metindeki tutarlılıkla ilgili incelemelerini şu şekilde belirtmektedir:

1. Unsurların çizgisel gelişiminde ana yönelim, şahıs, uzam veya olayın tekrarlanması ve esas ana yönelim çerçevesinde gelişmek zorundadır.
2. Elde edilen her yeni bilginin bir önceki bilgi ile bağıntılı olması ve diğer bilgiye yarar sağlaması gerekir. Şekli olarak eserdeki her şey eserin oluşturulmasına müsaade etmek için vardır. Bütün yeni cümle veya paragraf mevcut bilgiler ile bağıntılı olmalıdır.
3. Metin iyi bir şekilde düzenlenmeli ve metnin içerisine dahil edilecek tasvirler metinden ayrı olmayıp birbiri ile doğrudan bağlantılı olmalıdır.
4. Metinde anlatılmak istenen her şey söylenmiş olmalıdır.
5. Metnin anlamsal açıdan tutarlı olması gerekmektedir. En başta söylenilen bir durum metnin sonuna doğru tam tersi bir duruma dönüşmüş ise anlamsal açıdan bir tutarsızlık oluşmasına neden olmaktadır.

Bu bölüme kadar anlatılmaya çalışılan metin odaklı ölçütlerden bağlaşıklık ve bağdaşıklık bir cümle ile şu şekilde örneklenebilir:

“Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi. Çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelirdi.” (Ali Değirmen, s.64)

Birinci cümledeki gizli özne ‘O’ ile ikinci cümledeki ‘parmaklarının arası’ ifadeleri arasında 3. teklik şahıs uyumu vardır.

Fiilde zaman ve şahıs uyumu görülmektedir: ‘birleşmek’ ve ‘elinden gelmek’ fiilleri ‘geceleleri’ zaman zarfıyla uyumlu bir şekilde geniş zamanda ve ‘O’ öznesine uygun bir şekilde 3. teklik şahsı olarak çekimlenmiştir.

Neden–sonuç bağlantısı olarak da ‘cümbüş yapan kızlarla birleşememesi’nin sebebi ‘ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelmesi’dir.

Metinde yer alan bağlaşıklık ve bağdaşıklık metnin içerisindeki yapıların nasıl bir araya gelerek anlam kazandığını göstermektedir. Metnin kendi içerisinde tutarlı olabilmesi için dil bilgisel bağlaşıklığının olması gerekir. Bağlaşıklık metnin dilsel yapısını oluşturmaktadır. Metnin yapısı da üçe ayrılmaktadır. Bunlar; “küçük ölçekli yapı”, “büyük ölçekli yapı” ve “üst yapı” şeklindedir. Alan yazına baktığımızda dil bilimi alanında yapılan çalışmalarda metni bağlam içinde birbirinin yerini alabilecek bir bütün olarak cümlelerden oluştuğunu düşünmek yanlış bir tutum olarak görülmüştür. Uzun Subaşı (2006), metnin yapısını oluşturan tabakayı şu şekilde ifade etmektedir:

- Birbiri ardına gelen söylemler arasındaki ‘dilsel ve dil bilgisel’ ilişkiler
- Sözbilimsel oluşumu sağlayan ve metindeki söylemlerin anlamsal olarak bütünlüğünü düzenleyen ‘mantıksal’ ilişkiler
- Metnin kullanım amacı ile harmonisini düzenleyen ‘söylemsel’ ilişkiler

Uzun Subaşı (2006), yapmış olduğu çalışma sonucunda bağ ve metin düzlemi arasında koşutluğa varmıştır. Ardı ardına gelen sözcelerin dilsel ve dil bilgisel bağı küçük ölçekli yapıyı, metindeki sözcelerin kavramsal bir bütün içinde mantıksal olarak anlamlandırılmasına etki eden bağ büyük ölçekli yapıyı, metnin uygunluğunu ifade eden bağ da metnin üst yapısını göstermektedir. Bir metnin anlaşılır ve tutarlı olabilmesi bu üç bağ ile mümkün olabilir. Metni anlamak okuyucu ile metin arasındaki iletişime bağlıdır. Bu iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için yazarın vermek istediği mesaj ile okuyucunun almış olduğu ileti uyuşmalıdır. Başka bir ifade ile okuyucu ile metin arasındaki eş güdüme bağlıdır. Bu nedenle de metin bağdaşık olmalıdır. Metnin bağdaşık olabilmesi de yerel ve genel bağdaşıklık seviyesini içine alır. Van Dijk ve Kintsch (1993), yerel bağlaşıklığı arka arkaya gelen cümleler ile düşünce arasındaki ilişkilerle açıklarken; genel bağlaşıklığı ise söylemi bir bütün biçimde ele alarak daha genel bir özelliğe oturtmaktadır.

Diğer bir ifade ile metnin kavranabilmesi için mikro düzlem olarak bağlaşıklık ve bağdaşık; makro düzlem olarak ise genel anlamın çıkarıldığı bağdaşık yapı fonksiyonlarını içine alması gerekmektedir. Metnin tabanında oluşturulan küçük ölçekli yapı ve büyük ölçekli

yapı kurallarına bağılı olarak edinilen semantik (anlamsal) birimlerden bahsedilebilir. Çelteke ve Oktar (2004), “Retorik Yapı Çözümlemesi”nde metinlerin yalnızca cümlelerden meydana gelmediğini, kademeli olarak yapılandırılmış ve aralarında etkileşimsel önermelerle birbirlerine bağılı olduğunu ifade eder. Söz bilimsel yapı başka bir söz bilimsel yapı üzerine yapılandırılırsa metnin bütün olma durumu hazırlanır. Mikro düzlemi içine alan küçük ölçekli yapıda “başlık, alt başlık, tematik cümle, önermeler, kavramlar, cümleler arasındaki bağlantı, bağlaçlar ve zamirler sayesinde büyük ölçekli yapı oluşur. Metnin makro düzlemini içine alan büyük ölçekli yapıda ise sentaktik (sözdizimsel) düzen metnin genelini ortaya koyması bakımından en önemli tabakadır. Okuyucu, küçük ölçekli yapıda yer alan dilsel öğeleri çözümleyerek büyük ölçekli yapıya, yani metnin genel anlamına ulaşır. Büyük ölçekli yapı metnin gruplandırılması ve çözümlemesi ile ilgili önemli katkılar sağlamaktadır. Kısacası işlenen bir metnin konusunu belirlemede, özetlemede ve anlamın özüne varabilmede büyük ölçekli yapı analizini yapmak gereklidir. Büyük ölçekli yapıları sadece metinde bulunan dilsel öğeler belirlemez. Metnin anlamsal yapısı ile ilgilenen büyük ölçekli yapı metnin anlaşılmasını, koşulları, bireyin dünya bilgisini de önemser. Bundan dolayı da büyük ölçekli yapı faktörleri bağlamsal düzlem ve metin içi göstergeler olarak iki şekilde ele alınacaktır.

3.8.2.1 Bağlamsal Düzlem

Bir metnin kabul edilebilmesi için büyük ölçekli yapıları göz ardı etmemek gerekir. Bunu gerçekleştirebilmek için de bazı izlemlere ihtiyaç vardır. Bu izlemlerden biri de dünya bilgisidir. Söylem ile ilgili çok sayıda bilgi ve inanç, dünya bilgisi ile alakalı olduğundan metinlerde önceden neler olacağı değerlendirilebilir. Bir diğer izlem ise söylem bilgisidir. Bir söylemde hangi durumun ya da hareketin olacağı tahmin edilir. Söz gelişi basın-yayında doğal afetler, siyaset, ekonomi ile ilgili haberler söylem türleri içerisinde yer almaktadır. Ancak bu konular sadece söylem türleri için değil, sosyokültürel durumlar, bireyin toplum içerisindeki rolleri, konumları, cinsiyetleri ve şahsiyetleri için de geçerlidir. Örneğin; kadınlar futbol konuşmaları ile ilgilenmezken erkekler algılarını bu konuya yönlendirebilir. Van Dijk ve Kintsch (1983), büyük ölçekli yapıların kimin hangi durumda ne söyleyeceğini tahmin edebileceğini ve bununla ilgili varsayımlar geliştirebileceğini ifade ederler. Aynı zamanda Van Dijk ve Kintsch (1983), makro yapı izlemleri için gerekli olan bağlamları üç maddede ifade etmektedirler:

1. Genel kültür bilgisi: İklim, hayvanlar, yeryüzü şekilleri, bitkiler, özel durumlar (törenler), nesneler vb.
2. Sosyo – kültürel durum: Durumlar (kahvaltı, otobüs seyahati, görüşme, duruşma, evlilik) katılım grupları: fonksiyonlar (otobüs şoförü, hâkim, doktor), roller (anne, arkadaş), sosyal özellikler (cinsiyet, yaş), kişisel özellikler (karakter, hobiler, amaçlar), gelenek ve görenekler (alışkanlıklar, kanunlar ve kurallar)
3. İletişimsel durum: Birey veya objelerin var olma durumları.

Dinleyici ile konuşucunun iletişimsel süreci sosyal durumuna bağlıdır. Genel olarak bireyin ilgisini çeken konular haberler, filmler ve kitaplardır. Bu sayede konu daha geniş bir kapsamda değerlendirilecektir.

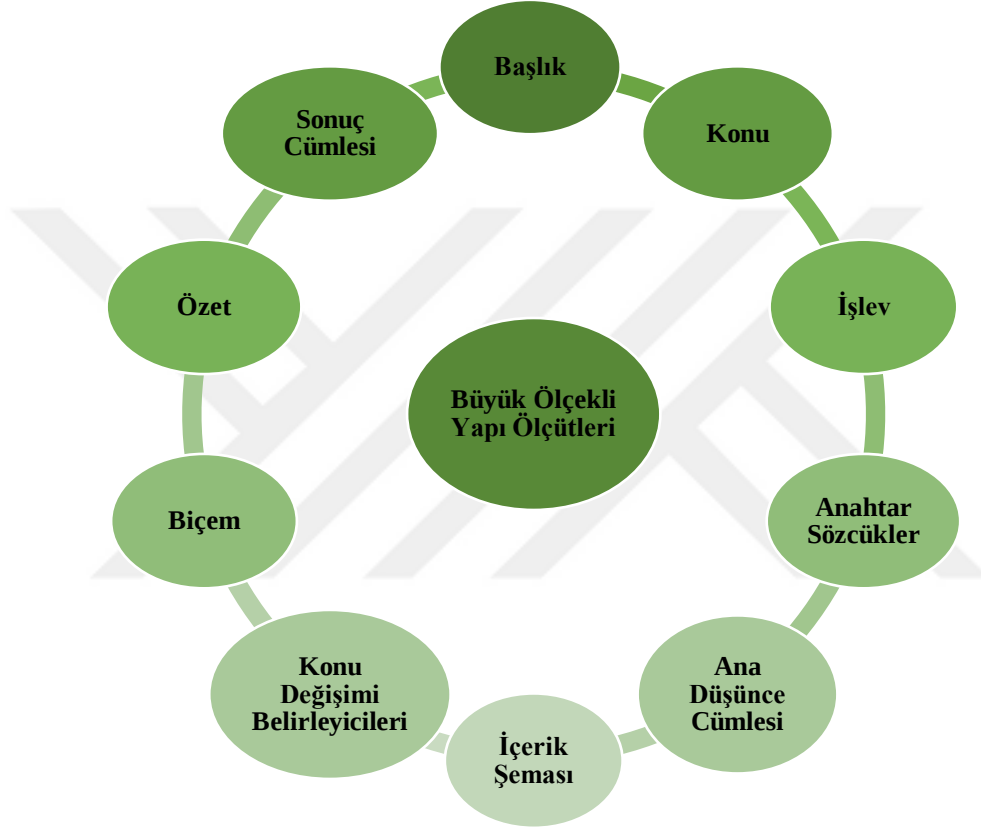
3.8.2.2 Metin İçi Göstergeler

Metin içi göstergeler yapısal, sözdizimsel, anlamsal, şematik olarak ifade edilebilir. Yapısal göstergeler; metnin içinde yer alan kelime gruplarının dizilişleri, cümle dizileri, arka arkaya cümlelerin sıralanışı ile ilgili durumlar anlam üzerinden çıkarılabilir. Anlamsal çıkarım bu göstergenin esas izlemidir. Günümüzde de metin oluşturmada konusal bir açıklama yapılacağı zaman farklı yazı stilleri kullanılmaktadır. Metin içinde istenilen görev farklı yazı stilleri ile gösterildiğinde öğrenci metne uygun ifadeleri bulmada zorlanmayacaktır. Sözdizimsel izlek içerisinde cümleler arasındaki ayrım, edilgen yapılar, cümlelerin sıralanışı yer almaktadır. Anlamsal izlek denildiğinde; kelimelerden, kelime öbeklerinden, cümlelerin anlamından, konular anlaşılabilir. Okuyucu daha ilk cümleye bakarak büyük ölçekli yapı ile ilgili varsayımlarda bulunabilir. İlk cümle ara sıra genel bir bilgi üzerine kurulabilir ya da bu durumun tam tersi olarak çok gereksiz bir bilgi de verebilir. Kısacası, daha ilk cümleden genel bir duruma varılabilir. Şematik izlekte ise; kişi, yer, zaman gibi unsurlar şematik yapıda bulunabilir. Anlamsal izlek ile aralarında bir bağ vardır. Başlıkta konunun ne olduğu anlaşılırken alt başlıklarda kişi, yer ve zaman belirtilmektedir.

3.8.2.3 Büyük Ölçekli Yapı Ölçütleri

Metnin kurgusunu ve içeriğini oluşturan etmenler yapı ölçütleri başlığı altında incelenecektir. Metnin büyük ölçekli yapısını oluşturan ölçütlerin oluşmasında konu ile

ilgili Keçik ve Uzun (2004), Dilidüzgün (2008), Torusdağ (2015) ve Günay (2017) gibi araştırmacıların düşüncelerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmalar esas alınarak büyük ölçekli yapı ölçütleri; “başlık, konu, işlev, anahtar sözcükler, ana düşünce cümlesi, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, biçem, özet, sonuç cümlesi”dir.

Şekil 3.2: Büyük ölçekli yapı ölçütleri

3.8.2.3.1 Başlık

Metinde görülen ilk düzlem başlıktır. Başlık, metnin adı olarak nitelendirilebilir. Dijk ve Kintsch (1983), başlığı, makro yapının en üst seviyede kolay bir şekilde ifade edilmesi olarak tanımlamaktadır. Günay (2017) ise başlığı, okuyucu için bütün bilgilerin tamamını içine alacak ön söyleme şekli olarak ifade eder. Ancak bir metinde başlıklar baştan savma bir biçimde oluşturulamaz. Başlık, can alıcı bir özelliğe sahip olduğu için okuyucunun dikkatini çekmeli ve düşünülerek oluşturulmalıdır. Net, anlaşılır ve uzun olmaması önemlidir. Metinden bağımsız olarak düşünülemez. Aslında başlıklar kısıtlı bir bilgi verme

özelliğine sahiptir. Her ne kadar bilgi kısıtlı olmuş olsa da okuyucu için başlık büyük bir öneme sahiptir. Bunun nedeni ise başlığın diğer düzlem öğelerinden ayıran önemli bir fonksiyonunun oluşudur. Metnin en üst bölümünü oluştururken söylemin kısımları ile ilgili de bilgi vermektedir. Metinde karşılaşılan ilk düzlem olduğu için öğrenici başlığı okuduğu zaman metnin hangi konuyu içerdiği ile ilgili metin ve başlık ilişkisini anlamlandırmaya çalışacaktır. Okuma hareketinin tabiatı gereği, metin ve başlık arasında bir gönderim olmalıdır. Çünkü öğrenici, metni okumadan önce başlığa bakarak metin hakkında bilgi sahibi olur. Başlık ne kadar etkileyici olursa öğrenici de o kadar metni okuma hissiyatı olacaktır. Bu metin ‘neyi anlatıyor?’ sorusunu kendine soracak ve bundan sonraki süreçte metni okumaya daha hevesli başlayacaktır.

Bu bilgilere göre bir metnin başlığını oluşturmak kolay bir görev değildir. Büyük ölçekli yapı ile ilgili bilgiler verip öğrencinin metni okumasını sağlamalı ve güdüleyici olmalıdır. Dilidüzgün (2008), kişinin, kendi yazmış olduğu metne zorlanmadan bir başlık verebileceğinden bahseder. Bunun nedeni ana konu üzerinden düşüncelerini kendi ifade etmesi ve belirlemiş olduğu ana konu üzerinden metnin başlığını yazabilmesidir. Fakat başlığı olmayan bir metne yeniden başlık yazabilmek için öncelikle metnin büyük ölçekli yapısına ve ana konusuna hâkim olunması gerekir. Yazarın, metindeki ana düşünceyi bilmesi gerekmektedir. Bir metne doğru bir biçimde başlık konabilmiş ise metnin anlamsal ve yapısal çözümlemesi yapılmış demektir.

3.8.2.3.2 Konu

Metni oluşturan cümlelerin ve bölümlerin anlamından daha çok metnin konusunu, bütünsel anlam oluşturmaktadır. Konu, metnin temelini oluşturan ilk öğedir. Erden (2010), konuyu fonksiyonel bir kavram olarak tanımlamış ve dinamik, iletişimsel olup esas ana yönelime ulaşmak için bir araç durumunda olduğundan bahsetmiştir. Vardar (2002), sözcede bahsedilen, hakkında bir şey söylenen şahıs veya obje olarak tanımlamıştır. Metinde, yazar anlatmak istediğini konunun içine veya arkasına saklayarak okuyucuya iletir. Bu durumda da konu araç görevi görmektedir. Yazar düşüncelerini ortaya koyarken durum, olay, problem veya bir olgudan yararlanır. Böylece yazar, öncelikle konusunu belirlemeli ve bunu ortaya koymalıdır. Bir metin başarılı olamıyorsa bunun nedeni; konusunun belirgin olmaması, metinsellik ölçütlerinin eksik olması ve bağlam kurmada yetersizlik yaşanmasıdır. Metnin konusu seçilirken de bazı ölçütler dikkate alınmalıdır. Öncelikle metnin türü belirlenmeli, anlatıcı ile dinleyici/okuyucu arasındaki iletişimsel bağlama

bakılmalı ve aynı zamanda sosyokültürel durumlarına uygun konular seçilmelidir. Seçilen konu sınırlandırılabilir ve bu düşünce çerçevesinde iletilmek istenen düşünceler detaylı bir biçimde verilebilir. Metnin konusu desteklenmek isteniyor ise düşünceler alt başlıklar halinde şekillendirilir. Ayrıca bir metnin birden fazla konusu olabilmektedir.

3.8.2.3.3 İşlev

Dilin belli bir amaç doğrultusunda kullanım şekline işlev denmektedir. Bilgi vermek, okuyucuyu düşündürmek ve heyecanlandırmak, betimlemek, eleştirmek, tavsiyede bulunmak, kanıtlamak gibi iletişimsel bazı hedefleri vardır. Gürgün (2016), yazarın hedefinin okuyucuda estetik haz uyandırmak, eleştirel bir biçimde konuyu ele almak ve bilgi vermek olduğunu ve bu hedefler doğrultusunda eserinin belirli bir işleve sahip olacağını belirtir. Günay (2017), her metnin bir işlevi olduğunu ve aynı metin içerisinde farklı yerlerde farklı işlevlerin bulunabileceğini ifade eder. Günay'a (2017) göre metnin fonksiyonu, anlatıda yer verilen sunuş biçimi ve içeriği hakkında bir tanımlamadır. Her metin ve anlatı bir fonksiyona sahiptir. Bir metinde farklı yerlerde farklı fonksiyonlar yer alabilir. Günay (2017), her anlatı metninin, ilettiği bir olay veya durum ile ilgili okuyucuyu bilgilendirme görevine sahip olduğunu ifade eder. Otobiyografilerde, biyografilerde, tarihsel olaylarda ve röportajlarda bu bilgilendirme görevinin daha yoğun olduğunu belirtir. İmgeye dayalı bazı şekilsel yapılar da anlatının sanatsal varlığına işaret eder. Son olarak anlatı metnlerinin işlevine bakıldığında kanıtlayıcı işlevinin de olduğu görülmektedir. Okuyucuyu inandırabilmek için yazar, bazı örnekler ve anlatım biçimlerine başvurabilir. Bir metnin, iletişimsel amacını gerçekleştirebilmesi için biçimsel özellikleri, konusu, bağlamı, yazılı veya sözlü iletişimi göz önünde bulundurulmalıdır. Metnin büyük ölçekli yapısını, üst yapısını ve küçük ölçekli yapısını oluşturan özellikler metnin işlevine uygun olarak tercih edilmelidir. Bu nedenle metnin anlamsal ve biçimsel yapısını tespit etme özelliğine göre, metne ilişkin çözümlemelerde göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus metnin işlevidir.

3.8.2.3.4 Anahtar Sözcükler

Metnin anlamına katkıda bulunan sözcüklere anahtar sözcük denilmektedir. Anlamın ortaya çıkmasına yarar sağladıkları için genellikle metnin içinde yinelenir. Metnin konusunun belirlenmesinde ve özetlemede lazım olan sözcüklerdir. Metnin anahtar

sözcüğü belirlenmek isteniyorsa o metnin bütününün anlaşılması gerekmektedir. Dilidüzgün (2008), metinde yer alan ve metin hakkında bilgi veren anahtar sözcüklerin, büyük ölçekli yapıda ve özetle bulunması gereken unsur olduğunu belirtir. Bunun nedeni anahtar sözcükler çerçevesinde metinler biçimlenmektedir.

3.8.2.3.5 Ana Düşünce Cümlesi

Seçilen konulardan yola çıkılarak savunulan düşünceyi ifade eden temel görüş metnin ana düşünce cümlesini oluşturmaktadır. Ana düşünce ile konu arasındaki bağlantıyı soru-cevap olarak nitelendirebiliriz. Adalı (1982), ana düşünceyi, üzerinde durulan, söz söylenen, açıklanan ve savunulan esas düşünce olarak tanımlar. Ana düşüncenin anlatıldığı cümle literatürde bazen Adalı'nın (1982) adlandırdığı gibi ana düşünce tümcesi bazen de Akyol'un (2021) belirttiği konu tümcesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana düşünce cümlesi ile metnin büyük ölçekli yapısı anlatılabilmektedir. Büyük ölçekli yapıda yer alan bütün önermeler metnin diğer tüm önermelerini de içine almalıdır. Bunun nedeni öteki önermelerin, büyük ölçekli önermeyi açıklamaya, ispat etmeye, tanımlamaya çalışan yan düşünceleri de kapsamasıdır. Bilişsel bir işleve sahip olan ana düşünce cümlesi büyük ölçekli yapıdan okuyucunun çıkarımda bulunmasını sağlamak yerine direkt belirterek anlamın daha rahat anlaşılmasını sağlar. Bazı yapısal ve dil bilgisel özellikleri de kendi içinde barındırır. Büyük ölçekli yapılarda önermenin daha kolay belirlenebilmesi için bazı ipuçları bulunmaktadır. Akyol (2021) bunları; özetler, başlıklar, giriş cümlesi ve altı çizili kalınlaştırılmış italik yazılar biçiminde ifade eder. Ana düşünce cümlelerine bakıldığında daha çok metinlerin başında veya sonunda yer aldığı görülmektedir. Van Dijk ve Kintsch (1983), konu cümlelerinin belli yüzey unsurlarının olduğunu ifade ederek konu cümlelerinin birbiri ardına gelen cümlelerden tek bir cümleye, öbek veya kelimelere kadar farklı uzunlukta olabileceğine değinirler. Metnin yazarı, okuyucunun ilgisini çekmek istiyorsa ya da onu düşünmeye yöneltmek istiyorsa hemen metnin başında ana düşünce cümlesine yer vermeyip paragrafın ortasına veya sonuna bu cümleyi koyabilir. Ana düşünce cümlesi bağlaçlar olsa bile birleşmez ve bir iç cümle konumunda değildir. Bazı durumlarda metnin yazarı, ana düşünceyi direkt ifade etmeyip okuyucunun bu düşünceyi metnin tamamından çıkarmasını isteyebilir.

3.8.2.3.6 İçerik Şeması

Metinlerin yapısına bakıldığında; anlamsal, yapısal ve işlevsel bir yapıda olduğu görülmektedir. Yazar, amaçladığı iletişimi doğru bir biçimde gerçekleştirebilmek için dilin olanaklarından yararlanarak iletmek istediği düşünceyi anlamsal ve mantıksal bir sıralanış içerisinde sunmalıdır. Bu sıralanış metin türüne göre değişiklik göstermektedir. Bir gazete metninde olayın sonucunu daha ilk başlıkta görebilirken roman ve hikâyelerde olayın sonucunu görebilmek için metnin tamamının okunması gerekebilir. Bu sebeple Uzun Subaşı (2003), metnin düzen içeriğini iki maddede gruplandırmıştır:

1. Metinde işlenen olaylar ve genel tasarımları bütünleştiren konu gelişimini şekillendiren içerik şemasını kapsar.
2. Metnin çeşidi ile bağlantılı olan biçimsel şemayı yani retorik kodlama şemasını kapsar.

Van Dijk ve Kintsch (1983), anlamsal bilgi ve yüzey yapının ötesinde, şema veya üst yapı bilgisinin de makro yapıların oluşmasına katkı sağladığını ifade ederler. Bunun nedenini de her metin çeşidinin kendine ait kabul edilmiş bir bilgi ve içerik düzeninin olmasıdır.

Metinler, ifade edilmek istenen düşünceleri içine alan zihinsel modeller biçiminde değerlendirilmektedir. Bunları oluşturabilmek için öncelikle bu düşünceler önermelere dönüştürülür ve bir içerik şeması düzenlenir. Ancak bu önermeler belli bir çerçeve içerisinde birbiri ile tutarlılık göstererek anlamı oluşturmalıdır. Böylelikle, büyük ölçekli yapının hangi içerikten oluştuğu anlamsal olarak tespit edilir. Sonrasında metne özgü bölümler oluşturulmuş olur.

3.8.2.3.7 Konu Değişimi Belirleyicileri

Metinler belirli bir sıralanışa sahip olmalıdır. Bu sıralanışlar kullanılan kelimelerle veya yazılış biçimleriyle belirlenebilmektedir. Art arda cümleler ile oluşturulmuş bir paragraf veya bölüm biçimlendirmeleri konunun değişeceğini gösteren en önemli yüzey yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Gürgün (2016), yazarın bir eseri oluştururken durumları bazı biçimlerde geliştirebileceğinden bahseder. Günay (2017) ise bütün değişimlerin bir gelişim basamağını ifade ettiği göz önünde bulundurulursa bu gelişim basamaklarının sınırını belirten unsurların konu değişimi belirleyicileri olduğunu ifade eder. Konu belirlemede en önemli yöntem bir konudan başka bir konuya geçildiğinin kelimeler ile fark ettirilmesidir. Metnin bağdaşıklık ilişkini sağlayan kelimelerin, olayların gelişim durumlarına göre

bölümlenmesi sağlanıp konu değişikliği belirlenebilir. Konu değişimini yeni bir bölümün başlangıcında haber veren bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri şu biçimde açıklayabiliriz:

- Olası/muhtemel dünyanın değişmesi: Uykumda...
- Sürenin/vaktin veya periyodun değişmesi: Önümüzdeki yıl, ertesi gün...
- Uzamın değişmesi: O esnada Ankara’da...
- Metne katılan yeni katılımcılar
- Bakış açısının/düşünce açısının değişmesi
- İsim soylu, fiil soylu gibi farklı yüklem türleri kullanılabilir.

Buna ek olarak, konunun değişmiş olduğunu ifade eden ‘fakat’, ‘esasen/aslında’, ‘bununla birlikte’, ‘dahası’ vb. gibi işlevsel özellikleri olan bağlaçlar büyük ölçekli yapıdaki önermeleri açıklamak için bölüm başında kullanılabilir ve metni bağdaşık kılabilir.

3.8.2.3.8 Biçem

Yazarın, yazınsal metinlerde kendine özgü dili kullanış biçimi bulunmaktadır. Biçem yapısı, yazınsal metinlerde büyük bir öneme sahiptir. Her yapıtta yazar, kendi duygu dünyasını, kendi gerçeklerini okuyucuya yansıtmaktadır. Van Dijk (1988), biçemi aynı şeyi farklı yollardan ifade etme biçiminde tanımlamaktadır. Erden (2010) ise biçemi, yazarın etkili bir iletişim kurabilmesi için araç olarak başvurduğu yöntem olarak ifade eder. Biçem ile kendine özgü tarzıyla yazan yazarların adı bilinmezken eseri bilinebilir. Örneğin, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Ömer Seyfettin olay hikâyesi ile özdeşleşmiş iken Sait Faik Abasıyanık, Tarık Buğra, Memduh Şevket Esendal gibi yazarlar durum hikâyesi ile özdeşleşmiştir. Aslında burada asıl amaç yazarların elinden geldiği ölçüde dilin bütün imkânlarını kullanarak kendini tam olarak açıklayabilmektir. Yazarın zihin dünyasını aktaran metinler okunduğu zaman, okuyucu sayısı kadar başka zihinsel tasarımlar da ortaya çıkar. Okuyucunun dünyası ile yazarın dünyası farklı olacağı için zihinsel tasarımlarda birbirinden farklı olacaktır. Herkesin istediği bir biçimde tasarım üretmesinin kısıtlandırılabilmesi için yazarın okuyucuya bazı edimbilimsel bilgiler vermesi gerekir. Dili kullananlar dilsel öğelerle bir metin oluştururlar. Metinler, yalnızca yazarın zihin dünyasını somut hale getirdiği bilgiler sunmaz. İletişimin gerçekleşebilmesini sağlamak için en iyi şartları çeşitli yöntemler kullanarak okuyucuya iletmek zorundadır. Yağcıoğlu (1998), metnin düzenlenişinin sunmuş olduğu nesnel niteliklerin, öznel nitelikteki

alımlama dizisini etkiye uğrattığını ifade etmektedir. Biçemsel özellikler, metin türlerine yönelik incelemelerde gerek anlama gerekse anlatma basamağında önemli bilgiler sunmaktadır. Biçem, metinle ilgili bazı görevlere sahiptir. Bu görevleri Şenöz Ayata (2003), şu biçimde ifade etmektedir:

- Yazarın okuyucuyu yönlendirmesi ve metni nasıl anlamlandıracağı ile ilgili bilgileri ulaştırması,
- Yazarın okuyucuya kendisi ile ilgili bilgileri ulaştırması,
- Yazarın okuyucuya metin ile ilgili nasıl bir bağlantı kurmak istediği ile ilgili bilgileri ulaştırması
- Yazarın dili kullanma tarzı.

Biçem ile ilgili bu tespitler ışığında bir metnin biçemsel olarak ‘kusursuz’ özellik kazanmasının yolu da anlaşılabilir ve akıcılık özelliğini içinde barındırmasıdır. Metnin biçemsel özelliklerini içinde barındırmasını sağlayan bazı yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar sözdizimsel ve anlamsal düzlem ile ilgili yapılardır. Sözdizimsel yapılar denildiğinde; metinde kullanılan kelimeler, dilsel yapılar, cümlelerin sıralanışı, anlatım şekilleri, sözcük dağarcığı, ön adlar gibi küçük ölçekli yapıyı ortaya çıkaran anahtar yapılar akla gelmektedir. Anlamsal yapılara bakıldığında; metnin içeriğini oluşturan bütün kelime türlerinin aynı kavramdan seçilmesi veya karşıtlık, neden-sonuç bağlarını gösterirken bu kavramlar arasındaki ilişkinin birer birer incelenmesi ve doğru bir biçimde kullanılması önemlidir. Bundan başka metin türüne uygun olarak kullanılan söz sanatları anlamsal düzlem ile ilgilidir. Edebî metinlerde estetik kaygısı fazla olduğundan bazı değişik dil yapılarının kullanımı ile karşılaşmaktadır. Okuyucunun alışık olmadığı bağdaşıklık yapıları sunmak okuyucunun farklı imgesel bir dünyaya girmesine yol açar. Dilidüzgün (2008), edebî olmayan metinlerde araç olarak değil bir amaç olarak kullanılabileceğinden bahseder. Şahısların özelliklerinin belirlenmesi için yapılan tasvirler de anlamsal düzlem ile ilgilidir. Metinde yer alan kişilerin gerçek hayatta olup olmadığı veya olağanüstü özelliklere sahip olup olmadıkları anlam bilimsel analizi gerektirir. Metinde ifade edilen cümlelerin anlamsal yapıları, anlaşılabilirlik durumları, yazım işaretleri, yazılışları metni anlam olarak etkilemektedir. Ayrıca metni kimin anlattığı analiz açısından önemlidir. Bunun nedeni anlatıcının olayın içinde ya da dışında olması bilgilerin ölçülebilirliğini ve özelliğini biçimlendireceği gibi okuyucunun izleyeceği yolu kısıtlayacaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse metnin bu yönüyle belirlenmesinin sağlanmasında bazı soruların cevaplanması gerekir. Metnin bir anlatıcısı var mı? Eğer var ise bu anlatıcı kendini gizliyor

mu yoksa açıkça ifade ediyor mu? Bu anlatıcı seyirci konumunda mı yoksa olaylara dâhil mi? Anlatıcı kişilere konuşması için hak tanıyor mu? Uzun Subaşı (2003), metinde öznel bakış açısı mı yoksa nesnel bakış açısı mı hâkim vb. sorulara cevap aranmasının metnin türüne bağlı olarak belirginleştiğini ifade eder. Öznel veya nesnel bakış açıları değişiklik göstermektedir. Düşüncelerini öznel bir bakış açısıyla ifade etmek isteyen yazar, I. teklik şahıs eki ve zamiri kullanarak olayın kahramanı konumunda olur. I. çokluk şahıs ekini kullanması ile de okuyucudan bahsetmektedir. II. çokluk şahıs kullanımında ise okur ile karşılıklı bir diyaloga girer gibi konuşma dilindeki biçimleri gözler önüne sunar.

3.8.2.3.9 Özet

Bir metnin anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemenin en iyi yolu özetdir. Metindeki detayların atılıp metindeki en önemli noktaların belirtildiği sözlü veya yazılı anlatılara özet denilmektedir. Metnin büyük ölçekli yapısının çıkarılabilmesi için silme, genelleme ve kurma gibi yapıların işletilmesi gerekmektedir. Özet ile ilgili yapılan en büyük hatalardan biri de metinde önemli görülen cümlelerin birbirine bağlanmasıdır. Bu şekilde özet oluşturulamaz. Özetler, metnin genel anlamını yansıtmalı ve metinle bağlantısı olmayan ifadeler özette atılmalıdır. Özete istenilen düzeyde yapılabilmesi için öncelikle metni doğru anlamak gerekir. İyi bir özetlemenin yapılabilmesi için Günay (2017), bazı aşamaları ifade etmektedir:

1. Özete başlanmadan önce öncelikle metnin çok iyi kavranması gerekmektedir.
2. Düşüncenin gelişimine göre metni kısımlara ayırmak gerekmektedir.
3. Esas fikirleri belirlemek ve kendi aralarında gruplara ayırmak gerekmektedir.
4. Metnin yapısında düzenlemeler yapılmamış ise esas fikir düzenlenmelidir.
5. Özet yapılacak metnin oranlamasının dikkate alınması gerekmektedir.
6. Sorulardan uzak durulması gerekmektedir.
7. Alıntılarını kısıtlamak gerekmektedir.
8. Özeti yapacak kişinin kendi düşüncelerini özete ilave etmemesi gerekmektedir.
9. “Yazar burada şunu söylüyor” gibi ifadeler özette kullanılmamaktadır. Yalnızca yazarın ağzından anlatım verilmektedir.

Özetler, biçim olarak özgün gözükse de anlatım biçimi olarak metne bağlıdır. Bundan dolayı özetler, açıklayıcı bir anlatım biçimini benimseyerek nesnel olarak yazılmalıdır. Ayrıca bütün hikâyeler için de özet çıkarmak mümkündür.

3.8.2.3.10 Sonuç Cümlesi

Makro yapı incelemelerinde yer alan bir metinde sonuç cümlesi mutlaka yer almalıdır. Ancak sonuç cümleleri metinden bağımsız düşünülemez. Metnin başlığına ve içeriğine uygun bir biçimde sonuç cümlesi yazılmalıdır. Dilidüzgün (2008), bir metnin başlığını bulmak ne kadar zor ise metnin sonuç cümlesini de yazmak bir o kadar zordur düşüncesini savunmaktadır. Metnin giriş cümlesi ile sonuç cümlesi arasında bir bağlantı olmalıdır. Makro yapı içerisinde önemli bir bölüm olan sonuç cümlelerinde “bunun sonucu olarak, sözün kısası, bundan dolayı” vb. sözcükler bağlayıcı olarak kullanılır. Ayrıca sonuç cümleleri metnin konusunun özetlenmesine yardım ederek okuyucuyu bazı eylemlere yönlentmektedir.

3.8.3 Metnin Üst Yapısı

İster yazılı anlatım olsun ister sözlü anlatım olsun metinlerin tek bir amacı vardır o da iletişimi sağlamaktır. İletişimin, daha uygun bir düzen içerisinde ele alınabilmesi için belli yapılara bağlı kalarak metni oluşturmak gerekir. Metnin, sözcüksel ve dil bilgisel düzenlemeleri ve cümleler arası bağlantı sağlanması küçük ölçekli yapıyı, anlamsal süreklilik ve derindeki yapıların sağlanması büyük ölçekli yapıyı kapsamaktadır. Metin türlerinin sahip olması gereken özellikler, üst yapı başlığı konusuna girmektedir. Büyük ölçekli yapılar aralarında bazı görevleri gerçekleştirirler ve bu görevler metinde sıralanmaktadır. Büyük ölçekli yapıların bu şekilde görevlere göre sıralanması sosyokültürel bağlamda uzlaşmayı sağlar. Bu uzlaşmalar da bir söylemin genel içeriğinde farklılık göstermez. Bu şekilde işlevsel eskizler bir metnin genel anlamı için sözdizim, form ve anlamsal yapı değişikliklerini içine alır. Metnin genel anlamını düzenli hale getiren şematik form olarak üst yapı kavramı oluşur. Üst yapı; büyük ölçekli yapı için işlevsel gruplar ve bu grupların sıralanışı ve birleştirilmesi için de bazı kuralları içermektedir. Ancak yapılacak olan gruplamaların ve kuralların toplumca kabul edilmesi, bilinmesi ve tartışılabilir olması gerekmektedir. Çoğu metin çeşidi, iletişimsel hedefine şart olarak kültürel yönden bir farklılık gösterse de geleneksel bir üst yapıyı içinde

barındırmaktadır. Büyük ölçekli yapılar için de üst yapı işlevsel bir sentaks sağlar. Belirli anlamsal büyük ölçekli yapılar, sözcenin tamamı içerisinde bu anlamsal büyük yapıların fonksiyonunu tespit eden şematik bölümü gerçekleştirir. Anlamsal büyük yapılar, bir metnin şematik yapısını belirleme açısından katkı sağlamaktadır. Örnek olarak, bir hikâyenin kişi kadrosu, mekânı ve zamanı ile ilgili bilgiyi hikâyenin ‘kurma’ bölümü, bazı güçlüklerle ve engellemelerle karşılaşılan bölümü ise ‘düğüm’ bölümü oluşturmaktadır. Anlamsal büyük yapılardan ziyade metin türünün, “Bu fıkra Karadeniz Bölgesinin...” veya bölümün “sonuç olarak...” gibi açıkça verilmesi başlık ve alt başlıklar gibi yüzeysel yapı göstergeleri de şematik bölümlerle ilgili varsayımda bulunmayı sağlar. Bazı büyük ölçekli yapılarda kullanılan kelimeler yeni bir grubun başladığını gösterebilir. Örneğin, “ansızın” kelimesi düğüm bölümünün başlayacağına işaret ederken “böylelikle/en sonunda” kelimesi sonuç bölümü için bir başlangıç sağlayabilir. Metin çeşitlerine has üst yapı gruplarını ve genel sıralanışlarını öğrenmek metni daha az zamanda ve daha basit çözümlemeyi sağladığı gibi karmakarışık olarak verilen metinleri sıraya dizmeyi de zorlaştırmayacaktır. Bununla beraber, üst yapı grupları belirli iletişimsel hedeflerle karışık olarak oluşturulmuş metinlerin özetlerinin gene metin çeşidine has geleneksel gruplama sıralamasında yapıyor olması dikkate değerdir. Üst yapı ile büyük ölçekli yapı arasındaki fark tespit edilmelidir. Bu ayrım cümlelerin işlevsel sözdizimi ve anlamları arasındaki bağıntıya benzer. Metinde büyük ölçekli yapıların oluşturulabilmesi, üst yapıya bağlıdır. Büyük ölçekli önermeler arasındaki bağıntıyı sağlamak için üst yapı gruplarına ihtiyaç vardır. Bundan dolayı gruplara özel bilgi konulmalıdır. Örnek olarak; hikâye ya da roman gibi anlatı metinlerinde çözüm bölümü bulunmaktadır. Yazar bu bölümde güçlüğü çözen bir hareketi belirtmeye mecburdur. Resmî evraklarda ise üst yapı grupları isim, doğum tarihi ve adres gibi sorulardan meydana gelmektedir. Kısacası, üst yapı grupları metnin bütünsel yapısını tanımlayan büyük ölçekli önermeleri gerektirir.

Bu bilgilerden yola çıkarak Dilidüzgün (2008), büyük ölçekli önermeler ile üst yapı grupları arasındaki bağıntıyı şu şekilde ifade etmiştir:

1. Üst yapılar, makro incelemeleri yapı olarak düzenlemektedir.
2. Üst yapı, makro kuralların uygulanmasına kısıtlama getirerek makro incelemelerin oluşmasına katkı sağlamaktadır.
3. Bütün olarak ele alındığında bir metinde hangi bilginin önemli ve ilgili olduğunu açıklayarak makro yapıların oluşmasını belirlemektedir.

Büyük ölçekli önermeleri içine alan işlevsel üst yapı grupları sıraya konularak sözceleri (söylemleri) meydana getirmektedir. Bu bağlantıda sözce türlerine göre bazı farklılıklar olsa da her sözce *giriş* özelliğinde işlevsel bir bölüme sahiptir. Giriş bölümü grupları; uzam ve zaman, ana katılımcı, metnin genel planı ve arka plan bilgisi, metnin konusu, olayların veya problemlerin gerçek hali gibi bilgilerden oluşmaktadır. Özetler, gelecek söylem ve hareketleri karara bağlama; sonuca varma gibi bilgileri ise *sonuç* bölümü içermektedir. Girişi takip eden, tuhaf olayların ve tahmin edilemeyen şeylerin söylendiği bölüm *problem* bölümüdür. Problemlere çözüm üreten, olaylara karşı tepkilerin gösterildiği ve soruları cevaplayan bilgilerin yer aldığı bölüm de *çözüm* bölümüdür. *Değerlendirme* bölümü ise nihai durumun açıklandığı, problem durumundaki sonuçların özünün belirlendiği bölüme denmektedir. Bu üst yapı grupları, farklı söylem yapılarında farklı görevler kazanabilmektedir. Üst yapı, metnin türü ve içerdiği sözce biçimleri ile ilgili önemli bilgiler veren göstergelerdir. Anlatı metinleri ve günlük konuşmalar gibi çokça kullanılan, kuvvetli bir biçimde üretimi ve anlaşılması için değişmeyen eskizlerin uygulandığı sözceler olduğu gibi kurumsal olarak tespit edilmiş (sınavlar, tutanaklar, resmî evraklar...) sözceler de bulunmaktadır. Ayrıca modern şiirler, reklâmlar ve özel mektuplar gibi değişmez formlara uygulanamayan sözce biçimleri de görülmektedir. Uzun Subaşı (2006), metinlerin anlamsal, yapısal ve fonksiyonel olarak birbirleri ile ilişkili ve örtüşen üç farklı yapı düzlemini içerdiği için çok katmanlı olduğunu ifade etmektedir. Çalışmanın “Metindilbilimsel Ölçütler” başlığını içine alan bu bölümde yapısal olarak bağıntıların gözlemlendiği küçük ölçekli yapılar, mantıksal bağıntının izah edildiği büyük ölçekli yapılar ve sözce bağıntılarını içeren üst yapı olmak üzere üç grupta incelemesi yapılmıştır. B1 düzeyine uyarlanacak olan Sabahattin Ali’nin “Değirmen” hikâyesi bu çerçevede incelenecektir. Özgün metnin metin yapı ölçütleri dikkate alınarak uyarlaması yapılacaktır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Uyarlama çalışmaları yapılacağında metindilbilimsel ölçütlerden olan bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri çalışmaya yol göstericidir. Bu ölçütler; metin merkezli ölçütler olup gerek metinde dil bilgisel ve sözcüksel ilişkilerde gerek iletişimsel görevi sağlamada gerekse de anlamsal tutarlılığı oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmada, metindilbilimsel yapı yaklaşımları esas alınarak bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri doğrultusunda “Değirmen” adlı hikâyenin analizi ve uyarlaması yapılmıştır. Bu süreçte sırasıyla şu işlemler yapılmıştır: Metin seçimi, özgün metnin bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütlerine göre incelenmesi, metnin B1 düzeyine uyarlanması ve uyarlanan metnin metindilbilimsel özelliklerinin belirlenmesi.

4.1 Metin Seçimi

Çalışmada ilk olarak uyarlama yapılacak metin tespit edilmiştir. Metin seçim sürecinde kısa hikâyeler tercih edilmiştir. Hikâye hem sosyal kültürü hem de aşk teması ile evrensel kültürü içinde barındırdığı için yabancılara Türkçe öğretiminde tercih edilmesinin daha hızlı ve verimli sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Türk Edebiyatının dönemlerine bakıldığında (Tanzimat Edebiyatı, Servet-i Fünûn Edebiyatı, Fecr-i Âti Edebiyatı, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi) dilin daha ağır ve anlaşılmaz olduğu; günümüz metinlerinin ise daha çok postmodern olduğu düşünüldüğünde uyarlama konusunda problem yaşanabileceği göz önünde bulundurularak Sabahattin Ali’nin “Değirmen” hikâyesi tercih edilmiştir. Araştırma sürecinde Sabahattin Ali’nin hikâyeleri üzerinde incelemeler yapılmış olup 1935 tarihli ilk hikâye kitabı olan “Değirmen” üzerine yoğunlaşmıştır. Hikâyenin, özellikle yapısal bir yalınlığa sahip olması önemli görülmüştür. Çünkü hikâyenin yapısında yapılacak her değişiklik uyarlamanın amacının dışında yeni bir hikâye ortaya koymak demektir. Dil açısından söz sanatları ve ağır mecazların olmadığı bir hikâye tercih edilmiştir. Aynı zamanda hikâyenin anlaşılabilirliğini ve okunabilirliğini kolaylaştırabilmek için hikâyedeki kişi kadrosunun az olması, temasının evrensel özellikte olması ve okuyucunun ilgisini çekecek özellikleri içine alması dikkat edilen diğer bir ölçütler olmuştur.

4.2 Özgün Metnin Bağlaşıklık ve Bağdaşıklık Ölçütlerine Göre İncelenmesi

Metin tespit edildikten sonra söz konusu hikâye ile ilgili metnin anlamını oluşturan metindilbilimsel yapılardan “bağlaşıklık ve bağdaşıklık” ölçütleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Hikâyede, küçük ölçekli yapı olan ve dil bilgisel bağlaşıklığı sağlayan “gönderim, değiştirim, eksilti, koşutluk, bağlaçlar, zaman uyumu ve görünüş, işlevsel tümce yapısı” ile sözcüksel bağlaşıklığı sağlayan “yineleme ve eş dizimsel örüntüleme” dâhilinde değerlendirme yapılmıştır. İlk olarak anahtar sözcükler belirlenip sözcüklerin kullanım sıklığı ve türleri ele alınmıştır. Bununla birlikte sözcükler, eş dizimsel örüntüleme açısından incelenmiştir. Böylece sözcüklerin uyumu sözcüksel bağlaşıklık ile ilgili bir düşüncenin oluşmasını sağlamıştır.

Hikâyenin büyük ölçekli yapısı ise Özkan’ın (2004), mantıksal düzen ve bağlantıya dayanan metin parçaları olarak adlandırdığı düzlem ölçütü dikkate alınarak incelenmiştir. Hikâyenin bağdaşıklık ölçütlerini ifade eden “hikâyenin başlığı, konusu, işlevi, anahtar sözcükleri, ana düşünce cümlesi, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, biçemi, özeti ve sonuç cümlesi” büyük ölçekli yapı başlığında ifade edilmiştir.

4.3 Metnin B1 Düzeyine Uyarlanması

Hikâyenin metindilbilimsel analizinden sonra öğrencinin düzeyine uygun olmayan yapılar ve sözcükler belirlenmiştir. Uyarlama esnasında düzeyin üzerinde görülen dil bilgisi yapıları ile sözcüksel yapılar düzeye uygun hale getirilmiştir. Doğru bir uyarlama yapabilmek için metindilbilimsel ölçütlerle analiz edilen hikâyenin, özgün şekline sahip olan anlamsal, biçimsel ve edebî özellikler korunmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, Yeni İstanbul ve Gazi TÖMER’in Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları incelenerek, B1 düzeyini bitirmiş bir öğrencinin dil bilgisi yapıları ve söz varlığı belirlenmiştir. Buna ek olarak “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü” (Göz,2020), “Büyük Türkçe Sözlük” (TDK) ve Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan pek çok ders kitabının söz varlığı dikkate alınarak hazırlanmış olan “Söz Varlığı Sorgusu³” aracından uyarlama sürecinde yararlanılmıştır.

³https://dev.tscorpus.com/sec_lang/

4.4 Uyarlanan Metnin Metindilbilimsel Özelliklerinin Belirlenmesi

Yapılan uyarlamanın özgün metne benzeyen ve ondan ayrılan yanlarını karşılaştırabilmek amacıyla uyarlanan metnin metindilbilimsel özellikleri incelenmiştir.

4.5 Veri Analiz Yöntemi

“Değirmen” hikâyesinin metindilbilimsel analizi için öncelikle her cümle ayrı ayrı kodlanmıştır. Ardından hikâyenin bağlaşıklık ve tutarlılık özellikleri analiz edilmiştir. Bu belirlemelerden sonra B1 düzeyine uygun olmayan dil bilgisi yapıları ve sözcükleri belirlenmiştir. Yapılan belirlemeler sonucunda anlam özellikleri korunarak hikâye B1 düzeyine uyarlanmıştır. Son olarak uyarlanan metin metindilbilimsel analiz yöntemi ile betimlenmiştir. Yapılan analizler ile özgün ve uyarlanmış metinlerin bağlaşıklık ve bağdaşıklık özellikleri betimlenmiştir. Bu açıdan veri analiz yöntemi betimsel analizdir. Betimsel analiz, bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamak amacıyla yapılmaktadır. Betimsel analizde veriler önceden bilinen özellikler dikkate alınarak incelenmektedir (Büyüköztürk, 2009, s.21). Bu çalışmada incelenen hikâye metin içi ölçütlerden bağlaşıklık ve bağdaşıklık açısından betimlenmiştir.

4.6 Araştırmanın Güvenirliği

Yapılan uyarlamanın B1 düzeyine uygun olup olmadığını belirlemek üzere iki uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlardan biri yabancılara Türkçe öğreten ve metin uyarlama çalışmaları olan bir öğretim görevlisidir. Diğeri ana dili öğretimi ve yabancılara Türkçe öğretimi alanlarında çalışmaları olan bir öğretim üyesidir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Uyarlanan metin 233 cümleden oluşmaktadır. Uzman dönütleri 53 cümlelerin gözden geçirilmesi gerektiğini göstermiştir. Uzmanların önerileri genellikle sözcük seçimi ile ilişkilidir. Cümle düzeyinde gelen dönütler edilgen yapıların etken yapılması ve bazı cümlelerin bölünmesi ile ilişkilidir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Sabahattin Ali'nin "Değirmen" hikâyesinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin, okuma becerilerine katkıda bulunacak bir araç olması için uyarlama çalışması öncesinde özgün metnin bağlaşıklık ve bağdaşıklık özellikleri incelenmiştir. Metindibilimsel ölçütlerin anlamı bulmadaki önemine dikkati çekmek için metinde sözcüksel ve dil bilgisel bağlaşıklığı ifade eden eş dizimsel örüntüleme, yineleme, değiştirim (ada dayalı/eyleme dayalı/tümceye dayalı), eksilti, gönderim (artgönderim, öngönderim), bağlaçlar (ekleyici/çeliştirici/nedenleyici zaman belirteci), koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce yapısı ve titremleme küçük ölçekli yapı altında değerlendirilmiştir. Ardından özgün metnin bağdaşıklık özellikleri büyük ölçekli yapı özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu belirlemelerden sonra metin B1 düzeyine uyarlanmıştır. Son olarak uyarlanan metnin bağlaşıklık ve bağdaşıklık özellikleri belirlenerek özgün metin ile karşılaştırılmıştır. Bu bölümde, yapılan bu incelemeler, araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak sunulmuştur.

5.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "Değirmen" adlı hikâyenin metin içi ölçütlere göre görünümünü betimlemeye yöneliktir. Özgün metnin küçük ölçekli ve büyük ölçekli yapı özelliklerine yönelik bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

5.1.1 Küçük Ölçekli Yapı Analizi

5.1.1.1 Sözcüksel Bağlaşıklık

Metnin sözcüksel bağlaşıklık görünümüne ilişkin şu belirlemelerde bulunulmuştur:

- Hikâyedeki sözcük türleri dağılımına bakıldığında isim soylu sözcüklerin fiil soylu sözcüklere göre sayıca daha fazla olduğu görülmüştür. Fiil soylu sözcükler hikâyede yalnızca yüklem pozisyonunda değil; bununla birlikte isim, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf pozisyonlarında da kullanılmıştır. Sıfat-fiiller ve isim-fiiller kişi ve nesne betimlemelerinde yer almaktadır. Hikâyedeki görünümleri şu şekildedir:

(3. cümle) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

(4. cümle) Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar...

(5. cümle) Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmuş buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalı.

(6. cümle) Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

(47. cümle) Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene'ler.

(100.cümle) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(102.cümle) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

- Hikâye, kurgusal bir kısa hikâye niteliğindedir ve bu nedenle gerçeklik ve hayal unsurları birlikte verilmiştir. Hikâyenin yazarı gerçeklik kavramını somut isimlerle sağlamaktadır, kurgusallık kavramını da soyut isimler yardımıyla gerçekleştirmektedir. Somut isimlere örnekler şu şekildedir: Değirmenci, değirmencinin kızı, delikanlı, köy, şehir, dudak, duvar, değirmen, klarnet, rüzgâr, orman, ağaç, kuş, mektep, saç, göz, burun, çadır, çiftlik, kadın, erkek, çocuk, at, sedir vb. Soyut isimlere örnekler ise şu şekildedir: Acı, aşk, güçlük, nefis, vicdan azabı, cesaret, güzellik, azap, gençlik, sevinç, durgunluk, çocukluk vb.

- Hikâyede yer alan sözcüklerin 39 tanesi sözlükteki esas anlamının dışında kullanılmıştır. Hikâyede yan anlam olarak kullanılan sözcükler şu şekildedir:

(9. cümle) Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?

(24. cümle) Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır.

(41. cümle) Atma be adaşım, kaç tane kalbin var senin?

(59. cümle) Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle...

(65. cümle) Değirmenci de bunların arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt gözlerle bakıyordu.

(87. cümle) ... Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde alıkoyabilirlerdi.

(91. cümle) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(93. cümle) ... bu kadar yanık, bu kadar derinden çalıyordu.

- (96. cümle) Hemen her akşam değirmenin önündeki meydanlıkta toplanıp ahenk yapıyorduk.
- (97. cümle) Şimdilik bir şey anaforamadığımız için değirmenci de memnundu.
- (98. cümle) Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir hasır atıyor, bağdaş kurup oturarak bizi dinliyordu.
- (102.cümle) ... dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüymüş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.
- (107.cümle) Derenin üst başında çıpılçıpıl yıkanan genç kızlara karısamıyordu.
- (115.cümle) ... Atmacamız, değirmenin bu sakat kızına yuruldu.
- (124.cümle) Atmaca'nın kanatları düşmüştü adaşım.
- (128.cümle) Çakıllarda acele acele seken sulardan...
- (130.cümle) Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı.
- (137.cümle) Sana acılmalıyım.
- (153.cümle) Eğer o bana acılamaz...
- (154.cümle) Her sözümünden, her tavrımdan alınır; kızsam ona dokunur, sevsem ona acıyormuş gibi gelir, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider.
- (155.cümle) Ne yapacağımı, bu halin beni nereye götüreceğini sorma...
- (158.cümle) Sustu, son sözler öyle acınacak bir tavırla ağzından dökülmüştü...
- (164.cümle) Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman...
- (172.cümle) Sanki serseri bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü silip süpürüyor...
- (174.cümle) Bu akşam değirmende ahenk yapacağım...
- (178.cümle) Değirmenin içinde calacağım!
- (179.cümle) Değirmen geceleri de ışlıyor...
- (188.cümle) Hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırığına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu.
- (191.cümle) Bütün gürültüleri bastıran ince bir ses birdenbire yükseldi...
- (194.cümle) ...rüzgâr ıslak kamçısını kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.
- (195.cümle) Yükselen sular tahta oluklardan taşıyor, haykıra haykıra yerlere dökülüyordu.
- (196.cümle) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor...
- (197.cümle) Ve bunların hepsini bastıran deli bir ses...
- (215.cümle) Bu bakış ancak bir an kadar sürdü.
- 216.cümle) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler...

(221.cümle) ... çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru **atıldı**.

- Hikâyede sıfat olarak kullanılan sözcüklerin 127'si niteleme; 25'i belirsizlik; 11'i sayı; 5'i işaret ve 1'i soru sıfatı şeklindedir. Niteleme sıfatları, başta hikâyedeki kişiler olmak üzere durumların ve varlıkların tasvir edilmesiyle oluşmuştur.
- Hikâyede yer alan zarflar, zaman, mekân, miktar, durum ve soru görevinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; (26. cümle) Vicdan azabı dedikleri şey, ancak **bir hafta** sürer. (Zaman) (50. cümle) Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi [göçebe çadırı] -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- **Edremit tarafına doğru** göçüyorduk. (Mekân) (68. cümle) Ve değirmenci buna **iki çömlek de** yoğurt ilave etti. (Miktar) (85. cümle) Biz de çadırların önüne çıkıp **yüzükoyun** yatar, **cenemizi toprağa dayayarak** onu dinlerdik. (Durum) (153.cümle) Eğer o bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa, gözleri her zaman: '**Ne diye** gençliğini benim için nâra yaktın [ateşe attın], sana yazık değil mi?' demek isterse, ben ne yaparım? (Soru).
- Hikâyedeki yüklemeler genellikle etken yapıları olup bunun yanı sıra edilgen ve dönüşlü yapılar da bulunmaktadır. Hikâyede zaman olarak belirli geçmiş zaman, hikâye birleşik zaman dikkat çekmektedir.
- "Değirmen" hikâyesindeki sözcükler biçimsel ve anlamsal olarak incelenmiştir. Hikâyede toplam 2.568 sözcük yer almaktadır. Bu sözcüklerden 624'ü fiil soylu; 1.944'ü ise isim soyludur.

Hikâyede ekleyici ve çeliştirici bağlaçların daha çok kullanıldığı görülmüştür.

5.1.1.1.1 Yineleme

Hikâyede yineleme örneklerine bakıldığında yakın anlamlı, eş anlamlı ve genel kavramların kullanımı ile ilgili yinelemelere rastlanılmamıştır. Diğer yineleme örnekleri ise "Değirmen" hikâyesinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- ***Aynı Sözcüklerin Yinelenmesi***

Üç defa aynı sözcükle yineleme yapılmıştır.

(95. cümle) Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederlerdi, fakat o davarlardan **bizimle beraber** koyun uğrular [çalar], düğünlerde **bizimle beraber** çalgı çalardı.

(110.cümle) **Belli ki** onun bütün çocukluğu bitmez tükenmez bir hasretle geçmiş;

belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde...

(123.cümle) Onun çalışında, bir **ates** yığını etrafında haykıran **ateşe** tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

- ***Zıt Anlamlı Sözcüklerin Yinelenmesi***

Zıt anlamlı yineleme de hikâyede yer almaktadır. Hikâyede görünüşleri şu şekildedir:

(7. cümle) Taşların yanında, duman halinde, **sıcak** ve ince zerreler uçuşur.

(8. cümle) Halbuki döşemedeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde **soğuk** su damlaları insanın yüzüne yayılır...

(57. cümle) Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra **dar** ve taş mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu [bölünüyordu].

(58. cümle) İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki **geniş** meydana gölgeliyorlardı.

(100) Yuvarlak bir yüzü, **kalın** dudakları, kalçalarına kadar uzanan **ince** örgülü saçları vardı.

(134.cümle) Bu **sualin cevabını** bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı göğe çevirdi; uzun uzun baktı, birdenbire:

(144.cümle) Bunu bana evvelisi gün **ağlayarak** söyledi.

(145.cümle) ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’

(146.cümle) Acı acı **güldü**...

(169.cümle) İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyorlar, bütün **iyi** ve **fena** ruhları zavallı Atmaca’nın imdadına çağırıyorlardı.

(171.cümle) Kadın, erkek, **genc**, **ihtiyar** hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk.

- ***Üst terim - Alt terim ile Yineleme***

Hikâyede üst terim- alt terim yineleme örneklerine de yer verilmiştir.

(50. cümle) Bir gün -karların erimeye başladığı **mevsim**deydi- bütün çergi, - otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

(51. cümle) Can sıkıcı ve bize hiç uymayan bir **kış**tan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.

[Birinci cümlede üst terim olan “mevsim” terimi ikinci cümlede alt terim olan “kış” kelimesiyle yinelenerek hikâyede bir anlam bütünlüğü oluşturmuştur.]

(59. cümle) Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu. [“Ağaç” üst terim iken “kavak” alt terim olarak yineleme oluşturmuştur.]

(185.cümle) Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyor, iri damlalar zeytin ağaçlarının siyah yapraklarını garip tıptırtılarla oynatıyordu. [“Orman” sözcüğü üst terimi oluştururken “ağaç” ve “yaprak” alt erimi oluşturur.]

5.1.1.1.2 Eş dizimsel Örüntüleme

Hikâyenin anlam ve konu bütünlüğünü sağlamada eş dizimsel örüntüleme son derece önemlidir. Benzer sözcüksel ağ, sözcüksel alan ve anlamsal alana sahip sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla konu bütünlüğü sağlanmış olur. “Değirmen” hikâyesinde aynı sözcüksel alan içinde bulunan bazı sözcükleri şu şekilde ifade edebiliriz:

(3. cümle) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı... [Duvar, tavan, pencere, çatı evin bölümleri ile ilgili eş dizimsel örüntüleme oluşturmaktadır.]

(4. cümle) Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, milller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar... [Değirmene çağrışım yaptığı için çarklar, miller, kayışlar, taşlar eş dizimsel örüntüleme oluşturmaktadır.]

(5. cümle) Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalı. [Buğday, mısır, çavdar, ekin ile ilgili eş dizimsel örüntüleme oluşturmaktadır.]

(9. cümle) Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalgı halinde dolan seslere?..

(10. cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

(11. cümle) Ve mütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırda... [9, 10 ve 11. cümledeki eş dizimsel örüntülemeler: Ses, dalga, (rüzgâr) uğuldamak, (kayış) şaklamak, (tahtadan çarklar) gıcırdamak birbiri arasında eş dizimsel örüntüleme oluşturmaktadır.]

(13. cümle) Sen askın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi?

(14. cümle) Çooook desene!

(15. cümle) Sevgilin güzel miydi bari? (16. cümle) Belki de seni seviyordun...

(17. cümle) Ve onu herhalde çok kucakladın...

(18. cümle) Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? [13. ve 18. cümle arası eş dizimsel örüntülemeler: Aşk, sevmek, sevgili, kucaklamak, öpmek, buluşmak sözcükleri birbiri arasında eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(22. cümle) Geceleri ağladın mı?..

(23. cümle) Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?..

(24. cümle) Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır.

(25. cümle) İnsan evvela kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük maharetimiz nefsimizden beraat kararı almaktır.

(26. cümle) Vicdan azabı dedikleri şey, ancak bir hafta sürer.

(27. cümle) Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir. [22. ve 27. cümle arası eş dizimsel örüntülemeler: Ağlamak, sararmış yüz, acındırıcı mektup, güçlük, utanmak, vicdan azabı, katil sözcükleri eş dizimsel örüntülemeyi oluşturmaktadır.]

(32. cümle) Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı?

(33. cümle) Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin? [32. ve 33. cümle arasındaki eş dizimsel örüntülemeler: Öldürmek, cesaret, bağırma sözcükleri eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(44. cümle) Göğsünü yararak o eti oradan çıkartır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun... [Sevmek, (kalbini) vermek, (göğsünü) yarmak, (kalbini) çıkarmak eş dizimsel örüntülemeyi oluşturmaktadır.]

(45. cümle) Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler... [Şehir, köy, yaşamak, itaat etmek, korkmak, emretmek, tehdit etmek eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(50. cümle) Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

(51. cümle) Can sıkın ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti. [50. ve 51. cümle arası eş dizimsel örüntülemeler: Kar, eri-, mevsim, kış, güneş, yeşillik eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(53. cümle) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı. [Keman, klarnet, çalmak, türkü eş dizimsel örüntülemeyi oluşturmaktadır.]

(55. cümle) İkindiye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti.

(57. cümle) Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından... [55. ve 57.cümle arasındaki eş dizimsel örüntülemeler: Zeytin ağaçları, çınar, kavaklar, çay, söğüt ağaçları eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(60. cümle) Burada çergilemek hiç de fena değildi.

61. cümle) Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlek olduğu anlaşılıyordu.

(62. cümle) Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.

(63. cümle) Daha çadırları kurmadan... [60. ve 63. cümle arasındaki eş dizimsel örüntülemeler: Çergilemek, yüklü eşekler, köylüler, köy, minare, çadır eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(66. cümle) Bilir misin adaşım, bu köylüler tavuk ve oğlak çaldığımızı söyleyerek bizden şikâyet ettikleri halde bizi gene severler.

(67. cümle) Aralarında bir kileye yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler.

(68. cümle) Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti. [66. ve 68. cümle arasındaki eş dizimsel örüntülemeler: Köylüler, tavuk, oğlak, kile, buğday, çömlek, değirmenci, yoğurt sözcükleri eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

(75. cümle) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

(76. cümle) Sonra burnu...

(77. cümle) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

(79. cümle) Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu ve bir arapatı ondan daha çevik değildi...

(80. cümle) Bütün çergilerde onun cesareti, onun güzelliği, onun çalgısı söylenirdi. [75. ve 80. cümle arasındaki eş dizimsel örüntüler: Deri, yüz, saç, göz, burun, baş, omuz, çeviklik, heybet, güzellik, cesaret sözcükleri eş dizimsel örüntülemeyi oluşturmaktadır.]

(81. cümle) Başka Cingeneler gibi çalmazdı o, adaşım: Bir kere nota bilirdi.

(82. cümle) Şehir mektebini okumuş, bitirmişti; sonra icliydi...

(83. cümle) Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor. [81. ve 83. cümle arasındaki eş dizimsel örüntüler: Çingene, klarnet, çalmak, içli, yüreğinden, nota sözcükleri eş dizimsel örüntülemeyi sağlamaktadır.]

Uyarlama aşamasında verilmek istenen mesajın değişikliğe uğramaması için yukarıda gruplanan anlamsal ilişki kuran sözcükler eğer öğrencinin düzeyine uygunsa aynen korunacak ancak düzeye uygun değilse eşdeğer sözcüklerle değiştirimi yapılacaktır. Kullanım sıklığı fazla olan sözcükler, anlaşılabilirliği sağladığı için yabancı dil öğrencisine erişim konusunda daha basitlik sağlayabilir. Bundan dolayı özgün metindeki sözcüklerin kullanım sıklığına ve eş dizimsel örüntülemesine bağlı kalınmaya dikkat edilmiştir.

5.1.1.2 Dil Bilgisel Bağlılık

“Değirmen” hikâyesinin dil bilgisel analizinin ardından, hikâyenin dil bilgisel özelliklerinin genel görünümü ile ilgili belirlemelerde bulunulmuştur:

Hikâyede cümle sayısı 230’dur. En uzun cümlede 51 sözcük (141.cümle) bulunurken en kısa cümlede 2 sözcük bulunmaktadır. Hikâyede 10 ve yukarısı sözcük sayısı bulunan 114 cümle yer alırken geriye kalan 116 cümlede ise 9 ve aşağısı sözcük sayısı bulunmaktadır. Belirlenen uzun cümlelerin içerisinde fiil, isim, sıfat ve zarfların çoğunlukta olduğu ve bu cümlelerde mecazlı ifadelerin ve betimlemelerin yer aldığı görülmektedir. Örneğin; (88. cümle) Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirdiğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük. (123.cümle) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

5.1.1.2.1 Gönderim

“Değirmen” hikâyesinde yer alan gönderimler (artgönderim – öngönderim) koyu, italik ve altı çizili gösterilecektir. Cümle başındaki rakamlar ise cümlenin hikâyede kaçınıcı sırada bulunduğunu belirtmektedir.

- (1) Hiç sen bir su değirmeninin içini dolaştın mı adaşım?
- (2) Görülecek şeydir o... [1. ve 2. cümle arasındaki zamir ile yapılan AG Su değirmeninin içi: O]
- (13) Sen askın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi?
- (14) Çooook desene!
- (15) Sevgili-n güzel miydi bari?
- (16) Belki de seni sev-i-yordu...
- (17) Ve onu herhalde çok kucakladın...
- (18) Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? [13. ve 18. cümleler arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Özne-yüklem ilişkisi: Sen... sevdin, kucakladın, öperdin / İyelik eki ile yapılan AG Sen, sevgilin / İyelik ve kişi ekleri ile yapılan AG Sevgilin: Seviyordu, onu / AG Aşk: Sev-, sevgili, sev-]
- (20) Yahut sevgilin seni sevmiyordu...
- (21) O zaman ne yaptın?
- (22) Geceleri ağladın mı?..
- (23) Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?.. [20. ve 23. cümleler arasındaki iyelik ve kişi ekleri ile yapılan AG Sevgilin: O / AG Sen: Yaptın, ağladın, bekledin, yazdın]
- (24) Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır.
- (28) Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.
- (29) Peki ama bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?.. [24, 28 ve 29. cümle arasındaki işaret zamiri ile yapılan ÖG İkinci bir aşk, üçüncü, dördüncü: Bu]
- (30) Cırcıplak soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun?
- (31) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu?
- (32) Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı?
- (33) Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin?

- (34) Aşk sana **bunları** yaptırabilir mi?
- (35) İşte o zaman sana seviyorsun derim... [30. ve 35. cümle arasındaki işaret zamiri ile yapılan AG Çırçıplak soyunarak şehrin sokaklarında koş-, Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak, bir nehre atılarak yüzmek, Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağır-: Bunlar]
- (36) **Sen** sevgiline ne verebilirsin sanki?
- (37) **Kalb-ini** mi?
- (38) Pekâlâ, ikincisine?
- (39) Gene mi **o**?
- (40) Üçüncü ve dördüncüye de mi **o**?..
- (41) Atma be adaşım, kaç tane kalbin var senin?..
- (42) Hem biliyor musun, **bu** aptalca bir laftır.
- (43) Kalbin olduğu yerde duruyor ve sen **onu** filana veya falana veriyorsun...
- (44) Göğsünü yararak **o eti** oradan çıkarır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman **kalbini vermiş** olursun... [36. cümle ve 44. cümle arasındaki gönderim unsurları: İyelik ve kişi ekleri ile yapılan AG Sen, kalbin / İyelik ve kişi ekleri ile yapılan AG Kalp: O, onu, o eti / İşaret zamiri ile yapılan ÖG Bu: Kalbini ver-]
- (58) İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydanı gölgeliyorlardı.
- (59) Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.
- (60) **Burada** çergilemek hiç de fena değildi.
- (61) Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlek olduğu anlaşılıyordu. (62) Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.
- (63) Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, **kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya** yanaştı, çalmaya başladı.
- (64) İçeride sesi duyan **köylüler**, **oraya** birikerek dinliyorlardı.
- (65) Değirmenci de **bunların** arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt gözlerle bakıyordu. [AG 58. ve 59. cümleleri kapsayan paragraftaki uzam: Burada / 63. ve 65. cümle arasındaki yer zarfları ile yapılan AG Kanatlarının biri açık duran kocaman kapı: Oraya / İşaret zamiri ile yapılan AG Köylüler: Bunlar]
- (67) Aralarında **bir kileye yakın buğday** toplayarak Atmaca'ya verdiler.

(68) Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti. [67. ve 68. cümle arasındaki işaret zamiri ile yapılan AG Bir kileye yakın buğday: Buna]

(74) Sen bu Atmaca gibisine daha rastlamamışsındır.

(81) Başka Çingeneler gibi çalmazdı o, adaşım: Bir kere nota bilirdi.

(85) Biz de çadırların önüne çıkıp yüzükoyun yatar, çenemizi toprağa dayayarak onu dinlerdik.

(91) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(95) Kasabadaki efendiler onakran muamelesi ederlerdi, fakat o davarlardan bizimle beraber koyun uğrular [çalar], düşünlerde bizimle beraber çalgı çalardı.

[74, 81, 85, 91 ve 95. cümleler arasındaki işaret zamiri ile yapılan AG Atmaca: o, onu, onu, ona, o]

(97) Şimdilik bir şey anaforlamadığımız için değirmenci de memnundu.

(98) Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir hasır atıyor, bağdaş kurup oturarak bizi dinliyordu. [97. ve 98. cümle arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Değirmenci: Atıyor, dinliyordu.]

(99) Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi.

(100) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(101) Ama yüzü hep soluktu.

(102) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı. [99. cümle ile 102. cümle arasındaki iyelik ekleri ile yapılan AG Değirmencinin kızı: Yüzü, dudakları, kalçaları, saçları, yüzü, bakışı, dudakları, gülüşü]

(103) Bu kızcağız sakattı adaşım, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı.

(104) Şimdi onun yerinde şalvarının beline iliştirilen bos bir yen sallanıyordu.

(105) Ve bu onu insanlardan ayırıyordu. [103. cümle ve 105. cümle arasındaki iyelik ekleri ile yapılan AG Bu kızcağızın sağ kolu: Onun / İşaret zamiri ile yapılan AG Boş bir yen: Bu / Kişi zamiri ile yapılan AG Bu kızcağız: O]

(106) Düşünebilir misin, güzel bir kızın bir kolu olmazsa bu ne demektir?

(107) Derenin üst başında çıpılçıpıl yıkanan genç kızlara karışamıyordu.

(108) Vücudunu ve ondaki ayıbı her zaman örtmeye mecburdu...

(109) Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelirdi...

(110) Belli ki onun bütün çocukluğu bitmez tükenmez bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su fişkırtmaca oynayan akranlarına bir duvara yaslanarak istek dolu gözlerle bakmıştı.

(111) Şimdi bütün bunlara alışmış görünüyordu.

(112) Başka insanların yaptığı birçok şeyleri yapmak hakkının kendisinde olmadığını biliyor ve hiçbir şey istemiyordu.

(113) Değirmenin kapısı yanındaki taş sedire saatlerce oturup meydanda eşelenen tavuklara yahut kocaman çınarın kıpırdayan yapraklarına yarı yamuk gözlerle bir bakışı vardı ki, adamı ağlamaklı ederdi.

(114) Geceleri babasıyla beraber gelir, onun yanında diz çöküp oturarak bize bakardı... [106. ve 114. cümle aralığındaki kişi zamiri ve iyelik ekleri ile yapılan AG değirmencinin kızı (99.cümlede yer alan): Karışamıyordu, vücudu, mecburdu, birleşemezdi, elinden gelirdi, onun çocukluğu, bakmıştı, görünüyordu, kendisi, biliyor, istemiyordu, bakışı, gelir, bakardı.]

(115) Sözü kısa keselim adaşım, bizim mağrur ve insafsız Atmacamız, değirmenin bu sakat kızına vuruldu.

(116) Tavuslara, sülünlere bakamaya tenezzül etmeyen yabani kuş, kanadı kırık bir çulluğun, şikârı (avı) oldu. [115. ve 116. cümle arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Atmaca: Oldu]

(120) Atmaca hiç kimseyle konuşmuyor, düğünlere gitmiyor, zeytinlerin altında tek başına çalışıyordu.

(121) Ama geceleri çınarın altında adamakıllı coşar, gözlerini kıza diker, üfler, üflerdi. [120. ve 121. cümle arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Atmaca: Diker, üfler, üflerdi]

(122) Ve biz titrediğimizi, bağırarak, konuşmak yahut yerlere atılıp ağlamak istediğimizi hissederdik...

(123) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı. [122. ve 123. cümle arasındaki iyelik ekleri ile yapılan AG Önceki paragrafta yer alan Atmaca öznesi: Onun çalışı]

(124) Atmaca'nın kanatları düşmüştü adaşım.

(125) Sarardıkça sararıyordu.

(127) Bir gece onu çağırdım, derenin alt başına gittik, kavak fidanlarının arasına oturduk.
[124. ve 127. cümle arasındaki kişi zamiri ve işaret zamiri ile yapılan AG Atmaca: Sararıyordu, o]

(129) Atmaca önüne bakıyor, niçin çağırdığımı, ne söyleyeceğimi sormuyordu.

(130) Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

(131) —Seviyorsun!.. dedim.

(132) —Öyle... dedi.

(133) —Ne yapacaksın?..

(134) Bu sualin cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı göğe çevirdi; uzun uzun baktı, birdenbire:

(135) —Sen bizim çeribaşımız dedi.

[129. ve 135. cümle arasındaki iyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG özne yüklem uyumu: Atmaca: Omuzu, kaldırdı, dedi, gözleri, baktı, dedi. / AG Çeribaşı: Sonraki paragraflarda gelecek olan artgönderimler bulunmakta]

(138) Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyormuş gibi, söylemeye başladı:

(139) —Onu seviyorum, ne yapacağımı da hiç düşünmedim.

(140) Sen benim sevmemin nasıl olacağını bilirsin...

(141) Ben ki, arkamdan uşaklarını koşturan konak sahibi hanımlara başımı çevirmedi; yedi köye hükmeden eşraf bana gelip, ‘Kızım senin için yataklara düştü, Çingene olduğunu unutup seni evlat gibi sineme basacağım, yalnız gel, gel de kızımızı kurtar!..’ diye yalvardılar da gene cevap vermeden yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kıızı seviyorum.

(142) Onu alamam, onu kaçıramam...

(143) Halbuki o da beni seviyor.

(144) Bunu bana evvelisi gün ağlayarak söyledi.

(145) ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’

(146) Acı acı güldü, ‘Ağam,’ dedi, ‘ben senden noksanım, bana sadaka mı veriyorsun?..’

(147) Onu nasıl sevdiğimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ dedim, ‘bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’

(148) —Tekrar gözyaşları boşandı: ‘Olmaz’ dedi, ‘düşün ki, her karşına çıktığımda senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle zelil etmek ister misin?’

(149) Bırak beni, ne olduğumu bilerek ihtiyar babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara uğrama.

(150) Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma, eğer sahiden **beni** seviyorsan hemen buralardan git!..

[138. ve 150. cümle arasındaki kişi zamirleri ile yapılan AG (129. cümledeki özne) Atmaca: Başladı, anlattım, dedim, senden, sen / Kişi zamirleri ve iyelik ekleri ile yapılan AG (99.cümlede başlayan ve devam eden) değirmencinin kızı öznesi: Onu, sen, bir kolu olmayan kız, onu, o, söyledi, güldü, dedi, ben, bana, onu, gözyaşları, dedi, beni]

(151) **Atmaca** burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi:

—**Düşünüyorum**, birleşirsek bu ikimiz için de sahiden azap olacak.

(152) **Aramızda** anlaşılmaz, boğucu bir havanın dolaştığını **hissedeceğiz**.

(153) Eğer **o** bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi **sarılamazsa**, **gözleri** her zaman: ‘Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, **ben** ne yaparım?

(154) Her **sözümünden**, her **tavrımdan** alınır; **kızısam ona** dokunur, **sevsem ona** acıyormuş gibi gelir, **kucaklasam** boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider...

(155) Ne **yapacağımı**, bu halin beni nereye götüreceğini sorma, bende artık kuvvet yok, akıl yok, düşünce yok, yalnız aşk var.

(158) **Sustu**, son sözler öyle acınacak bir tavırla ağzından dökülmüştü ki, fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye kalkışmadım; **ona** bu halde ne söz söylenebilir ne de **o** söyleneni duyardı.

[151. ve 158. cümle arasındaki iyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG Atmaca: Düşünüyorum, ben, sözümünden, tavrımdan, kızsam, sevsem, kucaklasam, yapacağımı / AG (Önceki paragraflarda yer alan) değirmencinin kızı ve Atmaca: Aramızda, hissedeceğiz / AG (Önceki paragraflarda yer alan) değirmencinin kızı: O, sarılamazsa, gözleri, ona, sustu]

(163) Bütün gece, büyük çınarın altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen **Atmaca**’yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarında görülmemiş bir pembelikle ona doğru koşan **değirmencinin kızı**nı gördüm.

(164) Fakat **birbirinin** kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim **ikisinin** arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek **onları** ayırıyordu. [163. ve 164. cümle arasındaki kişi zamirleri ve iyelik ekleri ile yapılan AG Atmaca ve Değirmencinin Kızı: Birbiri, ikisi, onları]

(165) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

(166) Ve biz, bunların sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk. [165. ve 166. cümle arasındaki işaret zamiri ile yapılan AG 165.cümleinin tamamına artgönderim yapılmakta: Bunlar]

(169) İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyorlar, bütün iyi ve fena ruhları zavallı Atmaca'nın imdadına çağırıyorlardı.

(170) O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı. [169. ve 170. cümle arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Atmaca: O]

(173) Bir gün Atmaca yanıma sokuldu.

(174) —Bu akşam değirmende ahenk yapacağım, ben ihtiyarla konuştum!.. dedi. [173. ve 174. cümle arasındaki kişi zamiri ile yapılan AG Atmaca: Ben, dedi]

(176) Akşama kuvvetli bir yaz sağanağı gelmesi çok mümkündü.

(177) Bunu ona da söyledim. [176. ve 177. cümle arasındaki işaret zamiri ile yapılan AG Akşama kuvvetli bir yaz sağanağı gelmesi: Bu, / Kişi zamiri ile yapılan AG (173.cümleden devam eden) özne Atmaca: O / Kişi zamiri ile yapılan AG (135.cümlede geçen) açık ad öbeği Çeribaşı: O]

(178) —Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

(180) Tuhaf tuhaf güldü.

(181) —Korkma! dedi.

(182) Klarneti o gürültüde de size duyururum.

(183) Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi. [178. ve 183. cümle arasındaki iyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG (173.cümleden devam eden) Atmaca: Çalacağım, dedi, güldü, duyururum, nefesim]

(196) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(197) Ve bunların hepsini bastıran deli bir ses kâh yalvarıyor kâh hiddetle kıvranıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu. [AG 196.cümlede yer alan durumun tamamına artgönderim yapılmakta: Bunlar]

(202) Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca'nın ayağa kalktığını gördüm.

(203) İki üç adım ilerledi ve klarneti bir köşeye fırlattı.

- (204) Herkes doğrulmuştu.
- (205) Üzüntülü gözlerle ona bakıyorlardı.
- (206) O, yüzüne büsbütün dökülen kara saçlarını eliyle geriye attı.
- (207) Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı... [202. ve 207. cümle arasındaki iyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG Atmaca: İlerledi, fırlattı, doğrulmuştu, ona, o, yüzüne, saçlarını, attı, etrafını, dikti, baktı / Kişi zamiri ile yapılan AG (135.cümlede geçen) açık ad öbeği Çeribaşı: Gördüm]
- (210) Ve o, lambanın sönük ışığında, olduğundan daha büyük, adeta bir gölge gibi duruyordu.
- (211) Gözleri genç kızın üzerindeydi.
- (212) Tahammül edilmez bir acı yüzünün şeklini tanınmayacak hallere sokmuştu.
- (213) Kâh esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor, kâh dislerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu.
- [210. ve 213. cümle arasındaki iyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG (202. cümlede yer alan) Atmaca: O, duruyordu, gözleri, yüzü, esmer derisi, gözleri, dişleri, dudakları]
- (216) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı.
- (217) Fakat hemen kendisini topladı.
- (218) Bir kere daha etrafına bakındı.
- (219) Sanki bir imdat bekliyor gibiydi: Kendisini bu kahredici; bu parçalayıcı ağırlardan kurtaracak bir imdat...
- (220) Nihayet kafasına bir şey vurulmuş gibi inledi.
- (221) Gerisingeriye dönerek değirmenin öbür başına, çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru atıldı. [216. ve 221. cümle arasındaki iyelik ekleri, dönüşlülük zamiri ve kişi zamirleri ile yapılan AG (202.cümlede yer alan) Atmaca: Gözkapakları, o, sallandı, kendi, topladı, bakındı, bekliyor gibiydi, kafası, inledi, atıldı]
- (222) Bir nefes alımı kadar hepimiz olduğumuz yerde kaldık, sonra delice bağırarak arkasından koştuk...
- (224) Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.
- (225) Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fişkırıyordu.

(226) Birkaç adımdan sonra sendeledi, ayaklarımızın dibine yıkıldı. [222. ve 226. cümle arasındaki iyelik ekleri ile yapılan ÖG Arkası: Atmaca / İyelik ekleri ve kişi zamirleri ile yapılan AG Atmaca: Sağ kolu, sendeledi, yıkıldı]

5.1.1.2.2 Değiş tirim

“Değ irmen” hikâyesinde yer alan değ iş tirimler koyu, italik ve altı çizili gösterilecektir. Değ iş tirim gör ünümleri şu şekildedir:

Ada Dayalı Değ iş tirim:

(28) Ha, sonra bir üç üncü, bir dörd üncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.

(29) Peki ama bu sevmek midir be adaş ım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?.. [İkinci yi, üç üncüyü, dörd üncüyü sevmek ifadesi sonraki cümlede yer alan “bu” değ iş tirimi ile belirtilmiştir.]

(31) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu? [Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ifadesi “böylece” değ iş tirimi ile tekrar ifade edilmiştir.]

(34) Aş k sana bunları yaptırabilir mi? [31. cümleden başlayarak 33. ve 34. cümlelerde devam eden cesaretlilik örnekleri “bunları” değ iş tirimi ile belirtilmiştir.]

(35) İşte o zaman sana seviyorsun derim... [Önceki cümlelerde yer alan “cesaretlilik örneklerini yapabildiğ i zaman” ifadesi yerine “o zaman” değ iş tirimi kullanılmış tır.]

(41) Atma be adaş ım, kaç tane kalbin var senin?..

(42) Hem biliyor musun, bu aptalca bir laftır. [“Sevdiğ i için kalbini vermek” ifadesi yerine “bu” değ iş tirimi yer almaktadır.]

(50) Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün ç ergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eş ek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

(51) Can sık an ve bize hiç uymayan bir kış tan sonra ısı tıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeş illikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti. [50. cümlede geçen ‘-karların erimeye başladığı mevsim’ ifadesi yerine 51. cümlede ‘kış tan sonra’ değ iş tirimi kullanılmış tır.]

(63) Daha ç adırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya yanaş tı, ç almaya başladı.

(64) İç eride sesi duyan köylüler, oraya birikerek dinliyorlardı.

(65) Değirmenci de **bunlar**ın arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt gözlerle bakıyordu. [“Oraya” değiştirimi ile 63.cümledeki “kanatlarının biri açık duran kocaman kapı”nın olduğu yer belirtilmektedir. [64.cümlede yer alan “köylüler” ifadesi yerine “bunlar” değiştirimi kullanılmıştır.]

(104) Şimdi onun yerinde şalvarının beline iştirilen boş bir yen sallanıyordu.

(105) Ve **bu**onu insanlardan ayırıyordu. [“Boş bir yen sallanması” durumu sonraki cümlede yer alan “bu” değiştirimi ile ifade edilmiştir.]

(165) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

(166) Ve biz, **bunlar**ın sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk. [165.cümlede yer alan durumun tamamı “bunlar” değiştirimi ile gösterilmektedir.]

(175) Hafif yağmur çiseliyordu.

(176) Akşama kuvvetli bir yaz sağanağı gelmesi çok mümkündü.

(177) **Bunu** ona da söyledim. [“Akşama kuvvetli bir yaz sağanağının gelmesi” ifadesi sonraki cümlede “bunu” değiştirimi ile verilmiştir.]

(186) **Hepimiz** değirmenin içine dolduk.

(187) Tavlada sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık serpiyordu ve çarklar, taşlar, tozlu kayışlar dönüyorlar, dönüyorlardı.

(188) **Hepsinin** birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırıgına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu. [“Hepimiz” değiştirimi ile hikâyede yer alan “Çingeneler” topluluğu belirtilmektedir. “Hepsi” değiştirimi ile de önceki cümlede yer alan “çarklar, taşlar, kayışlar” ifadeleri gösterilmektedir.]

(196) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(197) Ve **bunlar**ın hepsini bastıran deli bir ses kâh yalvarıyor kâh hiddetle kıvranıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu. [“Bunlar” değiştirimi öncesindeki cümlede yer alan durumların tamamını işaret etmektedir.]

(199) Ve öyle şeyler çalışıyordu ki adaşım, **onları** anlatmaya bizim kullandığımız kelimelerin takati yoktur... [“Onları” değiştirimi hemen öncesinde yer alan “öyle şeyler çalışıyordu ki” ifadesini göstermektedir.]

(202) Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca’nın ayağa kalktığını gördüm.

(203) İki üç adım ilerledi ve klarneti bir köşeye fırlattı.

(204) Herkes doğrulmuştu. [“Herkes” değiştirimi ile önceki paragraflarda yer alan ve o ortamda bulunan “Çingeneler” belirtilmektedir.]

(207) Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı... [“Onları” değiştirimi aynı cümlede yer alan “gözleri” ifade etmektedir.]

(225) Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fişkırıyordu. [“Oradan” değiştirimi aynı cümlede yer alan “sağ kolu” ifade etmektedir.]

(229) Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren mağrur bir dilberin kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir. [“Bunu” değiştirimi hemen öncesinde yer alan “sabaha kadar dolaşmak” durumunu belirtmektedir.]

Eyleme Dayalı Değiştirim:

(131) —Seviyorsun!.. dedim.

(132) —Öyle... dedi.

5.1.1.2.3 Eksilti

“Değirmen” hikâyesinde eksilteler koyu, italik ve altı çizili olarak gösterilmiştir:

Özne Eksikliği

(9) [Sen]Ya o seslere ne derssin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere [ne dersin] ?..

(15) Sevgilin güzel miydi bari?

(16) [IO/Sevgilin] Belki de seni seviyordu...

(17) [Sen]Ve onu herhalde çok kucakladın...

(89)[Q] Çok konuşmaz, konuştuğu zaman da içindekilerden bize bir şey sezdirmezdi.

(90)[Q] Neler hisseder, neler düşünürdü?

(91) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(109) [Q]Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi, çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamakelinden gelirdi...

(153.cümle) ... ‘[Sen]Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ ...

Nesne Eksikliği

(12) Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama[onu] bir daha görmek istemem.

(63) Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya yanaştı, [klarnetini]çalmaya başladı.

(64) İçeride sesi duyan köylüler, oraya birikerek [onu] dinliyorlardı.

(207) Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, [ona]uzun uzun baktı...

Yüklem Eksikliği

(19) Bir kadını öpmek hoş şeydir, hele adam genç olursa... [daha hoş şeydir]

(36) Sen sevgiline ne verebilirsin sanki?

(37) Kalbini mi[verebilirsin]?

(38) Pekâlâ, ikincisine [ne verebilirsin]?

(39) Gene mi o?

(40) Üçüncü ve dördüncüye de mi o?..

(75) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...[vardı]

(77) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...[vardı]

Tamlayan Eksikliği

(99) Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi.

(100) [Onun]Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(101) Ama [onun]yüzü hep soluktu.

(109) Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi, çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak [onun] elinden gelirdi...

(148) —Tekrar[onun] gözyaşları boşandı:

(214) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve [dudaklarının]kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

5.1.1.2.4 Koşutluk

“Değirmen” hikâyesinde koşutluk incelenirken paragraflara ayrılmış ve bu paragraflar kendi içinde değerlendirilmiştir:

- (1) Hiç sen bir su değirmeninin içini dolaştın mı adaşım?
- (2) Görülecek şeydir o...
- (3) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...
- (4) Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar...
- (5) Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmuş buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları.
- (6) Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar... [Paragrafta -mİş sıfat-fiil eki üç defa yinelenmiştir. Ayrıca -lAr çokluk eki birçok yerde kullanılarak paragrafta koşutluk sağlamıştır.]
- (9) Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?..
- (10) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...
- (11) Ve mütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırdar... [Paragrafta -lAr çokluk eki 6; -(y) An sıfat-fiil eki 6; -r/-Ar/-Ir geniş zaman eki 5 defa tekrar edilerek birbiri arasında koşutluk oluşturmuştur.]
- (20) Yahut sevgilin seni sevmiyordu...
- (21) O zaman ne yaptın?
- (22) Geceleri ağladın mı?..
- (23) Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?..[Paragrafta -DI belirli geçmiş zaman, ad durum, -mAk isim-fiil ekleri koşutluğu sağlamıştır.]
- (29) Peki ama bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?.. [Paragrafta -mAk isim-fiil koşutluk oluşturmuştur.]
- (30) Çırçıplak soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun?
- (31) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu? [-(y)ArAk zarf-fiil eki; -DAki bulunma hal eki+sıfat olan -ki ve -mAk isim-fiil paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]

- (32) Bir şehirin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı?
- (33) Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin?
- (34) Aşk sana bunları yaptırabilir mi?
- (35) İşte o zaman sana seviyorsun derim...
- (36) Sen sevgiline ne verebilirsin sanki?
- (37) Kalbini mi?
- (38) Pekâlâ, ikincisine?
- (39) Gene mi o?
- (40) Üçüncü ve dördüncüye de mi o?.. [Paragrafta (y)-Abil yeterlik eki, -InI sıra sayı sıfatı ve-(y)ArAk zarf-fiili koşutluğu oluşturmuştur.]
- (45) Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler...
- (46) Siz sevemezsiniz. [“sevemezsiniz” ve “bizler” sözcükleri yinelenerek koşutluğu sağlarken -(y)An sıfat-fiil eki, ad durum ekleri ve -lAr çokluk eki de kendi arasında koşutluğu sağlamıştır.]
- (52) Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağırıyorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı. [Paragrafta -lAr çokluk eki, (I)-yor şimdiki zaman eki,-DI geçmiş zaman eki koşutluğu sağlamaktadır.]
- (53) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı. [-lAr çokluk eki, (I)-yor şimdiki zaman eki ile -DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]
- (58) İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydanı gölgeliyorlardı. [(I)-yor şimdiki zaman eki, -lAr çokluk eki ve -DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]
- (70) İşler iyi gidiyordu.
- (71) Kadınlar taze söğütlerden yaptıkları sepetleri yakın köylerde satmakta güçlük çekmiyorlardı.
- (72) Çalgıcılarımız yarım gün uzaktaki köylerden bile düğüne çağırılıyorlardı.
- (73) Atmaca tabii en baştaydı...
- (74) Sen bu Atmaca gibisine daha rastlamamışsındır.

(75) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağz derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

(76) Sonra burnu...

(77) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

(78) Bunun için biz ona Atmaca derdik... [-lAr çokluk eki, (I)-yor şimdiki zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki ve iyelik ekleri paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]

(83) Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor. [Paragrafta iyelik ekleri, -r/-Ar/-Ir geniş zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki, -mİş belirsiz geçmiş zaman eki ve ad durum ekleri koşutluğu sağlamıştır.]

(88) Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirmediğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmişgibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüstük.

(90) Neler hissediyor, neler düşünüyor?

(91) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(93) Acaba birisini sevdiği için mi, yoksa hiç kimseyi sevmemediği için mi, bu kadar yanık, bu kadar derinden çalışıyordu?.. [Paragrafta “bu kadar” ve “gibi” sözcükleri yinelenerek koşutluk oluşturmuştur. Aynı zamanda -lAr çokluk eki, -(y)An/-DIk sıfat-fiil eki, -mİş belirsiz geçmiş zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]

(94) ... fakat o davarlardan bizimle beraber koyun uğrular [çalır], düğünlerde bizimle beraber çalgı çalardı. [-r/-Ar/-Ir geniş zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki ve -lAr çokluk eki koşutluğu sağlamıştır.]

(102) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

[Belirtili ad tamlaması, iyelik ekleri, -DI belirli geçmiş zaman eki, (y)-İş isim-fiil eki ve -mİş gibi kalıp ifadesi paragrafta koşulluğu sağlamıştır.]

(106) ... çünkü ne tef çalmaknede parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelirdi... [Paragrafta -lAr çokluk eki, -mAk isim-fiil eki ve ne...ne de bağlacı koşutluğu sağlamıştır.]

(110) Belli ki onun bütün çocukluğu bitmez tükenmez bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste gürleşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su fışkırtmaca oynayan akranlarına bir duvara yaslanarak istek dolu gözlerle bakmıştı. [Ad tamlaması, -mAz/-(y)An sıfat fiil eki, -lAr çokluk eki ve -mİş belirsiz geçmiş zaman eki koşutluğu sağlamıştır.]

(113) Değirmenin kapısı yanındaki taş sedire saatlerce oturup meydanda eşelenen tavuklara yahut kocaman çınarın kıpırdayan yapraklarına yarı yamuk gözlerle bir bakışı vardı ki, adamı ağlamaklı ederdi. [Paragrafta -lAr çokluk eki, -(y)An sıfat-fiil ekleri, -(y)Ip zarf-fiil eki koşutluğu sağlamıştır.]

(122) Ve biz titrediğimizi, bağırmak, konuşmak yahut yerlere atılıp ağlamak istedidiğimizi hissederdik...

(123) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

(127) Bir gece onu çağırdım, derenin alt başına gittik, kavak fidanlarının arasına oturduk. [-mAk/-Iş/-mAktA isim fiilleri, -(y)An/-DIk/-(y)AcAk sıfat-fiilleri, -lAr çokluk eki ve -DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluk anlamı sağlamıştır.]

(128) Çakıllarda acele acele seken en sulardan ve uzaklardan gelen bir kurbağa sesinden başka hiçbir şey duyulmuyordu. (129) Atmaca önüne bakıyor, niçin çağırdiğimi, ne söyleyeceğimi sormuyordu. (130) Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

(131) —Seviyorsun!.. dedim.

(132) —Öyle... dedi.

(133) —Ne yapacaksın?..

(135) —Sen bizim çeribaşımızsın dedi.

(136) Gezdiğin yerler benden çok, tecrübelerin fazla, aklın, dirayetin bütün Çingenelerden üstündür.

(137) Sana açılmalıyım... [Paragrafta -lAr çokluk eki, -DIk/-(y)An/-(y)AcAk sıfat-fiil ekleri, -(I)yor şimdiki zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki, ad durum ekleri koşutluğu sağlamıştır.]

(153) Eğer o bana açılamaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım?

(154) Her sözümünden, her tavrımdan alınır; kızsam ona dokunur, sevsem ona acıyormuş gibi gelir, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider...

(155) Ne yapacağımı, bu halin beni nereye götüreceğini sorma, bende artık kuvvet yok, akıl yok, düşünce yok, yalnız aşk var. [-sA dilek-şart kipi, -mAz/-(y)AcAk/-DIk/-(y)An sıfat-fiil ekleri, -AmAz yeterlik olumsuzluk eki, -r/-Ar/-Ir geniş zaman eki, ad durum ekleri ile “yok” sözcüğü yinelenerek koşutluk oluşturmuştur.]

(158) Sustu, son sözler öyle acınacak bir tavırla ağzından dökülmüstü ki, fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye kalkışmadım; ona bu halde ne söz söylenebilir ne de o söyleneni duyardı.

(163) Bütün gece, büyük çınarın altında kolllarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca'yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarının görülmememiş bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm. [-DI belirli geçmiş zaman eki, -mA isim-fiil+-ya yönelme hâl eki, -(y)AcAk/-(y)An/-mİş sıfat-fiil ekleri, -lAr çokluk eki, -(y)ArAk zarf-fiil ekleri ile ad durum ekleri paragrafa koşutluk sağlamıştır.]

(169) İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyyorlar, bütün iyi ve fena ruhları zavallı Atmaca'nın imdadına çağırıyorlardı.

(170) O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı. (-lAr çokluk eki, -(I)yor şimdiki zaman eki, -DIk/-(y)An sıfat-fiil ekleri ve -DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluk oluşturmuştur.]

(194) Dışarıda fırtına gittikçe artıyor ve rüzgâr ıslak kamçısınıı kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.

(195) Yükselen sular tahta oluklardan taşıyor, haykıra haykıra yerlere dökülüyordu. (196) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

[Paragrafta yer alan ad durum ekleri, -lAr çokluk eki, -(I)-yor şimdiki zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki, -(y)An sıfat-fiil eki paragrafta koşutluk oluşturmuştur.]

(200) Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi...

(201) Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu. [Ad durum ekleri, -(y)An sıfat-fiil ekleri paragrafta koşutluğu sağlamıştır.]

(208) O dakikayı ömrümde unutamam adaşım; dışarıda fırtına arttıkça artmıştı, duvarlar sarsılıyor, tepemizdeki kiremitler uçuyordu.

(214) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu. [Ad ve sıfat tamlamaları, -lAr çokluk eki, (I)-yor şimdiki zaman eki, -DI belirli geçmiş zaman eki, ad durum ekleri paragrafta koşutluk oluşturmuştur.]

(222) Bir nefes alımı kadar hepimiz oluğumuz yerde kaldık, sonra delice bağırarak arkasından koştuk... [-DIk sıfat-fiil eki, ad durum ekleri, DI belirli geçmiş zaman eki paragrafta koşutluk oluşturmuştur.]

(229) Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren mağrur bir dilberin kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir.

(230) Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir. [-DİĞİ zaman/-(y)ArAk/-(y)Ip zarf-fiil ekleri, -mAk isim-fiil ekleri paragrafta koşutluk oluşturmuştur.]

5.1.1.2.5 Bağlaçlar

“Değirmen” hikâyesindeki bağlaçların görünümü şu şekildedir:

Ekleyici Bağlaç Örnekleri:

(3) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

(5) Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvaları.

(7) Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince zerreler uçuşur.

(9) ...her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?..

(10) ...taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

(11) Vemütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırdar...

(12) Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama bir daha görmek istemem. (17) Ve onu herhalde çok kucakladın...

(18) Geceleri buluşur ve öperdin değil mi?

(23) ... ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?..

(27) Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir.

(28) Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.

(31) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu?

(40) Üçüncü ve dördüncüye de mi o?..

(43) Kalbin olduğu yerde duruyor ve sen onu filana veya falana veriyorsun...

(44) Göğsünü yararak o eti oradan çıkarır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

- (45) Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler...
- (48) Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene'ler.
- (50) ...bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.
- (51) Can sıkkan ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.
- (52) Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağıyorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı.
- (53) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar...
- (54) Ben de etrafı gözden geçirerek bir köy, bir çiftlik, yanında kalabileceğimiz bir yer araştırıyordum.
- (55) ...yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti.
- (57) Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu [bölünüyordu].
- (58) ... eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydana gölgeliyorlardı.
- (60) Burada çergilemek hiç de fena değildi.
- (62) Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.
- (65) Değirmenci de bunların arasındaydı...
- (66) Bilir misin adaşım, bu köylüler tavuk ve oğlak çaldığımızı...
- (68) Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti.
- (75) ... Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...
- (79) Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu ve bir arapatı ondan daha çevik değildi...
- (87) Ne geçtiğimiz Türkmen köylerindeki al yanaklı güzeller, ne de ince dudaklı Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde alıkoyabilirlerdi...
- (89) Çok konuşmaz, konuştuğu zaman da içindekilerden bize bir şey sezdirmezdi.
- (97) Şimdilik bir şey anaforlamadığımız için değirmenci de memnundu.
- (102) ...dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

- (105) Ve bu onu insanlardan ayırıyordu.
- (108) Vücudunu ve ondaki ayıbı her zaman örtmeye mecburdu...
- (109) Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi, çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar olarak oynamak elinden gelirdi...
- (112) Başka insanların yaptığı birçok şeyleri yapmak hakkının kendisinde olmadığını biliyor ve hiçbir şey istemiyordu.
- (115) Sözü kısa keselim adaşım, bizim mağrur ve insafsız Atmacamız, değirmenin bu sakat kızına vuruldu.
- (122) Ve biz titrediğimizi, bağırarak, konuşmak yahut yerlere atılıp ağlamak istediğimizi hissederdik...
- (123) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.
- (126) ... taş sedirde kızla beraber oturduğunu ve tırnaklarını, parçalamak ister gibi...
- (128) Çakıllarda acele acele seken sülardan ve uzaklardan gelen...
- (143) Halbuki o da beni seviyor.
- (150) Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma...
- (151) Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi.
- (154) ...kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider...
- (158) ...ona bu halde ne söz söylenebilir ne de o söyleneni duyardı.
- (163) Bütün gece, büyük çınarın altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca'yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarında görülmemiş bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm.
- (164) Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.
- (166) Ve biz, bunların sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk.
- (169) İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyorlar, bütün iyi ve fena ruhları zavallı Atmaca'nın imdadına çağırıyorlardı.
- (170) ...genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.
- (172) ...bizi şaşkın ve meys(üzgün) buralarda bırakıyordu.

- (187) Tavlada sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık serpiyordu **ve** çarklar, taşlar, tozlu kayışlar dönüyorlar, dönüyorlardı.
- (189) Değirmenci **ve** kızı duvarın dibindeki sedire oturmuşlardı.
- (194) Dışarıda fırtına gittikçe artıyor **ve** rüzgâr ıslak kamçısını kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.
- (197) **Ve** bunların hepsini bastıran deli bir ses **kâh** yalvarıyor **kâh** hiddetle kıvranıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.
- (198) Alacakaranlıkta Atmaca'nın siyah **ve** parlak gözleri hiç kıpırdamadan genç kıza bakıyorlardı...
- (199) **Ve** öyle şeyler çalıyordu **ki** adaşım...
- (202) Son **ve** keskin bir çığlıktan sonra Atmaca'nın ayağa kalktığını gördüm.
- (203) İki üç adım ilerledi **ve** klarneti bir köşeye fırlattı.
- (209) **Ve** değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor **ve** dönüyordu.
- (210) **Ve** o, lambanın sönük ışığında, olduğundan daha büyük, adeta bir gölge gibi duruyordu. (213) **Kâh** esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor, **kâh** dişlerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu.
- (214) O dudaklar **ki**, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı **ve** kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.
- (216) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler **ve** o, yere yıkılacak gibi sallandı.
- (224) Atmaca yerinden fırlayan **ve** -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu. (225) Sağ kolu yerinde değildi **ve** oradan oluk gibi kan fışkırıyordu.
- (228) ...senin kollarına yaslanan **ve** çiçekler kadar güzel kokan bir vücutla uzak su kenarlarında oturmak **ve** öpmek...
- (229) ...bir dilberin kapısı önünde **ve** ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir.

Çeliştirici Bağlaç Örnekleri:

- (8) **Halbuki** döşemedeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...
- (20) **Yahut** sevgilin seni sevmiyordu...
- (24) **Fakat** herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır.
- (88) **Halbuki** çalgı çalarken büyük gözlerde...
- (95) Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederlerdi, **fakat** o davarlardan...
- (143) **Halbuki** o da beni seviyor.

(150) Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma...

(161) Fakat yapılacak hiçbir şey yoktu.

(164) Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

(201) Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

(217) Fakat hemen kendisini topladı.

(230) Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir.

Zaman Belirteci Bağlaç Örnekleri:

(27) Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir.

(28) Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.

(51) Can sıkı ve bize hiç uymayan bir kış tan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.

(57) Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu [bölünüyordu].

(229) ...bir dilberin kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir.

5.1.1.2.6 Zaman Uyumu ve Görünüş

“Değirmen” hikâyesinin dil bilgisel olarak zaman ve görünüşü şu şekilde belirtilmiştir:

Belirli/Görülen Geçmiş Zaman- (y)DI

Dolaştın mı? / sevdin mi?/ güzel miydi?/ kucakladın/ ne yaptın?/ ağladın mı?/ bekledin/ yazdın/ sevdin/ mevsimdeydi/ gözüme ilişti/ değirmendi/ fena değildi/ yanaştı/ çalmaya başladı/ arasındaydı/ verdiler/ ilave etti/ kurduk/ baştaydı/ delikanlıydı/ çevik değildi/ içliydi/ yoktu/ neydi?/ memnundu/ güzeliydi/ vardı/ soluktu/ vardı/ sakattı/ örtmeye mecburdu/ vardı/ vuruldu/ avı oldu/ farkına vardım/ vardı/ anladım/ çağırdım/ gittik/ oturduk/ koydum/ kaldırdı/ dedim/ dedi/ çevirdi/ baktı/ dedi/ söylemeye başladı/ düşünmedim/ çevirmedi/ düştü/ yalvardılar/ gittim/ söyledi/ dedim/ güldü/ dedi/ anlattım/ dedim/ boşandı/ dedi/ gördürdün/ nefes aldı/ indirdi/ nara yaktın/ sustu/ kalkışmadım/

götürdüm/ yoktu/ yattım/ gördüm/ korkuyor gibiydi/ yanıma sokuldu/ konuştum/ dedi/ mümkündü/ söyledim/ dedi/ güldü/ dedi/ kuvvetten düşmedi/ arttı/ dolduk/ yükseldi/ sabah güneşiydi/ gördüm/ ilerledi/ fırlattı/ geriye attı/ dikti/ baktı/ üzerindeydi/ sürdü/ düştüler/ sallandı/ topladı/ bakındı/ bekliyor gibiydi/ inledi/ atıldı/ kaldık/ koştuk/ geçti/ yerinde değildi/ sendeledi/ yıkıldı

“Değirmen” hikâyesinde belirli geçmiş zaman eki 107 defa hikâyede geçerken bunlardan 87 tanesi yüklem pozisyonunda kullanılmıştır.

Şimdiki Zaman Eki-(I)yor

Gidiyor/ elinden geliyor mu? / seviyorsun/ biliyor musun? / duruyor/ veriyorsun/ yüreğinden veriyor/ seviyorsun/ seviyorum/ seviyor/ veriyorsun/ veriyorsun/ düşünüyorum/ işliyor

Şimdiki zaman eki “Değirmen” hikâyesinde 14 defa geçerken bunlardan 13 tanesi yüklem pozisyonunda yer almaktadır.

Geniş Zaman Eki (-r/-Ar/-Ir)

Uçuşur/ yayılır/ ne dersin? / uğuldar/ karışır/ gıcırda/ gıcırda/ istemem/ bilir misin?/ olur/ bilir misin?/ sürer/ derim/ biliriz/ bilir misin?/ severler/ bilirsin/ olmaz/ ister misin?/ yaparım/ alınır/ dokunur/ gelir/ sızı duyar/ gider/ duyururum

“Değirmen” hikâyesinde geniş zaman 26 defa kullanılırken 18 tanesinde yüklem görevindedir.

Gelecek Zaman Eki-(y)AcAk

Ne yapacaksın? / sineme basacağım/ utanacağım/ başım yerde olacak/ azap olacak/ hissedeceğiz/ ahenk yapacağım/ çalacağım

Gelecek zaman “Değirmen” hikâyesinde 8 kez kullanılmış olup hepsinde yüklem pozisyonundadır.

Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-yordu)

Seviyordu/ sevmiyordu/ göçüyorduk/ koşuyorlar(dı)/ bağıyorlar(dı)/ yuvarlanıyorlardı/ yürüyorlar(dı)/ söylüyorlardı/ araştırıyordum/ giriyor(du)/ taksim oluyordu(bölünüyordu)/ örtüyorlar(dı)/ gölgeliyorlardı/ kayboluyordu/ anlaşılıyordu/ görünüyordu/ dinliyorlardı/ bakıyordu/ gidiyordu/ güçlük çekmiyorlardı/ çağırılıyorlardı/ çalışıyordu/ yapıyorduk/ atıyor(du)/ dinliyordu/ sallanıyordu/ ayırıyordu/ görünüyordu/ biliyor(du)/ istemiyordu/ konuşmuyor(du)/ gitmiyor(du)/ çalışıyordu/ sararıyordu/ duyulmuyordu/ bakıyor(du)/ sormuyordu/ korkutuyordu/ giriyor(du)/ ayırıyordu/ gidiyorlardı/ seziyorduk/ okuyorlar(dı)/ çağırıyorlardı/ eğiyorlar(dı)/ bakıyorlardı/ bekliyorduk/ süpürüyor(du)/

birakıyordu/ çiseliyordu/ düşüyor(du)/ oynatıyordu/ serpiyordu/ dönüyorlar(dı)/ dönüyorlardı/ karışıyor(du)/ tamamlıyordu/ oynatıyordu/ artıyor(du)/ gezdiriyordu/ taşıyor(du)/ dökülüyordu/ homurdanıyor(du)/ şaklıyor(du)/ gıcırđıyordu/ yalvarıyor(du)/ kıvranıyor(du)/ yükseliyordu/ bakıyorlardı/ çalıyordu/ oluyor(du)/ geliyordu/ bakıyorlardı/ sarsılıyor(du)/ uçuyordu/ homurduyor(du)/ dönüyordu/ duruyordu/ fırlıyor(du)/ oluyordu/ kıpırdıyorlardı/ çekiyordu/ geliyordu/ fıskırıyordu

Şimdiki zamanın hikâyesi “Değirmen” hikâyesinde 84 defa kullanılırken 50 defa yüklem pozisyonunda kullanılmıştır.

Geniş Zamanın Hikâyesi (-r/-ArdI/-İrdI)

Buluşur(du-n) / öperdin/ derdik/ dururdu/ söylenirdi/ çalmazdı/ bilirdi/ sanırdın ki/ çekilirdi/ yatar(dı-k) / dinlerdik/ konuşmaz(dı)/ sezdirmezdi/ hissederd(i)/ düşünürdü/ bilmezdik/ kaybolur(du)/ söylenirdi/ ederlerdi/ uğrular(dı)/ çalgı çalardı/ elinden gelirdi/ ederdi/ gelir(di)/ bakardı/ toplar(dı-m) / göçerdim/ coşar(dı)/ diker(di)/ üfler(di)/ üflerdi/ hissederdik/ duyardı

Geniş zamanın hikâyesi “Değirmen” hikâyesinde 33 defa kullanılırken bunlardan 20 tanesi yüklem pozisyonunda yer almaktadır.

Belirsiz/Duyulan/Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mİştI)

Görmüşüm/ vermişti/ okumuş(tu)/ bitirmişti/ görmüşük/ kaptırmıştı/ geçmiş(ti)/ bakmıştı/ sarmıştı/ düşmüşü/ dökülmüşü/ sarpa sarmıştı/ kaplamıştı/ oturmuşlardı/ başlamıştı/ doğrulmuştu/ artmıştı/ sokmuştu

Belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi “Değirmen” hikâyesinde 18 defa geçmekte olup 16 kez yüklem pozisyonunda kullanılmıştır.

Zamanların Dışında Kullanılan Dil Bilgisi Yapıları

Olmamıştır/ etmiştir/ koşabiliyor/ bağırabilir misin/ yaptırabilir mi/ verebilirsin (s.59)

Vermiş olursun/ sevemezsiniz/ sevemezsiniz (s.60)

Rastlamamışsındır/ alıkoyabilirlerdi (s.62)

Düşünebilir misin/ karışamıyordu/ birleşemezdi (s.64)

Açılmalıyım (s.65)

Gel / gel/ kurtar/ gel/ düşün ki/ bırak beni/ uğrama/ kalkma/ git/ alamam/ kaçıraram/ unutamam (s.66)

Sorma/ söylenebilirdi (s.67)

Korkma (s.68)

Unutamam (s.69)

Unutamam (s.70)

5.1.1.2.7 İşlevsel Tümce Yapısı

Hikâyede devrik yapıllı cümlelerden çok kurallı cümleler göze çarpmaktadır.

5.1.2 Büyük Ölçekli Yapı Analizi

5.1.2.1 Hikâyenin Başlığı

Hikâyede öğrencinin göreceği ilk düzlem başlıktır. Başlık büyük ölçekli yapının en ileri düzeyde basit bir şekilde ifade edilebilmesidir. Başlık; hikâyenin adı olarak da tanımlanabilir. “Değirmen” hikâyesinin de başlığından anlaşılabileceği gibi anlatı değirmen adlı bir yerde geçmektedir. Bundan dolayı öğrencinin ilk aklına getireceği olasılık “değirmen” olacaktır. Öğrenci, okumaya başlamadan önce bütün ilgisini hikâyedeki başlığa verecek olup hikâye ile başlık arasında bir bağlantı kurmaya çalışacaktır. Hikâye ilk olarak bir su değirmenin betimlemesi ile başlamaktadır. Edremit tarafına doğru bir değirmen yakınlarına çadır kurulduktan sonraki yaşanan olay ve durumlar ise hikâyenin esas iletisini meydana getirmektedir.

“Değirmen” sözcüğünün anlamına bakıldığında “içinde öğütme işi yapılan yer”⁴ (Türk Dil Kurumu [TDK],2023) açıklaması yazmaktadır. “Değirmen” başlığı hikâyenin konusu hakkında herhangi bir net ipucu vermemektedir. Okuyucu değirmen için yapılan betimlemeleri okur ancak olayların değirmen etrafında gelişeceğini tahminini yürütemez. Bu bilgilere göre hikâyeye başlık oluşturmak sanıldığı gibi kolay bir iş değildir. Bir hikâyeye ya da metne başlık yazabilmek için öncelikle ana düşünceye ve büyük ölçekli yapı bilgisine sahip olmak gerekmektedir. Bu doğrultulara göre hikâyeye doğru bir başlık konulabilmişse böylece hikâyenin anlamsal ve yapısal olarak analizi de yapılmış olur.

Başlığın, hikâye hakkında bilgi vermesinden ziyade öğrencide merak ve okuma arzusunu uyandırma gibi bir fonksiyonu da bulunmaktadır. “Değirmen” adlı hikâyenin bu fonksiyonu yerine getirdiği düşünülse de hikâyede en sık tekrar eden sözcük ve en çok gönderim yapılan kavram değirmen değil hikâyenin ana kahramanlarından biri olan “Atmaca” olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözcüksel bağlaşıklık açısından da Atmaca ön

⁴(<https://sozluk.gov.tr/>)

plandadır. Her ne kadar yazar hikâyeye “Değirmen” başlığını vermiş olsa da hikâyeye yönelik gerçekleştirilen bu yapısal incelemeler doğrultusunda “Atmaca” ya da “Değirmen ve Atmaca” başlıkları alternatif olarak önerilebilir.

5.1.2.2 Hikâyenin Konusu

Metnin temelini oluşturan ilk öge konudur. “Değirmen” adlı hikâyenin konusu, delikanlı bir çingenenin aşkı için hayatında neleri feda edebileceği ve aşk için sınırlarını ne kadar zorlayabileceğidir. Çingenelerin karların erimeye başladığı bir gün Edremit taraflarına doğru yaptıkları göçle birlikte delikanlı bir çingenenin, değirmencinin kızı ile yaşadığı olay ve durumlardan bahsedilir. Hikâyenin konusuna ilişkin metinde yer alan aşkın ne olduğu ve aşk için nelerin yapılabileceği sorusuyla da okuyucu genel bir çıkarımda bulunabilir. Yazar burada anlatmak istediğini doğrudan değil de konunun arkasına ya da içine saklanarak okuyucuya iletir. Böylece metinde konu araç fonksiyonundadır. Burada yazar, düşüncelerini ifade ederken aşk olgusundan faydalanmıştır. Yazar, karşıdaki kişiye aşkın ne olduğunu bilip bilmediği, daha önce âşık olup olmadığı, aşkın ona neleri yaptırıp yaptırmayacağı ile ilgili sorular yönelterek okuyucuyu hikâyeye hazırlamaktadır. “Değirmen” hikâyesinde de (49.cümle) Dinle adaşım, sana bir Çingene’nin aşkını anlatayım... cümlesi ile de yazar konuya geçiş yapmaktadır.

Öğrenici, metinde kapalı bir biçimde ifade edilen konuya erişebilmek için “Metin neyi anlatıyor?” sorusunu sorarak kendisine yardımcı olacak yeri, zamanı, kişilerin durumunu ve olaylarını belirleyecektir. “Değirmen” hikâyesinin konusu da okuyucunun ilgisini çekmektedir. Çünkü hikâye çok fazla yerel unsurları içinde barındırmayıp aşk konusunu evrensel bir çerçevede ele almaktadır. Fakat yerel unsurlarda hikâyede bulunmaktadır. Çingenelerin göçebe bir yaşam sürdüğü, her nerede olurlarsa olsunlar yaşamlarında müziğin eksik olmadığı yerel unsurlar arasında gösterilebilir. Bununla birlikte yazar, çingenelerin sosyokültürel durumlarını da dikkate alarak konuyu oluşturmuştur. “Değirmen” hikâyesi yabancılara Türkçe öğretimi açısından düşünüldüğünde ise bütün milletler için aşk olgusu değişmeyeceği için metin seçimi doğru bir tercih denilebilir.

5.1.2.3 Hikâyenin İşlevi

İşlevin bazı iletişimsel amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar; okuyucuya bilgi vermek, okuyucuyu düşündürmek, okuyucuda estetik haz uyandırmak, metinde betimlemelere yer vermek, öneride bulunmak ve okuyucuyu heyecanlandırmaktır. Metin analizinin odak noktalarından biri de metnin işlevidir. Hikâyeyi okuyan öğrenci o esnada bir etki hissetmek isteyecektir. Bu etki ise şaşırma, ders alma, düşündürme veya düşüncelerini kapsayan bir etki olabilir. Metnin işlevi doğru bir şekilde analiz edilirse böylece uyarlanan metin ile özgün metin arasındaki amaç da korunmuş olur. Hikâye türünde kurgusal bir metin olan “Değirmen” hikâyesinde de esas işlev okuyucuyu şaşırtmaktır. Bu şaşırtmaca ile hikâyenin son bölümlerinde Atmaca adlı delikanlının aşkı için yapacakları önceden okuyucuya hissettirilir. Fakat okuyucu hiçbir biçimde aşkı için Atmaca’nın bir kolundan vazgeçeceğini aklına bile getiremez. Çünkü bununla ilgili hikâyede herhangi bir ipucu yer almaz. Bu nedenle de hikâyenin okuyucuyu şaşırma duygusuna yönlendirdiği söylenebilir. Hikâyenin diğer bir işlevi ise okuyucuyu olaylar karşısında düşündürmeye sevk etmektir. Yazar, sezdirim yolu ile okuyucunun hikâye hakkında daha fazla düşünmesini istemektedir. Ayrıca yazar, okuyucunun, ipuçlarına dikkat etmesini, çeribaşı (anlatıcı) ile Atmaca arasındaki konuşmaları doğru bağlantılar kurarak anlamasını beklemektedir. Okuyucuda olması istenen merak duygusu da hikâyenin işlevi arasında gösterilebilir. Atmaca’nın klarnetini çalmak için değirmenin oraya gitmesi ve gecenin karanlığında sessiz bir çığlıktan sonra ayağa kalkması ancak bir iki adım attıktan sonra sendelemesi okuyucu da “Acaba ne oldu?” “İki gencin aşkı nasıl son bulacak?” merakını uyandırmaktadır.

5.1.2.4 Hikâyenin Anahtar Sözcükleri

Anahtar sözcükler, metnin anlamına katkıda bulunarak metnin kendi içinde bir bütünlük oluşturmasını sağlar. Bu nedenle de hikâyedeki anahtar sözcükler metinde anlamlı ilişkiler kurarak önemli bir anlam oluşturma görevini üstlenir. Anahtar sözcükler, hikâyenin içerisinden çıkarıldığında anlamsal açıdan bir boşluk oluşturduğu belirlenerek iletinin tamamlanamadığı görülmüştür. Ayrıca anahtar sözcükler bir araya getirilerek metnin konusunu ifade eden bir cümle oluşturabilir. Anahtar sözcükler metnin özetinde bulunması gereken unsurlardır. Çünkü bu sözcükleri kullanarak metni özetlemek de mümkündür.

“Değirmen” hikâyesinde anahtar sözcükler anlam oluşumunu sağladığı için hikâyede tekrar edilir ve aynı kavram ve anlam üzerinden sözcükler ile desteklenir.

“Değirmen” hikâyesinde anahtar sözcükler şu şekilde belirlenmiştir: *Değirmen, Atmaca, Değirmencinin Kızı, Aşk, Çalgı, Klarnet, Çingeneler, Çeribaşı, Göç, Çadır, Sakat olmak, Noksan olmak.*

5.1.2.5 Hikâyenin Ana Düşünce Cümlesi

Metnin temel düşüncesi ana düşünce cümlesini ifade etmektedir. Bilişsel bir fonksiyona sahip olan ana düşünce cümlesi, makro yapıda okuyucunun çıkarım yapmasını sağlamaktan ziyade anlamın daha kolay anlaşılmasını sağlar. Ana düşünce cümlesi ile hikâyenin büyük ölçekli yapısı anlatılabilir. Hikâyenin yazarı, okuyucunun dikkatini çekmek ve okuyucuyu düşünmeye yöneltmek istediği için metnin başında ana düşünce cümlesine yer vermiyor olabilir. Bu hikâyede karşımıza çıkan durum ise yazarın, ana düşünce cümlesini hikâyenin sonunda vermesidir. (230.cümle) “Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir.” cümlesi hikâyenin ana düşünce cümlesini oluşturmaktadır. “Değirmen” hikâyesinin ana düşünce cümlesi ise “gerçek aşkın ne olursa olsun her şeyden üstün olması gerektiği”dir. Aslında burada hikâyede uzam(yer/mekân) olarak değirmen motifinin kullanılması da rastlantı değildir. Çünkü değirmen eski, içi üzüntüler, kötülükler ile dolu olan ve insanı aynı bir buğday tanesi gibi öğütmek isteyen dünyaya benzetilmektedir.

5.1.2.6 Hikâyenin İçerik Şeması

Metinler, ifade edilmek istenen düşünceleri kapsayan zihinsel modeller şeklinde ifade edilebilir. Bunların oluşmasını sağlamak için de öncelikle düşüncelerin önermelere dönüştürülmesi gerekmektedir. Böylece bir içerik şeması düzenlenmiş olur. Fakat düzenlenen önermeler belli bir çerçevede birbiri ile tutarlılık göstererek anlamı oluşturmalıdır. Bu şekilde yapıldığı takdirde büyük ölçekli yapının hangi içerik şemasından oluştuğu anlamsal olarak belirlenebilir. Sonrasında metinlere ait kısımlar oluşturulmuş olur. “Değirmen” hikâyesinin içerik şeması şu şekilde belirlenmiştir:

Hikâye, IX bölümden oluşmaktadır.

- I. Bölüm: 1. – 12. cümleler arasındır. Bu bölümde bir su değirmeninin betimlemesi yapılmaktadır.
- II. Bölüm: 13. – 49. cümleler arasındır. Aşk ve sevmek kavramı hakkında düşünceler ifade edildikten sonra Çingeneler 'in başı olan Çeribaşı'nın bir Çingene'nin aşk hikâyesini anlatacağı bilgisi verilerek hikâyeye giriş yapılır.
- III. Bölüm: 50. – 69. cümleler arasındır. Hikâyenin asıl giriş kısmı bu bölümle başlar. Otuza yakın kadın, erkek, çocuk, dört at, iki eşek ile karların erimeye başladığı bir mevsimde Çingeneler'in Edremit civarına göç etmeleri ve çadırlarını kuracakları yer arayışından sonra bir su değirmeni ile karşılaşp çadırlarını bu yere kurmaları anlatılır.
- IV. Bölüm: 70. – 95. cümleler arasındır. Bu bölümde köylülerin Çingeneleri kabul ettikleri ve Atmaca adlı delikanlı Çingene'nin betimlemesi yapılır.
- V. Bölüm: 96. – 114. cümleler arasındır. Çingeneler her gece değirmenin önünde müzikli eğlence yapmaya başlar. Bu durumdan değirmenci de köylüler de memnundur. Ayrıca bu bölümde değirmencinin kızının betimlemesi yapılır.
- VI. Bölüm: 115. – 164. cümleler arasındır. Atmaca bu bölümde değirmencinin kızına âşık olur. Çeribaşı bu durumu anlar ve Atmaca'ya yardımcı olmak ister. Atmaca ise karamsarlığını dile getirerek kızın da onu sevdiğini fakat bir kolu olmadığı için kızın kendini eksik hissettiği düşüncesini Çeribaşı ile paylaşır.
- VII. Bölüm: 165. – 201. cümleler arasındır. Bu bölümde Atmaca, değirmenin içinde ahenk yapacağı bilgisini Çeribaşı'na iletir ve herkesin değirmene gelmesini ister. Değirmene değirmencinin kızı da gelmiştir ve Atmaca ona bakmaktan kendini alamamaktadır.
- VIII. Bölüm: 202. – 226. cümleler arasındır. Atmaca doğrularak değirmene doğru yürür. Ne olacağını tahmin eden Çingeneler arkasından bağırır ancak artık çok geç olur. Atmaca, çoktan sağ kolunu değirmene kaptırır.
- IX. Bölüm: 227. – 230. cümleler arasındır. Hikâye anlatıcının "... işte adaşım, yalnız bu sevmektir." sözleriyle son bulur.

"Değirmen" hikâyesi olaylara dayalı kurgusal bir hikâyedir. Hikâyelerin özelliklerine bakıldığında bir olay etrafında anlatıcı tarafından serim, düğüm ve çözüm bölümleri oluşturulmaktadır. Yazar, serim bölümde yeri, zamanı ve kişileri tanıtmıştır. Düğüm bölümünde kişinin yaşadığı durum ve çatışma okuyucuya aktarılmıştır. Çözüm bölümünde ise çatışmanın ne şekilde çözüldüğü ve kişinin son durumunun nasıl olduğu yer almaktadır.

Tablo 5. 1: Değirmen hikâyesinin içerik şeması (Chen ve Su, 2012)

Öykünün Bölümleri	Bölümün içeriği	Uyarlanan metinde durum
Serim	Durum	Değirmenin betimlemesi, Atmaca ve Değirmencinin Kızı'nın tanıtılması ve kızın sakat olması bu bölümde verilmiştir.
Düğüm	Olay	Atmaca ile Değirmencinin Kızı arasındaki yakınlık okuyucuya hissettirilmiştir.
	İlk tepki	Çeribaşı'nın durumu anlaması
	Teşebbüs	Atmaca'nın Değirmencinin Kızı'na sevdiğini söylemesi
Çözüm	Sonuç	Değirmencinin Kızı'nın sevmesine rağmen sakat olduğu için kabul etmemesi
	Tepki	Atmaca'nın değirmenin çarklarına sağ kolunu bile isteyerek kaptırması

İçerik şemasının içine zaman, uzam, kişi kadrosu ve anlatıcı bölümlerini de dahil edebiliriz. “Değirmen” hikâyesinin içerik şeması şu şekildedir:

Zaman:

“Değirmen” hikâyesinde zaman herhangi bir saat ölçütleriyle ele alınmamıştır. (50.cümle) “Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.” Yazarın, (51.cümle) “Can sıkın ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.” diye ifade ettiği bu zaman bahar mevsimidir. Onun haricinde gün, ay, saat gibi zaman dilimleri hikâyede belirtilmemiştir. Ancak hikâyede hissedilen dinamik bir zamandır. Hikâye içinde olaylar bazen yavaş yavaş ilerlerken bazen de hızlı bir geçiş söz konusudur. Örneğin; Çingenelerin göç olgusundaki yer arayışları hızlı ilerlerken su değirmeninin oraya yerleştikten sonraki olaylar nedeniyle ritimde daha yavaş bir ilerleme görülmektedir. İnsan ilişkilerini esas alarak ilerleyen hikâyede son bölüm keskin bir çığlıktan sonra Atmaca'nın sevdiği kız için sağ kolundan vazgeçmesi okuyucuda büyük bir şaşkınlık yaratır ve farklı bir finalle son bulur.

Uzam (Yer/Mekân):

Bir eserde olması gereken yapılardan biri de uzamdır. Uzam kavramı özellikle roman ve hikâyelerde metin içi araçların en önemlisidir. Genel olarak uzam, olayların yaşanacağı, şahısların içinde bulunduğu ve kendi oluşlarının farkına vardıkları yerdir. “Değirmen” hikâyesinde uzam olarak belirtebileceğimiz çok fazla yer bulunmamaktadır. Çevresel ve algısal olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Hikâyenin çevresel uzamı, Çingenelerin yeni yer arayışları için Edremit tarafına doğru göç ettikleri yerdir. Edremit'e doğru giden grup arasında otuza yakın Çingene, dört at, iki eşek

bulunmaktadır. Edremit'e gidiş zamanına kadarki çevresel uzamın bilinen özelliği mevsimin bahar oluşudur. "Can sıkı ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler ..." ifadesi çevresel uzamı anlatmada kullanılmıştır. Hikâyedeki algısal uzam ise "değirmen"dir. (56.cümle) "Burası küçük bir değirmendi." cümlesinden değirmenin küçük olduğunu bilinmektedir. (58.cümle) "İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin..." cümlesinden ise değirmenin eski bir mimariye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kişi Kadrosu:

Çeribaşı: Yazarın, hikâyede anlatıcı olarak seçmiş olduğu karakterdir. Aşk hikâyesini anlatan, olaylar ve durumlar ile ilgili bilgi veren kişidir.

Atmaca: Hikâyenin asıl kahramanıdır. Olaylar ve durumlar Atmaca'nın etrafında döner. Olay örgüsünün en önemli ögesidir. Atmaca; yakışıklı, siyah saçları ve koyu gözleri olan, yağız, heybetli, kızları yakışıklılığıyla peşinden koşturan delikanlı bir Çingenedir. Atmaca'yı diğer Çingenelerden ayıran özelliği mektep okuması ve nota bilmesidir. Aynı zamanda klarneti de çok iyi çalmaktadır. Daha önce âşık olmaması ve az konuşmasıyla da dikkati çekmektedir. Ancak gönlünü değirmencinin sakat kızına kaptırmıştır. "Değirmen" hikâyesinde Atmaca'nın özellikleri şu şekilde belirtilmiştir:

(75.cümle) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

(76.cümle) Sonra burnu...

(77.cümle) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

(78.cümle) Bunun için biz ona Atmaca derdik...

(79.cümle) Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu ve bir arapatı ondan daha çevik değildi...

(80.cümle) Bütün çergilerde onun cesareti, onun güzelliği, onun çalgısı söylenirdi.

(81.cümle) Başka Çingeneler gibi çalmazdı o, adaşım: Bir kere nota bilirdi.

(82.cümle) Şehir mektebini okumuş, bitirmişti; sonra içliydi...

(83.cümle) Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor.

Yazar, Atmaca'nın değirmencinin sakat kızına âşık olmasıyla trajediyi başlatmaktadır. Atmaca'nın içinde büyüttüğü bu kara sevda, birçok engel sebebiyle kısa zaman içinde tarifi mümkün olmayan bir tutkuya dönüşür ve bu tutkusu akıllıca düşünmesini engeller. Bu

nedenle aşkı için eşit olabilmeyi seçerek kendi bedeninde fazlalık olarak gördüğü kolunu hiç düşünmeden aşkı için feda eder.

Değirmencinin Kızı: Hikâyede Atmaca'dan sonra ön plana çıkan karakterdir. Atmaca'nın âşık olduğu kızdır ve tam bir köylü güzelidir. Bu kızın bir kolu yoktur. Kalın dudakları, yuvarlak bir yüzü ve kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardır. Ancak yüzü daima soluktur. Ayrıca etrafında olup biten olaylara karşı dudaklarından zoraki bir gülümseme dökülür. “Değirmen” hikayesinde Değirmencinin Kızı'nın özellikleri şu şekilde belirtilmiştir:

(99.cümle) Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi. (100.cümle) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı. (101.cümle) Ama yüzü hep soluktu. (102.cümle) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı. (103.cümle) Bu kızcağız sakattı adaşım...

Yazar, burada değirmencinin kızını fiziksel özellikleri olarak güzel bir şekilde betimlerken okuyucunun yüzünde biraz olsun gülümseme oluşturmak istemiştir. Fakat hemen arkasından bir kolunun olmaması ile ilgili bilgi verirken de okuyucunun hüzünlenmesine neden olmuştur. Burada yazar, kızın fiziksel özelliği ile ilgili eksikliği söylemekten çekinmemiştir. Kız da Atmaca'yı sevmektedir. Ancak kendisini ona yakıştıramayarak bu işin olamayacağını düşünmektedir. Burada da yazar kızın kendi iç dünyasındaki buhrana değinmektedir.

Olay ve durumlar hikâyenin iskeletini oluşturmaktadır. Uyarlama sırasında herhangi bir değişiklik yapılmaması son derece önemlidir.

5.1.2.7 Hikâyenin Konu Değişimi Belirleyicileri

Konu belirlemede esas olan metot bir konudan diğer bir konuya geçişin kelimeler ile anlatılmasıdır. Arka arkaya cümleler ile sıralanan bir paragraf ya da bölüm çeşitlendirmeleri de konunun değişeceğini gösteren en önemli yapılar olarak karşımıza çıkar. “Değirmen” hikâyesinde önce “su değirmenine” gönderimde bulunurken konu değişim bölümlerini haber veren bazı ifadelerle [(12.cümle) Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama bir daha görmek istemem.] olası muhtemel dünyayı bir anda değiştirerek aşk ile ilgili düşünceler [(49.cümle) Dinle adaşım, sana bir Çingene'nin aşkını anlatayım...] ifade edilmiştir. Böylece konu değişimini yaparak yazar, hikâyenin

giriş kısmını oluşturmuştur. Konu değiştirimine örnek oluşturabilecek bir diğer ifade ise bir anda sürenin/vaktin değişmesidir. Yazar, hikâyede bunu [(50.cümle) Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi...] şeklinde belirtmiştir. “Değirmen” hikâyesinde konu değişimini haber veren bir diğer durum ise Çingenelerin değirmeninin yanında çadırlarını kurduktan sonra metne katılan yeni katılımcıların hikâyeye dahil olmasıdır. Atmaca’nın değirmeninin yanında klarnet çalmasıyla birlikte sesi duyan köylülerin oraya gelmesi ve gelenler arasında değirmencinin de olmasıdır. [(64.cümle) İçeride sesi duyan köylüler, oraya birikerek dinliyorlardı. (65.cümle) Değirmenci de bunların arasındaydı...] Buna ek olarak konunun değişebileceği ile ilgili “esasen, aslında, bununla birlikte, dahası, fakat” gibi bağlaçlar da bulunabilmektedir.

5.1.2.8 Hikâyenin Biçemi

“Değirmen” hikâyesi biçem özellikleri bakımından birleşik zamanların ve geçmiş zamanın kullanımı, betimlemeler, sıfatlar, diyaloglar, “gibi” edatı kullanılarak yapılan zarf grupları, mecazlı ifadeler ve benzetmeler etrafında şekillenmektedir.

“Değirmen” hikâyesinde en çok kullanılan yapı belirli geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikâyesi ve geniş zamanın hikâyesidir. Hikâyede görünümleri şu şekildedir:

(1.cümle) ...dolaştın mı? / (13.cümle) ...sevdin mi? / (15.cümle) ...güzel miydi? / (17.cümle) ...kucakladın... / (21.cümle) ...ne yaptın? / (22.cümle) ...ağladın mı? / (23.cümle) ...bekledin/yazdın... / (28.cümle) ...sevdin... / (50.cümle) ...mevsimdeydi... / (55.cümle) ...gözüme ilişti. / (56.cümle) ...değirmendi. / (60.cümle) ...fena değildi. / (63.cümle) ...yanaştı/çalmaya başladı. / (65.cümle) ...arasındaydı. / (67.cümle) ...verdiler. / (68.cümle) ...ilave etti. / (69.cümle) ...kurduk. / (73.cümle) ...baştaydı. / (75.cümle) ...delikanlıydı. / (79.cümle) ...çevik değildi. / (82.cümle) ...içliydi. / (86.cümle) ...yoktu. / (91.cümle) ...neydi? / (97.cümle) ...memnundu. / (99.cümle) ...güzeliydi. / (100.cümle) ...vardı. / (101.cümle) ...soluktu. / (102.cümle) ...vardı. / (103.cümle) ...sakattı... / (108.cümle) ...örtmeye mecburdu. / (113.cümle) ...vardı... / (115.cümle) ...kızına vuruldu. / (116.cümle) ...şikâri(avı) oldu. / (117.cümle) ...farkına vardım. / (123.cümle) ...vardı. / (125.cümle) ...anladım. / (127.cümle) ...çağırdım/gittik/oturduk. / (130.cümle) ...koydum/kaldırdı. / (131.cümle) ...dedim. / (132.cümle) ...dedi. / (134.cümle) ...çevirdi/baktı. / (135.cümle) ...dedi. / (138.cümle) ...söylemeye başladı. / (139.cümle) ...düşünmedim. / (141.cümle) ...çevirmedi/yataklara düştü/yalvardılar/gittim. /

(144.cümle) ...söyledi. / (145.cümle) ...dedim. / (146.cümle) ...güldü/dedi. / (147.cümle) ...anlattım/dedim. / (148.cümle) ...gözyaşları boşandı/dedi. / (150.cümle) ...gördürdün. / (151.cümle) ...nefes aldı/indirdi. / (153.cümle) ...nara yaktın. / (158.cümle) ...sustu/kalkışmadım. / (159.cümle) ...götürdüm. / (161.cümle) ...yoktu. / (162.cümle) ...yattım. / (163.cümle) ...gördüm. / (167.cümle) ...korkuyor gibiydi. / (173.cümle) ...yanıma sokuldu. / (174.cümle) ...konuştum/dedi. / (176.cümle) ...mümkündü. / (177.cümle) ...söyledim. / (178.cümle) ...dedi. / (180.cümle) ...güldü. / (181.cümle) ...dedi. / (183.cümle) ...kuvvetten düşmedi. / (184.cümle) ...arttı. / (186.cümle) ...dolduk. / (191.cümle) ...yükseldi. / (200.cümle) ...sabah güneşiydi. / (202.cümle) ...gördüm. / (203.cümle) ...ilerledi/fırlattı. / (206.cümle) ...geriye attı. / (207.cümle) ...dikti/baktı. / (211.cümle) ...üzerindeydi. / (215.cümle) ...sürdü. / (216.cümle) ...düştüler/sallandı. / (217.cümle) ...kendisini topladı. / (218.cümle) ...bakındı. / (219.cümle) ...bekliyor gibiydi. / (220.cümle) ...inledi. / (221.cümle) ...atıldı. / (222.cümle) ...kaldık/koştuk. / (223.cümle) ...geçti. / (226.cümle) ...sendeledi/yıkıldı. (16.cümle) ...seviyordu. / (20.cümle) ...sevmiyordu. / (50.cümle) ...göçüyorduk. / (51.cümle) ...koşuyorlar(dı)/bağırıyorlar(dı)/yuvarlanıyorlardı. / (53.cümle) ...yürüyorlar(dı)/söylüyorlardı. / (54.cümle) ...araştırıyordum. / (57.cümle) ...giriyor(du)/taksim oluyordu(bölünüyordu). / (58.cümle) ...örtüyorlar(dı)/gölgeliyorlardı. / (59.cümle) ...kayboluyordu. / (61.cümle) ...anlaşılıyordu. / (62.cümle) ...görünüyordu. / (64.cümle) ...dinliyorlardı. / (65.cümle) ...bakıyordu. / (70.cümle) ...gidiyordu. / (71.cümle) ...güçlük çekmiyorlardı. / (72.cümle) ...çağırılıyorlardı. / (92.cümle) ...çalışıyordu. / (96.cümle) ...yapıyorduk. / (98.cümle) ...atıyor(du)/dinliyordu. / (104.cümle) ...sallanıyordu. / (105.cümle) ...ayırıyordu. / (111.cümle) ...görünüyordu. / (112.cümle) ...biliyor(du)/istemiyordu. / (120.cümle) ...konuşmuyor(du)/gitmiyor(du)/çalışıyordu. / (125.cümle) ...sararıyordu. / (128.cümle) ...duyulmuyordu. / (129.cümle) ...bakıyor(du)/sormuyordu. / (160.cümle) ...korkutuyordu. / (164.cümle) ...giriyor(du)/ayırıyordu. / (165.cümle) ...gidiyorlardı. / (166.cümle) ...seziyorduk. / (169.cümle) ...okuyorlar(dı)/çağırıyorlardı. / (170.cümle) ...eğiyorlar(dı)/bakıyorlardı. / (171.cümle) ...bekliyorduk. / (172.cümle) ...süpürüyor(du)/bırakıyordu. / (175.cümle) ...çiseliyordu. / (185.cümle) ...düşüyor(du)/oynatıyordu. / (187.cümle) ...serpiyordu/dönüyor(du)/dönüyorlardı. / (188.cümle) ...karışıyor(du)/tamamlıyordu. / (190.cümle) ...oynatıyordu. / (194.cümle) ...artıyor(du)/gezdiriyordu. / (195.cümle) ...taşıyor(du)/dökülüyordu. / (196.cümle)

...homurdanıyor(du)/şaklıyor(du)/gıcırdıyordu. / (197.cümle)
...yalvarıyor(du)/kıvrıyor(du)/yükseliyordu. / (198.cümle) ...bakıyorlardı. / (199.cümle)
...çalışıyordu. / (200.cümle) ...oluyor(du)/geliyordu. / (205.cümle) ...bakıyorlardı. /
(208.cümle) ...sarsılıyor(du)/uçuyordu. / (209.cümle) ...homurduyor(du)/dönüyordu. /
(210.cümle) ...duruyordu. / (213.cümle) ...fırlıyor(du)/oluyordu. / (214.cümle)
...kıpırdıyorlardı/çekiliyordu. / (224.cümle) ...geliyordu. / (225.cümle) ...fişkırıyordu.
(18.cümle) ...buluşur(du-n) /öperdin. / (78.cümle) ...derdik. / (79.cümle) ...dururdu. /
(80.cümle) ...söylenirdi. / (81.cümle) ...çalmazdı/nota bilirdi. / (83.cümle) sanırdın ki... /
(84.cümle) ...çekilirdi. / (85.cümle) ...yatar(dı-k) /dinlerdik. / (89.cümle)
...konuşmaz(dı)/sezdirmezdi. / (90.cümle) ...hisseder(di)/düşünürdü. / (92.cümle)
...bilmezdik. / (94.cümle) ...kaybolur(du)/söylenirdi. / (95.cümle)
...ederlerdi/uğrular(dı)/çalgı çalardı. / (109.cümle) ...elinden gelirdi. / (114.cümle)
...gelir(di)/bakardı. / (119.cümle) ...toplar(dı-m) /göçerdim. / (121.cümle)
...coşar(dı)/diker(di)/üfler(di)/üflerdi. / (122.cümle) ...hissederdik. / (158.cümle)
...duyardı.

“Değirmen” hikâyesinde en çok kullanılan yapılara bakıldığında; belirli geçmiş zaman (107), şimdiki zamanın hikâyesi (84), geniş zamanın hikâyesi (33), geniş zaman (26), belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi (18), şimdiki zaman (14) ve gelecek zaman (8) olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Değirmen” hikâyesinde yapılan betimlemeler dikkat çekicidir. Yazar, hikâyenin çoğunda betimlemelere başvurmuştur. Hikâyede yapılan betimlemeler şu şekildedir:

(3.cümle) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

(4.cümle) Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar...

(5.cümle) Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları.

(6.cümle) Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

Yazar bu paragrafın hepsinde bir su değirmenini betimlemektedir. Burada bir su değirmeninin içini anlatırken “simsiyah bir çatı, yamulmuş duvarlar, ufacık pencereler” sıfatları ile insanın içine sıkıntı girmektedir. Su değirmeninden ziyade adeta cezaevini andıran bir görüntü çizmektedir. Değirmenin iç karartan betimlemesinden de anlaşılacağı

gibi ilk bakışta hikâyenin nasıl bir hâl alacağı ve ne biçimde biteceğinin de ipucunu vermiş olur.

(7.cümle) Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince zerreler uçuşur.

(8.cümle) Halbuki döşemedeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

(10.cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

(50.cümle) Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

(51.cümle) Can sıkıcı ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.

(52.cümle) Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağıyorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı.

(58.cümle) İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydanı gölgeliyorlardı.

(59.cümle) Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.

(75.cümle) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

(76.cümle) Sonra burnu...

(77.cümle) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

(88.cümle) Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirdiğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.

(99.cümle) Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi.

(100.cümle) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(101.cümle) Ama yüzü hep soluktu.

(102.cümle) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

(113.cümle) Değirmenin kapısı yanındaki taş sedire saatlerce oturup meydanda eşelenen tavuklara yahut kocaman çınarın kıpırdayan yapraklarına yarı yamuk gözlerle bir bakışı vardı ki, adamı ağlamaklı ederdi.

(184.cümle) Yağmur akşama doğru sahiden arttı.

(185.cümle) Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyor, iri damlalar zeytin ağaçlarının siyah yapraklarını garip tıpırtılarla oynatıyordu.

(213.cümle) Kâh esmer dersini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor, kâh dişlerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu.

(214.cümle) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

(216.cümle) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı.

(220.cümle) Nihayet kafasına bir şey vurulmuş gibi inledi.

(221) Gerisingeriye dönerek değirmenin öbür başına, çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru atıldı.

“Değirmen” hikâyesinde dikkati çeken bir başka unsur ise sıfat tamlamalarının çok kullanılmasıdır.

(2.cümle) Görülecek şeydir o...

(3.cümle) Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

(4.cümle) ...sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar...

(5.cümle) ...yığılmış buğday...

(6.cümle) ...beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

(9.cümle) ...kocaman bir dalga halinde dolan sesler...

(10.cümle)...ağlamaklı sesler...

(11.cümle) ...dönen tahtadan çarklar...

(48.cümle) ...serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene’ler.

(51.cümle) Can sıkın ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra...

(58.cümle) İhtiyar çınarlar.../eski değirmenin siyah kiremitli çatısı...

(59.cümle) ...değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular...

(61.cümle) Yüklü eşekler...

(62.cümle) ...beyaz minaresiyle...

(63.cümle) ...kanatlarının biri açık duran kocaman kapı...

(71.cümle) ...taze söğütler...

- (75.cümle) ...heybetli delikanlı.../ Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...
- (77.cümle) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...
- (79.cümle) ...geniş omuzları...
- (87.cümle) ...Türkmen köylerindeki al yanaklı güzeller.../ ince dudaklı Çingene kızları...
- (88.cümle) ...esmer yanaklarında.../ufak damlacığın...
- (98.cümle) ...büyük çınarın altına...
- (100.cümle) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları...
- (102.cümle) ...dümdüz bir bakışı.../ isteksiz bir gülüşü...
- (107.cümle) ...çıpılçıpıl yıkanan genç kızlar...
- (109.cümle) ...cümbüş yapan kızlar.../tahta kaşıklar...
- (110.cümle) ...bitmez tükenmez bir hasret...
- (113.cümle) ...kocaman çınarın kıpırdayan yaprakları.../ yarı yamuk gözlerle...
- (115.cümle) ...mağrur ve insafsız Atmacamız.../sakat kız...
- (116.cümle) ...yabani kuş.../ ...kanadı kırık bir çulluğun...
- (123.cümle) ...gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi...
- (126.cümle) ... sert kaya...
- (150.cümle) ...deli deli rüyalar...
- (163.cümle) ... büyük çınarın altında.../ ...sabırsızca bekleyen Atmaca.../ ...geniş bir sevinç...
- (164.cümle) ...şekli belli olmayan tuhaf bir cisim...
- (165.cümle) ...kuvvetli bir rüzgâr.../ ...beyaz bulut kümecikleri...
- (169.cümle) İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları.../ ...iyi ve fena ruhlar.../ ...zavallı Atmaca'nın...
- (170.cümle) O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle.../ ...genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla...
- (172.cümle) ...serseri bir rüzgâr...
- (176.cümle) ...kuvvetli bir yaz sağanağı...
- (185.cümle) ...iri damlalar...
- (191.cümle) ...ince bir ses...
- (195.cümle) Yükselen sular...
- (196.cümle) ...çılgın gibi dönen kayışlar...

- (200.cümle) Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi...
- (201.cümle) ...bağrımıza işleyen bir bıçak...
- (205.cümle) Üzüntülü gözlerle...
- (206.cümle) O, yüzüne büsbütün dökülen kara saçlarını...
- (209.cümle) ... azgın bir hayvan...
- (211.cümle) ...genç kız...
- (212.cümle) Tahammül edilmez bir acı yüzünün şeklini tanınmayacak hallere sokmuştu.
- (213.cümle) ...esmer derisini şişiren bir kan.../ ...dişlerinin arasında ezilen dudakları...
- (229.cümle) ...zalimce başını çeviren mağrur bir dilber...
- “Değirmen” hikâyesinde Çeribaşı ve Atmaca arasında diyaloglar meydana gelmektedir. Hikâyede geçen bazı diyaloglar şu şekildedir:
- (130.cümle) Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:
- (131.cümle) “Seviyorsun!” dedim.
- (132.cümle) “Öyle...” dedi.
- (133.cümle) “Ne yapacaksın?”
- (143.cümle) Halbuki o da beni seviyor.
- (144.cümle) Bunu bana evvelisi gün ağlayarak söyledi.
- (145.cümle) ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’
- (146.cümle) Acı acı güldü, ‘Ağam,’ dedi, ‘ben senden noksanım, bana sadaka mı veriyorsun?..’
- (147.cümle) Onu nasıl sevdiğimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ dedim, ‘bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’
- (148.cümle) —Tekrar gözyaşları boşandı: ‘Olmaz’ dedi, ‘düşün ki, her karşına çıktığımda senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle zelil etmek ister misin?’
- (149.cümle) Bırak beni, ne olduğumu bilerek ihtiyar babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara uğrama.
- (150.cümle) Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma, eğer sahiden beni seviyorsan hemen buralardan git!..
- (151.cümle) Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi: —Düşünüyorum, birleşirsek bu ikimiz için de sahiden azap olacak.
- (152.cümle) Aramızda anlaşılmaz, boğucu bir havanın dolaştığını hissedeceğiz.
- (153.cümle) Eğer o bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa,

gözleri her zaman: ‘Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım?

(174.cümle) —Bu akşam değirmende ahenk yapacağım, ben ihtiyarla konuştum!.. dedi

(178.cümle) —Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

(179.cümle) —Değirmen geceleri de işliyor, o gürültüde mi?

(180.cümle) Tuhaf tuhaf güldü.

(181.cümle) —Korkma! dedi.

(182.cümle) Klarneti o gürültüde de size duyururum.

(183) Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi.

“Değirmen” hikâyesinde “gibi” edatı kullanılarak yapılan zarf grupları fazla karşımıza çıkmaktadır. Hikâyedeki görünümleri şu şekildedir:

(10.cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

(25.cümle) İnsan evvela kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük maharetimiz nefsimizden beraat kararı almaktır.

(53.cümle) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.

(79.cümle) Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu...

(88.cümle) Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirdiğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.

(102.cümle) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

(126.cümle) Değirmencinin köye indiği günler kapının yanındaki taş sedirde kızla beraber oturduğunu ve tırnaklarını, parçalamak ister gibi, iki tarafındaki sert kayada gezdirdiğini görünce, bu işin böyle gitmeyeceğini anladım.

(138.cümle) Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyormuş gibi, söylemeye başladı:

(141.cümle) ...Kızım senin için yataklara düştü, Çingene olduğunu unutup seni evlat gibi sineme basacağım...

(153.cümle) Eğer o bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa...

(154.cümle) Her sözünden, her tavrından alınır; kızsam ona dokunur, sevsem ona acıyormuş gibi gelir...

(156.cümle) Mavzer kurşunu gibi çarptığını yere seren bir aşk...

(164.cümle) Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

(165.cümle) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

(170.cümle) ...genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.

(196.cümle) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırıyordu.

(197.cümle) Ve bunların hepsini bastıran deli bir ses kâh yalvarıyor kâh hiddetle kıvrıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.

(201.cümle) Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

(207.cümle) Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı.

(207.cümle) Ve değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor ve dönüyordu.

(210.cümle) Ve o, lambanın sönük ışığında, olduğundan daha büyük, adeta bir gölge gibi duruyordu.

(214.cümle) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

(216.cümle) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı.

(220.cümle) Nihayet kafasına bir şey vurulmuş gibi inledi.

(225.cümle) Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fişkırıyordu.

“Değirmen” hikâyesinde 40 cümlede yer alan mecazlı yapıların görünümü şu şekildedir:

(9.cümle) Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?..

(10.cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

- (53.cümle) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.
- (58.cümle) İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydanı gölgeliyorlardı.
- (83.cümle) Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor.
- (88.cümle) Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirmediğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.
- (102.cümle) Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.
- (108.cümle) Vücudunu ve ondaki ayıbı her zaman örtmeye mecburdu...
- (116.cümle) Tavuslara, sülünlere bakamaya tenezzül etmeyen yabani kuş, kanadı kırık bir çulluğun, şikâri (avı) oldu.
- (118.cümle) Ben anladığım zaman alev saçağı sarmıştı...
- (123.cümle) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.
- (124.cümle) Atmaca'nın kanatları düşmüştü adaşım.
- (128.cümle) Çakıllarda acele acele seken sulardan ve uzaklardan gelen bir kurbağa sesinden başka hiçbir şey duyulmuyordu.
- (138.cümle) Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyormuş gibi, söylemeye başladı.
- (147.cümle) Onu nasıl sevdiğimi anlattım: 'Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,' dedim, 'bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?'
- (150.cümle) Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün...
- (152.cümle) Aramızda anlaşılmaz, boğucu bir havanın dolaştığını hissedeceğiz.
- (153.cümle) ... 'Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?'...
- (156.cümle) Mavzer kurşunu gibi çarptığını yere seren bir aşk...
- (157.cümle) Senin Atmacan artık kanatlarını kımıldatacak halde değil!..
- (158.cümle) Sustu, son sözler öyle acınacak bir tavırla ağzından dökülmüştü ki, fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye kalkışmadım...

(163.cümle) Bütün gece, büyük çınarın altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca'yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarında görülmemiş bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm.

(164.cümle) Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

(165.cümle) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

(168.cümle) Bütün çergiyi ağır bir durgunluk kaplamıştı.

(170.cümle) O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.

(172.cümle) Sanki serseri bir rüzgâr kafalarımızdan her düşünceyi silip süpürüyor, bizi şaşkın ve meys(üzgün) buralarda bırakıyordu.

(188.cümle) Hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırıgına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu.

(194.cümle) Dışarıda fırtına gittikçe artıyor ve rüzgâr ıslak kamçısını kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.

(195.cümle) Yükselen sular tahta oluklardan taşıyor, haykır haykır yerlere dökülüyordu.

(196.cümle) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(198.cümle) ...genç kızın acınacak bir perişanlıkla çırpınan büyümüş gözlerine...

(200.cümle) Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi...

(201.cümle) Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

(209.cümle) Ve değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor ve dönüyordu.

(213.cümle) Kâh esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor, kâh dişlerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu.

(214.cümle) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

(221.cümle) Gerisingeriye dönerek değirmenin öbür başına, çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru atıldı.

(224.cümle) Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.

(225.cümle) Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fişkırıyordu.

“Değirmen” hikâyesinde benzetmelere de yer verilmiştir. Hikâyedeki görünümleri şu şekildedir:

(53.cümle) Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.

(75.cümle) Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

(76.cümle) Sonra burnu...

(77.cümle) Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

(78.cümle) Bunun için biz ona Atmaca derdik...

(79.cümle) Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu...

(88.cümle) ...büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirlediğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.

(110.cümle) ...belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen...

(116.cümle) Tavuslara, sülünlere bakamaya tenezzül etmeyen yabani kuş, kanadı kırık bir çulluğun, şikârı (avı) oldu.

(123.cümle) Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

(156.cümle) Mavzer kurşunu gibi çarptığını yere seren bir aşk...

(164.cümle) ...tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

(165.cümle) Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

(170.cümle) O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.

(172.cümle) Sanki serseri bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü silip süpürüyor, bizi şaşkın ve meys(üzgün) buralarda bırakıyordu.

(196.cümle) İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(201.cümle) Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

(209.cümle) Ve değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor ve dönüyordu.

(225.cümle) Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fışkırıyordu.

Aynı anlamsal alandaki sözcükler ise yakın anlamlı, eş anlamlı ve zıt anlamlı sözcükleri içine almaktadır. “Değirmen” hikâyesindeki bazı görünüşleri şu şekilde ifade edebiliriz: 1.Sıcak X Soğuk, 2. Çıkmak X İnme, 3. Yükselmek X Alçalmak, 4. Büyük X Ufak, 5. Kalın X İnce, 6. Ağlamak X Gülmek, 7. Sezmek /Hissetmek 8.Alınmak /Dokunmak, 9. İyi X Fena 10. Genç X İhtiyar,...

Sözcüksel alana göre daha genel bir içeriği olan sözcüksel ağ ile ilgili ifade edebileceğimiz sözcükler “Değirmen” hikâyesinde şu şekildedir: 1. Değirmen, değirmenci, değirmencinin kızı, 2. Fırtına, kış, rüzgâr, bulut, 3. Kol, bacak, adale, 4. Ağaç, çınar, kavak, söğüt, 5. Kadın, erkek, çocuk, göçmek, beygir, eşek, çadır, 6. Çingene, çalgı, klarnet, keman, türkü, çalmak, 7. Öldürmek, cesaret, kuvvet, kalbini vermek...

5.1.2.9 Hikâyenin Özeti

Bütün hikâyeler için özet çıkarılabilir. Özet her ne kadar orijinal bir tür olarak görülse de anlatım şekli olarak metne bağlıdır. “Değirmen” hikâyesinin özeti şu şekildedir:

Göçebe yaşam tarzını benimseyen Atmaca’nın kafilesi, çadırlarını kurabilecek bir yer aradıkları esnada geleni gideni çok olan işlek bir değirmen görürler. Değirmene yaklaşırlar ve çalgılarını çalmaya başlarlar. Müzik sesini duyan köylüler toplanmaya başlar. Bu köylülerin içerisinde değirmenci de vardır. Köylüler ve değirmenci Çingeneleri kabullenirler. Çingeneler bu kabulden sonra çadırlarını kurarlar. Köylülerle uyum içerisinde hayatlarını özgürce yaşayan Çingeneler için işler yolunda gitmektedir. Ancak Atmaca ile değirmencinin kızı âşık olurlar. Değirmencinin kızı Atmaca’ya bir kolunun olmamasından dolayı hissettiği eksiklik nedeniyle Atmaca’yı reddeder.

Atmaca, gün be gün sararır solar. Günlerden bir gün Atmaca, klarnet çalacağını söyler ve herkesin değirmende toplanmasını ister. Atmaca, klarneti çalmaya başlar. Sonunda klarneti

bir köşeye atarak çalışmaya devam eden değirmene doğru yönelir ve sağ kolunu çarklara bilerek kaptırır.

5.1.2.10 Hikâyenin Sonuç Cümlesi

Büyük ölçekli yapılara bakıldığında mutlaka bir metnin sonuç cümlesi bulunmalıdır. Sonuç cümlesimetinlerden ayrı düşünülemez ve metnin içeriğine uygun olmalıdır. “Değirmen” hikâyesinin sonuç cümlesi ise; “İşte adaşım, sana seven bir Çingene’nin hikâyesi”dir. Yazar, giriş bölümünde de “Dinle adaşım, sana bir Çingene’nin aşkını anlatayım...” diyerek giriş cümlesi ile sonuç cümlesi arasında bir bağlantı oluşturmuştur.

5.1.3 Hikâyenin Üst Yapısı

Sabahattin Ali’nin eseri olan “Değirmen” kurgusal kısa hikâye türünde bir eserdir. Hikâyeler; olmuş ya da olacak olayların belirli bir plan çerçevesinde zaman ve uzama da bağlı kalarak oluşturulan metin türüdür. “Değirmen” hikâyesinde de zaman net olmamakla birlikte karların erimeye başladığı ve soğuk bir kıştan sonra etrafın yeşillendiği bir zamanı anlatır. Bu cümleden de anlaşılacağı üzere zaman bahardır. Uzam ise; çevresel olarak Edremit yakınları, algısal olarak ise değirmendir. Böylece “Değirmen” hikâyesi dar bir zaman dilimini ve uzamını kapsamaktadır. “Değirmen” metninin kişi kadrosu (Çeribaşı, Atmaca, Değirmencinin Kızı) sınırlıdır. Bu özelliğiyle de hikâye türü arasına girmektedir. “Değirmen” hikâyesi serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşmaktadır. Olaylar belirli bir sıralanışa göre verilmiştir. Serim bölümünde; değirmenin betimlemesi yapılmış ve hemen ardından olayın anlatımına geçilmiştir. Bu bölümde Çingenelerin, Edremit yakınlarına doğru göç ettikleri ve burada köylüler ile yakınlık kurup değirmenin yakınına yerleşmeleri anlatılmaktadır. Kişi tanıtımları serim bölümünde yapılmıştır. Atmaca’nın yakışıklı bir Çingene delikanlısı olduğu, Değirmencinin kızının ise sakat olduğu bilgisi okuyucuya bu bölümde verilmiştir. Düğüm bölümünde ise Atmaca ile Değirmencinin Kızı arasında bir yakınlığın başladığı okuyucuya hissettirilmiş bundan sonraki süreç içinde okuyucuda bir merak duygusu oluşmasına neden olmuştur. Bu bölümde de Atmaca’nın kıza âşık olduğunu söylemesiyle olaylar zinciri gelişmiştir. Okuyucudaki bu merakı gidermek ve düğümün çözülmesini sağlamak amacıyla sonuç bölümü oluşturulmuştur. Okuyucu artık burada istediği bütün soruların cevabını almaktadır. Serim, düğüm ve

çözüm bölümlerinin oluşturulması metin türlerinden biri olan hikâyelerin en önemli özelliğidir. Yazar, bu hikâyede de bunu etkili bir şekilde okuyucuya yansıtmıştır.

Sözcüksel bağlaşıklık olarak hikâyeye bakıldığında 39 tane sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanıldığı görülmüştür. Hikâyede, gerçeklik kavramı somut isimlerle sağlanırken kurgusallık kavramı ise soyut isimler yardımıyla gerçekleşmiştir. Hikâyede, sözcük türleri dağılımında isim soylu sözcüklerin (1.944) fiil soylu sözcüklere (624) göre sayıca fazlalığı dikkat çekmektedir. Sıfat olarak kullanılan sözcüklerin 127'si niteleme; 25'i belirsizlik; 11'i sayı; 1'i soru ve 1'i işaret sıfatıdır. Hikâyede benzer sözcüksel ağ, sözcüksel alan ve anlamsal alana sahip sözcükler birlikte kullanılmıştır. Bu da hikâyede anlam ve konu bütünlüğü oluşturmuştur. Dil bilgisel açıdan bakıldığında hikâyede 230 cümle bulunmaktadır. En uzun cümle ise 51 sözcükten oluşur. Dil bilgisel bağlaşıklıkta dikkati çeken diğer bir nokta ise hikâyede artgönderimlerin fazla oluşudur. Hikâyenin söylem biçimi değerlendirildiğinde sesletimi zorlayacak herhangi bir yapı bulunmamaktadır. Betimlemelere ve mecazlı yapılara yer verilmiş ancak anlamı zora sokacak abartı bir dil kullanılmamıştır.

Bu incelemede belirlenen küçük yapı, büyük yapı ve üst yapı özelliklerine bağlı kalınarak hikâye uyarlanmıştır.

5.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi uyarlanan metnin metin içi ölçütlere göre görünümünü betimlemeye yöneliktir. Bu aşamada önce metin uyarlama aşamasında yapılan çalışma, ardından uyarlanan metnin metindilbilimsel özellikleri sırasıyla sunulmuştur.

“Değirmen” hikâyesinin uyarlama çalışması B1 düzeyinde öğrenim gören öğrenciler için yapılmıştır. Hikâyenin uyarlamasında önemli olan konular maddeler halinde ifade edilmiştir. Dil bilgisel olarak uyarlama çalışması yapılırken Ankara Üniversitesi TÖMER'in kur düzeylerine göre belirlemiş olduğu dil bilgisi konu sıralaması dikkate alınmıştır. Fakat uyarlanmış metin, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacağı için özgün metinde düzeyin üstünde bulunan sıfat-fiil yapısı kullanılmıştır. Uyarlama, söz varlığı açısından da yapılmış olup bunun için Ankara TÖMER'in Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Gazi TÖMER'in Yabancılar İçin Türkçe ders kitabından da yararlanılmıştır. Uyarlama, hikâyenin küçük ölçekli yapı ölçütlerine bağlı olarak dil bilgisel ve sözcüksel bağlaşıklık çerçevesinde yapılmıştır.

Sözcüksel Bağlılık

Sözcüksel bağlaşıklıkta genel olarak şu konulara dikkat edilmiştir:

- Özgün metinde yer alan isim soylu ve fiil soylu sözcük sayıları arasında yakınlık sağlanmaya özen gösterilmiştir.
- Özgün metinde yer alan sözcük türlerine bağlı kalınmaya çalışılmıştır.
- Özgün metinde yer alan isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil ve adlaştırmanın sayısı olabildiğince seviyeye uygun hale getirilerek korunmaya çalışılmıştır. Bu unsurların özgün metindeki gibi genellikle tasvirlerde kullanılmasına dikkat edilmiştir.
- Özgün metinde yer alan somut ve soyut kavramların düzeni korunmaya çalışılmıştır.
- Özgün metinde kullanılan yan anlam, mecaz anlam ve gerçek anlam gibi söz varlığını içine alan durumlar uyarlanmış metinde de benzerlik göstermektedir.
- Özgün metinde kullanılan sıfatlar seviyeye uygun uyarlamalarla aynı anlamı verecek biçimde kullanılmış olup sıfatların türleri ve sayıları da birbirine paralellik göstermektedir.
- Özgün metinde eş sözcüklerin ya da eş kökten türemiş farklı türedeki sözcüklerin yineleme yoluyla yapılan biçimleri, uyarlanmış metin içinde de yer almaktadır.
- Özgün metinde, aynı anlamsal alan, sözcüksel alan ve sözcüksel ağ kullanımı ile sağlanmış olan eş dizimlilik durumu uyarlanmış metin için de söylenebilmektedir. Bu açıdan her iki metinde de eş dizimlilik benzerlik göstermektedir. Uyarlama yapılırken hikâyenin vermek istediği mesajın değiştirilmeden aktarılabilmesi için; semantik ilişkiler kuran sözcüklerin seviyeye uygun olmama durumunda birbirine eşit olan sözcüklerle değiştirilmesine yer verilmiştir. Sözcüklerin kullanım sıklığına göre değiştirimi yapılmıştır. Bundan dolayı uyarlama sürecinde özgün metindeki sözcüklerin kullanım sıklığı ve eş dizimlilik durumuna dikkat edilmiştir.

Dil Bilgisel Bağlılık

Dil bilgisel bağlaşıklıkta ise şu konulara dikkat edilmiştir:

- Özgün metin ve uyarlanmış metnin cümle sayıları ile cümle uzunluklarının benzerlik göstermesine özen gösterilmiştir.

- Özgün metinde bulunan ‘dedi/diye/söyledi’ gibi doğrudan aktarım sözcükleri değiştirilmemiştir.
- Özgün metindeki sözcük tekrarları korunmuştur.
- Özgün metinde yer alan kurallı cümle yapısı korunmuş olup devrik cümleye yer verilmemiştir.
- Özgün metindeki temel gönderimler uyarlanmış metinde de değiştirilmemiştir.
- Özgün metinde yer alan üç nokta (...) işareti ile biten eksilteli cümlelerin bir kısmı korunurken bir kısmı da belirgin hale getirilmiştir.
- Özgün metinde bulunan bağlaçların görevlerine, kullanılış şekline ve kullanım yerlerine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.
- Özgün metinde yer alan koşutluk çözümlemesi uyarlanmış metinde de aynı yöntem ile uygulanmıştır. Paragraf sayısında bir değişiklik yapılmayarak kendi içinde bulunan dil bilgisi unsurlarının uyum sağladığı belirlenmiştir.
- -(y)An sıfat-fiil ekinin öğretiminin kolaylaşması için hikâyedeki bu yapılar korunmuştur.

“Değirmen” hikâyesi uyarlanırken makro yapı ölçütleri (büyük ölçekli yapı) dikkate alınmıştır. Uyarlanmış metin ile ilgili şu belirlemeler öne çıkmaktadır:

- Özgün metinde yer alan başlık, amaç, konu bölümlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.
- Anlaşılabilirliği sağlayabilmek için özgün metindeki anahtar sözcükler aynen kullanılmıştır.
- Hikâyenin olay örgüsü ve durumu özgün metindeki gibi hem sıralanış hem de biçim olarak uyarlanmış metinde de aynı olmasına dikkat edilmiştir.
- Özgün metindeki kişi kadrosu, anlatıcı ve uzam uyarlanmış metinde de korunmuştur. Ancak özgün metindeki ritmik zaman korunmuş olsa da dil bilgisel olarak düzeye uygun olmayan zamanlar “-yordu” yapısına dönüştürülmüştür.
- Özgün metindeki benzetmeler uyarlanmış metinde de değiştirilmeden aktarılmıştır.
- Özgün metinde hikâye 9 bölümden oluşmaktadır ve metin uyarlama esnasında bu bölümlere sadık kalınmıştır.
- Özgün metindeki biçimsel unsurlar üzerinde çok fazla değişiklik yapılmamıştır. Yalnızca cümledeki eksik yapıyı tamamlamak adına “dedi”

aktarım fiili cümle sonunda verilmiştir. Bununla beraber “ve” ekleyici bağlacı özgün metindeki gibi uyarlanmış metinde de sözcükleri birbirine bağlamak ve anlamsal bütünlüğü sağlamak için kullanılmıştır.

- Özgün metindeki mecazlı ifadeler uyarlanmış metinde düzeye uygun hale getirilmiştir.

UYARLAMA

- (1) ÖC Hiç sen bir su değirmeninin içini dolaştın mı adaşım?

UC Sen hiç bir su değirmeninin içini gezdin mi adaşım?

[ÖC’de yer alan “dolaşmak” fiili düzeye uygunluk ve kullanım sıklığı açısından “gezmek” fiili ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak UC’de zarf olan sözcük fiilin önünde kullanılmıştır. Böylelikle öngönderim korunmuştur.

- (2) ÖC Görülecek şeydir o...

UC O, görülmeye değer bir şeydir.

[-(y) AcAk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun bir dil bilgisi yapısı olması nedeniyle aynı anlam korunarak B1 düzeyi dil bilgisi yapısına uygun -mAyA değer ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca ÖC’deki devrik yapı kurallı yapıya dönüştürülmüştür. Buna ek olarak ÖC’deki eksilteli yapı UC’de tamamlanarak küçük ölçekli yapı sağlanmıştır.]

- (3) ÖC Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

UC Yamuk duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı...

[-mİş sıfat- fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için bu yapı yerine A2 dil bilgisi sıralamasında yer alan sıfatlardan yararlanılmıştır. Böylece cümle anlam açısından herhangi bir değişikliğe uğratılmamıştır. ÖC’de yer alan eksilteli yapı UC’de de korunmuştur.]

- (4) ÖC Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar...

UC Sonra çarklar, büyük taşlar, ince uzun metal çubuklar, sıçrayarak dönen tozlu kayışlar...

[ÖC’de yer alan ve kullanım sıklığı açısından B1 düzeyindeki bir öğrencinin henüz karşılaşmayacağı teknik sözcük “miller⁵”, TDK’deki basit tanımları alınarak UC’de “ince uzun metal çubuklar” sözcüğü ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Bununla birlikte ÖC’deki “bir sürü” sözcüğü UC’de yer alan “çarklar” sözcüğündeki -lar çokluk eki aynı anlamı sağladığı ve anlatım bozukluğuna neden olacağı için cümleden silinmiştir. Hem ÖC’de hem de UC’de yer alan -(y)An sıfat-fiili düzeyin üzerinde olmasına rağmen öğrenci açısından bu dil bilgisi yapısının öğrenimini kolaylaştırmak adına hikâyede aynen korunmuştur.]

- (5) ÖC Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları.

UC Ve bir köşede üst üste duran buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları.

[ÖC ve UC’de “ve” ekleyici bağlacı korunmuş olup “birbiri üstüne” sözcüğü yerine aynı anlamı sağlayan “üst üste” sözcüğüne yer verilmiştir. “Yığılmış” sözcüğü üzerindeki sıfat-fiil B1 düzeyine uygun olmadığı için “duran” sözcüğü ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (6) ÖC Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

UC Karşıda beyaz torbalarda unlar...

[ÖC’deki küçük ölçekli yapı olan eksilti UC’de de korunmuştur.]

- (7) ÖC Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince zerreler uçuşur.

UC Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince küçük parçalar uçuşur.

[ÖC’de yer alan “zerreler” ifadesi kullanım sıklığı açısından B1 düzeyindeki bir öğrencinin pek karşılaşmayacağı sözcük olması nedeniyle aynı anlamı sağlayacak “küçük parçalar” ifadesi ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Ayrıca küçük ölçekli yapıdaki “ve” ekleyici bağlacı korunmuştur.]

⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (21.05.2023)

- (8) ÖC Halbuki döşemedeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

UC Halbuki yerdeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

[ÖC’de yer alan “döşeme” sözcüğü öğrenciyi zorlayacağı için “yerdeki” şeklinde daha belirgin hale getirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (9) ÖC Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?..

UC Adaşım, ya o seslere ne dersin, her köşeden ayrı ayrı ezgiler şeklinde çıkıp da hep birlikte kocaman bir dalga halinde kulağa dolan seslere?..

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. ÖC’deki “makam⁶” sözcüğü TDK’ye göre teknik bir sözcük olması, klasik Türk müziğinde bir müzik parçasının işleniş biçimi anlamını taşıması ve rütbe/mevki anlamlarıyla da karıştırılabilecek olması nedeniyle UC’de “ezgiler” şeklinde sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Böylece anlam karışıklığı ortadan kaldırılmıştır.]

- (10) ÖC Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır...

UC Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi gürültülü sesler çıkarır, taşların yükselip alçalan üzüntülü sesleri kayışların tokat gibi şak seslerine karışır.

[ÖC’deki “uğuldamak” fiili B1 düzeyine uygun ve basit hale getirilerek, dil bilgisi yapısı korunarak UC’de “ses çıkarmak” fiili şeklinde değiştirilmiştir. “Kâh...kâh” bağlacı ile kullanım sıklığı açısından B1 düzeyinde karşılaşılmayacağı için UC’de çıkarılarak fiiller-(y)Ip zarf-fiili ve-(y)An sıfat-fiili ile birleştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de bulunan “ağlamaklı” sözcüğü UC’de “üzüntülü” biçiminde sözcüksel değişimini yapılmıştır. Ayrıca hem ÖC’deki hem de UC’deki büyük ölçekli yapıda yer alan benzetmeler aynen korunmuştur.]

⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (21.05.2023)

(11) ÖC Ve mütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırdar...

UC Ve çarklar sürekli dönerek ses çıkarır.

[Küçük ölçekli yapı olan “ve” ekleyici bağlacı korunmuş olup ÖC’de yer alan “mütemadiyen” sözcüğü aynı anlamı sağlayan “sürekli” sözcüğü ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır. “Gıcırdamak” fiili ise B1 düzeyi öğrencisini zorlayacağı düşünüldükçe “ses çıkarmak” fiili ile değiştirilmiş ve sözcüksel bağlaşıklık olan yineleme kullanılmamıştır.]

(12) ÖC Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama bir daha görmek istemem.

UC Adaşım, ben çok eskiden böyle bir değirmen gördüm ama bir daha görmek istemem.

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Bununla birlikte birleşik zamanlar B2 düzeyinde yer aldığı için B1 düzeyine uygun -DI belirli geçmiş zaman biçimi tercih edilmiştir.]

(13) ÖC Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi?

UC Adaşım, sen aşk ne demek bilir misin, sen hiç sevdin mi?

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. -DIk sıfat-fiili B2 düzeyinde olduğu için UC’de “demek” fiili kullanılarak B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir.]

(14) ÖC Çoook desene!

UC Çok sevdim mi diyorsun?

[ÖC’de bulunan “desene” ifadesi B1 düzeyi öğrencisine uygun olmayacağı için cümle uyarlanmıştır. Buna ek olarak 13. cümleye gönderim yapılan sevdin mi ifadesi UC’de açık hale getirilmiştir.]

(15) ÖC Sevgilin güzel miydi bari?

UC O halde sevgilin güzel miydi?

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak “bari” sözcüğü aynı anlam korunarak “o halde” sözcüğü ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (16) ÖC Belki de seni seviyordun...
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (17) ÖC Ve onu herhalde çok kucakladın...
UC Ve sanırım onu çok kucakladın...
[Küçük ölçekli yapı olan “ve” ekleyici bağlacı UC’de de aynen korunmuştur. “Herhalde” ifadesi kullanım sıklığına göre daha çok karşılaşılan “sanırım” ifadesi ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]
- (18) ÖC Geceleri buluşur ve öperdin değil mi?
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (19) ÖC Bir kadını öpmek hoş şeydir, hele adam genç olursa...
UC Bir kadını öpmek hoş şeydir, özellikle adam gençse daha da hoş şeydir.
[ÖC’de bulunan küçük ölçekli yapı olan eksilteli ifade UC’de tamamlanarak açık hale getirilmiştir. Kullanım sıklığı açısından “hele” sözcüğü daha az karşılaşıldığı için ve genellikle konuşma dilinde tercih edilen bir ifade olduğu için bu kullanım yerine B1 düzeyindeki bir öğrencinin daha sık karşılaştacağı “özellikle” ifadesi kullanılmıştır.]
- (20) ÖC Yahut sevgilin seni sevmiyordu...
UC Veya sevgilin seni sevmiyordu...
[ÖC’de yer alan “yahut” bağlacı UC’de daha sık karşılaşılan “veya” bağlacı ile değiştirilmiştir. Göz’ün (2020), *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* çalışmasında “yahut” bağlacı 73 frekansa sahipken “veya” bağlacı 1405 frekansa sahiptir. Ayrıca şimdiki zamanın hikâyesi -yordu yapısı UC’de korunmuştur.]
- (21) ÖC O zaman ne yaptın?
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (22) ÖC Geceleri ağladın mı?..
UC Cümle aynen korunmuştur.

- (23) ÖC Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?..

UC Ona solgun yüzünü göstermek için yolda bekledin, ona uzun ve üzüntülü mektuplar yazdın değil mi?..

[ÖC’de yer alan -mİş sıfat-fiil eki B1 düzeyine uygun olmadığı için UC’de “solgun” sıfatı ile anlam korunarak sözcüksel değiştirme yapılmıştır. ÖC’deki “geçeceği” ifadesi sıfat-fiil eki taşıdığından ve anlamı etkilemediğinden UC’de cümleden silinmiştir. ÖC’de kullanılan “acındırıcı” sıfatı hem anlamsal hem de kullanım sıklığı açısından B1 düzeyindeki öğrenciyi zorlayacağı için aynı anlam ağı içerisinde yer alan “üzüntülü” sıfatı ile değiştirilmiştir.]

- (24) ÖC Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır.

UC Fakat sanırım başka bir kadını sevmek senin için o kadar zor değildi.

[ÖC’deki “aşka atlamak” ifadesi B1 düzeyindeki bir öğrenci için ağır ve soyut kalacağından UC’de “başka bir kadını sevmek” şeklinde kullanılarak anlam daha belirgin hale getirilmiştir. Ayrıca kullanım sıklığı açısından ÖC’de yer alan “güç” sözcüğü daha sık kullanılan “zor” sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

- (25) ÖC İnsan evvela kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük maharetimiz nefsimizden beraat kararı almaktır.

UC İnsan öncelikle kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük yeteneğimiz kendimizi affettir.

[ÖC’de yer alan “evvela”, “maharet”, “nefis” ve “beraat” sözcükleri daha sık karşılaşılan “öncelikle”, “yetenek”, “kişilik” ve affetmek” ifadeleri ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (26) ÖC Vicdan azabı dedikleri şey, ancak bir hafta sürer.

UC Üzüntü denilen şey sadece bir hafta sürer.

[ÖC’deki “vicdan azabı” ifadesi B1 düzeyindeki öğrenci için soyut ve anlaşılması zor olması nedeniyle UC’de “üzüntü” sözcüğü ile anlaşılır hale getirilmiştir. Ayrıca ÖC’de yer alan “dedikleri” ifadesindeki -Dİk sıfat-fiili yerine B1 dil bilgisi yapısına uygun olan edilgen yapı ve bu çalışmada tüm hikâye için korunan-(y)An sıfat-fiil

yapısı birleştirilerek kullanılmıştır. “Ancak” sözcüğü kullanım sıklığı açısından “sadece” sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

- (27) ÖC Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir.

UC Ondan sonra en kötü katil bile kendine yeterli bahaneler bulur.

[ÖC’de bulunan “aşağılık” sözcüğü B1 düzeyindeki öğrencinin sık karşılaşamayacağı sözcük olması nedeniyle “kötü” sözcüğü ile değiştirilmiştir. “Yaptığı” ifadesindeki -Dİk sıfat-fiil eki düzeye uygun olmadığı için ve cümlede herhangi bir anlam değişikliği oluşturmadığından UC’de cümleden çıkarılmıştır. “Kâfi”, “mazeret”, “tedarik etmek” sözcükleri anlam bakımından B1 düzeyine uygun olmadığı için “yeterli”, “bahaneler” ve “bulmak” sözcükleri ile daha basit ve anlaşılır hale getirilmiştir.]

- (28) ÖC Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (29) ÖC Peki ama bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?..

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (30) ÖC Çırçıplak soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun?

UC Tamamen çıplak bir şekilde soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun?

[ÖC’deki “çırçıplak” sözcüğü öğrenciyi zorlayacağı için UC’de “tamamen çıplak” ifadesi ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (31) ÖC Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu?

UC Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki kaslara saplayabilir misin ve böylece bir nehre atlayarak yüzebilir misin?

[ÖC’de yer alan “adale”, “elinden gelmek” sözcükleri B1 öğrencisini zorlayacağı için aynı anlam karşılıkları olan “kas”, “-(y)Abil yeterlik yapısı ile yüzebilir misin?” ifadeleri UC’de tercih edilmiştir.]

- (32) ÖC Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı?
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (33) ÖC Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin?
UC Bir minareye çıkarak bütün dünyaya sesini duyurmak için kuvvetle bağırabilir misin?
[ÖC'deki "işittirmek" fiili yerine öğrencinin daha çok karşılaşacağı "duyurmak" fiili ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]
- (34) ÖC Aşk sana bunları yaptırabilir mi?
UC Cümle aynen korunmuştur.
[Burada korunan cümlede yer alan ettirgen yapı, B2 düzeyine uygun olmasına rağmen öğrencinin bu cümleyi anlamakta zorlanmayacağı düşünülerek "yapmak" fiilinin kullanım sıklığının yüksek olması nedeniyle değiştirilmemiştir.]
- (35) ÖC İşte o zaman sana seviyorsun derim...
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (36) ÖC Sen sevgiline ne verebilirsin sanki?
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (37) ÖC Kalbini mi?
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (38) ÖC Pekâlâ, ikincisine?
UC Peki, ikincisine ne verebilirsin?
[ÖC'de yer alan "pekâlâ" ifadesi daha sık kullanılan "peki" ifadesi ile değiştirilmiş ve eksilteli cümle yapısı tamamlanarak açık hale getirilmiştir.]
- (39) ÖC Gene mi o?
UC Yine kalbini mi?

[ÖC’de yer alan “gene” ifadesi daha sık kullanılan “yine” ifadesi ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Buna ek olarak ÖC’deki küçük ölçekli yapıda bulunan eksiltili cümle yapısı UC’de tamamlanarak açık hale getirilmiştir.]

(40) ÖC Üçüncü ve dördüncüye de mi o?..

UC Üçüncü ve dördüncüye de mi kalbini verebilirsin?

[ÖC’deki küçük ölçekli yapı olan eksiltili cümle yapısı UC’de tamamlanarak açık hale getirilmiştir.]

(41) ÖC Atma be adaşım, kaç tane kalbin var senin?..

UC Adaşım, yalan söyleme be, kaç tane kalbin var senin?..

[ÖC’de yer alan devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Bununla birlikte “yalan söylemek” anlamındaki “atmak” fiili UC’de açık hale getirilerek eyleme dayalı değiştirim yapılmıştır.]

(42) ÖC Hem biliyor musun, bu aptalca bir laftır.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(43) ÖC Kalbin olduğu yerde duruyor ve sen onu filana veya falana veriyorsun...

UC Kalbin yerinde duruyor ve sen onu başkalarına veriyorsun...

[ÖC’deki -Dik sıfat-fiili anlamı değiştirmediği için UC’de cümleden çıkarılmıştır. Ayrıca “filana veya falana” ifadesi yerine yakın anlam taşıyan “başkalarına” sözcüğü tercih edilmiştir.]

(44) ÖC Göğsünü yararak o eti oradan çıkarır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

UC Göğsünü kesip açarak o eti oradan çıkarırsan ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

[ÖC’de yer alan “yarmak” fiili daha az karşılaşılabileceği için UC’de “kesip açmak” ifadesi ile anlaşılır hale getirilmiştir. Her iki cümlede küçük ölçekli yapı olan “ve” ekleyici bağlacı korunmuştur.]

- (45) ÖC Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler...

UC Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz emirlere uyanlar ve emredenler; siz birisinden korkan ve birisini tehdit edenler...

[-(y) An sıfat-fiil yapısı her ne kadar B2 düzeyine uygun olsa da hikâyede bu yapı korunarak öğrenimin sağlanması tercih edilmiştir. ÖC’de bulunan “siz birisine itaat eden ve birisine emredenler” ifadesi B1 düzeyinin üzerinde olduğu için bu yapı UC’de “emirlere uyanlar ve emredenler” şeklinde düzeye uygun hale getirilmiştir.]

- (46) ÖC Siz sevemezsiniz.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (47) ÖC Sevmeyi yalnız bizler biliriz...

UC Sevmeyi sadece bizler biliriz...

[ÖC’de yer alan “yalnız” sözcüğü kullanım sıklığı açısından “sadece” sözcüğü ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (48) ÖC Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene’ler.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (49) ÖC Dinle adaşım, sana bir Çingene’nin aşkını anlatayım...

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (50) ÖC Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

UC Bir gün -karların erime mevsimiydi- bütün çadır, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört at ve sekiz eşek- Edremit tarafına doğru gidiyorduk.

[ÖC’de yer alan ve B2 düzeyinde verilen -Dİk sıfat-fiil ekinin kullanımı taşıyan “başladığı” ifadesi cümleden çıkarılarak UC’de anlamı değiştirilmeden B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. Ayrıca “çergi” ve “beygir” sözcükleri yerine anlamı daha

kolay olan “çadır” ve “at” sözcükleri tercih edilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Göz’ün (2020), çalışmasında “at” sözcüğünün frekansı “beygir” sözcüğüne göre daha fazladır. Buna ek olarak ÖC’de yazan “iki defa o kadar da eşek” kullanımı Türkçede olmadığı ve anlamı zorlaştıracığı için UC’de bu ifade iki katı olarak düşünülmüş ve “sekiz eşek” biçiminde değiştirilmiştir.]

- (51) ÖC Can sıkkan ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti.

UC Can sıkkan ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtan güneş ve yeni ortaya çıkmaya başlayan yeşillikler hepimize acayip bir enerji veriyordu.

[ÖC’de anlamı zorlaştıran “belirmek”, “tuhaf” ve “oynaklık” sözcükleri UC’de B1 düzeyindeki bir öğrencinin daha kolay anlayabileceği “ortaya çıkmak”, “acayip” ve “enerji vermek” sözcükleri ile değiştirilmiştir. Ayrıca B2’de verilen belirsiz geçmiş zaman yapısı yerine B1 düzeyine daha uygun olan şimdiki zamanın hikâyesi kullanılmıştır.]

- (52) ÖC Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağıryorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı.

UC Beyaz ve kısa bir gömlek giyen küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağıryorlar ve taşlı yolun kenarındaki çukurlarda yuvarlanıyorlardı.

[ÖC’de anlamı zorlaştıracak “sırtlarında”, “hendek” ve “şose” sözcükleri yerine UC’de “üzerlerinde”, “taşlı yol” ve “çukur” sözcükleri kullanılmıştır.]

- (53) ÖC Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.

UC Genç erkekler keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar güzel sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.

[ÖC’de bulunan “delikanlılar” ifadesinin gönderimine yetkin olamayacağı düşünülen B1 öğrencisi için UC’de bu ifade açık bir şekilde verilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “parlak” sözcüğünün derin anlamına UC’de “güzel” sözcüğü ile daha yüzeysel bir anlam getirilmiştir.]

- (54) ÖC Ben de etrafı gözden geçirerek bir köy, bir çiftlik, yanında kalabileceğimiz bir yer araştırıyordum.

UC Ben de etrafa bakarak bir köy, bir çiftlikte, kalabilmek için bir yer arıyordum.

[ÖC'deki "etrafı gözden geçirmek" deyimini yerine UC'de daha kolay olan ve aynı anlamı sağlayan "etrafa bakmak" ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca "kalabileceğimiz" sözcüğünde yer alan ve B2'de verilen -(y) AcAk sıfat-fiil eki yerine B1'e uygun-(y)Abil yeterlik fiili kullanılarak anlam sadeleştirilmiştir. Aynı şekilde ÖC'deki "araştırmak" fiili yerine UC'de "aramak" ifadesine yer verilmiştir.]

- (55) ÖC İkinciye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti.

UC İkinciye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar dikkatimi çekti.

[ÖC'deki "gözüne ilişmek" deyimini yerine öğrencinin zorlanmayacağı düşünülen "dikkatini çekmek" deyimine yer verilmiştir.]

- (56) ÖC Burası küçük bir değirmendi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (57) ÖC Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu [bölünüyordu].

UC Suyu bol bir akarsu küçük söğüt ağaçlarının arasından geçiyor sonra taşların arasına giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa akıyordu.

[ÖC'de bulunan "çay", "mecra" ve "taksim oluyordu" ifadeleri yerine UC'de anlamı daha da kolaylaştıracak olan ve B1 düzeyine uygun "akarsu" ve "akmak" ifadeleri kullanılarak sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (58) ÖC İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydana gölgeliyorlardı.

UC Yaşlı çınarlar çukurda kalan eski değirmenin siyah kiremitli çatısını kapatıyor ve ön taraftaki geniş meydana gölge yapıyordu.

[ÖC'deki "ihtiyar", "gömülme", "örtmek" ve "gölgelemek" ifadelerinin anlam zorluğu ortaya çıkaracağı düşünüldükçe UC'de "yaşlı", "kalan", "kapatmak" ve "gölge

yapmak” ifadeleri ile B1 düzeyine uygun hale getirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (59) ÖC Ağağların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.

UC Ağağların sesinden daha fazla bir gürültüyle değirmenin altından sular çıkıyordu.

[59. cümle uzun olması nedeniyle anlamı kolaylaştırmak adına iki cümleye bölünmüştür. Cümlenin ikinci kısmı bir sonraki cümlede (60. cümle) yer almaktadır. ÖC’deki “hışırtı” ve “bastırmak” sözcükleri B1 düzeyindeki bir öğrenici için derin anlamlar taşıdığı düşünölerek UC’de “ses” ve “daha fazla” sözcükleri tercih edilmiştir. Ayrıca “fıkırdamak” sözcüğü anlamı değiştirmediği için UC.’de cümleden silinmiştir.]

- (60) ÖC İki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.

UC İki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki otlukta kayboluyordu.

[ÖC’de bulunan “sazlık” sözcüğü UC’de B1 düzeyine uygun hale getirilerek “otluk” sözcüğüne dönüştürölmüş ve sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (61) ÖC Burada ergilemek hiç de fena değildi.

UC Burada adır kurmak hiç de fena değildi.

[ÖC’de bulunan “ergilemek” sözcüğü yerine kullanım sıklığı daha çok olan UC’de “adır kurmak” sözcüğüne yer verilmiştir.]

- (62) ÖC Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlek olduğu anlaşılıyordu.

UC Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlekliği anlaşılıyordu.

[ÖC’deki “işlek olmak” ifadesi yerine B1 düzeyindeki öğrenicinin anlamasını kolaylaştıran “işlekliği” UC’de tercih edilmiştir.]

- (63) ÖC Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.

UC Ve biraz ileride beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.

[ÖC’de “bir kurşun atımı” ifadesi ağır mecaz anlam içerdği için B1 düzeyindeki öğrenici bu ifadeyi anlamakta zorlanacaktır. Bu nedenle UC’de “biraz ileride” ifadesine yer verilmiş böylece büyük ölçekli yapıdaki biçem daha anlaşılır hale getirilmiştir.]

- (64) ÖC Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya yanaştı, çalmaya başladı.

UC Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, bir tarafı açık duran kocaman kapıya yaklaştı, çalmaya başladı.

[ÖC’de yer alan “kanatlarının biri açık duran kapı” benzetmesini B1 düzeyindeki öğrenici anlamlandıramayacağı için daha basit bir ifade olarak “bir tarafı açık duran kapı” şeklinde değiştirilerek UC’deki büyük ölçekli yapı olan biçem daha da basitleştirilmiştir.]

- (65) ÖC İçeride sesi duyan köylüler, oraya birikerek ⁷ dinliyorlardı.

UC İçeride sesi duyan köylüler, oraya toplanarak dinliyorlardı.

[ÖC’de bulunan “birikmek” fiili, TDK’de aynı anlamı sağlayan ve B1 öğrencisinin anlamasını daha da kolaylaştıracığı düşünülen “toplanmak” fiili ile sözcüksel olarak değiştirmesi yapılmıştır.]

- (66) ÖC Değirmenci de bunların arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt ⁸ gözlerle bakıyordu.

UC Değirmenci de bunların arasındaydı, beyaz sakalıyla oynayarak ilgisiz gözlerle bakıyordu.

[ÖC’deki “beyaz sakalını karıştırmak” ifadesi, içerdği anlamı koruyacak ve daha basit bir şekilde UC’de “beyaz sakalıyla oynamak” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “lakayt” sözcüğü UC’de aynı anlamı sağlayan “ilgisiz” sözcüğü kullanılmıştır.]

- (67) ÖC Bilir misin adaşım, bu köylüler tavuk ve oğlak çaldığımızı söyleyerek bizden şikâyet ettikleri halde bizi gene severler.

⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (23.05.2023)

⁸ <https://sozluk.gov.tr/> (23.05.2023)

UC Adaşım bilir misin, bu köylüler tavuk ve keçi yavrusu çalıyorsunuz derler, bizden şikâyet ederler ama yine de bizi severler.

[ÖC'deki devrik yapı UC'de kurallı hale getirilmiştir. Bununla birlikte “oğlak”, “çalmak”, “şikâyet etmek” ve “gene” sözcükleri anlam zorluğu ortaya çıkaracağı düşünüerek B1 düzeyine uygun hale getirilmiş, sözcüksel değıştirmesi yapılmıştır. Aynı zamanda ÖC'de yer alan “söyleyerek” -(y)ArAk zarf-fiil eki UC'de “derler” biçiminde geniş zamana dönüştürülmüştür.]

(68) ÖC Aralarında bir kileye yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler.

UC Aralarında 25 kiloya yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler.

[ÖC'de bulunan “kile” ifadesi yerine UC'de B1 düzeyine daha uygun olduğu düşünülen “25 kilo” ifadesi tercih edilmiştir.]

(69) ÖC Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti.

UC Ve değirmenci buna iki tencere de yoğurt ekledi.

[ÖC'deki “çömlek” ve “ilave etmek” sözcükleri yerine kullanım sıklığı açısından daha çok olan ve aynı anlamı ifade eden “tencere” ve “eklemek” sözcükleri kullanılmıştır.]

(70) ÖC Biz bu güzel kabulden cesaret alarak biraz ötedeki zeytin ağaçlarının arasında çadırlarımızı kurduk.

UC Biz bu güzel kabulden cesaret alarak biraz ilerideki zeytin ağaçlarının arasında çadırlarımızı kurduk.

[ÖC'de bulunan “ötedeki” sözcüğü yerine kullanım sıklığı açısından daha çok olan ve aynı anlamı ifade eden “ilerideki” sözcüğü ile değıştirilmiştir.]

(71) ÖC İşler iyi gidiyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(72) ÖC Kadınlar taze söğütlerden yaptıkları sepetleri yakın köylerde satmakta güçlük çekmiyorlardı.

UC Kadınlar taze söğütlerden sepet yapıyorlardı ve yakın köylerde kolayca satıyorlardı.

[ÖC'deki “yapmak” -Dlk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için UC'de herhangi bir anlam değişikliği gerektirmediğinden bu yapı düzeye uygun bir şekilde birleşik zamanlı yapı (-yordu) ile yeniden düzenlenmiştir. Buna ek olarak “satmakta güçlük çekmiyorlardı” ifadesi yerine anlamlandırması daha kolay olan “kolayca satıyorlardı” ifadesi tercih edilmiştir.]

- (73) ÖC Çalgıcılarımız yarım gün uzaktaki köylerden bile düğüne çağırılıyorlardı.

UC Yarım gün uzaktaki köyler bile çalgıcılarımızı düğüne çağırıyorlardı.

[ÖC'deki edilgen yapı cümle UC'de etken hale getirilerek cümle yeniden kurgulanmıştır.]

- (74) ÖC Atmaca tabii en baştaydı...

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (75) ÖC Sen bu Atmaca gibisine daha rastlamamışsındır.

UC Sen bu Atmaca'ya benzeyen birini daha önce görmemişsindir.

[ÖC'de bulunan “rastlamak” fiili yerine UC'de kullanım sıklığı daha çok olan “görmek” fiili kullanılmıştır. Buna ek olarak ÖC'de yer alan “Atmaca gibisine” ifadesi UC'de aynı anlamı sağlayan ve daha anlaşılır bir ifade olan “Atmaca'ya benzeyen birini” şeklinde değiştirilmiştir.]

- (76) ÖC Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri...

UC Bir kere uzun boylu bir gençti. Esmer derisi, yüzüne dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri vardı.

[ÖC'deki “heybetli” ve “yağız” sözcükleri UC'de kullanım sıklığı açısından daha çok kullanılan “uzun boylu” ve “esmer” sözcükleriyle değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Buna ek olarak “delice” sözcüğü UC'de anlamı bozmadığı için cümleden silinmiş olup UC'de cümle “vardı” yüklemi ile tamamlanarak küçük ölçekli yapıdaki eksilti tamamlanmıştır.]

- (77) ÖC Sonra burnu...

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (78) ÖC Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...
UC Cümle aynen korunmuştur.
- (79) ÖC Bunun için biz ona Atmaca derdik...
UC Bu nedenle biz ona Atmaca diyorduk.
[ÖC’de bulunan “bunun için” nedensellik ifadesi UC’de kullanım sıklığı açısından daha çok kullanılan “bu nedenle” nedenselliği ile değiştirilmiştir. Ayrıca B2 dil bilgisi yapısı olan geniş zamanın hikâyesi şimdiki zamanın hikâyesi yapısı ile değiştirilmiştir.]
- (80) ÖC Başlı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu ve bir arapatı ondan daha çevik değildi...
UC Başlı, geniş omuzlarının üstünde bir at gibi dik duruyordu ve bir at ondan daha hızlı değildi.
[ÖC’de “arapatı” ve “çevik” sözcüklerinin anlamı zorlaştıracakı düşünülerek UC’de anlamı değiştirmeyen “at” ve “hızlı” sözcüklerine yer verilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Buna ek olarak B2 düzeyinde anlatılan birleşik zaman “dururdu” yapısı UC’de “duruyordu” olarak değiştirilmiştir.]
- (81) ÖC Bütün çergilerde onun cesareti, onun güzelliği, onun çalgısı söylenirdi.
UC Herkes onun cesaretini, onun güzelliğini, onun çalgısını anlatıyordu.
[ÖC’de yer alan “bütün” ve “çergi” sözcüğü anlamı değiştirmediği için UC’de çıkarılmıştır. Ayrıca “söylemek” fiilindeki geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın hikâyesi biçimine dönüştürülerek B1 düzeyine daha uygun hale getirilmiştir. ÖC’deki edilgen yapı UC’de etken yapıya dönüştürülmüştür.]
- (82) ÖC Başka Çingeneler gibi çalmazdı o, adaşım: Bir kere nota bilirdi.
UC Adaşım, o başka Çingeneler gibi çalmıyordu: Bir kere nota biliyordu.
[ÖC’de bulunan devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak geniş zamanın hikâyesi yapıları UC’de şimdiki zamanın hikâyesi yapısı ile verilmiştir.]
- (83) ÖC Şehir mektebini okumuş, bitirmişti; sonra içliydi...
UC Şehir okulunda okudu, mezun oldu, ayrıca duygusaldı.

[ÖC’de bulunan belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi yapısı UC’de B1 düzeyine uygun olarak belirli geçmiş zaman yapısına dönüştürülmüştür. Buna ek olarak ÖC’deki anlamı zorlaştıracak kapalı ifade olan “sonra içliydi” yerine UC’de anlam açığa kavuşturularak “ayrıca duygusaldı” ifadesi tercih edilmiştir.]

- (84) ÖC Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor.

UC Sanki klarnete havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya kalbinden veriyor.

[ÖC’de bulunan “sanırdın ki” ifadesi UC’de daha kolay anlaşılabilir olan ve çok karşılaşılan “sanki” ifadesi ile değiştirilmiştir. Bununla beraber ÖC’deki “çalarken” ifadesi UC’de müzik aleti çalmak çıkarımı kolaylıkla sağlanabileceği ve anlam korunacağı için cümleden çıkarılmıştır. “Yürek” sözcüğü yerine daha çok kullanım sıklığına sahip olan “kalp” sözcüğü kullanılarak sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (85) ÖC Geceleri tek başına bir ağacın dibine çekilirdi.

UC Geceleri tek başına bir ağacın altına gidiyordu.

[ÖC’deki “dip” sözcüğü UC’de anlamı daha kolay olan “alt” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “çekilmek” fiilindeki geniş zamanın hikâyesi kullanımı UC’de B1 düzeyine daha uygun olan şimdiki zamanın hikâyesi kullanımına dönüştürülmüş ve “gitmek” fiili ile de anlam kolaylaştırılmıştır.]

- (86) ÖC Biz de çadırların önüne çıkıp yüzükoyun yatar, çenemizi toprağa dayayarak onu dinlerdik.

UC Biz de çadırların önüne çıkarak yüzüstü yatıyor, çenemizi toprağa koyarak onu dinliyorduk.

[ÖC’de bulunan “önüne çıkmak” fiilindeki -(y)Ip zarf-fiil yapısı UC’de B1 düzeyine uygunluk açısından -(y)Arak ile “önüne çıkarak” şeklinde değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “yüzükoyun” ve “dayamak” ifadeleri UC’de anlamı değiştirmeyecek şekilde “yüzüstü” ve “koymak” ifadeleri düzeye uygun hale getirilmiştir. ÖC’de geniş zamanın hikâyesi yapısı UC’de şimdiki zamanın hikâyesi yapısına dönüştürülmüştür.]

(87) ÖC Hiçbir sevgilisi yoktu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(88) ÖC Ne geçtiğimiz Türkmen köylerindeki al yanaklı güzeller, ne de ince dudaklı Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde alıkoyabilirlerdi...

UC Ne Türkmen köylerindeki kırmızı yanaklı güzeller ne de ince dudaklı Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde tutabiliyordu...

[ÖC’de yer alan “geçtiğimiz” ifadesi B2 dil bilgisi olan -Dİk sıfat-fiil eki taşıdığı ve anlam değişikliğine neden olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmıştır. Buna ek olarak “al” ve “alıkoymak” sözcükleri yerine UC’de aynı anlamları taşıyan “kırmızı” ve “tutmak” sözcükleri gibi basit ifadelerle yer verilmiştir.]

(89) ÖC Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirdiğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.

UC Halbuki çalgı sırasında büyük gözlerinde -oradaki ateşi söndürmek ister gibi- birkaç damla gözyaşı ortaya çıkıyor, esmer yanaklarında -bir ateşle karşılaşmış gibi hemen kuruyan- birkaç küçük damlacık yuvarlanıyordu.

[ÖC’de bulunan “çalarken” ifadesindeki -ken+ zamanlar yapısı B2 düzeyinde verildiği ve anlamı değiştirmediği için UC’de cümleden çıkarılmıştır. ÖC yer alan “kıvılcım” sözcüğü anlamı zorlaştıracığı için UC’de yakın anlam taşıyan “ateş” sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

ÖC’de geçen “nem”, “rast gelmek”, “derhal” ve “ufak” sözcükleri UC’de “gözyaşı”, “karşılaşmak”, “hemen” ve “küçük” sözcükleri ile anlam korunarak düzeye uygun hale getirilmiştir. ÖC’de “belirdiğini” ifadesindeki -Dİk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu ve “belirmek” fiilini anlamak zor olduğu için UC’de “ortaya çıkıyor” şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca ÖC’de yer alan “istediğini görmüştük” ifadesi anlam değişikliğine yol açmadığı için UC’de cümleden çıkarılmıştır.]

(90) ÖC Çok konuşmaz, konuştuğu zaman da içindekilerden bize bir şey sezdirmezdi.

UC Çok konuşmuyor, konuşunca da içindekilerden bize bir şey hissettirmiyordu.

[ÖC’de yer alan ve B2 düzeyinde verilen geniş zamanın hikâyesi ve -Dİğl zaman yapısı UC’de B1 düzeyine daha uygun olan şimdiki zamanın hikâyesi yapısı ile

verilmiştir. Bundan başka ÖC'deki “sezdirmek” fiilinin anlamı zor olacağından UC'de daha kolay anlaşılabilen “hissettirmek” fiili kullanılmıştır.]

(91) ÖC Neler hisseder, neler düşünürdü?

UC Neler hissediyor, neler düşünüyordu?

[ÖC'de bulunan geniş zamanın hikâyesi yapısı B2 dil bilgisi düzeyine ait olduğu için UC'de şimdiki zamanın hikâyesi yapısı ile değiştirilmiştir.]

(92) ÖC Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

UC Cümle aynen korunmuştur.

(93) ÖC Hiçbirimiz bilmezdik.

UC Hiçbirimiz bilmiyorduk.

[ÖC'de bulunan geniş zamanın hikâyesi yapısı birleşik zaman olduğundan dolayı UC'de şimdiki zamanın hikâyesi yapısı ile değiştirilmiştir.]

(94) ÖC Acaba birisini sevdiği için mi, yoksa hiç kimseyi sevmeyi sevmediği için mi, bu kadar yanık, bu kadar derinden çalışıyordu?..

UC Acaba bu kadar üzüntülü, bu kadar kalpten çalmasının sebebi birisini sevmesi miydi, yoksa hiç kimseyi sevmemesi miydi?..

[ÖC'de bulunan B2 dil bilgisi yapısı -DIĞI için ifadesi cümleden çıkarılarak ve anlam korunarak UC'de -mA isim-fiil eki ile düzeye uygun hale getirilmiştir. ÖC'de yer alan ve anlamlandırması zor mecazlı ifadeler olan “yanık” ve “derinden” sözcükleri yerine UC'de daha açık ve anlaşılır sözcükler olan “üzüntülü” ve “kalpten” sözcükleri tercih edilmiştir.]

(95) ÖC Ara sıra uzun müddet kaybolur, başka çergilerde dolaştığı, şehirlere inip büyük beylerin meclisine girdiği söylenirdi.

UC Bazen uzun süre kayboluyordu, başka çadırlarda dolaşıyor, şehirlere inerek büyük beylerin toplantılarına katılıyor, diyorlardı.

[ÖC'de bulunan “ara sıra”, “müddet”, “çergi” ve “meclis” sözcükleri yerine UC'de B1 düzeyi öğrencilerine uygun anlamı değiştirmeyen “bazen”, “süre”, “çadır” ve “toplantı” sözcükleri kullanılmıştır. Buna ek olarak B1 dil bilgisi düzeyine uygun

olmayan “dolaştığı” ve “girdiği” -Dlk sıfat-fiil ekleri ile “söylenirdi” geniş zamanın hikâyesi yapısı “diyorlardı” biçiminde değiştirilerek düzeye uygun ve etken yapı haline getirilmiştir.]

- (96) ÖC Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederlerdi, fakat o davarlardan bizimle beraber koyun uğrular [çalar], düğünlerde bizimle beraber çalgı çalardı.

UC Kasabadaki beyler ona yaşıt gibi davranıyorlardı fakat o hayvan sürüsünden bizimle beraber koyun çalıyor, düğünlerde bizimle beraber çalgı çalıyordu.

[ÖC’deki “efendiler” “akran muamelesi” ve “davar” sözcükleri B1 öğrencisini zorlayacağı düşünülerek UC’de aynı anlamı sağlayabilecek “beyler”, “yaşıt gibi” ve “hayvan sürüsü” sözcükleri ile değiştirilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Bununla birlikte “çalardı” geniş zamanın hikâyesi yapısı “çalıyordu” biçiminde düzeye uygun hale getirilmiştir.]

- (97) ÖC Hemen her akşam değirmenin önündeki meydanlıkta toplanıp ahenk yapıyorduk.

UC Hemen her akşam değirmenin önündeki meydanda toplanarak eğlence yapıyorduk.

[ÖC’de yer alan “ahenk yapmak” ifadesi UC’de “eğlence yapmak” ifadesi olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda ÖC’deki “meydanlıkta” sözcüğü, güncel Türkçedeki kullanımı olan “meydanda” sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

- (98) ÖC Şimdilik bir şey anaforlamadığımız için değirmenci de memnundu.

UC Şimdilik hırsızlık yapmıyorduk bu nedenle değirmenci de memnundu.

[ÖC’deki “anaforlamak” ifadesi B1 dil düzeyine uygun olmadığı için onun yerine aynı anlamı sağlayan UC’de “hırsızlık yapmak” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca “anaforlamadığımız için” sözcüğündeki -DIĞI için ve -Dlk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygunluk gösterdiğinden bunun yerine öğrencinin daha kolay anlayabileceği “bu nedenle” ifadesine yer verilmiştir.]

- (99) ÖC Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir hasır atıyor, bağdaş kurup oturarak bizi dinliyordu.

UC Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir örtü seriyor oturarak bizi dinliyordu.

[ÖC’de yer alan ve anlamı zorlaştıracakı düşünölen “hasır atmak” ve “bağdaş kurmak” ifadeleri UC’de anlam açıısından bir değışikliğı neden olmayacak “örtü sermek” ve “oturmak” ifadeleri ile sözcüksel değıştirmesi yapılmıştır.]

(100) ÖC Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(101) ÖC Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(102) ÖC Ama yüzü hep soluktu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(103) ÖC Etrafindaki şeylere, kendisiyle alışverişı yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökölüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

UC Etrafindaki şeylere, ilgisiz gibi dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökölmüş gibi isteksiz bir gülüşü vardı.

[ÖC’deki “kendisiyle alışverişı yokmuş gibi” ve “dökölüyormuş gibi” ifadeleri yerine UC’de aynı anlamı sağlayacak şekilde ve düzeye uygun olarak “ilgisiz gibi” ile “dökölmüş gibi” ifadelerine yer verilmiştir.]

(104) ÖC Bu kızcağız sakattı adaşım, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı.

UC Adaşım, bu zavallı kız sakattı, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı.

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Aynı şekilde ÖC’de yer alan “kızcağız” acıma ifadesi UC’de aynı anlamı koruyacak şekilde “zavallı kız” ifadesiyle sözcüksel olarak değıştirilmiştir.]

(105) ÖC Şimdi onun yerinde şalvarının beline ilıştırılan boş bir yen sallanıyordu.

UC Şimdi onun yerinde kıyafetinden boş bir kol sallanıyordu.

[ÖC’de bulunan “şalvar” ve “yen” sözcükleri B1 düzeyindeki öğrencinin sık karşılaşamayacağı sözcükler olması nedeniyle “kıyafet” ve “kol” sözcükleri ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Bu ek olarak ÖC’deki “iliştirmek” fiili UC’de anlamı bozmayacak şekilde cümleden çıkarılmıştır.]

(106) ÖC Ve bu onu insanlardan ayırıyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(107) ÖC Düşünebilir misin, güzel bir kızın bir kolu olmazsa bu ne demektir?

UC Düşünebilir misin, güzel bir kızın bir kolu yoksa bu ne demektir?

[ÖC’deki “olmazsa” geniş zamanı şartı yapısı B2 düzeyine uygun olduğu için onun yerine UC’de daha anlaşılır ifade olan ve aynı zamanda B1 düzeyine uygunluk gösteren “yoksa” kalıbına yer verilmiştir.]

(108) ÖC Derenin üst başında çıpıl çıpıl yıkanan genç kızlara karışamıyordu.

UC Derenin üst başında su ile oynayarak yıkanan genç kızlara karışamıyordu.

[ÖC’de yer alan “çıpıl çıpıl” ikilemesi yerine anlamı koruyacak şekilde UC’de “su ile oynayarak” ifadesine yer verilerek sözcüksel değiştirmesi yapılmıştır.

-(y)An sıfat-fiil eki düzeyin üzerinde olmasına rağmen öğrencide bir farkındalık sağlamak için bu yapı aynen korunmuştur.]

(109) ÖC Vücudunu ve ondaki ayıbı her zaman örtmeye mecburdu...

UC Vücudunu ve ondaki eksikliği her zaman kapatmaya mecburdu.

[ÖC’de bulunan “ayıp” sözcüğü, “kusur” sözcüğü yerine kullanıldığı için UC’de aynı anlamı sağlayacak “eksiklik” sözcüğüne yer verilmiştir. Aynı zamanda ÖC’de bulunan “örtmeye mecburdu” ifadesi UC’de “kapatmaya mecburdu” ifadesine dönüştürülmüştür.]

(110) ÖC Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi, çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar olarak oynamak elinden gelirdi...

UC Geceleri birbirilerinin evinde toplanarak eğlenen kızlarla birlikte olması mümkün değildi çünkü ne tef çalabiliyordu ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynayabiliyordu...

[ÖC'deki "toplanıp" sözcüğündeki-(y)Ip zarf-fiil yapısı düzeye uygun hale getirilerek "toplanarak" biçimde-(y)ArAk yapısına dönüştürülmüştür. Aynı zamanda ÖC'de yer alan "cümbüş yapan" ifadesi B1 düzeyindeki öğreniciyi zorlayacağından "eğlenen" ifadesi olarak değiştirilmiştir. "Birleşemezdi" sözcüğü B2 dil bilgisi yapısını içinde barındırdığı için bu ifade B1 düzeyine uygun olarak "birlikte olması mümkün değildi" biçiminde düzenlenmiştir.]

- (111) ÖC Belli ki onun bütün çocukluğu bitmez tükenmez bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su fişkirtmaca oynayan akranlarına bir duvara yaslanarak istek dolu gözlerle bakmıştı.

UC Belli ki onun bütün çocukluğu bitmeyen bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su oyunu oynayan yaşlılarına bir duvara dayanarak istek dolu gözlerle bakmış.

[ÖC'deki "bitmez tükenmez" sıfat-fiil yapısı UC'de hikâyenin bütün yapısında korunan "bitmeyen" sıfat-fiil eki ile anlamı koruyacak şekilde değiştirilmiştir. Aynı zamanda ÖC'de bulunan "su fişkirtmaca", "akran" ve "dayanmak" ifadeleri UC'de aynı anlama gelebilecek "su oyunu", "yaşlı" ve yaslanmak" ifadeleri ile değiştirilmiştir. B2 dil bilgisi yapısına sahip olan -mİştİ belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi "bakmış" olarak -mİş belirsiz geçmiş zaman yapısına dönüştürülmüştür.]

- (112) ÖC Şimdi bütün bunlara alışmış görünüyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (113) ÖC Başka insanların yaptığı birçok şeyleri yapmak hakkının kendisinde olmadığını biliyor ve hiçbir şey istemiyordu.

UC Başka insanların yaptığı birçok şeyi yapma hakkını kendisinde görmüyordu ve hiçbir şey istemiyordu.

[ÖC’de yer alan “yaptığı” sözcüğündeki -Dlk sıfat-fiil eki B2 dil bilgisi yapısına uygun olmasına rağmen anlam değişikliğine neden olabileceğinden UC’de bu yapı korunmuştur. ÖC’deki “birçok şeyler” ifadesi dil bilgisi kurallarına uygunluk göstermediği için -lAr çokluk eki kaldırılmış ve UC’de “birçok şey” olarak düzeltilmiştir. Anlam açısından bir değişikliğe neden olmadığı için ÖC’de bulunan “olmadığı” ifadesi cümleden çıkarılarak UC’de bu ifade “ve” ekleyici bağlacı kullanılarak cümle bağlanmıştır.]

- (114) ÖC Değirmenin kapısı yanındaki taş sedire saatlerce oturup meydanda eşelenen tavuklara yahut kocaman çınarın kıpırdayan yapraklarına yarı yamuk gözlerle bir bakışı vardı ki, adamı ağlamaklı ederdi.

UC Değirmenin kapısının yanındaki taş sedire saatlerce oturarak meydandaki tavuklara veya kocaman çınarın hareket eden yapraklarına yarı kapalı gözlerle bir bakışı vardı ki, insanı üzüyordu.

[ÖC’deki anlatım bozukluğu giderilmiş olup, ÖC’de yer alan “meydanda eşelenen” ifadesi B1 düzeyindeki öğrenci için uygun olmayacağı gerekçesi ile UC’de -DAki kullanılarak “meydandaki” biçiminde değişimi yapılmıştır. ÖC’de bulunan “yahut” bağlacıyla, “kıpırdayan” ve “yarı yumuk” sözcükleri UC’de kullanım sıklığı açısından değiştirilerek “veya” bağlacına, “hareket eden” ve “yarı kapalı” sözcüklerine dönüştürülmüştür. Buna ek olarak ÖC’deki “ağlamaklı ederdi” geniş zamanın hikâyesi yapısı B1 düzeyine uygunluk göstermediği için aynı zamanda Göz’ün (2020), YTKSS çalışmasında 4 frekans değerine sahip “ağlamaklı” sözcüğü UC’de “üzüyordu” yapısına çevrilmiştir.]

- (115) ÖC Geceleri babasıyla beraber gelir, onun yanında diz çöküp oturarak bize bakardı...

UC Geceleri babasıyla beraber geliyor, onun yanında dizlerinin üstüne oturarak bize bakıyordu.

[ÖC’de bulunan ve B2 düzeyine uygun olmayan birleşik zaman yapısı UC’de B1 düzeyine dönüştürülmüş olup yine ÖC’deki “diz çöküp oturarak” ifadesi UC’de “dizlerinin üstüne oturarak” ifadesi ile B1 düzeyi öğrencisinin anlayabileceği duruma getirilmiştir.]

(116) ÖC Sözü kısa keselim adaşım, bizim mağrur ve insafsız Atmacamız, değirmencinin bu sakat kızına vuruldu⁹.

UC Adaşım, sözü çok uzatmayalım, bizim kibirli ve acımasız Atmacamız, değirmencinin bu sakat kızına âşık oldu.

[ÖC'deki devrik yapı UC'de kurallı hale getirilmiştir. Aynı zamanda ÖC'de bulunan “sözü kısa keselim” ifadesi B1 düzeyi öğrencisinin anlayabileceği şekilde daha da basitleştirilerek UC'de “sözü çok uzatmayalım” ifadesine dönüştürülmüştür. Buna ek olarak ÖC'de yer alan “mağrur ve insafsız” sıfatları kullanım sıklığı açısından UC'de “kibirli ve acımasız” sıfatları biçimine yer verilmiştir. Bununla birlikte ÖC'deki “vurulmuş” sözcüğü, içinde mecaz bir anlamı barındırması nedeniyle B1 düzeyi öğrencisinin anlamasını zorlaştıracığı için aynı anlama gelen UC'de “âşık olmak” sözcüğü ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

(117) ÖC Tavuslara, sülünlere bakamaya tenezzül etmeyen yabani kuş, kanadı kırık bir çulluğun, şikârı (avı) oldu.

UC Tavus, sülün gibi güzel kuşlara bile bakmayan bu yabani kuş, kanadı kırık bir çulluk kuşunun avı oldu.

[ÖC'de yer alan kuş adları UC'de birleştirilerek kullanılmış olup buna ek olarak ÖC'deki “şikârı olmak” ifadesi UC'de “avı olmak” şeklinde sözcüksel olarak değiştirilmiştir.]

(118) ÖC Eyvah bana ki meselenin çok geç farkına vardım.

UC Maalesef konuyu çok geç anladım.

[ÖC'deki “eyvah bana ki” ifadesinin yerine güncel Türkçede ve ders kitaplarında daha çok karşılaşılan “maalesef” sözcüğü tercih edilmiştir. ÖC'de bulunan “mesele” sözcüğü UC'de “konu” sözcüğü olarak kullanılmıştır. Burada yer alan “mesele” sözcüğü problem/sorun anlamını sağlamadığı için “konu” sözcüğü biçiminde kullanılmıştır. Bununla beraber ÖC'de yer alan “farkına varmak” ifadesi B1 düzeyine uygun hale getirilerek UC'de “anlamak” ifadesine dönüştürülmüştür.]

(119) ÖC Ben anladığım zaman alev saçığı sarmıştı...

UC Ben anladım ama her şey için çok geçti...

⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (25.05.2023)

[ÖC'deki “anladığım zaman” sözcüğünde yer alan ve B2'de verilen -DİĞİ zaman sıfat-fiil eki yerine B1'e uygun “anladım” ve “ama” zıtlık bağlacı kullanılarak anlam UC'de sadeleştirilmiştir. Aynı şekilde ÖC'deki “saçağı sarmak” ifadesi yerine UC'de “her şey için çok geçti” ifadesine yer verilmiştir.]

(120) ÖC Yoksa çoktan çergiyi toplar, başka yere göçerdim.

UC Yoksa çoktan çadırı toplayarak başka yere giderdim.

[ÖC'deki “çergi” sözcüğü ile “göçmek” fiili UC'de aynı anlama gelecek şekilde “çadır” sözcüğü ile “gitmek” fiiline dönüştürülerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır. Ayrıca UC'de-(y)ArAk zarf-fiil eki ile cümle bağlanmıştır.]

(121) ÖC Atmaca hiç kimseyle konuşmuyor, düğünlere gitmiyor, zeytinlerin altında tek başına çalışıyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(122) ÖC Ama geceleri çınarın altında adamakıllı coşar, gözlerini kıza diker, üfler, üflerdi.

UC Ama geceleri çınarın altında çok duygulanıyordu, gözlerini kıza dikiyordu, üflüyordu, üflüyordu.

[ÖC'de bulunan “adamakıllı” ifadesi UC anlamı etkilemediği için cümleden çıkarılmıştır. “Coşmak” ifadesi ise UC'de B1 düzeyine uygun hale getirilerek “çok duygulanmak” ifadesi olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak ÖC'deki “üflerdi” geniş zamanın hikâyesi eki UC'de şimdiki zamanın hikâyesi “üflüyordu” olarak değiştirilmiştir.]

(123) ÖC Ve biz titrediğimizi, bağırarak, konuşmak yahut yerlere atılıp ağlamak istediğimizi hissederdik...

UC Ve biz titremek, bağırarak, konuşmak veya yerlere atlayarak ağlama isteği hissediyorduk.

[ÖC'de yer alan “titrediğimiz” sözcüğündeki -DİK sıfat- fiil eki UC'de “titremek” sözcüğü biçiminde -mAk mastar ekine dönüştürülmüştür. Buna ek olarak ÖC'deki “yahut” bağlacı UC'de Göz'ün (2020) kullanım sıklığı çalışması dikkate alınarak “veya” bağlacı olarak kullanılmıştır. ÖC'de bulunan “yerlere atılıp ağlamak

istediğimizi hissederdik” ifadesi UC’de B1 düzeyi öğrencisinin anlayabileceği düzeye getirilerek “yerlere atlayarak ağlama isteği hissediyorduk” şeklinde yeniden düzenlenmesi yapılmıştır.]

- (124) ÖC Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

UC Onun çalmasında, bir ateşin etrafında bağırarak ateşe inananların veya batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların çığlığı ve inlemesi vardı.

[ÖC’deki “çalışında” ve “inleyişi” sözcüklerindeki işteş yapı B1 düzeyine uygun olmadığı için UC’de bu sözcükler isim-fiil ile değiştirilmiş olup “çalmasında” ve “inlemesi” biçiminde yeniden düzenlenmiş ve B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. ÖC’deki “haykırmak” fiili B1 düzeyi öğrencisinin anlamasını zorlaştıracığı için bu sözcük, anlamı bozmadan “bağırarak” fiiline dönüştürülmüştür. Buna ek olarak “yahut” bağlacı kullanım sıklığı göz önünde bulundurularak “veya” bağlacına dönüştürülmüş olup yine aynı şekilde ÖC’de yer alan “feryat” sözcüğü UC’de “çığlık” olarak kullanılmıştır.]

- (125) ÖC Atmaca’nın kanatları düşmüştü adaşım.

UC Adaşım, Atmaca’nın kanatları düşüyordu yani bu duruma çok üzülüyordu.

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Bununla birlikte “düşmüştü” ifadesi B1 düzeyine uygun olmadığı için “düşüyordu” biçiminde yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca “kanatları düşmek” ifadesi B1 düzeyi öğrencisinin anlayacağı türden bir ifade olmadığı için bu ifade UC’de daha da genişletilmiştir.]

- (126) ÖC Sarardıkça sararıyordu.

UC Her geçen dakika sararıyordu.

[ÖC’de bulunan -DİkçA zarf-fiil eki B1 düzeyine uygun olmadığı için “sarardıkça” sözcüğü anlamı değiştirmeyecek biçimde UC’de “her geçen dakika” biçimine dönüştürülmüştür. Bu dönüştürmede her iki sözcükte de bir aşamalılık anlamı taşıması esas alınmıştır.]

(127) ÖC Değirmencinin köye indiği günler kapının yanındaki taş sedirde kızla beraber oturduğunu ve tırnaklarını, parçalamak ister gibi, iki tarafındaki sert kayada gezdirdiğini görünce, bu işin böyle gitmeyeceğini anladım...

UC Değirmenci bazen köye gidiyordu, o zaman Atmaca kapının yanındaki taş sedirde kızla beraber oturuyordu.

[127. cümle uzun olması nedeniyle anlamı kolaylaştırmak adına iki cümleye bölünmüştür. Cümlelerin ikinci kısmı bir sonraki cümlede (128.cümle) yer almaktadır.

ÖC'deki "indiği" ve "oturduğunu" ifadelerinde yer alan ve B2 düzeyine uygun olan -Dİk sıfat-fiil eki nedeniyle söz konusu ifadeler UC'de "gidiyordu" şeklinde ve "oturmak" fiiline de -yordu eklenerek değiştirilmiştir. Bununla beraber UC'de anlam karmaşasını ortadan kaldırabilmek adına "görmek" fiili cümleye dahil edilerek B1 düzeyine daha uygun hale getirilmiştir.]

(128) ÖC Tırnaklarını parçalamak ister gibi, iki tarafındaki sert kayada gezdirdiğini görünce, bu işin böyle gitmeyeceğini anladım...

UC İki tarafındaki sert kayada tırnaklarını parçalamak ister gibi gezdiriyordu. Onu böyle görünce bu işin böyle gitmeyeceğini anladım.

[ÖC'deki "gezdirdiğini" ifadesinde yer alan ve B2 düzeyine uygun olan -Dİk/-(y) AcAk sıfat-fiil eki nedeniyle söz konusu ifade UC'de "gezdiriyordu" şeklinde B1 düzeyine daha uygun hale getirilmiştir.]

(129) ÖC Bir gece onu çağırdım, derenin alt başına gittik, kavak fidanlarının arasına oturduk.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(130) ÖC Çakıllarda acele acele seken sulardan ve uzaklardan gelen bir kurbağa sesinden başka hiçbir şey duyulmuyordu.

UC Sular çakıllardan acele acele atlıyordu ve uzaklardan bir kurbağa sesi geliyordu, başka hiç ses yoktu.

[ÖC'deki edilgen yapı UC'de etken hale getirilmiştir. Bununla birlikte ÖC'de geçen "sekmek" fiili B1 düzeyindeki öğrencinin anlamasını zorlaştıracığından UC'de "atlamak" fiiline dönüştürülmüştür. ÖC'deki "duyulmuyordu" ifadesi çok uzun olduğu için daha basit bir ifade ile "hiç ses yoktu" şeklinde yazılmıştır.]

(131) ÖC Atmaca önüne bakıyor, niçin çağırdığımı, ne söyleyeceğimi sormuyordu.

UC Atmaca önüne bakıyor, “Beni niçin çağırdı, bana ne söyleyecek?” diye sormuyordu.

[ÖC’de yer alan “çağırdığımı” ve “söyleyeceğimi” sözcükleri -Dık/-(y) AcAk sıfat-fiil eklerini içinde barındırdığı için B1 düzeyine uygunluk göstermemektedir. Bunun için UC’de “çağırdı” ve “söyleyecek” biçiminde zaman ekleriyle olan kullanımına yer verilmiştir.]

(132) ÖC Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

UC Cümle aynen korunmuştur.

(133) ÖC —Seviyorsun!.. dedim.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(134) ÖC —Öyle... dedi.

UC —Öyle, seviyorum dedi.

[ÖC’deki eksiltili yapı UC’de açık bir şekilde belirtilerek ve tamamlanarak cümlelerin anlamı belirgin hale getirilmiştir.]

(135) ÖC —Ne yapacaksın?..

UC Cümle aynen korunmuştur.

(136) ÖC Bu sorunun cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı göğe çevirdi; uzun uzun baktı, birdenbire:

UC Bu sorunun cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı gökyüzüne çevirdi; uzun uzun baktı, aniden:

[ÖC’de bulunan “sual” sözcüğü kullanım sıklığı açısından UC’de “soru” olarak değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “gök” ve “birdenbire” sözcükleri de UC’de anlamı kolaylaştıracak biçimde “gökyüzü” ve “aniden” olarak sözcüksel değiştirmesi yapılmıştır.]

(137) ÖC —Sen bizim çeribaşımızsın dedi.

UC — Sen bizim başımızsın dedi.

[ÖC’de kullanılan “çeribaşı” ifadesi B1 düzeyindeki bir öğrencinin anlayamayacağı türden bir sözcük olması nedeniyle UC’de “baş/lider” ifadesi tercih edilerek anlam daha belirginleştirilmiştir.]

- (138) ÖC Gezdiğin yerler benden çok, tecrübelerin fazla, aklın, dirayetin bütün Çingenelerden üstündür.

UC Sen benden çok daha fazla yerler gezdin, senin deneyimlerin, aklın, becerilerin bütün Çingenelerden üstündür.

[ÖC’de bulunan “gezdiğin” ifadesinde yer alan ve B2 dil bilgisi yapısına uygun olan -Dİk sıfat-fiil eki nedeniyle bu ifade UC’de “gezdin” biçiminde B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “tecrübe” ve “dirayet” sözcükleri UC’de sözcüksel değiştirmesi yapılarak anlamı daha kolay olan “deneyim” ve “beceri” sözcükleri kullanılmıştır.]

- (139) ÖC Sana açılmalıyım...

UC Sana her şeyi anlatmalıyım.

[ÖC’de yer alan “açılmak” fiili B1 düzeyindeki bir öğrencinin anlamlandıramayacağı türden mecazlı bir yapı olması nedeniyle söz konusu ifade UC’de anlam korunarak “her şeyi anlatmak” şeklinde değiştirilerek büyük ölçekli yapıda yer alan biçim daha da anlaşılır hale getirilmiştir.]

- (140) ÖC Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyormuş gibi, söylemeye başladı:

UC Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyor gibi söylemeye başladı:

[ÖC’deki “anlatıyormuş gibi” ifadesinin birleşik yapı içermesi nedeniyle, bu yapı B1 düzeyindeki bir öğrencinin anlamasını kolaylaştırabilmek amacıyla “anlatıyor gibi” şeklinde tercih edilerek daha basit ve kolay anlaşılır hale getirilmiştir.]

- (141) ÖC —Onu seviyorum, ne yapacağımı da hiç düşünmedim.

UC —Onu seviyorum, ne yapacağım diye de hiç düşünmedim.

[ÖC’de yer alan “ne yapacağımı” ifadesindeki -(y)AcAk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için bu ifade, UC’de zaman ekine dönüştürülerek “ne yapacağım” şeklinde kullanılmıştır.]

(142) ÖC Sen benim sevmemin nasıl olacağını bilirsin...

UC Sen benim sevmem nasıl olur bilirsin...

[ÖC’de yer alan “ne olacağını” ifadesindeki –(y)AcAk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için bu ifade, UC’de zaman ekine dönüştürülerek “nasıl olur” şeklinde kullanılmıştır.]

(143) ÖC Ben ki, arkamdan uşaklarını koşturan konak sahibi hanımlara başımı çevirmedi; yedi köye hükmeden eşraf bana gelip; ‘Kızım senin için yataklara düştü, Çingene olduğunu unutup seni evlat gibi sineme basacağım, yalnız gel, gel de kızımızı kurtar!..’ diye yalvardılar da gene cevap vermeden yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kızı seviyorum.

UC Ben ki, arkamdan hizmetçilerini gönderen büyük ve gösterişli ev sahibi hanımlara dönüp bakmadım; yedi köye sahip olan zenginler bana geldiler ve “Kızım senin için hasta oldu, Çingene olsan da unutup seni çocuğum gibi seveceğim, sadece gel, gel de kızımızı kurtar!..” diye çok söylediler de yine cevap vermedim, yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kızı seviyorum.

[ÖC’de yer alan ve B1 düzeyindeki bir öğrencinin anlamakta zorluk çekeceği düşünülen “uşak”, “konak”, “başını çevirmek”, “hükmetmek”, “eşraf”, yataklara düşmek”, “evlat”, “sineye basmak”, “yalnız”, “yalvarmak” ve “gene” sözcükleri UC’de anlamları korunarak ve düzeye uygun hale getirilerek “hizmetçi”, “büyük ve gösterişli ev”, “dönüp bakmak”, “sahip olmak”, “zenginler”, “hasta olmak”, “çocuk”, “sevmek”, “sadece”, “çok söylemek” ve “yine” sözcükleri şeklinde sözcüksel değiştirmesi yapılmıştır. Göz ’ün (2020), çalışmasında “uşak” sözcüğü 7 frekansa sahipken “hizmetçi” sözcüğü 28 frekansa sahiptir. ÖC’de geçen, B2 dil bilgisi yapılarına sahip olan ve anlam açısından zorluk taşıyan “koşturan (-Dİr Ettirgen Yapı nedeniyle)”, “gelip” ve “olduğunu” ifadeleri UC’de “gönderen”, “geldiler” ve “sahip olan” ifadeleri ile değiştirilmiştir.]

(144) ÖC Onu alamam, onu kaçıraramam...

UC Cümle aynen korunmuştur.

(145) ÖC Halbuki o da beni seviyor.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(146) ÖC Bunu bana evvelisi gün ağlayarak söyledi.

UC Bunu bana önceki gün ağlayarak söyledi.

[ÖC’de bulunan “evvelsi gün” sözcüğü söz varlığı düzeyinin üstünde olması nedeniyle UC’de “bir önceki gün” şeklinde değiştirilmiştir.]

(147) ÖC ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’

UC Cümle aynen korunmuştur.

(148) ÖC Acı acı güldü, ‘Ağam,’ dedi, ‘ben senden noksanım, bana sadaka mı veriyorsun?..’

UC Acı acı güldü, ‘Beyim’ dedi, ‘ben senden eksikim, bana sadaka mı veriyorsun?’ dedi.

[ÖC’deki “ağam” ifadesi UC’de anlamı daha kolay olan “beyim” ifadesi ile sözcüksel olarak değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de kullanılan “noksan” sözcüğü kullanım sıklığı düşünülerek UC’de “eksik” sözcüğü olarak kullanılmıştır. Ayrıca ÖC’deki küçük ölçekli yapılardan eksilti yapısı UC’de “dedi” şekliyle cümlede açıkça verilerek eksiltili yapı tamamlanmıştır.]

(149) ÖC Onu nasıl sevdiğimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ dedim, ‘bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’

UC Ona olan sevgimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ ‘Bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’ dedim.

[ÖC’de bulunan “sevdiğimi” ifadesinde yer alan ve B2 dil bilgisi yapısına uygun olan -DİK sıfat-fiil eki nedeniyle bu ifade UC’de “sevgimi” biçiminde B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de yer alan eksilti ifade UC’de “dedim” şekliyle cümlede tamamlanarak açıkça verilmiştir.]

(150) ÖC —Tekrar gözyaşları boşandı: ‘Olmaz’ dedi, ‘düşün ki, her karşına çıktığımda senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle zelil etmek¹⁰ ister misin?’

UC — Tekrar ağlamaya başladı: ‘Olmaz’ dedi, ‘düşün, seni her görmemde senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle aşağılamak ister misin?’

¹⁰ <https://sozluk.gov.tr/> (25.05.2023)

[ÖC’de bulunan “gözyaşları boşandı” ifadesindeki mecazlı yapıyı B1 düzeyindeki öğrencinin anlamlandırması zor olacağı için UC’de bu yapı anlamı daha kolay olan “ağlamaya başladı” ifadesine dönüştürülerek büyük ölçekli yapıda yer alan biçim daha da açık hale getirilmiştir. Aynı zamanda ÖC’de yer alan “çıktığımda” sözcüğü B2 düzeyine uygun olan -Dlk sıfat-fiil eki içerdiğinden UC’de B1 düzeyine uygun hale getirilerek “görmemde” şeklinde kullanılmıştır. ÖC’deki “zelil etmek” ifadesi UC’de aynı anlama gelen “aşağılamak” şeklinde değiştirilmiştir.]

(151) ÖC Bırak beni, ne olduğumu bilerek ihtiyar babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara uğrama.

UC Bırak beni, kendimi bilerek yaşlı babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara gelme.

[ÖC’deki “ne olduğumu” ifadesi -Dlk sıfat-fiil eki taşıdığından B1 düzeyine uygun değildir ve bu nedenle UC’de bu ifade cümleden çıkarılarak “kendimi” sözcüğü kullanılmıştır. Bununla birlikte ÖC’de bulunan “ihtiyar” ve “uğrama” ifadeleri kullanım sıklıklarından dolayı UC’de “yaşlı” ve “gelme” ifadeleri sözcüksel olarak değiştirilmiştir.]

(152) ÖC Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma, eğer sahiden beni seviyorsan hemen buralardan git!..

UC “Ben senin sayende sakatlığımı unutarak deli deli rüyalar gördüm, seni hayatımın sonuna kadar unutamam ama bazı şeylere inanmamı bekleme, eğer gerçekten beni seviyorsan hemen buralardan git!..” dedi.

[ÖC’deki “unutturacak” ifadesinde yer alan hem ettirgen yapı hem de -(y)AcAk sıfat-fiil eki düzeyin üzerinde olduğu için UC’de anlam korunarak “unutarak” kullanımına yer verilmiştir. Aynı şekilde ÖC’de geçen “gördürmek” ve “inandırmak” sözcükleri B1 düzeyinin üzerinde olan ettirgen yapıdan kurtararak “görmek” ve “inanmak” şekilleriyle kullanılmıştır. Bununla beraber ÖC’deki “sahiden” sözcüğü UC’de kullanım sıklığı açısından “gerçekten” sözcüğüne dönüştürülmüştür. ÖC’deki eksiltili yapı UC’de “dedi” ifadesiyle belirgin hale getirilmiştir.]

(153) ÖC Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi:

—Düşünüyorum, birleşirsek bu ikimiz için de sahididen azap olacak.

UC Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi:

—Düşünüyorum, birlikte olursak bu ikimiz için de gerçekten büyük üzüntü olacak.

[ÖC’de yer alan “birleşirsek” ifadesi anlamı güçleştirdiği için UC’de anlam daha açık hale getirilerek “birlikte olursak” şeklinde kullanılmıştır. Buna ek olarak “sahiden” ve “azap olacak” ifadelerinin B1 düzeyi öğrencisi tarafından anlamlandırılması zor olabileceği için UC’de bu ifadeler anlamı daha kolay olan ve sık kullanılan “gerçekten” ve “büyük üzüntü” ifadeleri ile sözcüksel olarak değiştirilmiştir.]

(154) ÖC Aramızda anlaşılmaz, boğucu bir havanın dolaştığını hissedeceğiz.

UC Aramızda anlaması zor ve sıkıcı bir havanın varlığını hissedeceğiz.

[ÖC’de geçen ve düzeyin üzerindeki -mAz ve -Dİk sıfat-fiil eklerine sahip olan “anlaşılmaz” ve “dolaştığını” sözcükleri UC’de B1 düzeyine uygun olarak “anlaşılması zor” ve “varlığını” sözcükleri ile anlam korunarak daha basit hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “boğucu” sözcüğü UC’de kullanım sıklığı daha çok olan “sıkıcı” sözcüğüne dönüştürülmüştür.]

(155) ÖC Eğer o bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım?

UC Eğer o bana hislerini söyleyemez, bana naz edemez, bana kalpten sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Neden gençliğini benim için ateşe attın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım?

[ÖC’deki “açılmak” sözcüğünün anlamını B1 öğrencisinin kavraması zor olacağından cümledeki anlamıyla ve daha basit bir ifade ile UC’de “hislerini söylemek” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’de geçen “içinden geldiği gibi” ifadesindeki düzeyin üzerinde olan -Dİk sıfat-fiil eki nedeniyle cümlemin anlamı değiştirilmeden UC’de “kalpten” ifadesine yer verilmiştir. ÖC’de bulunan “ne diye” sorusu kullanım sıklığı açısından UC’de “neden” şekline dönüştürülmüştür. Bununla beraber ÖC’deki “nâra yakmak” sözcüğü zorluk derecesi açısından UC’de öğrencinin anlamlandırması daha kolay olan “ateşe atmak” sözcüğüyle değiştirilmiştir.]

(156) ÖC Her sözümünden, her tavrımdan alınır; kızsam ona dokunur, sevsem ona acıyormuş gibi gelir, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider...

UC Her sözümünden, her davranışımından kalbi kırılır; kızsam üzülür, sevsem ona üzüldüğümü sanır, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir acı hisseder ve bunlar hep böyle devam eder...

[ÖC’de geçen “tavrı”, “alınmak”, “dokunmak”, “acımak”, “sızı duymak” ve “sürmek” ifadeleri mecaz anlam içerdikleri ve düzeyin üzerinde oldukları için UC’de B1 düzeyindeki bir öğrencinin daha kolay anlayabileceği “davranış”, “kalbi kırılmak”, “üzülmek”, “acı hissetmek” ve “devam etmek” ifadeleri ile değiştirilmiştir.]

(157) ÖC Ne yapacağımı, bu halin beni nereye götüreceğini sorma, bende artık kuvvet yok, akıl yok, düşünce yok, yalnız aşk var.

UC Ne yapacağım, bu hâl beni nereye götüreceğimi sorma, bende artık güç yok, akıl yok, düşünce yok, sadece aşk var.

[ÖC’de bulunan “ne yapacağımı” ve “götürecek” sözcükleri B2 dil bilgisi olan -Dİk sıfat-fiil içerdikleri için UC’de B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “kuvvet” ve “yalnız” sözcükleri kullanım sıklıkları açısından B1 düzeyine uyarlanarak UC’de “güç” ve “sadece” sözcükleri ile sözcüksel değişim yapılmıştır.]

(158) ÖC Mavzer kurşunu gibi çarptığını yere seren bir aşk...

UC Bir kurşun gibi çarparak yerlere düşüren bir aşk...

[ÖC’de yapılan ve düzeyin üzerinde olan benzetme UC’de “mavzer” sözcüğü çıkarılarak cümlemin anlamı değiştirilmeden “bir kurşun gibi” şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca ÖC’deki “çarptığını” sözcüğünde yer alan -Dİk sıfat-fiil eki nedeniyle söz konusu ifade UC’de “çarparak” şekliyle düzeye uygun hale getirilmiştir. ÖC’de “sermek” sözcüğünün anlamı zor olduğundan UC’de “düşürmek” sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

(159) ÖC Senin Atmacan artık kanatlarını kımıldatacak halde değil!..

UC Senin Atmacan artık kanatlarını oynatamıyor.

[ÖC'deki “kımıldatmak” ifadesi düzeyin üzerinde olması nedeniyle UC'de kullanım sıklığı açısından daha çok karşılaşılabilecek olan “oynatmak” sözcüğü tercih edilmiştir.]

- (160) ÖC Sustu, son sözler öyle acınacak bir tavırla ağzından dökülmüştü ki, fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye kalkışmadım; ona bu halde ne söz söylenebilir ne de o söyleneni duyardı.

UC Sustu, son sözleri öyle acı bir şekilde ağzından çıktı ki fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye çalışmadım; ona bu halde ne söz söyleyebilirim ne de o beni duyar.

[ÖC'deki B2 dil bilgisi yapısı içeren “acınacak” sözcüğü UC'de “acı bir şekilde” ifadesi ile değiştirilmiştir. ÖC'de kullanılan “dökülmüştü” ve “duyardı” ifadelerindeki düzeyin üzerinde olan birleşik zaman yapıları UC'de düzeye uygun hale getirilmiştir. ÖC'deki “ağzından dökülmek” deyimini UC'de “ağzından çıkmak” şeklinde kullanılarak B1 düzeyindeki öğrencinin anlamlandırması kolaylaştırılmıştır. ÖC'de bulunan “kalkışmak” sözcüğü kullanım sıklığı açısından öğrencinin daha çok karşılaşılabileceği bir sözcük olan “çalışmak” ifadesi ile değiştirilmiştir.]

- (161) ÖC Koluna girip çadıra kadar götürdüm.

UC Cümle aynen korunmuştur.

- (162) ÖC İşler gittikçe sarpa sarmıştı adaşım, Atmaca'nın hali beni korkutuyordu.

UC Adaşım, işler yavaş yavaş zor bir duruma geldi, Atmaca için korkuyordum.

[ÖC'de bulunan “gittikçe” ifadesindeki düzey üstü dil bilgisi yapısı nedeniyle UC'de “yavaş yavaş” ifadesi şeklinde sözcüksel olarak değiştirilmiştir. Bununla birlikte “sarpa sarmak” deyimini B1 düzeyi öğrencisinin zorlanacağı bir yapı olması nedeniyle UC'de açıkça anlaşılır bir anlam taşıyan “zor bir duruma gelmek” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca ÖC'deki “korkutmak” fiilinde geçen ettirgen yapı UC'de düzeye uygun hale getirilmiştir.]

- (163) ÖC Fakat yapılacak hiçbir şey yoktu.

UC Fakat elden hiçbir şey gelmiyordu.

[ÖC'deki “yapılacak” ifadesinde yer alan -(y)AcAk sıfat-fiil eki düzeyin üzerinde olması nedeniyle UC'de cümlenin anlamı korunarak çıkarılmıştır.]

(164) ÖC Şimdilik işi oluruna bırakmaya karar vererek yattım.

UC Şimdilik işe karışmamaya karar vererek yattım.

[ÖC’de yer alan “iş oluruna bırakmak” ifadesi bir deyim anlam taşıdığından düzeyin üzerindedir ve bu ifade UC’de B1 düzeyine uygun olan “işe karışmamak” ifadesi ile değiştirilerek büyük ölçekli yapı daha anlaşılır hale getirilmiştir.]

(165) ÖC Bütün gece, büyük çınarın altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca’yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarında görülmemiş bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm.

UC Bütün gece, büyük çınar ağacının altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca’yı ve dudaklarının kenarında büyük bir sevinç, solgun yanaklarında bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm.

[ÖC’deki “çınar” sözcüğü UC’de anlamlandırmayı daha kolaylaştırmak adına türünün de adı kullanılarak “çınar ağacı” şeklinde büyük ölçekli yapı daha da açık hale getirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “geniş bir sevinç” ve “solgun” sözcükleri UC’de anlamsal açıdan belirgin olması ve B1 düzeyindeki öğrencinin kolayca anlayabilmesi için “büyük bir sevinç” ve “solgun” şeklinde değiştirilmiştir.]

(166) ÖC Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

UC Fakat birbirlerini kucaklamak isteseler de şekli belli olmayan acayip bir cisim ikisinin arasına giriyordu ve bir çark gibi dönerek, yavaş yavaş büyüyerek onları birbirinden ayırıyordu.

[ÖC’deki “kucağına atılmak” mecazlı ifadenin yerine UC’de anlamlandırması daha kolay olan “kucaklamak” sözcüğü tercih edilmiştir. ÖC’de bulunan “tuhaf” sözcüğü anlamsal açısından daha kolay kullanıma sahip “acayip” ifadesi ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de yer alan “gittikçe” ifadesi düzey üstü dil bilgisi yapısı içerdiği için UC’de “yavaş yavaş” ifadesi ile B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir.]

(167) ÖC Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı.

UC Günler, beyaz bulut parçalarını güçlü bir rüzgârın sürüklemesi gibi hızlı bir şekilde geçiyordu.

[ÖC'deki "sürüklediği" ifadesinde yer alan -Dİk sıfat-fiil eki düzeyin üzerindedir ve bu nedenle UC'de "sürüklemesi" kullanımı ile cümle yeniden kurgulanarak B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir. Kullanım sıklığı açısından az olan ÖC'deki "kümecikler" sözcüğü daha sık karşılaşılabilecek olan "parçalar" sözcüğü ile değiştirilmiştir.]

(168) ÖC Ve biz, bunların sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk.

UC Ve biz, bunların sonunda kesinlikle bir fırtına olacak diye hissediyorduk.

[ÖC'de yer alan "fırtına kopacağını" ifadesindeki -(y)AcAk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için bu ifade, UC'de zaman ekine dönüştürülerek "fırtına olacak" şeklinde kullanılmıştır. Buna ek olarak ÖC'de bulunan "sezmek" fiili UC'de kullanım sıklığı açısından daha fazla olan "hissetmek" fiili ile değiştirilmiştir.]

(169) ÖC Herkes müthiş bir şeyden korkuyor gibiydi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(170) ÖC Bütün çergiyi ağır bir durgunluk kaplamıştı.

UC Bütün çadırda ciddi bir sessizlik vardı.

[ÖC'de yer alan "çadır", "durgunluk" ve "kaplamak" ifadeleri UC'de kullanım sıklığı ve kolay anlamlandırma açısından "çadır", "sessizlik" ve "var" ifadeleri ile değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC'deki birleşik zaman yapısı UC'de cümleden çıkarılmıştır.]

(171) ÖC İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyorlar, bütün iyi ve fena ruhları zavallı Atmaca'nın imdadına çağırıyorlardı.

UC Yaşlı ve deneyimli Çingene kadınları büyüler yapıyorlardı, bütün iyi ve kötü ruhları zavallı Atmaca'nın yardımına çağırıyorlardı.

[ÖC'deki "ihtiyar", "tecrübeli", "karı", "afsun", "fena" ve "imdat" sözcükleri UC'de anlamlandırma açısından B1 düzeyindeki öğrenciye daha uygun olan "yaşlı", "deneyimli", "kadın", "büyü", "kötü" ve "yardım" sözcükleri ile sözcüksel değiştirme yapılmıştır. ÖC'deki "bildikleri" sözcüğünde geçen -Dİk sıfat-fiil eki B1 düzeyinin

üzerinde olduğu ve cümlelerin anlamında herhangi bir değişikliğe neden olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmıştır.]

- (172) ÖC O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.

UC O, yavaş yavaş çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle oradan geçiyordu.

[172. cümle uzun olması nedeniyle anlamı kolaylaştırmak adına iki cümleye bölünmüştür. Cümlelerin ikinci kısmı bir sonraki cümlede (173.cümle) yer almaktadır. ÖC’deki “gittikçe” ifadesinde geçen ve B1 düzeyinin üzerinde olan dil bilgisi yapısı nedeniyle UC’de “yavaş yavaş” ifadesi ile düzeye uygun hale getirilmiştir.

Aynı şekilde ÖC’de bulunan “nereye baktığı belli olmayan” ifadesi düzey üstü dil bilgisi yapısı içermesine rağmen cümlelerin anlamını değiştirdiği için UC’de bu ifade korunmuştur. Bununla birlikte “geçmek” fiili UC’de yüklem pozisyonuna getirilmiştir.]

- (173) ÖC Delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı.

UC Genç erkekler başlarını yere eğiyorlardı, genç kızlar ise ölü gibi solgun yüzleri ve titreyen dudaklarıyla onun arkasından bakıyorlardı.

[ÖC’de yer alan “sararmak” ve “beniz” sözcükleri UC’de düzeye uygun ve kolay anlaşılabilir ifadeler olan “solgun” ve “yüz” sözcükleri ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak UC’de Atmaca’ya yapılan artgönderim “onun” ifadesi eklenerek açık hale getirilmiştir.]

- (174) ÖC Kadın, erkek, genç, ihtiyar hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk.

UC Kadın, erkek, genç, yaşlı hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk.

[ÖC’de bulunan “ihtiyar” sözcüğü kullanım sıklığı düşünülerek UC’de “yaşlı” sözcüğü olarak sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (175) ÖC Sanki serseri bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü silip süpürüyor, bizi şaşkın ve meysus(üzgün) buralarda bırakıyordu.

UC Sanki deli bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü siliyordu, bizi şaşkın ve üzgün buralarda bırakıyordu.

[ÖC’de yer alan “serseri” sözcüğü kullanım sıklığı açısından değerlendirildiğinde B1 düzeyi öğrencisinin anlamasını zorlaştıracığı düşünülerek UC’de daha kolay bir ifade olan “deli” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki -(y) Ip zarf-fiilinin kullanımı B2 düzeyi olduğu için anlamı zorlaştırmadan UC’de cümle, -yordu şimdiki zaman hikâye eki ile bağlanarak kolaylaştırılmıştır.]

(176) ÖC Bir gün Atmaca yanıma sokuldu.

UC Bir gün Atmaca yanıma geldi.

[ÖC’de kullanılan “sokulmak” ifadesi UC’de anlamı daha da basitleştirilerek B1 düzeyine uygun olan “geldi” ifadesi ile değiştirilmiştir.]

(177) ÖC —Bu akşam değirmende ahenk yapacağım, ben ihtiyarla konuştum!.. dedi.

UC —Bu akşam değirmende eğlence yapacağım, ben yaşlıyla konuştum!..dedi.

[ÖC’de yer alan “ahenk yapmak” ve “ihtiyar” sözcükleri UC’de “eğlence yapmak” ve “yaşlı” ifadelerine dönüştürülerek B1 düzeyindeki öğrencinin daha çok karşılaşabileceği ve daha kolay anlayabileceği kullanım tercih edilmiştir.]

(178) ÖC Hafif yağmur çiseliyordu.

UC Hafif yağmur yağıyordu.

[ÖC’deki “çiselemek” fiili UC’de anlam üzerinde herhangi bir değişikliğe neden olmadan “yağmak” fiiline dönüştürülmüştür.]

(179) ÖC Akşama kuvvetli bir yaz sağanağı gelmesi çok mümkündü.

UC Akşama güçlü bir yaz yağmurunun gelmesi çok mümkündü.

[ÖC’de bulunan “kuvvetli” ve “sağanak” sözcükleri UC’de kullanım sıklığı açısından daha çok karşılaşılan “güçlü” ve “yağmur” sözcükleri ile değiştirilmiştir.]

(180) ÖC Bunu ona da söyledim.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(181) ÖC —Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(182) ÖC —Değirmen geceleri de işliyor, o gürültüde mi?

UC — Değirmen geceleri de çalışıyor, o gürültüde mi çalacaksın? dedim.

[ÖC'deki “işlemek” fiilinin B1 düzeyindeki bir öğrenci tarafından anlamlandırılması zor olacağından UC'de “çalışmak” fiili kullanılmıştır. ÖC'de yer alan eksilteli yapı UC'de “çalacaksın” ve “dedim” ifadeleri ile tamamlanmıştır.]

(183) ÖC Tuhaf tuhaf güldü.

UC Acayip acayip güldü.

[ÖC'de yer alan ikileme UC'de de korunmuştur. Ancak “tuhaf” sözcüğünün yerine UC'de kullanım sıklığı açısından daha çok karşılaşılan “acayip” sözcüğü tercih edilmiştir.]

(184) ÖC —Korkma! dedi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(185) ÖC Klarneti o gürültüde de size duyururum.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(186) ÖC Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi.

UC Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi, dedi.

[ÖC'deki eksilteli yapı UC'de “dedi” ifadesi ile tamamlanarak önceki cümleler ile arasında oluşabilecek anlam karışıklığı ortadan kaldırılmıştır.]

(187) ÖC Yağmur akşama doğru sahiden arttı.

UC Yağmur akşama doğru gerçekten hızlandı.

[ÖC'deki “sahiden” ve “artmak” sözcükleri UC'de B1 düzeyi öğrencisinin daha kolay anlayabileceği ve daha çok karşılaşılabileceği “gerçekten” ve “hızlanmak” sözcükleri ile değiştirilmiştir.]

(188) ÖC Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyor, iri damlalar zeytin ağaçlarının siyah yapraklarını garip tıptırtılarla oynatıyordu.

UC Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyordu, zeytin ağaçlarının siyah yaprakları büyük su damlaları sebebiyle acayip sesler çıkararak oynuyordu.

[ÖC’de bulunan ve B2 dil bilgisi düzeyine uygun olan ettirgen yapı UC’de etken hale dönüştürülmüştür. ÖC’deki “iri”, “garip” ve “tıptırtı” sözcüklerinin B1 düzeyine uygun ve anlamlandırması kolay olan “büyük”, “acayip” ve “ses” sözcükleriyle UC’de ifade edilmiştir.]

(189) ÖC Hepimiz değirmenin içine dolduk.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(190) ÖC Tavlada¹¹ sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık serpiyordu ve çarklar, taşlar, tozlu kayışlar dönüyorlar, dönüyorlardı.

UC At ahırında sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık veriyordu ve çarklar, taşlar, tozlu kayışlar sürekli dönüyorlardı.

[ÖC’de geçen “tavla” sözcüğü UC’de TDK’deki ilk anlamı olan “at ahır” ifadesi ile değiştirilerek anlam daha da kolaylaştırılmıştır. Ayrıca ÖC’deki “serpmek” sözcüğü UC’de B1 düzeyindeki öğrencinin daha sık karşılaşılabileceği ifadeler olan “vermek” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “dönüyorlar” ifadesi iki defa tekrarlandığı için UC’ye “sürekli” ifadesi eklenmiştir.]

(191) ÖC Hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırığına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu.

UC Bütün bu yırtıcı gürültü, yağmurun alçak tavandaki kesik sesine karışıyordu, arka arkaya gerçekleşen gök gürültüleri bu korkunç eğlenceyi tamamlıyordu.

[ÖC’de bulunan “çıkardığı” ifadesindeki -DIk sıfat-fiil eki B2 düzeyine uygun olduğu için UC’de bu yapı yeniden kurgulanarak ve anlam korunarak yeniden ifade edilmiştir. ÖC’de geçen “hıçkırık”, “birbirini kovalayan” ve “ahenk” ifadelerini

¹¹ <https://sozluk.gov.tr/> (27.05.2023)

anlamlandırılması B1 düzeyindeki bir öğrenci tarafından zor olacağı için bu sözcükler UC’de “ses”, “arka arkaya gerçekleşen” ve “eğlence” ifadeleri ile değiştirilmiştir.]

(192) ÖC Değirmenci ve kızı duvarın dibindeki sedire oturmuşlardı.

UC Değirmenci ve kızı duvarın yanındaki sedirde oturuyorlardı.

[ÖC’deki “dip” sözcüğü B1 düzeyindeki öğrencinin zorlanacağı ve daha önce karşılaşmadığı ifadeler olması nedeniyle UC’de “yan” sözcüğü tercih edilmiştir. Ayrıca ÖC’de kullanılan ve düzey üstü olan -mİştİ birleşik zaman yapısı UC’de değiştirilerek düzeye daha uygun hale getirilmiştir.]

(193) ÖC Sallanan lambalar genç kızın yüzünde acayip gölgeler oynatıyordu.

UC Sallanan lambalar genç kızın yüzünde acayip gölgeler yapıyordu.

[ÖC’de yer alan “oynatıyordu” ifadesindeki ettirgen yapı UC’de B1 düzeyine daha uygun hale getirilmiştir.]

(194) ÖC Bütün gürültüleri bastıran ince bir ses birdenbire yükseldi:

UC Bütün bu gürültülerden daha güçlü ince bir ses aniden yükseldi:

[ÖC’de bulunan “bastırmak” sözcüğünde geçen ve düzey üstü dil bilgisi olan - Dİr ettirgen yapı kullanımı UC’de yeniden kurgulanarak düzeye uygun hale getirilmiştir. Ayrıca söz konusu bu fiilin anlamı korunarak ve daha basite indirgenerek UC’de “geçmek” fiili ile değiştirilmiştir. ÖC’deki “birdenbire” sözcüğü yerine UC’de B1 düzeyindeki bir öğrenci için daha sık karşılaşılan ve daha çok kullanılan aynı anlama sahip “aniden” sözcüğü tercih edilmiştir.]

(195) ÖC Kendisini değirmenin karanlık bir köşesine çeken Atmaca çalmaya başlamıştı.

UC Kendisini değirmenin karanlık bir köşesine çeken Atmaca çalmaya başladı.

[ÖC’de yer alan “çalmaya başlamıştı” sözcüğündeki -mİştİ birleşik zaman yapısı UC’de B1 düzeyine uygun hale getirilerek “çalmaya başladı” şeklinde değiştirilmiştir.]

(196) ÖC Adaşım, ben o gece dinlediğim şeyleri öldükten sonra bile unutamam.

UC Adaşım, ben o geceki müziği öldükten sonra bile unutamam.

[ÖC'deki “dinlediğim” ifadesinde geçen ve B2 düzeyine uygun olan -Dİk sıfat-fiil eki UC'de anlamı değiştirmedığı için çıkarılmış ve cümle yeniden kurgulanarak B1 düzeyine uygun hale getirilmiştir.]

- (197)** ÖC Dışarıda fırtına gittikçe artıyor ve rüzgâr ıslak kamçısını kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.

UC Dışarıda fırtına yavaş yavaş artıyordu, rüzgâr ve yağmur kerpiç duvarlarda geziyordu.

[ÖC'de geçen ve B2 düzeyine uygun olan “gittikçe” ifadesi UC'de “yavaş yavaş” şeklinde düzeye uygun hale getirilmiştir. Ayrıca ÖC'deki “kamçı” sözcüğü anlamı değiştirmedığı için cümleden çıkarılmış ve ettirgen yapı (gezdiriyordu) UC'de etken şekliyle kullanılmıştır.]

- (198)** ÖC Yükselen sular tahta oluklardan taşıyor, haykıra haykıra yerlere dökülüyordu.

UC Yükselen sular tahta oluklardan taşıyordu, büyük bir gürültü ile yerlere dökülüyordu.

[ÖC'de geçen “haykıra haykıra” ifadesi anlamlandırma açısından zor ve dil bilgisel açıdan düzey üstü olduğu için UC'de “büyük bir gürültü ile” şeklinde kullanılmıştır.]

- (199)** ÖC İçeride taşlar nihayetsiz¹² bir coşkunlukla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

UC İçeride taşlar sonsuz bir heyecanla homurdanıyor, çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

[ÖC'de geçen “nihayetsiz bir coşkunlukla” ifadesi yerine UC'de B1 düzeyi öğrencisinin daha sık karşılaşılabileceği “sonsuz bir heyecanla” ifadesi tercih edilmiştir.]

- (200)** ÖC Ve bunların hepsini bastıran deli bir ses kâh yalvarıyor kâh hiddetle kıvranıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.

UC Ve bunların hepsini geçen deli bir ses bazen yalvarıyordu bazen de öfkeyle acı çekiyordu, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.

¹² <https://sozluk.gov.tr/> (27.05.2023)

[ÖC’de bulunan “bastırmak” sözcüğünde geçen ve düzey üstü dil bilgisi olan- Dİr ettirgen yapı kullanımı UC’de yeniden kurgulanarak düzeye uygun hale getirilmiştir. Ayrıca söz konusu bu fiilin anlamı korunarak ve daha basite indirgenerek UC’de “geçmek” fiili ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de kâh...kâh bağlacı UC’de B1 düzeyine uygun olan bazen...bazen bağlacına dönüştürülmüştür. Söz varlığı açısından da ÖC’deki “hiddetle” ve “kıvrınmak” sözcükleri yerine UC’de anlamlandırma noktasında daha basit ifadeler olan “öfkeyle” ve “acı çekmek” sözcükleri tercih sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

- (201) ÖC Alacakaranlıkta Atmaca’nın siyah ve parlak gözleri hiç kıpırdamadan genç kıza bakıyorlardı, genç kızın acınacak bir perişanlıkla çırpınan büyümüş gözlerine...

UC Yarı karanlıkta Atmaca’nın siyah ve parlak gözleri sürekli genç kızın üzüntülü ve zavallı büyük gözlerine bakıyordu.

[ÖC’de geçen ve B1 düzeyi öğrencisinin anlamlandırması zor olan ve daha az karşılaşılan “alacakaranlık”, “kıpırdamak” ve “acınacak bir perişanlıkla çırpınan” ifadelerinin yerine UC’de anlaması daha kolay olan “yarı karanlık”, “sürekli” ve “üzüntülü ve zavallı” ifadeleri tercih edilmiştir. Ayrıca ÖC’de yer alan devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir.]

- (202) ÖC Ve öyle şeyler çalışıyordu ki adaşım, onları anlatmaya bizim kullandığımız kelimelerin takati yoktur...

UC Ve adaşım, öyle şeyler çalışıyordu ki bizim kelimelerimizle onları anlatmak imkansızdı.

[ÖC’de bulunan devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’deki “kullandığımız” sözcüğünde geçen -Dİk sıfat-fiil ekinin B2 dil bilgisi yapısı olması ve anlamı değiştirmemesi nedeniyle UC’de cümleden çıkarılmıştır. ÖC’de yer alan “takat” sözcüğü UC’de anlamı daha kolay olan “anlatmak imkansızdı” ifadesi ile değiştirilmiştir.]

- (203) ÖC Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi...

UC Cümle aynen korunmuştur.

(204) ÖC Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

UC Fakat hemen yüzümüzü acıtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa dağıtan bir çöl fırtınası oluyor veya göğsümüze giren bir bıçak haline geliyordu.

[ÖC'deki "derhal", "yırtmak", "saçmak", "yahut", "bağır" ve "işlemek" sözcükleri anlam ve kullanım sıklığı açısından düzeye uygun olması için UC'de "hemen", "acıtmak", "dağıtmak", "veya", "göğüs" ve "girmek" sözcükleri ile değiştirilmiştir.]

(205) ÖC Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca'nın ayağa kalktığını gördüm.

UC Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca ayağa kalktı.

[ÖC'de bulunan "ayağa kalktığını" ifadesinde geçen ve B1 düzeyine uygun olmayan -DIK sıfat-fiil eki nedeniyle UC'de bu dil bilgisi yapısı cümleden çıkarılmıştır.]

(206) ÖC İki üç adım ilerledi ve klarneti bir köşeye fırlattı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(207) ÖC Herkes doğrulmuştu.

UC Herkes ayağa kalktı.

[ÖC'de geçen "doğrulmak" fiili düzey üstü bir kullanıma ve Göz'ün (2020) YTKSS çalışmasında 36 frekans değerine sahiptir. Bu fiil UC'de değiştirilerek 74 frekans değerine sahip "ayağa kalkmak" fiili kullanılmıştır.]

(208) ÖC Üzüntülü gözlerle ona bakıyorlardı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(209) ÖC O, yüzüne büsbütün dökülen kara saçlarını eliyle geriye attı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(210) ÖC Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı...

UC Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafına baktı sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı.

[ÖC’de bulunan “araştırdıktan sonra” ifadesi UC’de “etrafına baktı” ifadesi şeklinde B1 düzeyine uygun olarak daha basit hale getirilmiştir.]

- (211) ÖC O dakikayı ömrümde unutamam adaşım; dışarıda fırtına arttıkça artmıştı, duvarlar sarsılıyor, tepemizdeki kiremitler uçuyordu.

UC Adaşım, o dakikayı hayatımda unutamam; dışarıda fırtına yavaş yavaş artıyordu, duvarlar sallanıyordu, üstümüzdeki kiremitler uçuyordu.

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de bulunan “ömür”, “sarsılmak” ve “tepemiz” sözcükleri UC’de daha kolay sözcükler olan “hayat”, “sallanmak” ve “üstümüz” sözcükleri ile değiştirilmiştir. ÖC’de yer alan “arttıkça” ifadesi -DİkçA zarf-fiil eki düzey üstü kullanım olması nedeniyle UC’de anlamı değiştirmeyecek biçimde “yavaş yavaş” ikilemesine dönüştürülmüştür. UC’de -yordu yapısı “artmak”, “sallanmak” ve “uçmak” fiillerinin tamamında açık bir şekilde yazılmıştır.]

- (212) ÖC Ve değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor ve dönüyordu.

UC Ve değirmen vahşi bir hayvan gibi ses çıkarıyordu ve dönüyordu.

[ÖC’de geçen “azgın” ve “homurdamak” sözcüklerinin yerine daha sık kullanılan ve anlamı kolay olan “vahşi” ve “ses çıkarmak” sözcükleri kullanılmıştır.]

- (213) ÖC Ve o, lambanın sönük ışığında, olduğundan daha büyük, adeta bir gölge gibi duruyordu.

UC Ve o, lambanın sönük ışığında, her zamankinden daha büyük, sanki bir gölge gibi duruyordu.

[ÖC’de yer alan “oldüğundan” sözcüğündeki -Dİk sıfat-fiil eki düzeyin üzerindedir ve UC’de “her zamankinden” ifadesi ile değiştirilmiştir. ÖC’de geçen “adeta” sözcüğü yerine UC’de anlam zorluğu derecesi ve kullanım sıklığı açısından düzeye uygun olan “sanki” tercih edilmiştir.]

- (214) ÖC Gözleri genç kızın üzerindeydi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(215) ÖC Tahammül edilmez bir acı yüzünün şeklini tanınmayacak hallere sokmuştu.

UC Şiddetli bir acı yüzünün şeklini farklı hallere sokuyordu.

[ÖC'deki "tahammül edilmez" ifadesi anlamsal açıdan zor ve dil bilgisel açıdan ise düzey üstüdür. Bu nedenle UC'de düzeye uygun olan "şiddetli" sözcüğü kullanılmıştır. Aynı şekilde ÖC'de geçen "tanınmayacak" ifadesi de düzey üstü dil bilgisi içerdiğinden UC'de anlam korunarak düzeye uygun değiştirilmiştir.]

(216) ÖC Kâh esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor kâh dişlerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu.

UC Bazen esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyordu bazen de dişlerinin arasındaki dudakları bile bembeyaz oluyordu.

[ÖC'de bulunan kâh...kâh bağlacı düzeyin üzerinde olması nedeniyle UC'de düzeye uygun olan bazen...bazen bağlacı kullanılmıştır. Ayrıca ÖC'deki "ezilen" sözcüğünün anlamlandırması zor olacağından ve cümlelerin anlamını değiştirmedikçe UC'de cümleden çıkarılmıştır.]

(217) ÖC O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(218) ÖC Bu bakış ancak bir an kadar sürdü.

UC Bu bakış sadece kısa bir süre devam etti.

[ÖC'de geçen "ancak" ve "sürmek" sözcükleri UC'de anlamları korunarak ve basitleştirilerek "sadece" ve "devam etmek" şeklinde kullanılmıştır.]

(219) ÖC Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(220) ÖC Fakat hemen kendisini topladı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(221) ÖC Bir kere daha etrafına bakındı.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(222) ÖC Sanki bir imdat bekliyor gibiydi: Kendisini bu kahredici; bu parçalayıcı ağrılardan kurtaracak bir imdat...

UC Sanki kendisini bu üzücü, bu acı verici ağrılardan kurtaracak bir yardım bekliyor gibiydi.

[ÖC'deki eksiltili ve devrik yapı UC'de yeniden kurgulanarak kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC'de geçen “imdat”, “kahredici” ve “parçalayıcı” sözcüklerinin yerine UC'de düzeye uygun ve anlamlandırması kolay olan “yardım”, “üzücü” ve “acı verici” sözcükleri tercih edilerek sözcüksel değiştirme yapılmıştır.]

(223) ÖC Nihayet kafasına bir şey vurulmuş gibi inledi.

UC Sonunda kafasını bir şeye vurmuş gibi acı ile bağırdı.

[ÖC'de bulunan “nihayet” ve “inlemek” sözcükleri UC'de düzeye uygun halleri olan “sonunda” ve “acı ile bağırma” sözcükleri ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC'deki “vurulmuş” edilgen yapısı etken yapıya dönüştürülmüştür.]

(224) ÖC Gerisingeriye dönerek değirmenin öbür başına, çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru atıldı.

UC Hemen geriye dönerek değirmenin diğer tarafına, deli gibi dönen çarkların ve kayışların köşesine gitti.

[ÖC'de yer alan “gerisingeriye”, “öbür” ve “atılmak” sözcükleri düzeyin üstünde ve anlamlandırması zor olması nedeniyle UC'de basitleştirilerek düzeye uygun olan “hemen geriye”, “diğer” ve “gitti” sözcükleri ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC'de bulunan “kudurmuşçasına” ve “döndükleri” ifadeleri düzey üstü dil bilgisi yapıları içerdiği için UC'de bu yapılar yeniden düzenlenerek “deli gibi” ve “dönen” şeklinde düzeye uygun hale getirilmiştir.]

(225) ÖC Bir nefes alımı kadar hepimiz olduğumuz yerde kaldık, sonra delice bağırarak arkasından koştuk...

UC Bir an hepimiz hareketsiz kaldık, sonra delice bağırarak Atmaca'nın arkasından koştuk.

[ÖC’de geçen “bir nefes alımı kadar” ifadesi mecazlı bir yapı ve anlaması zor olduğundan UC’de daha basit hali olan ve anlamı aynı kalan “bir an” ifadesi kullanılmış olup büyük ölçekli yapı basitleştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “olduğumuz yerde” ifadesi düzey üstü dil bilgisi (-Dlk sıfat-fiil eki) yapısı içerdiğinden UC’de aynı anlamı verecek “hareketsiz” sözcüğü tercih edilmiştir.]

(226) ÖC Heyhat adaşım, çok geçti.

UC Adaşım, ne yazık ki her şey için çok geçti.

[ÖC’deki devrik yapı UC’de kurallı hale getirilmiştir. Buna ek olarak ÖC’de geçen “heyhat” ifadesi UC’de B1 düzeyi öğrencisinin daha çok karşılaşacağı ve daha kolay anlayabileceği, anlamı aynı olan “ne yazık ki” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca UC’de “her şey için” ifadesi eklenerek cümlemin anlamı belirgin hale getirilmiştir.]

(227) ÖC Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.

UC Cümle aynen korunmuştur.

(228) ÖC Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fişkıyordu.

UC Sağ kolu yerinde değildi ve oradan çok fazla kan geliyordu.

[ÖC’de bulunan “oluk gibi kan fişkırmak” ifadesi yerine UC’de B1 düzeyi öğrencisinin daha kolay anlayabileceği “çok fazla kan gelmek” ifadesi tercih edilmiştir.]

(229) ÖC Birkaç adımdan sonra sendeledi¹³, ayaklarımızın dibine yıkıldı.

UC Birkaç adımdan sonra dengesi bozuldu, ayaklarımızın önüne düştü.

[ÖC’de geçen “sendelemek” fiili UC’de TDK’de yer alan ve düzeye daha uygun olan “dengesi bozulmak” ifadesi ile değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “dip” sözcüğü yerine UC’de anlamı kolay olan ve sık karşılaşılan “ön” sözcüğü tercih edilmiş olup ÖC’de “yıkılmak” fiili de UC’de “düşmek” fiili olarak kullanılmıştır.]

(230) ÖC İşte adaşım, sana seven bir Çingene’nin hikâyesi.

UC Cümle aynen korunmuştur.

¹³ <https://sozluk.gov.tr/> (27.05.2023)

(231) ÖC Çiçeklerin açtığı mevsimde, senin kollarına yaslanan ve çiçekler kadar güzel kokan bir vücutla uzak su kenarlarında oturmak ve öpüşmek, yoruluncaya kadar öpüşmek hoş şeydir...

UC Çiçekler açan mevsimde, senin kollarında yatan ve çiçekler kadar güzel kokan bir vücutla uzak su kenarlarında oturmak ve öpüşmek, yoruluncaya kadar öpüşmek hoş şeydir...

[ÖC'deki "açtığı" ifadesinde geçen -Dİk sıfat-fiil eki B1 düzeyinin üzerindedir ve bu nedenle UC'de "açan" şeklinde düzeye daha uygun hale getirilmiştir. Ayrıca ÖC'deki "yaslanmak" fiili UC'de cümledeki anlamına yakın ve daha kolay anlaşılabilen "yatmak" sözcüğü ile değiştirilmiştir. Buna ek olarak ÖC'de kullanılan "yoruluncaya kadar" ifadesi düzeye uygun olmasa da B1 düzeyindeki bir öğrencinin anlamlandırması zor olmayacağı için metne sadık kalınmıştır.]

(232) ÖC Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren mağrur bir dilberin kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir.

UC Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren kibirli bir güzel kadının kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar gezmek, bunu yakın arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- yine hoş şeydir.

[ÖC'de bulunan "gördüğü zaman" ifadesi düzeye uygun olmamasına rağmen B1 düzeyindeki bir öğrencinin bu ifadeyi anlaması zor olmayacağından UC'de aynen korunmuştur. Bununla birlikte ÖC'deki "mağrur", "dilber", "dolaşmak" ve "gene" sözcükleri UC'de düzeye uygun, anlamları daha kolay olan ve daha sık karşılaşılan "kibirli", "güzel bir kadın", "gezmek" ve "yine" sözcükleri ile değiştirilmiştir.]

(233) ÖC Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir.

UC Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya dayanamayarak onu koparıp atabilmek, işte adaşım sadece bu sevmektir.

[ÖC'de yer alan "tahammül etmek" fiili UC'de B1 düzeyi öğrencisinin daha kolay anlayabileceği ve daha çok karşılaşılabileceği "dayanmak" fiili ile değiştirilmiştir. Buna

ek olarak ÖC’de bulunan “yalnız” sözcüğü UC’de öğrencinin anlamasını daha da kolaylaştıracığı düşünülerek “sadece” sözcüğü tercih edilmiştir.]

5.2.1 Uyarlanan Metnin Metindilbilimsel Analizi

“Değirmen” hikâyesinin uyarlanmış metninde sözcüksel analiz yapılmış olup sözcüksel bağlaşıklık ile ilgili şu belirlemelerde bulunulmuştur:

- Hikâyede sözcük türlerinin dağılımına bakıldığında isim soylu sözcüklerin fiil soylu sözcüklere göre sayı olarak daha fazla olduğu görülmüştür. Hikâyede fiil soylu sözcükler, yalnızca yüklem pozisyonunda değil aynı zamanda cümle içerisinde sıfat-fiil, zarf-fiil, isim ve fiil görevinde de yer almaktadır. Düzey üstü olmasına rağmen düzeye uygunluk göstermesi adına, uyarlamada yalnızca sıfat-fiil eki olan -(y)An kullanılmıştır. Sıfat-fiil ekinin öğretimi daha ileri düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Fakat bu çalışma sayesinde düzeyi çok zorlamayacak bir biçimde bu yapının öğretimi de hedeflenmiştir. Örneğin; özgün metinde geçen ve uyarlanmış metinde de herhangi bir değişiklik yapılmayan -(y)An sıfat-fiil yapılarının görünümü şu şekildedir:

(4. cümle) ...sıçrayarak dönen tozlu kayışlar...

(9. cümle) ... kocaman bir dalga halinde kulağa dolan seslere?..

(10. cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi gürültülü sesler çıkarır, taşların yükselip alçalan...

(45. cümle) Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz emirlere uyanlar ve emredenler; siz birisinden korkan ve birisini tehdit edenler...

(48. cümle) Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene’ler.

(51. cümle) Can sıkan ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra...

(55. cümle) ... siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar...

(62. cümle) Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden...

(64. cümle) ... bir tarafı açık duran kocaman kapıya yaklaştı...

(65. cümle) İçeride sesi duyan köylüler...

(76. cümle) ... yüzüne dökülen simsiyah saçları...

(92. cümle) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(101.cümle) ... kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(108.cümle) ... yıkanan genç kızlara karışamıyordu.

(124.cümle) ... bir gemiye çarpan dalgaların...

(165.cümle) ... kollarını açarak sabırsızca bekley^{en} Atmaca'yı ve dudaklarının kenarında büyük bir sevinç, solgun yanaklarında bir pembelikle ona doğru koş^{an} değirmencinin kızını gördüm.

(166.cümle) ... şekli belli olmay^{an}...

(172.cümle) ... çök^{en} yanakları, nereye baktığı belli olmay^{an} şaşkın gözleriyle...

(173.cümle) ... titrey^{en} dudaklarıyla...

(190.cümle) ... sallan^{an} iki tane gaz lambası...

(193.cümle) Sallan^{an} lambalar...

(195.cümle) Kendisini değirmenin karanlık bir köşesine çek^{en} Atmaca...

(198.cümle) Yüksel^{en} sular tahta oluklardan...

(199.cümle) ... çılgın gibi dön^{en} kayışlar şaklıyor, birbirine geç^{en} tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(203.cümle) Bazen okşay^{an}, ısıt^{an} bir sabah güneşiydi...

(204.cümle) ... gözümüzü kör ed^{en}...

(209.cümle) O, yüzüne büsbütün dökül^{en} kara saçlarını...

(210.cümle) Birdenbire çukura gitmiş gibi görün^{en}...

(216.cümle) ... esmer derisini şişir^{en}...

(227.cümle) Atmaca yerinden fırlay^{an} ve -iş işten geçti- demek istey^{en} gözlerle...

(230.cümle) İşte adaşım, sana seven^{en} bir Çingene'nin hikâyesi.

231.cümle) ... çiçekler kadar güzel kok^{an} bir vücutla...

(232.cümle) Seni gördüğü zaman zalimce başını çevir^{en}...

(233.cümle) Fakat sevgili bir vücutta bulunmay^{an}...

• Hikâyede anlamı korumak açısından ÖM'de geçen bazı sözcüksel bağlaşıklık ifadeleri olan somut ve soyut anlamlı sözcükler UM'de de korunmuştur. Hikâyedeki somut isimler şu şekildedir:

(1. cümle) değirmen/ (3. cümle) duvar, pencere, tavan, çatı/ (4. cümle) çark, taş, kayış, / (10. cümle) ağaç, rüzgâr/ (45. cümle) şehir, köy/ (51. cümle) yeşillik/ (52. cümle) küçük çocuklar/ (53. cümle) keman, klarnet, genç kızlar/ (54. cümle) çiftlik/ (65. cümle) köylüler/ (66. cümle) değirmenci/ (70. cümle) çadır/ (72. cümle) kadınlar/ (76. cümle) saç, göz, yüz/ (77. cümle) burun/ (100.cümle) değirmencinin kızı/ (114.cümle) sedir vb.

Hikâyedeki soyut isimler ise;

(13. cümle) aşk/ (32. cümle) cesaret/ (81. cümle) güzellik/ (111.cümle) çocukluk/ (165.cümle) sevinç vb.

- ÖM’de bulunan ve UM’de değiştirilmeyen -mAk/-(y)Iş/-mA isim-fiil eki almış yapılar hikâyede şu şekildedir:

(12. cümle) görmek / (23. cümle) göstermek / (29. cümle) sevmek, istemek, öpmek / (32. cümle) öldürmek / (103.cümle) bakış, gülüş / (123.cümle) bağırmak, konuşmak / (136.cümle) cevap bulmak / (142.cümle) sevmem / (179.cümle) gelmesi / (195.cümle) çalmaya başlamak / (218.cümle) bakış / (231.cümle) oturmak, öpüşmek / (232.cümle) anlatmak / (233.cümle) sevmek vb.

- ÖM’de sıfat olarak kullanılan sözcüklerin 127’si niteleme; 25’i belirsizlik; 11’i sayı; 5’i işaret ve 1’i soru sıfatı şeklinde iken UM’de 177’si niteleme; 42’si belirsizlik; 12’si sayı; 10’u işaret ve 1’i soru sıfatı olarak belirlenmiştir. ÖM’de de UM’de de niteleme sıfatları, başta hikâyedeki kişiler olmak üzere durumların ve varlıkların tasvir edilmesiyle oluşmuştur.

- ÖM’de yer alan sözcüklerin 39 tanesi esas anlamının dışında kullanılırken UM’de bu durum 11 sözcükte korunarak gerçekleşmiştir. UM’deki görünüşleri ise şu şekildedir:

(92. cümle) Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi?

(103.cümle) Etrafındaki şeylere, ilgisiz gibi dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülmüş gibi isteksiz bir gülüşü vardı.

(108.cümle) Derenin üst başında su ile oynayarak yıkanan genç kızlara karışamıyordu.

(125.cümle) Adaşım, Atmaca’nın kanatları düşüyordu.

(132.cümle) Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

(157.cümle) Ne yapacağım, bu hâl beni nereye götürecek sorma, bende artık güç yok, akıl yok, düşünce yok, sadece aşk var.

(181.cümle) —Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

(191.cümle) Bütün bu çıkan yırtıcı gürültü...

(194.cümle) Bütün bu gürültülerden daha güçlü ince bir ses aniden yükseldi:

(199.cümle) İçeride taşlar sonsuz bir heyecanla homurdanıyor...

(219.cümle) Sonra gözkapakları yavaşça düştüler...

- ÖM’de 40 mecazlı yapı yer alırken UM’de 32 mecazlı yapı yer almaktadır. Düzeye uygunluk ve anlamayı kolaylaştırması açısından mecazlı yapılar UM’de sayıca azaltılmıştır. UM’de mecazlı ifadeler şunlardır: (9. cümle) Adaşım, ya o seslere ne dersin, her köşeden ayrı ayrı ezgiler şeklinde çıkıp da hep birlikte kocaman bir dalga halinde kulağa dolan seslere?..

- (58. cümle) Yaşlı çınarlar çukurda kalan eski değirmenin siyah kiremitli çatısını kapatıyor ve ön taraftaki geniş meydana gölge yapıyordu.
- (84. cümle) Sanki klarnete havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya kalbinden veriyor.
- (89. cümle) Halbuki çalgı sırasında büyük gözlerinde -oradaki ateşi söndürmek ister gibi- birkaç damla gözyaşı ortaya çıkıyor, esmer yanaklarında -bir ateşle karşılaşmış gibi hemen kuruyan- birkaç küçük damlacık yuvarlanıyordu.
- (103.cümle) Etrafındaki şeylere, ilgisiz gibi dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülmüş gibi isteksiz bir gülüşü vardı.
- (109.cümle) Vücudunu ve ondaki eksikliği her zaman kapatmaya mecburdu.
- (117.cümle) Tavus, sülün gibi güzel kuşlara bile bakmayan bu yabani kuş, kanadı kırık bir çulluk kuşunun avı oldu.
- (124.cümle) Onun çalmasında, bir ateşin etrafında bağırarak ateşe inananların veya batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların çılgılığı ve inlemesi vardı.
- (125.cümle) Adaşım, Atmaca'nın kanatları düşüyordu yani bu duruma çok üzülüyordu.
- (130.cümle) Sular çakıllardan acele acele atlıyordu ve uzaklardan bir kurbağa sesi geliyordu, başka hiç ses yoktu.
- (140.cümle) Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyor gibi söylemeye başladı:
- (149.cümle) Ona olan sevgimi anlattım: 'Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,' 'Bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?' dedim.
- (152.cümle) "Ben senin sayende sakatlığımı unutarak deli deli rüyalar gördüm, seni hayatımın sonuna kadar unutamam ama bazı şeylere inanmamı bekleme, eğer gerçekten beni seviyorsan hemen buralardan git!.." dedi.
- (155.cümle) Eğer o bana hislerini söyleyemez, bana naz edemez, bana kalpten sarılamazsa, gözleri her zaman: 'Neden gençliğini benim için ateşe attın, sana yazık değil mi?' demek isterse, ben ne yaparım?
- (158.cümle) Bir kurşun gibi çarparak yerlere düşüren bir aşk...
- (159.cümle) Senin Atmacan artık kanatlarını oynatamıyor.
- (165.cümle) Bütün gece, büyük çınar ağacının altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca'yı ve dudaklarının kenarında büyük bir sevinç, solgun yanaklarında bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm.

(166.cümle) Fakat birbirlerini kucaklamak isteseler de şekli belli olmayan acayip bir cisim ikisinin arasına giriyordu ve bir çark gibi dönerek, yavaş yavaş büyüyerek onları birbirinden ayırıyordu.

(167.cümle) Günler, beyaz bulut parçalarını güçlü bir rüzgârın sürüklemesi gibi hızlı bir şekilde geçiyordu.

(172.cümle) O, yavaş yavaş çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle oradan geçiyordu.

(173.cümle) Genç erkekler başlarını yere eğiyorlardı, genç kızlar ise ölü gibi solgun yüzleri ve titreyen dudaklarıyla onun arkasından bakıyorlardı.

(175.cümle) Sanki deli bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü siliyordu, bizi şaşkın ve üzgün buralarda bırakıyordu.

(191.cümle) Bütün bu yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik sesine karışıyordu, arka arkaya gerçekleşen gök gürültüleri bu korkunç eğlenceyi tamamlıyordu.

(197.cümle) Dışarıda fırtına yavaş yavaş artıyordu, rüzgâr ve yağmur kerpiç duvarlarda geziyordu.

(199.cümle) İçeride taşlar sonsuz bir heyecanla homurdanıyor, çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu.

(203.cümle) Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi...

(204.cümle) Fakat hemen yüzümüzü acıtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa dağıtan bir çöl fırtınası oluyor veya göğsümüze giren bir bıçak haline geliyordu.

(212.cümle) Ve değirmen vahşi bir hayvan gibi ses çıkarıyordu, dönüyordu.

(216.cümle) Bazen esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyordu bazen de dişlerinin arasındaki dudakları bile bembeyaz oluyordu.

(217.cümle) O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

(224.cümle) Hemen geriye dönerek değirmenin diğer tarafına, deli gibi dönen çarkların ve kayışların köşesine gitti.

(227.cümle) Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.

5.2.2 Özgün Metin ile Uyarlanan Metnin Karşılaştırılması

ÖM’de sözcükler biçimsel ve anlamsal olarak incelenmiş ve toplam 2.568 sözcüğün yer aldığı görülmüştür. Bu sözcüklerden 624’ü fiil soylu; 1.944’ü ise isim soylu olarak belirlenmiştir. UM’de ise 2.580 sözcük bulunmaktadır.

ÖM’deki bazı sözcükler, daha açık ve anlaşılır olabilmesi ve düzeye uygun hale getirilebilmesi için birden çok sözcük ile uyarlanmış metinde belirgin hale getirilmiştir. UM’de fiil soylu sözcüklere göre (590 fiil) isim soylu sözcüklerin (1.990) arttığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle uyarlanmış metinde anlaşılması zor ve düzey üstü olan sözcüklerin daha çok isim soylu sözcükler aracılığıyla açık ve anlaşılır hale getirildiği söylenebilir.

Hikâyede ÖM’deki düzey üstü dil bilgisi yapılarına yer verilemediği için zarfların ve edatların UM’de-(y)ArAk, -(y)ken ve -mAdAn yapılarına yer verilmiştir.

ÖM’de yer alan dönüşlü ve edilgen yapıdaki yüklemeler UM’de de etken yapılara dönüştürülerek düzey üstü kullanımın önüne geçilmiştir. Aynı zamanda ÖM’de olduğu gibi UM’de de belirli geçmiş zaman ve şimdiki zamanın hikâyesi daha çok tercih edilmiştir.

ÖM’de yer alan tüm yinelemeler (aynı sözcükler ile yineleme, zıt anlamlı sözcükler ile yineleme ve üst terim-alt terim ile yineleme) UM’de de korunmuştur. Görünümleri ise şu şekildedir:

(94. cümle) Acaba **bu kadar** üzüntülü, **bu kadar** kalpten çalmasının sebebi birisini sevmesi miydi, yoksa hiç kimseyi sevmemesi miydi?..

(96. cümle) Kasabadaki beyler ona yaşıt gibi davranıyorlardı fakat o hayvan sürüsünden **bizimle beraber** koyun çalıyor, düğünlerde **bizimle beraber** çalgı çalıyordu.

(111.cümle) **Belli ki** onun bütün çocukluğu bitmeyen bir hasretle geçmiş; **belli ki** zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su oyunu oynayan yaşıtlarına bir duvara dayanarak istek dolu gözlerle bakmış.

(124.cümle) Onun çalmasında, bir **atesin** etrafında bağırarak **ateşe** inananların veya batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların çığlığı ve inlemesi vardı.

(7. cümle) Taşların yanında, duman halinde, **sıcak** ve ince küçük parçalar uçuşur.

(8. cümle) Halbuki yerdeki küçük kapağı kaldırıncaya aşağıdan doğru sis halinde **soğuk** su damlaları insanın yüzüne yayılır...

(101.cümle) Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı.

(136.cümle) Bu sorunun cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı gökyüzüne çevirdi; uzun uzun baktı, aniden:

(146.cümle) Bunu bana önceki gün ağlayarak söyledi. (147.cümle) ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’ (148.cümle) Acı acı güldü, ‘Beyim’ dedi, ‘ben senden eksiyim, bana sadaka mı veriyorsun?’ dedi.

(171.cümle) Yaşlı ve deneyimli Çingene kadınları büyüler yapıyorlardı, bütün iyi ve kötü ruhları zavallı Atmaca’nın yardımına çağırıyorlardı.

(174.cümle). Kadın, erkek, genc, yaşlı hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk.

(50. cümle) Bir gün -karların erime mevsimiydi- bütün çadır, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört at ve sekiz eşek- Edremit tarafına doğru gidiyorduk. (51. cümle) Can sıkın ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtan güneş ve yeni ortaya çıkmaya başlayan yeşillikler hepimize acayip bir enerji veriyordu.

(59. cümle) Ağaçların sesinden daha fazla bir gürültüyle değirmenin altından sular çıkıyordu.

(60. cümle) İki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki otlukta kayboluyordu.

(188.cümle) Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyordu, zeytin ağaçlarının siyah yaprakları büyük su damlaları sebebiyle acayip sesler çıkararak oynuyordu.

ÖM’de bulunan eş dizimsel örüntüleme UM’de korunmuştur. Hikâye, eş dizimsel örüntüleme açısından ele alındığında benzer sözcüksel ağ, sözcüksel alan ve anlamsal alana sahip sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yapılara örnek görünümünden bazıları ise şu şekildedir:

(3. cümle) Yamuk duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın odunların üstünde simsiyah bir catı... / (4.cümle) Sonra çarklar, büyük taşlar, ince uzun metal çubuklar, sıçrayarak dönen tozlu kayışlar... / (5.cümle) Ve bir köşede üst üste duran buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları. vb.

“Değirmen” hikâyesinin uyarlanmış metninin dil bilgisel analizi yapılmış olup dil bilgisel bağlaşıklık ile ilgili şu belirlemelerde bulunulmuştur:

- ÖM’de cümle sayısı 230 olarak belirlenirken UM’de cümle sayısı 233’tür. UM’de cümle sayısının artmasının nedeni ise ÖM’de yer alan, anlamayı zorlaştıran ve çok uzun olan cümlelerin iki ayrı cümleye bölünmesidir. Buradaki amaç hem düzeye uygunluk

sağlamak hem de öğrencinin cümleleri anlamlandırmasını sağlamaktır. ÖM’de en uzun cümlede 51 sözcük bulunurken (141.cümle) UM’de en uzun cümlede 56 sözcük (143.cümle) bulunmaktadır. ÖM’de olduğu gibi UM’de de en kısa cümlede 2 sözcük bulunmaktadır. Buna ek olarak ÖM’de 10 ve yukarısı sözcük sayısı bulunan 114 cümle yer alırken geriye kalan 116 cümle ise 9 ve aşağısı sözcükten oluşmaktadır. UM’de bu durum 10 ve üzeri sözcük bulunan 114 cümle ve geriye kalan 119 cümle ise 9 ve aşağısı sözcük şeklindedir.

- ÖM’de en çok kullanılan fiil “demek” fiilidir. Bu durum UM için de geçerlidir. Uyarlanmış metnin gönderim, değiştirim, eksilti, koşutluk, bağlaçlar, zaman uyumu ve görünüş ile işlevsel tümce yapısı ile ilgili görünüşleri şu şekildedir:

- ÖM’de bulunan ve ÖM’nin dil bilgisel bağlaşıklık başlığı altında analiz edilen tüm gönderim türlerine (artgönderim, öngönderim) UM’de büyük ölçüde sadık kalınmış ve korunmuştur. ÖM’deki gönderim unsurları UM’de yapısal ve sözcüksel bazı değişimlere uğrayarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum düzeye uygunluk ve kolay anlamlandırma açısından gerekli görülmüş ancak gönderim yapısı değişikliğe uğratılmamıştır. UM’de korunan gönderim unsurları tekrara düşmemek için bu bölümde verilmemiştir. Yalnızca UM’deki dil bilgisel ve sözcüksel değişimlere örnek görünüşler şu şekildedir:

(10. cümle) Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi **gürültülü sesler çıkarır**, taşların yükselip alçalan üzüntülü sesleri kayışların tokat gibi **şak** seslerine karışır. (ÖM’de artgönderim korunmuş ancak “uğuldar” ifadesinin yerine “gürültülü sesler çıkarır” sözcüksel değişimi gerçekleştirilmiştir.)

(11. cümle) Ve çarklar sürekli dönerek **ses çıkarır**. (10. cümledeki açıklamanın devamında artgönderim unsuru olan ve ÖM’de “gıcırda” şeklinde yer alan ifade gönderim yapısı bakımından korunmuş ancak UM’de sözcüksel değişim ile “ses çıkarır” olarak ifade edilmiştir.)

(39. cümle) Yine **kalbini** mi?

(40. cümle) Üçüncü ve dördüncüye de mi **kalbini** verebilirsin? (UM’de 39. ve 40. cümlede sözcüksel değişim ile yer verilen “kalbini” ifadesi ÖM’de “o” şeklinde yer almaktadır. Söz konusu ifade önceki cümlelerde kurulmuş olan ve UM’de de korunan artgönderim yapısı açık hale getirilmiştir.)

(191.cümle) **Bütün bu yırtıcı gürültü** yağmurun alçak tavandaki kesik sesine karışıyordu, arka arkaya gerçekleşen gök gürültüleri bu korkunç eğlenceyi tamamlıyordu. (ÖM’deki “hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü” ifadesi bir önceki cümlede “çarklar, taşlar,

kayışlar” ve 197.cümlede geçen “bunları” ifadesiyle artgönderim bağıntısı kurmaktadır. Söz konusu gönderim yapısı korunarak ÖM’de “hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü” ifadesi UM’de sözcüksel değişime uğratarak “bütün bu yırtıcı gürültü” şeklinde ifade edilmiştir.)

- ÖM’deki değiştirim unsurları (ada dayalı, eyleme dayalı) UM’de tamamen korunmuştur. Yalnızca sözcüksel boyutta değişime uğrayan bir cümle yer almaktadır. UM’de diğer değiştirim öğelerine sadık kalınmıştır. ÖM’deki değiştirim unsurlarının düzeye uygun ve anlaşılır olması nedeniyle UM’de bu değiştirim yapısı korunarak hikâyenin akıcı ve doğal kalması amaçlanmıştır. Sözcüksel değişime uğrayan tek örnek ise şu şekildedir:

(191.cümle) **Bütün** bu yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik sesine karışıyordu, arka arkaya gerçekleşen gök gürültüleri bu korkunç eğlenceyi tamamliyordu. (ÖM’de “hepsi” olan ifade UM’de düzeye uygunluk açısından “bütün” ifadesine dönüştürülmüştür.)

- ÖM’nin dil bilgisel bağlaşıklık analizinde yer verilen eksilti ifadeleri (özne eksikliği, nesne eksikliği, yüklem eksikliği ve tamlayan eksikliği) UM’de özne eksikliği, nesne eksikliği ve tamlayan eksikliği örneklemeleri korunmuştur. Bunun nedeni ise ÖM’deki eksilti ile sağlanan hikâyenin akıcılığını, doğallığını ve bütünlüğünü bozmamaktır.

Yalnızca yüklem eksikliği noktasında UM’de değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede ÖM’de yer alan eksilti ifadeleri UM’de düzeye uygun olması ve öğrenci tarafından daha kolay anlaşılması için tamamlanmıştır. Bu değişikliklerle ÖM’de eksilti olan ve UM’de tamamlanan ifadeler aşağıda koyu renklerle gösterilmiştir:

(19. cümle) Bir kadını öpmek hoş şeydir, özellikle adam gençse **daha da hoş şeydir.**

(38. cümle) Peki, ikincisine **ne verebilirsin?**

(76. cümle) Bir kere uzun boylu bir gençti. Esmer derisi, yüzüne dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri **yardı.**

(134.cümle) —Öyle, **seviyorum** dedi.

(148.cümle) Acı acı güldü, ‘Beyim’ dedi, ‘ben senden eksiyim, bana sadaka mı veriyorsun?’ **dedi.**

(149.cümle) Ona olan sevgimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ ‘Bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’ **dedim.**

(152.cümle) “Ben senin sayende sakatlığımı unutarak deli deli rüyalar gördüm, seni hayatımın sonuna kadar unutamam ama bazı şeylere inanmamı bekleme, eğer gerçekten beni seviyorsan hemen buralardan git!..” **dedi.**

- ÖM’de yer alan koşutluk ifadeleri UM’de de büyük ölçüde korunmuş ve düzeye uygun dil bilgisi yapıları ile yeniden kurgulanmıştır. Söz konusu koşutluk ifadeleri ÖM’deki kurgusalılık ile öğrencinin anlayabileceği sözcüksel değişimlerle de desteklenmiştir. ÖM’de bulunan ancak UM’de düzeye uygunluk açısından değişikliğe uğrayan ve koşutluk gözetilerek düzenlenen cümlelere ilişkin görünümeler şu şekildedir:

(4. cümle) Sonra çark**lar**, büyük taş**lar**, ince uzun metal çubuk**lar**, sıçrayarak dön**en** tozlu kayış**lar**...

(5. cümle) Ve bir köşede üst üste dur**an** buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuval**ları**.

(6. cümle) Karşıda beyaz torba**larda** un**lar**... (ÖC’de -mİş sıfat-fiil eki ile oluşturulan koşutluk ifadeleri düzeye uygunluk açısından sözcüksel değişim ile UC’de yeniden kurgulanmıştır. Ancak diğer koşutluk ifadeleri aynen korunarak koyu renklerle gösterilmiştir.)

(31. cümle) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki kaslara saplay**abilir** misin ve böylece bir nehre atlayarak yüze**bilir** misin? (ÖC’deki düzeye uygun olmayan dil bilgisi nedeniyle UC’de cümle yeniden kurgulanmıştır. Bu nedenle ÖC’de “saplamak” ve “yüzmek” koşutluğu UC’de “saplayabilir” ve “yüzebilir” şeklinde değiştirilmiştir. Böylece hem koşutluk korunmuş hem de düzeye uygun dil bilgisi tercih edilmiştir.)

(94. cümle) Acaba **bu kadar** üzüntülü, **bu kadar** kalpten çal**masının** sebebi birisini sevm**esi** miydi, yoksa hiç kimseyi sevm**emesi** miydi?.. (ÖC’de düzey üstü dil bilgisi kuralı taşıyan “sevdiği”, “sevemediği” ifadeleri çıkarılarak UC’de bu ifadeler koşutluk durumu da korunarak “sevmesi”, “sevmemesi” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca ÖC’deki “bu kadar” ifadeleriyle sağlanan koşutluk UC’de de korunmuştur.)

(114.cümle) Değirmenin kapısının yanınd**aki** taş sedire saat**lerce** oturarak meydand**aki** tavuk**lara** veya kocaman çınarın hareket eden yaprak**larına** yarı kapalı göz**lerle** bir bakışı var**dı** ki, insanı üzüyord**u**. (ÖC’de yer alan “oturup” ifadesi “oturarak” ve “eşelenen” ifadesi cümleden çıkarılarak UC’de yeniden düzenlenmiştir. Diğer koşutluklar aynen korunmuştur.)

(123.cümle) Ve biz titrem**ek**, bağır**mak**, konuş**mak** veya yerlere atlayarak ağlama isteği hissediyord**uk**. (ÖC’de bulunan düzey üstü dil bilgisi yapısı olan -DIk sıfat-fiil eki cümleden çıkarılmış ve yine düzey üstü olan geniş zamanın hikâyesi yapısı UC’de

koşutluk korunarak şimdiki zamanın hikâyesi şeklinde dönüştürülmüştür.) (124.cümle) Onun çalmasında, bir ateşin etrafında bağırarak ateşe inananların veya batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların çılgılığı ve inlemesi vardı. (ÖC’de koşutluk sağlayan ancak düzey üstü dil bilgisi yapısı olan (y)-İş ifadeleri UC’de koşutluklar korunarak düzeye uygun olan -mA ile değiştirilmiştir.)

(131.cümle) Atmaca önüne bakıyor, “Beni niçin çağırdı, bana ne söyleyecek?” diye sormuyordu. (ÖC’deki düzey üstü dil bilgisi ifadeleri -Dik /-(y)AcAk sıfat-fiil ekleri UC’de cümleden çıkarılmış ve diğer koşutluk ifadeleri korunmuştur.)

(138.cümle) Sen benden çok daha fazla yerler gezdin, senin deneyimlerin, aklın, becerilerin bütün Çingenelerden üstündür. (ÖC’de yer alan -Dik sıfat-fiil eki düzeye uygun olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmış diğer koşutluklar aynen korunmuştur.)

(155.cümle) Eğer o bana hislerini söyleyemez, bana naz edemez, bana kalpten sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Neden gençliğini benim için ateşe attın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım? (ÖC’de yer alan -Dik sıfat-fiil eki düzeye uygun olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmış diğer koşutluklar aynen korunmuştur.)

(157.cümle) Ne yapacağım, bu hâl beni nereye götürecek sorma, bende artık güç yok, akıl yok, düşünce yok, sadece aşk var. (ÖC’de yer alan -(y)AcAk sıfat-fiil eki düzeye uygun olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmış diğer koşutluklar aynen korunmuştur.)

(225.cümle) Bir an hepimiz hareketsiz kaldık, sonra delice bağırarak Atmaca’nın arkasından koştuk. (ÖC’de yer alan -Dik sıfat-fiil eki düzeye uygun olmadığı için UC’de cümleden çıkarılmış diğer koşutluklar aynen korunmuştur.)

- Hem ÖM’de hem de UM’de bağlaçlar büyük oranda ekleyici bağlaç grubunu oluştururken cümleleri ve iki sözcüğü birbirine bağlamak için kullanılmıştır. UM’de bazı örnekleri şu şekildedir:

(3. cümle) ...ufacık pencereler ve kalın odunların.../ (5. cümle) Ve bir köşede üst üste duran buğday, mısır.../ (7. cümle) ... sıcak ve ince küçük parçalar.../ (11. cümle) Ve çarklar sürekli dönerek ses çıkarır. / (31. cümle) Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki kaslara saplayabilir veböylece bir nehre atlayarak yüzebilir misin? vb.

- ÖM’de zaman uyumu ve görünüşe bakıldığında en çok kullanılan yapının; belirli geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikâyesi ve geniş zamanın hikâyesi olduğu görülmüştür. Belirli geçmiş zaman (107), şimdiki zamanın hikâyesi (84), geniş zamanın hikâyesi (33), geniş zaman (26), belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi (18), şimdiki zaman (14) ve gelecek zaman (8) olarak kullanıldığı görülmüştür. UM’de ise en çok kullanılan yapılar; belirli

geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikâyesi ve geniş zaman olmuştur. UM'de belirli geçmiş zaman (131), şimdiki zamanın hikâyesi (130), geniş zamanın hikâyesi (3), geniş zaman (29), belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi (2), şimdiki zaman (12) ve gelecek zaman (13) olarak karşımıza çıkmaktadır.

- ÖM'de işlevsel tümce yapısında devrik cümlelerden çok kurallı cümleler göze çarpmaktadır. Bu durum UM'de de böyledir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Sabahattin Ali'nin “Değirmen” hikâyesi seçilerek yabancılara Türkçe öğretiminde, okuduğunu anlama becerisine katkıda bulunmak ve bu alandaki materyal gereksinimini karşılamak amacıyla metindilbilimsel ölçütlerden bağlaşıklık ve bağdaşıklık çerçevesinde, B1 düzeyine uyarlamayı esas almaktadır. Metindilbilimsel ölçütlerden dilin derin yapısına dair “bağdaşıklık”; dilin şekilsel yapısına dair ise “bağlaşıklık” ölçütlerinden yararlanılmıştır. Sözcüksel bağlaşıklık kapsamında “yineleme ve eş dizimsel örüntüleme”; dil bilgisel bağlaşıklık kapsamında ise “gönderim, değiştirim, eksilti, koşutluk, bağlaçlar, zaman uyumu ve görünüş, işlevsel tümce yapısı,” incelenmiştir. Büyük ölçekli yapı (bağdaşıklık) çerçevesinde ise “hikâyenin başlığı, konusu, işlevi, anahtar sözcükleri, ana düşünce cümlesi, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, biçemi, özeti ve sonuç cümlesi” incelenmiştir.

Büyük ölçekli yapı (bağdaşıklık) ve küçük ölçekli yapı (bağlaşıklık) ölçütleri doğrultusunda gerçekleşen metin analizi, hikâyenin düzgün bir biçimde anlaşılması, hikâyede anlamsal ve dilsel hâkimiyet sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan, “metindilbilim” merkezli bir analizin, uyarlama esnasında özgün metnin mesajını ve edebîliğini korumada yardımcı olduğu görülmüştür.

Uyarlama esnasında, hikâyede anlam ve estetik açıdan bir kayıp olmaması, özgün şekle en yakın uyarlamayı yapabilmek ve bununla birlikte hikâyeyi faydalı bir öğretim aracı olarak kullanmak için özgün metnin metindilbilimsel analiz sonuçlarından faydalanılmıştır. Uyarlamada ilk olarak, öğrencinin dil bilgisi ve sözcük düzeyine uygun olmayan ifadeler belirlenmiştir. Bunun için Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, Gazi TÖMER, Yeni İstanbul ders kitaplarından ve “Türkçe Söz Varlığı Sorgusu” aracından yararlanılmıştır.

Düzeye uygun olmayan sözcükler ve dil bilgisi yapıları düzeye uygun hale getirilerek uyarlama süreci gerçekleşmiştir. Uyarlama sürecinde düzey üstü dil bilgisi yapılarına yer verilemediği için B1 düzeyine uygun olan-(y)ArAk,-(y)ken, -mAdAn yapılarından yararlanılmıştır. Çalışma üç aşamadan oluşturmuş. Birinci aşamada metindilbilimsel ölçütler doğrultusunda özgün metin analiz edilmiş, ikinci aşamada özgün metnin metindilbilimsel ölçütler doğrultusunda uyarlaması yapılmış, üçüncü aşamada ise uyarlanmış metnin metindilbilimsel özellikleri analiz edilerek özgün metin ile bir karşılaştırması yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- ÖM'deki sözcükler hem biçimsel hem de anlamsal olarak incelenmiş ve toplam 2.568 sözcüğün yer aldığı görülmüştür. Bu sözcüklerin 1.944'ü isim soylu; 624'ü ise fiil soylu olarak belirlenmiştir. UM'de ise toplamda 2.580 sözcüğün yer aldığı görülmüştür. Bunlardan 1.990'ı isim soylu; 590'ı ise fiil soylu olarak tespit edilmiştir. UM'deki artışın nedeni ise anlaşılması zor olan düzey üstü sözcüklerin isim soylu sözcükler ile daha metinde daha anlaşılır hale getirilmesidir.
- ÖM'de cümle sayısı 230'dur. UM'de ise bu sayı 233 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni ise ÖM'de yer alan anlamayı zorlaştıran, çok uzun cümlelerin iki ayrı cümle biçiminde verilmesidir.
- ÖM'de yer alan en uzun cümlede 51 sözcük bulunurken (141.cümle) UM'de uzun cümlede 56 sözcük (143.cümle) bulunmaktadır. Hem ÖM'de hem de UM'de en kısa cümlede 2 sözcük yer almaktadır.
- ÖM'de 114 cümlede 10 ve yukarısı; 116 cümlede ise 9 ve aşağısı sözcük sayısı bulunmaktadır. UM'de ise bu durum 114 cümlede 10 ve yukarısı; geriye kalan 119 cümlede 9 ve aşağısı şeklindedir.
- Gerek ÖM'de gerekse UM'de en çok kullanılan fiilin 'demek' fiili olduğu görülmüştür.
- ÖM'nin küçük ölçekli yapı (bağlaşıklık) başlığında analiz edilen gönderimler UM'de de büyük ölçüde korunmuştur. UM'de gönderim unsurları düzeye uygunluk ve kolay anlamlandırma açısından bazı değişime uğramıştır fakat yapısı ile ilgili değişim yapılmamıştır.
- ÖM'de bulunan değişimler UM'de de tamamen korunmuştur. Ancak ada dayalı bir değişim (UM 191.cümle) değişime uğratılmıştır.
- ÖM'deki özne eksikliği, tamlayan eksikliği ve nesne eksikliği UM'de de korunmuştur. Bunun nedeni ise ÖM'deki eksilteli ifadelerle sağlanan hikâyenin bütünlüğünü bozmamaktır. Sadece yüklem eksikliği noktasında UM'de öğrencinin daha kolay anlamasını sağlamak için tamamlama yoluna gidilmiştir.
- ÖM'deki koşutluk UM'de de büyük ölçüde korunmuştur.
- ÖM'de de UM'de ekleyici bağlaçlar korunmuş ve daha çok iki sözcüğü birbirine bağlamak için kullanılmıştır.
- ÖM'de zaman uyumu ve görünüşe bakıldığında en çok kullanılan yapıların belirli geçmiş zaman (107), şimdiki zamanın hikâyesi (84) ve geniş zamanın hikâyesi (33) olduğu

görülmüştür. UM’de ise en çok kullanılan yapılar; belirli geçmiş zaman (131), şimdiki zamanın hikâyesi (130) ve geniş zaman (29) olarak belirlenmiştir.

- Hem ÖM’de hem de UM’de işlevsel tümce yapısında devrik cümlelerden çok kurallı cümleler olduğu görülmüştür.
- Hikâyede anlamın korunması açısından sözcüksel bağlaşıklık yapısı olan somut ve soyut anlamlı sözcükler hem ÖM’de hem de UM’de korunmuştur.
- ÖM’de 40 mecazlı yapı yer alırken UM’de 32 mecazlı yapı yer almıştır. UM’de mecazlı yapıların azaltılmasının nedeni düzeye uygunluk ve anlamayı kolaylaştırmak içindir.
- ÖM’de yer alan sözcüklerin 39 tanesi esas anlamının dışında kullanılırken UM’de sadece 11 tanesi korunmuştur.
- ÖM’de sıfat olarak kullanılan sözcüklerin 127’si niteleme; 25’i belirsizlik; 11’i sayı; 5’i işaret ve 1’i soru sıfatı şeklinde iken UM’de bu durum 177’si niteleme; 42’si belirsizlik; 12’si sayı; 10’u işaret ve 1’i soru sıfatı şeklindedir. Her iki metinde de niteleme sıfatları kişileri ve durumları tasvir etmek için kullanılmıştır.

Bununla beraber uyarlama sırasında ÖM’de bulunan edilgen yapı cümleler, UM’de etken yapıya dönüştürülmüş böylece düzey üstü kullanımın önüne geçilmiştir. ÖM’de yer alan uzun cümleler UM’de öğrencilerin anlama daha kolaylaşabilmeleri için iki cümleye bölünmüştür. B1 düzeyine uygun olmayan sözcüklerin yerine düzeye uygun olan eş anlamlı sözcüklere yer verilmiştir. ÖM’de bulunan mecazlı ifadeler UM’de azaltılmıştır. Her iki metinde de eş dizimsel örüntüler, yinelemeler korunmuştur. Metinden hiçbir cümle atılmamıştır. Özetleme yoluna gidilmemiştir. Daha sonra özgün metin ve uyarlanmış metin karşılaştırılarak hikâyenin metindilbilimsel ölçütler doğrultusunda bir sağlaması yapılmıştır. Sonuç olarak yapılan uyarlamanın özgün metnin edebî ve anlamsal fonksiyonlar bakımından eşleştiği, öğrencinin dil bilgisi ve sözcük düzeyi ile uyumlu olan yeni bir metin ortaya çıkmıştır. Uyarlanmış metinde, hikâye boyunca korunan düzey üstü – (y)An sıfat- fiil eki bulunmaktadır. Buradaki amaç ise Krashen’in (2009) i+1 şeklinde formüle ettiği “anlaşılabilir girdi teorisi” ile öğrencinin bilmediği bu yapıyı anlama ve metindeki görevini bulabilme imkânına sahip olduğu düşüncesidir. Buna ek olarak tezin ekler bölümünde “Değirmen” hikâyesine ait metin altı “doğru-yanlış, çoktan seçmeli, kısa cevaplı, evet-hayır, cümle sıralama alıştırmaları ve bilgi transferi tekniği” soruları geliştirilmiştir. Buradaki amaç ise öğrencinin okuma-anlama becerisini sınayacak araçlar sunmaktır.

Bundan sonra yapılacak olan diğ er çalışmalara şu  onerilerde bulunulabilir:

- Bu  alışma, zaman açısından kısıtlı bir s urede gerçekleştiği için  ğrenci grupları üzerinde uygulanamamıştır. Başka bir çalışmada uyarlanan metnin okuduğunu anlama başarısına etkisi incelenebilir.
- Yabancılar a Türkçe  ğretiminde serbest zaman okumalarını desteklemek amacıyla, akademisyenler, sanatçılar, yazarlar, Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğreticiler ve uzmanlar temel ve orta düzeyle için metin uyarlama çalışmaları yapmalıdır.
-  zg n metin uyarlanacağı zaman yapılacak değişikliklerde metnin yüzey yapısının ve derin yapısının bozulmamasına, edebi değerinin korunmasına dikkat edilmelidir. Bunun için metindilbilimsel ölçütlerden yararlanılabilir.

KAYNAKLAR

- Açık, F. (2013). *Temel Türkçe (a1/a2) için söz dağarcığı tespit denemesi. Abdurrahman Güzel için armağan kitabı*. Ankara: Akçağ
- Adalı, O. (1982). *Yükseköğretimde sözlü ve yazılı anlatım*. (1.bs.) İzmir: Aydın Yayınevi.
- Ahmet, S. (2021). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan" hikâyesinin b1 seviyesine uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, 193s.
- Akbayır, S. (2013). *Eğitim fakülteleri için cümle ve metin bilgisi* (7.bs.) Ankara: Pegem Akademi.
- Akıncılar, A. (2018). *Türkçe öğrenen yabancılar için Dede Korkut Hikâyelerinin b1 düzeyinde sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale, 335s.
- Akyol, H. (2013). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. (3.bs.) A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.), Okuma (15-48). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyol, H. (2021). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. (11.bs.) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Allen, D. (2009). A study of the role of relative clauses in the simplification of news texts for learners of english. *System*, 37(4), 585-599.
- Arak, H. (2013). *Yabancı dil öğretiminde edebiyatın yeri*. Y. Şahin (Ed.), yabancı dil öğrenimi ve öğretimi kitabı içinde (89-99). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arıcı, A.F., & Taşkın, Y. (2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *International Journal of Field Education*, 5(12), 185-194.
- Aşkın Balcı, H. (2009). *Metin dilbilime kavramsal açıdan genel bir bakış*. (1.bs.) Ankara: Biz Bize Basın Yayın Dağıtım.
- Aydın, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabının duygular temasında yer alan okuma metinlerinde metindilbilimsel bir yaklaşım. *International Periodical for the Languages and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 381- 407.
- Aydın, M. (2015). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders ve okuma kitaplarındaki kelime sıklığı ve seviyelere göre sözcük hazinesi çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 216s.
- Aytan, T., Saydam, M., Akkaş, N. & Güneş, G. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde sadeleştirilmiş metinlerin okuduğunu anlamaya etkisi: Nasrettin Hoca fıkraları

örneği. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 9(1), 230-242.

Bakan, H. (2012). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde bir sadeleştirme denemesi: Sait Faik Abasıyanık, “Meserret Oteli”*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı, Ankara, 321s.

Balcı, A., & DüNDAR, S.A. (2017). Okuma stratejileri öğretiminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerde okuduğunu anlama becerisine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 258-270.

Balyemez, S. (2011). *Dede Korkut Hikâyelerinin metin dil bilimsel yapısı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 372s.

Bauman, J.F. (1894). The effectiveness of a direct instruction paradigm for teaching main idea comprehension. *Reading Research Quarterly*, 20, 93-117.

Beaugrande, R. de. (1985). “Text linguistics in discourse studies.” In A. Van Dijk (Ed.), *Handbook of Discourse Analysis, Volume I, disciplines of discourse* (41-71). San Diego, USA: Academic Press

Beaugrande, R.de & W.U Dressler (1988). *Introduction to textlinguistics*. Fourth Edition, London: Longman.

Berardo, S.A. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *The Reading Matrix*, 6(2), 60-69.

Binbaşıoğlu, C. (1993). Okumanın mekanizması ve okuma aracının bazı nitelikleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 28(193), 15-20.

Boztoprak, F. (2020). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak amacıyla Dede Korkut Kitabı'nın Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası 13.Boy'un 1. düzeyinde sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 166s.

Bölükbaş, F. (2015a). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma metinlerinin sadeleştirilmesi*. I.Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu (924-935). Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

Bölükbaş, F.(2015b). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma metinlerinin dil düzeylerine göre sadeleştirilmesi. *International Journal of Language Education and Teaching, UDES*, 924-935.

Bölükbaş, F., & Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 221-235.

Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 3.basım. Ankara Pegem Akademi.
- Can, R. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına paragraf düzeyinde bağdaşıklık ve tutarlılık*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 308s.
- Chen Y. & Su, S. (2012). A genre-based approach to teaching EFL summary writing. *ELT Journal*, 66(2), 184-192.
- Coşkun, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 298s.
- Crossley, S., Allen, D. & McNamara, D. (2011). Text readability and intuitive simplification: A comparison of readability formulas. *Reading in a Foreign Language*, 23(1), 84-102.
- Crossley, S., Allen, D., & McNamara, D. (2012). Text simplification and comprehensible input: A case for an intuitive approach. *Language Teaching Research*, 16(1), 89-108.
- Crossley, S., McCarthy, P., Louwerse, M., & McNamara, D. (2007). A linguistic analysis of simplified and authentic texts. *The Modern Language Journal*, 91, 15-30.
- Cutting, J., & Fordyce, K. (2020). *Pragmatics a resource book for students*. (4.bs.), Routledge english language introductions, 314.
- Çangal, Ö. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde yardımcı kaynaklardan yararlanma: Türkçenin Sesi Yunus Emre örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, (Yunus Emre ve Türkçe Özel Sayısı), 198-211.
- Çeltekin, A., & Oktar, L. (2004). “Türkçe sözlü söylemde artgönderim örüntüleri”. K. İmer, A. Kocaman, A.S. Özsoy & Ö. Demircan (Yay. K.) 18. Dilbilim Kurultayı Bildirileri (1-13). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Çoban, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin oluşturdukları öyküleyici metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri, 140s.
- Day, R.R. & Bamford, J. (1998). *Extensive reading in second language classroom*. Cambridge University Press.
- Demircan, Ö. (2012). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. (5.bs.), İstanbul: D&R Yayınları.
- Demirel, İ. F. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde b1 seviyesinde uyarlanmış metinlerin okuduğunu anlama başarısına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 6, 7-32.

- Demirel, Ö. (2012). *Yabancı dil öğretimi dil pasaportu, dil biyografisi, dil dosyası*. (7.bs.), Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, 438s.
- Dilidüzgün, Ş. (1995). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Anabilim Dalı, İstanbul, 125s.
- Döğüşgen, M. M. (2013). *Çağdaş metotlarla hızlı okuma ve anlama sanatı*. (1.bs.), İstanbul: Ekinoks Yayınevi.
- Durmuş, M. (2013a). İkinci/yabancı dil öğretiminde özgün ve değiştirilmiş dilsel girdi üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish/Turkic*. 8(1), 1291-1306.
- Durmuş, M. (2013b). İkinci/yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin sorunları üzerine. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 135-150.
- Durmuş, M. (2013c). Metin değişiminin dilbilimsel süreçleri üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 391-408.
- Dursunoğlu, H. (2010). Türkiye Türkçesinde vurgu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 267-276.
- Er, A. (2005). Yabancı dil öğretiminde “okuma”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 208-218.
- Erdem İpek, M. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde Mustafa Kutlu’nun Ya Tahammül Ya Sefer isimli hikâyesinin sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 155s.
- Erden, A. (2010). *Kısa öykü ve dilbilimsel eleştiri*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Erişek, Ö., & Yücel, F. (2002). Dil öğretiminde yazınsal metinlerin yeri. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 64-76.
- Eryiğit, A. (2012). “Yabancılar Türkçe öğretiminde kısa hikâyelerin kullanımı”. VII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (106-111), Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Faver, S. (2008). Repeated reading of poetry can enhance reading fluency. *The Reading Teacher*, 6(2), 350-352.
- Göktürk, A. (2019). *Okuma uğraşı*. (7.bs.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göz, İ. (2020). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Gültekin, İ. (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı okuma kitaplarından ve metinlerden yararlanma. H. Develi (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem ve uygulamalar* içinde (401-402). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Günay, D. (2017). *Metin bilgisi*. (5.bs.), İstanbul: Papatya Bilim Yayınevi.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. (1.bs.), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gürgün, H. (2016). Metindilbilimsel yöntem ile çözümlenen Sait Faik'in Dülger Balığının Ölümü'nde insanın doğaya tahakkümü ve ötekileştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1841-1882.
- Gürler, H. (2017). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin a1-a2 seviyesine uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 173s.
- Gürler, S. (2017). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin yabancılar Türkçe öğretiminde a1-a2 seviyesine uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 270s.
- Güven, A. Z. (2014). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde bağlaşıklık ve tutarlılık. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 599-609.
- Halliday, M., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: LongmanGroup.
- İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A.S. (2013). *Dilbilim sözlüğü*. (2.bs.), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İşeri, K. (1998). Okuma ediniminin eğitimsel işlevi. *TÖMER Dil Dergisi*, 70, 5-18.
- Karahan, L. (2014). *Türkçede söz dizimi*. (20.bs.), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karataş, Y. (2008). Metin incelemesinde söylembilim yöntemi "Binbir Gece Masalları üzerine bir uygulama". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Arapça Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 227s.
- Karatay, H. (2010a). İlköğretim öğrencilerinin okuduğunu kavrama ile ilgili bilişsel farkındalıkları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 457-475.
- Karatay, H. (2010b). Bağdaşıklık araçlarını kullanma düzeyi ile tutarlı metin yazma arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 373-385.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi: Türkçe ve sınıf öğretmenleri için*. (7.bs.), Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaymaz, Z. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Sabahattin Ali'nin Apartman ve Köpek isimli hikâyelerinin a1-a2 seviyesine uygun sadeleştirme çalışması*. Yüksek Lisans

Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 119s.

Keçik, İ (1990). *İlkokullarda Kullanılan Bilgi Aktarıcı Metinlerde Büyükölçekli Yapılar*. A.S. Özsoy & H. Sübütekin (Dü.) IV. Dilbilim Kurultayı Bildirileri (121-133). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Keçik, İ., & Uzun Subaşı, L. (2004). Türkçe yazılı ve sözlü anlatım. (4.bs.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. (6.bs.), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Krashen, S. (2009). Principles and practice in second language acquisition (Internet Edition). USA: University of Southern California.

Kutlu, A. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Ömer Seyfettin'in Kaşığı ve Perili Köşk adlı hikâyelerinin a1-a2 seviyesine uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 159s.

Kutlu, A. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde Peyami Safa'nın öykülerinin a2 seviyesine uyarlanması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 193s.

Larsen-Freeman, D. (2002). Studies in second language acquisition. *Cambridge University Press*, 24(2), 275-285.

Long, M. H.& Ross, R. (1993). Modifications that preserve language and content. In M.L. Tickoo (Ed.), *Simplification: theory and application: Anthology Series*, 31 (pp.29-52. Singapore: SEAMEO Regional Language Centre

Lovett, S.B., & Flavell, J.H. (1990). Understanding and remembering: childrens knowlwdge about the differential effects of strategy and task variables on comprehension and memorization. *Child Development*, 61(6), 1842-1858.

Lüleci, M. (2011). “Gerçekleşsek de mi, öğresek?” yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde otantik malzeme”. III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı (26-29 Mayıs 2010), Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve Türk Dil Kurumu Yayınları, 541-553.

Melanlioğlu, D. (2017). Dil öğretiminde metin ve metin seçimi. H. Develi vd. (Yay. Haz.), *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı II içinde* (111-186). Ankara: Kesit Yayınları.

Memoğlu, H. (2006). *Türkçenin ters sıklık sözlüğü*. Ankara: Kurmay Basım Yayın Dağıtım.

Millî Eğitim Bakanlığı (2021). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme, öğretme ve değerlendirme.

Nunan, D. (1999). *Second language teaching & learning*. Boston, MA: Heinle&Heinle.

- Oktar, L. (1997). *Çevreye ilişkin haber metinlerinde eş dizimsel örüntüleme*: XI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri (163-180). Ankara: ODTÜ.
- Okur, A. (2014). *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri*. H. Ülper (Ed.), Türkçe ders kitaplarında metinlerin türsel özellikleri içinde (115-140). Ankara: Pegem.
- Özdemir, S. (2010). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde halk hikâyelerinden yararlanma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir, 125s.
- Özdemir, S. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının serbest zaman etkinliği olarak okuma açısından görünümü: Yeni İstanbul kitapları örneği*. 16. Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi Tam Metinleri (15.02.2022). RecentAcademicStudies, 586-595.
- Özdemir, S., & Eroğlu, E. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapılan metin uyarlama çalışmalarının betimsel analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(4), 1613-1631.
- Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, metindilbilimsel bağdaşıklık ve Haldun Taner'in "On ikiye on var" adlı öyküsünde metindilbilimsel bağdaşıklık görünümleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 167-182.
- Özkan, M., Tören, H., & Esin, O. (2013). *Yüksek öğretimde Türk dili yazılı ve sözlü anlatım*. (3.bs.), İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Pakkan, G. (1992). "Türkçe kısa hikâyelere metindilbilim açısından bir bakış". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 297-303.
- Paris, S.G., Wasik B. A., & Turner, J.C. (1996). *The development of strategic readers*. R. Barr, M. Kâmil, P. Mosenthal & P.D. Pearson in (Ed.), *Handbook of reading research* (609-640). New York: Longman.
- Polat, T. (1990). Kültürlerarası bildirişimde etkin bir süreç: yabancı dilde okuma-anlama. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, VII, 69-90. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Polat, T. (1993). Yazınsal metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 8, 181-190.
- Richards, R. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press.
- Sever, S. (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. (6.bs.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenöz Ayata, C. (2003). *Almanca ve Türkçede metin türü olarak yazın eleştirisi*. (1.bs.), İstanbul: Mavibulut Yayınevi.

- Şimşek, P. (2011). *Yabancılar Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı okuma kitapları üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Afyon, 226s.
- Taşıgüzel, S. (2004). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında öğretici nitelikte metinlerdeki ezdizimselörüntülerin görünümü. *Dil Dergisi*, 125, 72-87.
- TDK Sözlük <https://sozluk.gov.tr/>. (16.01.2022 tarihinde bu kaynağa erişilmiştir.)
- Torusdağ, G. (2015). *Memduh Şevket Esendal'ın öykülerine metindilbilimsel bir yaklaşım*. Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Van, 338s.
- Tuğrul, F. (2021). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde Refik Halit Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyesinin a1-a2 düzeyine göre sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kilis, 102s.
- Uluçam, A.I. (2007). İki dilli öğrencilerin yazılı metin üretimindeki sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 135, 28-43.
- Uslu Üstten, A., & Haykır, T. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin seçimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1633-1652.
- Uzun Subaşı, L. (2003). *"Metin üretimi" Türkçe sözlü ve yazılı anlatım*. C. İleri (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Uzun Subaşı, L. (2006). *"Öğrencilerin yazılı anlatım sürecindeki metinleştirme sorunları"*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri (693-701). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Van Dijk, T.A. (1988). *News as discourse* Lawrence erlbaum associates, publishers, hillsdale. New Jersey, HoveandLondon.
- Van Dijk, T.A., & Kintsch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. Academic Press, Inc. Orlando, Florida.
- Vardar, B. (2002). Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. (1.bs.), İstanbul: Multilingual.
- Wallace, C. (1992). Reading Oxford University Press.
- Yağcıoğlu, S. (1998). "Yazınsal metin-okur etkileşimi: AH- birimlerini anlamlandırma sürecine etkileri üzerine deneysel bir çalışma". *Dilbilim Araştırmaları*, 48-57.
- Yano, Y., Long, M.H., & Ross, S. (1994). The effects of simplified and elaborated texts on foreign language reading comprehension. *A Journal of Research in Language Studies*, 44(2), 189-219.

- Yavuz, M. (2001). *Metinlerde edimsel gösterge çözümlemesinin eğitim amaçlı kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul, 163s.
- Yazok, Z. (2020). *Yabancılar Türkçe öğretimi kapsamında Kemalettin Çalık'ın Piri Reis adlı eserinin b1 seviyesinde sadeleştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Diyarbakır, 323s.
- Yılmaz, Y. (2021). *Yabancılar Türkçe öğretimi kapsamında Ömer Seyfettin'in bazı hikâyelerinin b1 seviyesine uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 231s.
- Young, D. (1999). Linguistic simplification of SL reading material: effective instructional practice. *The Modern Language Journal*, 83, 350-366.

BİBLİYOGRAFYA

Aderson, J.C. (2000). Assessing reading. Cambridge: Cambridge University Press.

EKLER

EK 1: Özgün metin

DEĞİRMEN

Hiç sen bir su değirmeninin içini dolaştın mı adaşım?

Görülecek şeydir o... Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı... Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar... Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları. Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince zerreler uçuşur. Halbuki döşemedeki küçük kapağı kaldırınca aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?.. Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır... Ve mütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırdar...

Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama bir daha görmek istemem.

Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi? Çoook desene! Sevgilin güzel miydi bari? Belki de seni seviyordu...Ve onu herhalde çok kucakladın... Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? Bir kadını öpmek hoş şeydir, hele adam genç olursa...

Yahut sevgilin seni sevmiyordu... O zaman ne yaptın? Geceleri ağladın mı?.. Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?.. Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır. İnsan evvela kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük maharetimiz nefsimizden beraat kararı almaktır. Vicdan azabı dedikleri şey, ancak bir hafta sürer. Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir.

Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor. Peki ama bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?..

Çırçıplak soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun? Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu?

Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı? Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin?

Aşk sana bunları yaptırabilir mi? İşte o zaman sana seviyorsun derim...

Sen sevgiline ne verebilirsin sanki? Kalbini mi? Pekâlâ, ikincisine? Gene mi o? Üçüncü ve dördüncüye de mi o?.. Atma be adaşım, kaç tane kalbin var senin?.. Hem biliyor musun, bu aptalca bir laftır. Kalbin olduğu yerde duruyor ve sen onu filana veya falana veriyorsun... Göğsünü yararak o eti oradan çıkarır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler... Siz sevemezsiniz. Sevmeyi yalnız bizler biliriz... Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene'ler.

Dinle adaşım, sana bir Çingene'nin aşkını anlatayım...

Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çergi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

Can sıkı ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti. Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağırıyorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı.

Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı. Ben de etrafı gözden geçirerek bir köy, bir çiftlik, yanında kalabileceğimiz bir yer araştırıyordum.

İkindiye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti. Burası küçük bir değirmendi. Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu [bölünüyordu].

İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydana gölgeliyorlardı. Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.

Burada çergilemek hiç de fena değildi. Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlek olduğu anlaşılıyordu. Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu. Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya yanaştı, çalmaya başladı.

İçeride sesi duyan köylüler, oraya birikerek dinliyorlardı. Değirmenci de bunların arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt gözlerle bakıyordu.

Bilir misin adaşım, bu köylüler tavuk ve oğlak çaldığımızı söyleyerek bizden şikâyet ettikleri halde bizi gene severler. Aralarında bir kileye yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler. Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti.

Biz bu güzel kabulden cesaret alarak biraz ötedeki zeytin ağaçlarının arasında çadırlarımızı kurduk.

İşler iyi gidiyordu. Kadınlar taze söğütlerden yaptıkları sepetleri yakın köylerde satmakta güçlük çekmiyorlardı. Çalgıcılarımız yarım gün uzaktaki köylerden bile düğüne çağırılıyorlardı. Atmaca tabii en baştaydı...

Sen bu Atmaca gibisine daha rastlamamışsındır.

Bir kere heybetli delikanlıydı: Yağız derisi, yüzüne delice dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri... Sonra burnu... Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

Bunun için biz ona Atmaca derdik...

Başı, geniş omuzlarının üstünde bir arapatındaki gibi dik dururdu ve bir arapatı ondan daha çevik değildi... Bütün çergilerde onun cesareti, onun güzelliği, onun çalgısı söylenirdi.

Başka Çingeneler gibi çalmazdı o, adaşım: Bir kere nota bilirdi. Şehir mektebini okumuş, bitirmişti; sonra içliydi... Sanırdın ki, klarneti çalarken havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya yüreğinden veriyor.

Geceleri tek başına bir ağacın dibine çekilirdi. Biz de çadırların önüne çıkıp yüzükoyun yatar, çenemizi toprağa dayayarak onu dinlerdik. Hiçbir sevgilisi yoktu. Ne geçtiğimiz Türkmen köylerindeki al yanaklı güzeller, ne de ince dudaklı Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde alıkoyabilirlerdi...

Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirmediğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rastgelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük.

Çok konuşmaz, konuştuğu zaman da içindekilerden bize bir şey sezdirmezdi. Neler hisseder, neler düşünürdü? Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi? Hiçbirimiz bilmezdik. Acaba birisini sevdiği için mi, yoksa hiç kimseyi sevemediği için mi, bu kadar yanık, bu kadar derinden çalışıyordu?..

Ara sıra uzun müddet kaybolur, başka çergilerde dolaştığı, şehirlere inip büyük beylerin meclisine girdiği söylenirdi. Kasabadaki efendiler ona akran muamelesi ederlerdi, fakat o

davarlardan bizimle beraber koyun uğrular [çalar], düğünlerde bizimle beraber çalgı çalardı.

Hemen her akşam değirmenin önündeki meydanlıkta toplanıp ahenk yapıyorduk. Şimdilik bir şey anaforlamadığımız için değirmenci de memnundu. Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir hasır atıyor, bağdaş kurup oturarak bizi dinliyordu.

Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi. Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı. Ama yüzü hep soluktu. Etrafındaki şeylere, kendisiyle alışverişi yokmuş gibi, dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülüyormuş gibi, isteksiz bir gülüşü vardı.

Bu kızcağız sakattı adaşım, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı. Şimdi onun yerinde şalvarının beline iliştirilen boş bir yen sallanıyordu.

Ve bu onu insanlardan ayırıyordu.

Düşünebilir misin, güzel bir kızın bir kolu olmazsa bu ne demektir? Derenin üst başında çıpılçıpıl yıkanan genç kızlara karışamıyordu. Vücudunu ve ondaki ayıbı her zaman örtmeye mecburdu... Geceleri birbirlerinin evinde toplanıp cümbüş yapan kızlarla da birleşemezdi, çünkü ne tef çalmak ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynamak elinden gelirdi...

Belli ki onun bütün çocukluğu bitmez tükenmez bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su fişkırtmaca oynayan akranlarına bir duvara yaslanarak istek dolu gözlerle bakmıştı.

Şimdi bütün bunlara alışmış görünüyordu. Başka insanların yaptığı birçok şeyleri yapmak hakkının kendisinde olmadığını biliyor ve hiçbir şey istemiyordu. Değirmenin kapısı yanındaki taş sedire saatlerce oturup meydanda eşelenen tavuklara yahut kocaman çınarın kıpırdayan yapraklarına yarı yamuk gözlerle bir bakışı vardı ki, adamı ağlamaklı ederdi.

Geceleri babasıyla beraber gelir, onun yanında diz çöküp oturarak bize bakardı...

Sözü kısa keselim adaşım, bizim mağrur ve insafsız Atmacamız, değirmenin bu sakat kızına vuruldu. Tavuslara, sülünlere bakamaya tenezzül etmeyen yabani kuş, kanadı kırık bir çulluğun, şikârı (avı) oldu.

Eyvah bana ki meselenin çok geç farkına vardım. Ben anladığım zaman alev saçağı sarmıştı... Yoksa çoktan çergiyi toplar, başka yere göçerdim. Atmaca hiç kimseyle

konuşmuyor, düğünlere gitmiyor, zeytinlerin altında tek başına çalışıyordu. Ama geceleri çınarın altında adamakıllı coşar, gözlerini kıza diker, üfler, üflerdi.

Ve biz titrediğimizi, bağırarak, konuşmak yahut yerlere atılıp ağlamak istediğimizi hissederdik... Onun çalışında, bir ateş yığını etrafında haykıran ateşe tapanların yahut batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların feryadı ve inleyişi vardı.

Atmaca'nın kanatları düşmüştü adaşım. Sarardıkça sararıyordu. Değirmencinin köye indiği günler kapının yanındaki taş sedirde kızla beraber oturduğunu ve tırnaklarını, parçalamak ister gibi, iki tarafındaki sert kayada gezdirdiğini görünce, bu işin böyle gitmeyeceğini anladım... Bir gece onu çağırdım, derenin alt başına gittik, kavak fidanlarının arasına oturduk.

Çakıllarda acele acele seken sulardan ve uzaklardan gelen bir kurbağa sesinden başka hiçbir şey duyulmuyordu. Atmaca önüne bakıyor, niçin çağırdığımı, ne söyleyeceğimi sormuyordu. Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

—Seviyorsun!.. dedim.

—Öyle... dedi.

—Ne yapacaksın?..

Bu sorunun cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı göğe çevirdi; uzun uzun baktı, birdenbire:

—Sen bizim çeribaşımızsın dedi. Gezdiğin yerler benden çok, tecrübelerin fazla, aklın, dirayetin bütün Çingenelerden üstündür. Sana açılmalıyım...

Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyormuş gibi, söylemeye başladı:

—Onu seviyorum, ne yapacağımı da hiç düşünmedim. Sen benim sevmemin nasıl olacağını bilirsin... Ben ki, arkamdan uşaklarını koşturan konak sahibi hanımlara başımı çevirmedim; yedi köye hükmeden eşraf bana gelip; 'Kızım senin için yataklara düştü, Çingene olduğunu unutup seni evlat gibi sineme basacağım, yalnız gel, gel de kızımızı kurtar!..' diye yalvardılar da gene cevap vermeden yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kızı seviyorum.

Onu alamam, onu kaçıramam... Halbuki o da beni seviyor. Bunu bana evvelisi gün ağlayarak söyledi. 'Gel;' dedim, 'beraber kaçalım.' Acı acı güldü, 'Ağam,' dedi, 'ben senden noksanım, bana sadaka mı veriyorsun?..' Onu nasıl sevdiğimi anlattım: 'Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,' dedim, 'bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?'

—Tekrar gözyaşları boşandı: 'Olmaz' dedi, 'düşün ki, her karşına çıktığımda senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle zelil etmek ister misin? Bırak beni, ne

olduğumu bilerek ihtiyar babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara uğrama. Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma, eğer sahiden beni seviyorsan hemen buralardan git!..

Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi:

—Düşünüyorum, birleşirsek bu ikimiz için de sahiden azap olacak. Aramızda anlaşılmaz, boğucu bir havanın dolaştığını hissedeceğiz. Eğer o bana açılmaz, bana naz edemez, bana içinden geldiği gibi sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Ne diye gençliğini benim için nâra yaktın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım? Her sözümden, her tavrımdan alınır; kızsam ona dokunur, sevsem ona acıyormuş gibi gelir, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir sızı duyar ve bunlar hep böyle sürüp gider... Ne yapacağımı, bu halin beni nereye götüreceğini sorma, bende artık kuvvet yok, akıl yok, düşünce yok, yalnız aşk var. Mavzer kurşunu gibi çarptığını yere seren bir aşk... Senin Atmacan artık kanatlarını kımılatacak halde değil!..

Sustu, son sözler öyle acımacak bir tavırla ağzından dökülmüştü ki, fazla bir şey sormaya, hatta teselli etmeye kalkışmadım; ona bu halde ne söz söylenebilir ne de o söyleneni duyardı. Koluna girip çadıra kadar götürdüm.

İşler gittikçe sarpa sarmıştı adaşım, Atmaca’nın hali beni korkutuyordu. Fakat yapılacak hiçbir şey yoktu. Şimdilik işi olurluna bırakmaya karar vererek yattım. Bütün gece, büyük çınarın altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca’yı ve dudaklarının kenarında geniş bir sevinç, soluk yanaklarında görülmemiş bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm. Fakat birbirinin kucağına atılacakları zaman şekli belli olmayan tuhaf bir cisim ikisinin arasına giriyor, bir çark gibi fırıl fırıl dönerek ve gittikçe büyüyerek onları ayırıyordu.

Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyorlardı. Ve biz, bunların sonunda muhakkak bir fırtına kopacağını seziyorduk. Herkes müthiş bir şeyden korkuyor gibiydi. Bütün çergiyi ağır bir durgunluk kaplamıştı.

İhtiyar ve tecrübeli Çingene karıları bildikleri afsunları okuyorlar, bütün iyi ve fena ruhları zavallı Atmaca’nın imdadına çağırıyorlardı. O, gittikçe çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle geçerken delikanlılar başlarını yere eğiyorlar, genç kızlar ölü gibi sararan benizleri ve titreyen dudaklarıyla arkasından bakıyorlardı. Kadın, erkek, genç, ihtiyar hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk. Sanki serseri bir rüzgâr

kafalarımızdan her düşünceyi silip süpürüyor, bizi şaşkın ve meymus(üzgün) buralarda bırakıyordu.

Bir gün Atmaca yanıma sokuldu.

—Bu akşam değirmende ahenk yapacağım, ben ihtiyarla konuştum!.. dedi.

Hafif yağmur çiseliyordu. Akşama kuvvetli bir yaz sağanağı gelmesi çok mümkündü.

Bunu ona da söyledim.

—Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

—Değirmen geceleri de işliyor, o gürültüde mi?

Tuhaf tuhaf güldü.

—Korkma! dedi. Klarneti o gürültüde de size duyururum. Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi.

Yağmur akşama doğru sahiden arttı. Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyor, iri damlalar zeytin ağaçlarının siyah yapraklarını garip tıprıtlarla oynatıyordu.

Hepimiz değirmenin içine dolduk. Tavlada sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık serpiyordu ve çarklar, taşlar, tozlu kayışlar dönüyorlar, dönüyorlardı.

Hepsinin birden çıkardığı yırtıcı gürültü yağmurun alçak tavandaki kesik hıçkırığına karışıyor, birbirini kovalayan gök gürültüleri bu korkunç ahengi tamamlıyordu.

Değirmenci ve kızı duvarın dibindeki sedire oturmuşlardı. Sallanan lambalar genç kızın yüzünde acayip gölgeler oynatıyordu. Bütün gürültüleri bastıran ince bir ses birdenbire yükseldi: Kendisini değirmenin karanlık bir köşesine çeken Atmaca çalmaya başlamıştı. Adaşım, ben gece dinlediğim şeyleri öldükten sonra bile unutmam.

Dışarıda fırtına gittikçe artıyor ve rüzgâr ıslak kamçısını kerpiç duvarlarda gezdiriyordu.

Yükselen sular tahta oluklardan taşıyor, haykırı haykırı yerlere dökülüyordu.

İçeride taşlar nihayetsiz bir coşkununla homurdanıyor; çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu. Ve bunların hepsini bastıran deli bir ses kâh yalvarıyor kâh hiddetle kıvranıyor, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.

Alacakaranlıkta Atmaca'nın siyah ve parlak gözleri hiç kıpırdamadan genç kıza bakıyorlardı, genç kızın acınacak bir perişanlıkla çırpınan büyümüş gözlerine... Ve öyle

şeyler çalıyordu ki adaşım, onları anlatmaya bizim kullandığımız kelimelerin takati yoktur...

Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi... Fakat derhal yüzümüzü yırtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa saçan bir çöl fırtınası oluyor yahut bağrımıza işleyen bir bıçak haline geliyordu.

Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca'nın ayağa kalktığını gördüm. İki üç adım ilerledi ve klarneti bir köşeye fırlattı. Herkes doğrulmuştu. Üzüntülü gözlerle ona bakıyorlardı. O, yüzüne büsbütün dökülen kara saçlarını eliyle geriye attı. Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafını araştırdıktan sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı...

O dakikayı ömrümde unutamam adaşım; dışarıda fırtına arttıkça artmıştı, duvarlar sarsılıyor, tepemizdeki kiremitler uçuyordu. Ve değirmen, azgın bir hayvan gibi homurduyor ve dönüyordu. Ve o, lambanın sönük ışığında, olduğundan daha büyük, adeta bir gölge gibi duruyordu. Gözleri genç kızın üzerindeydi. Tahammül edilmez bir acı yüzünün şeklini tanınmayacak hallere sokmuştu. Kâh esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyor kâh dişlerinin arasında ezilen dudakları bile bembeyaz oluyordu. O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

Bu bakış ancak bir an kadar sürdü. Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı. Fakat hemen kendisini topladı. Bir kere daha etrafına bakındı. Sanki bir imdat bekliyor gibiydi: Kendisini bu kahredici; bu parçalayıcı ağırlardan kurtaracak bir imdat...Nihayet kafasına bir şey vurulmuş gibi inledi. Gerisingeriye dönerek değirmenin öbür başına, çarkların ve kayışların kudurmuşçasına döndükleri köşeye doğru atıldı.

Bir nefes alımı kadar hepimiz olduğumuz yerde kaldık, sonra delice bağırarak arkasından koştuk... Heyhat adaşım, çok geçti. Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.

Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fışkırıyordu. Birkaç adımdan sonra sendeledi, ayaklarımızın dibine yıkıldı.

İşte adaşım, sana seven bir Çingene'nin hikâyesi.

Çiçeklerin açtığı mevsimde, senin kollarına yaslanan ve çiçekler kadar güzel kokan bir vücutla uzak su kenarlarında oturmak ve öpüşmek, yoruluncaya kadar öpüşmek hoş şeydir...

Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren mağrur bir dilberin kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar dolaşmak, bunu candan arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- gene hoş şeydir. Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir.

Değirmen/1929

DEĞİRMEN

Sen hiç bir su değirmeninin içini gezdin mi adaşım?

O, görülmeye değer bir şeydir. Yamuk duvarlar, tavana yakın ufak pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı... Sonra çarklar, büyük taşlar, ince uzun metal çubuklar, sıçrayarak dönen tozlu kayışlar... Ve bir köşede üst üste duran buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları. Karşıda beyaz torbalarla unlar...

Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince küçük parçalar uçuşur. Halbuki yerdeki küçük kapağı kaldırıncı aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

Adaşım, ya o seslere ne dersin, her köşeden ayrı ayrı ezgiler şeklinde çıkıp da hep birlikte kocaman bir dalga halinde kulağa dolan seslere? Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi gürültülü sesler çıkarır, taşların yükselip alçalan üzüntülü sesleri kayışların tokat gibi şak seslerine karışır. Ve çarklar sürekli dönerek ses çıkarır.

Adaşım, ben çok eskiden böyle bir değirmen gördüm ama bir daha görmek istemem.

Adaşım, sen aşk ne demek bilir misin, sen hiç sevdin mi? Çok sevdim mi diyorsun? O halde sevgilin güzel miydi? Belki de seni seviyordu. Ve sanırım onu çok kucakladın... Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? Bir kadını öpmek hoş şeydir, özellikle adam gençse daha da hoş şeydir.

Veya sevgilin seni sevmiyordu... O zaman ne yaptın? Geceleri ağladın mı? Ona solgun yüzünü göstermek için yolda bekledin, ona uzun ve üzüntülü mektuplar yazdın değil mi? Fakat sanırım başka bir kadını sevmek senin için o kadar da zor değildi. İnsan öncelikle kendi kendisinden utanır gibi olur ama bilir misin, bizim en büyük yeteneğimiz kendimizi affettir. Üzüntü denilen şey sadece bir hafta sürer. Ondan sonra en kötü katil bile kendine yeterli bahaneler bulur.

Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor. Peki ama bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?..

Tamamen çıplak bir şekilde soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun? Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki kaslara saplayabilir misin ve böylece bir nehre atlayarak yüzebilir misin?

Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı? Bir minareye çıkararak bütün dünyaya sesini duyurmak için kuvvetle bağırabilir misin?

Aşk sana bunları yaptırabilir mi? İşte o zaman sana seviyorsun derim...

Sen sevgiline ne verebilirsin sanki? Kalbini mi? Peki ikincisine ne verebilirsin? Yine kalbini mi? Üçüncü ve dördüncüye de mi kalbini verebilirsin? Adaşım, yalan söyleme be, kaç tane kalbin var senin?.. Hem biliyor musun, bu aptalca bir laftır. Kalbin yerinde duruyor ve sen onu başkalarına veriyorsun... Göğsünü kesip açarak o eti oradan çıkarırsan ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar, siz emirlere uyanlar ve emredenler, siz birisinden korkan ve birisini tehdit edenler... Siz sevemezsiniz. Sevmeyi sadece bizler biliriz... Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene'ler.

Dinle adaşım, sana bir Çingene'nin aşkını anlatayım...

Bir gün -karların erime mevsimiydi- bütün çadır, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört at ve sekiz eşek- Edremit tarafına doğru gidiyorduk.

Can sıkı ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtan güneş ve yeni ortaya çıkmaya başlayan yeşillikler hepimize acayip bir enerji veriyordu. Beyaz ve kısa kısa gömlek giyen küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağırıyorlar ve taşlı yolun kenarındaki çukurlarda yuvarlanıyorlardı.

Genç erkekler keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar güzel sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı. Ben de etrafa bakarak bir köy, bir çiftlikte, kalabilmek için bir yer arıyordum.

İkindiye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar dikkatimi çekti. Burası küçük bir değirmendi. Suyu bol bir akarsu küçük söğüt ağaçlarının arasından geçiyor sonra taşların arasına giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa akıyordu.

Yaşlı çınarlar çukurda kalan eski değirmenin siyah kiremitli çatısını kapatıyor ve ön taraftaki geniş meydanı gölge yapıyordu. Ağaçların sesinden daha fazla bir gürültüyle değirmenin altından sular çıkıyordu. İki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki otlukta kayboluyordu.

Burada çadır kurmak hiç de fena değildi. Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlekliği anlaşılıyordu.

Ve biraz ileride beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu. Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, bir tarafı açık duran kocaman kapıya yaklaştı, çalmaya başladı.

İçeride sesi duyan köylüler, oraya toplanarak dinliyorlardı. Değirmencide bunların arasındaydı, beyaz sakalıyla oynayarak ilgisiz gözlerle bakıyordu.

Adaşım bilir misin, bu köylüler tavuk ve keçi yavrusu çalıyorsunuz derler, bizden şikâyet ederler ama yine de bizi severler. Aralarında 25 kiloya yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler. Ve değirmenci buna iki tencere de yoğurt ekledi.

Biz bu güzel kabulden cesaret alarak biraz ilerideki zeytin ağaçlarının arasında çadırlarımızı kurduk.

İşler iyi gidiyordu. Kadınlar taze söğütlerden sepet yapıyorlardı ve yakın köylerde kolayca satıyorlardı. Yarım gün uzaktaki köyler bile çalgıcılarımızı düğüne çağırıyorlardı. Atmaca tabii en baştaydı...

Sen bu Atmaca'ya benzeyen birini daha önce görmemişsindir.

Bir kere uzun boylu bir gençti. Esmer derisi, yüzüne dökülen simsiyah saçları ve koyu gözleri vardı. Sonra burnu... Uzun, sivri, ucu biraz aşağı kıvrık burnu...

Bu nedenle biz ona Atmaca diyorduk.

Başı, geniş omuzlarının üstünde bir at gibi dik duruyordu ve bir at ondan daha hızlı değildi. Herkes onun cesaretini, onun güzelliğini, onun çalgısını anlatıyordu.

Adaşım, o başka Çingeneler gibi çalmıyordu: Bir kere nota biliyordu. Şehir okulunda okudu, mezun oldu, ayrıca duygusaldı... Sanki klarnete havayı ciğerlerinden değil, doğrudan doğruya kalbinden veriyor.

Geceleri tek başına bir ağacın altına gidiyordu. Biz de çadırların önüne çıkarak yüzüstü yatıyor, çenemizi toprağa koyarak onu dinliyorduk. Hiçbir sevgilisi yoktu. Ne Türkmen köylerindeki kırmızı yanaklı güzeller ne de ince dudaklı Çingene kızları onun bakışlarını bir andan fazla üzerlerinde tutabiliyordu...

Halbuki çalgı sırasında büyük gözlerinde -oradaki ateşi söndürmek ister gibi- birkaç damla gözyaşı ortaya çıkıyor, esmer yanaklarında -bir ateşle karşılaşmış gibi hemen kuruyan- birkaç küçük damlacık yuvarlanıyordu. Çok konuşmuyor, konuşunca da içindekilerden bize bir şey hissettirmiyordu. Neler hissediyor, neler düşünüyordu?

Onu bu dünyaya bağlayan şey neydi? Hiçbirimiz bilmiyorduk. Acaba bu kadar üzüntülü, bu kadar kalpten çalmasının sebebi birisini sevmesi miydi, yoksa hiç kimseyi sevmemesi miydi?..

Bazen uzun süre kayboluyordu, başka çadırlarda dolaşıyor, şehirlere inerek büyük beylerin toplantılarına katılıyor diyorlardı. Kasabadaki beyler ona yaşıt gibi davranıyorlardı fakat o

hayvan sürüsünden bizimle beraber koyun çalıyor, düğünlerde bizimle beraber çalgı çalıyordu.

Hemen her akşam değirmenin önündeki meydanda toplanarak eğlence yapıyorduk. Şimdilik hırsızlık yapmıyorduk bu nedenle değirmenci de memnundu. Kızıyla beraber büyük çınarın altına bir örtü seriyor oturarak bizi dinliyordu.

Değirmencinin kızı tam bir köy güzeliydi. Yuvarlak bir yüzü, kalın dudakları, kalçalarına kadar uzanan ince örgülü saçları vardı. Ama yüzü hep soluktu. Etrafındaki şeylere, ilgisiz gibi dümdüz bir bakışı ve dudaklarının kenarından dökülmüş gibi isteksiz bir gülüşü vardı. Adaşım, bu zavallı kız sakattı, küçükken sağ kolunu değirmenin çarklarından birine kaptırmıştı. Şimdi onun yerinde kıyafetinden boş bir kol sallanıyordu. Ve bu onu insanlardan ayırıyordu.

Düşünebilir misin, güzel bir kızın bir kolu yoksa bu ne demektir? Derenin üst başında su ile oynayarak yıkanan genç kızlara karışamıyordu. Vücudunu ve ondaki eksikliği her zaman kapatmaya mecburdu. Geceleri birbirilerinin evinde toplanarak eğlenen kızlarla birlikte olması mümkün değildi çünkü ne tef çalabiliyordu ne de parmaklarının arasına tahta kaşıklar alarak oynayabiliyordu...

Belli ki onun bütün çocukluğu bitmeyen bir hasretle geçmiş; belli ki zeytin dallarına sincap gibi tırmanan, birbirleriyle alt alta, üst üste güreşen, değirmenin önünde erkek çocuklarla su oyunu oynayan yaşlılarına bir duvara dayanarak istek dolu gözlerle bakmış.

Şimdi bütün bunlara alışmış görünüyordu. Başka insanların yaptığı birçok şeyi yapma hakkını kendisinde görmüyordu ve hiçbir şey istemiyordu. Değirmenin kapısının yanındaki taş sedire saatlerce oturarak meydandaki tavuklara veya kocaman çınarın hareket eden yapraklarına yarı kapalı gözlerle bir bakışı vardı ki, insanı üzüyordu.

Geceleri babasıyla beraber geliyor, onun yanında dizlerinin üstüne oturarak bize bakıyordu.

Adaşım, sözü çok uzatmayalım, bizim kibirli ve acımasız Atmacamız, değirmencinin bu sakat kızına âşık oldu. Tavus, sülün gibi güzel kuşlara bile bakmayan bu yabani kuş, kanadı kırık bir çulluk kuşunun avı oldu.

Maalesef konuyu çok geç anladım. Ben anladım ama her şey için çok geçti... Yoksa çoktan çadırı toplayarak başka yere giderdim. Atmaca hiç kimseyle konuşmuyor, düğünlere gitmiyor, zeytinlerin altında tek başına çalıyordu. Ama geceleri çınarın altında çok duygulanıyordu, gözlerini kıza dikiyordu, üflüyordu, üflüyordu.

Ve biz titremek, bağırmak, konuşmak veya yerlere atlayarak ağlama isteği hissediyorduk. Onun çalmasında, bir ateşin etrafında bağırarak ateşe inananların veya batmakta olan bir gemiye çarpan dalgaların çılgılığı ve inlemesi vardı.

Adaşım, Atmaca'nın kanatları düşüyordu yani bu duruma çok üzülüyordu. Her geçen dakika sararıyordu. Değirmenci bazen köye gidiyordu, o zaman Atmaca kapının yanındaki taş sedirde kızla beraber oturuyordu. Atmaca'yı gördüm. İki tarafındaki sert kayada tırnaklarını parçalamak ister gibi gezdiriyordu. Onu böyle görünce bu işin böyle gitmeyeceğini anladım. Bir gece onu çağırdım, derenin alt başına gittik, kavak fidanlarının arasına oturduk.

Sular çakıllardan acele acele atlıyordu ve uzaklardan bir kurbağa sesi geliyordu. Başka hiç ses yoktu. Atmaca önüne bakıyor, “Beni niçin çağırdı, bana ne söyleyecek?” diye sormuyordu.

Elimi omuzuna koydum, gözlerini bana kaldırdı:

—Seviyorsun!.. dedim.

—Öyle, seviyorum dedi.

—Ne yapacaksın?..

Bu sorunun cevabını bulmak ister gibi gözlerini yukarıya, yıldızlı gökyüzüne çevirdi; uzun uzun baktı, aniden:

— Sen bizim başımızsın dedi. Sen benden çok daha fazla yerler gezdin, senin deneyimlerin, aklın, becerilerin bütün Çingenelerden üstündür. Sana her şeyi anlatmalıyım. Gözlerini hiç indirmeden, sanki yıldızlara anlatıyor gibi söylemeye başladı:

—Onu seviyorum, ne yapacağım diye de hiç düşünmedim. Sen benim sevmem nasıl olur bilirsin... Ben ki, arkamdan hizmetçilerini gönderen büyük ve gösterişli ev sahibi hanımlara dönüp bakmadım; yedi köye sahip olan zenginler bana geldiler ve “Kızım senin için hasta oldu, Çingene olsan da unutup seni çocuğum gibi seveceğim, sadece gel, gel de kızımızı kurtar!..” diye çok söylediler de yine cevap vermedim, yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kızı seviyorum.

Onu alamam, onu kaçıramam... Halbuki o da beni seviyor. Bunu bana önceki gün ağlayarak söyledi. ‘Gel;’ dedim, ‘beraber kaçalım.’ Acı acı güldü, ‘Beyim’ dedi, ‘ben senden eksikim, bana sadaka mı veriyorsun?’ dedi. Ona olan sevgimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun,’ ‘Bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’ dedim.

— Tekrar ağlamaya başladı: ‘Olmaz’ dedi, ‘düşün, seni her görmemde senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle aşağılamak ister misin? Bırak beni, kendimi bilerek yaşlı

babamın yanında kalayım, sen de bir daha buralara gelme. “Ben senin sayende sakatlığımı unutarak deli deli rüyalar gördüm, seni hayatımın sonuna kadar unutamam ama bazı şeylere inanmamı bekleme, eğer gerçekten beni seviyorsan hemen buralardan git!..” dedi.

Atmaca burada bir nefes aldı ve gözlerini yere indirdi:

—Düşünüyorum, birlikte olursak bu ikimiz için de gerçekten büyük üzüntü olacak. Aramızda anlaması zor ve sıkıcı bir havanın varlığını hissedeceğiz. Eğer o bana hislerini söyleyemez, bana naz edemez, bana kalpten sarılamazsa, gözleri her zaman: ‘Neden gençliğini benim için ateşe attın, sana yazık değil mi?’ demek isterse, ben ne yaparım? Her sözümünden, her davranışından kalbi kırılır; kızsam üzülür, sevsem ona üzülüyorum sanır, kucaklasam boş olan kolunun yerinde bir acı hisseder ve bunlar hep böyle devam eder... Ne yapacağım, bu hâl beni nereye götürecek sorma, bende artık güç yok, akıl yok, düşünce yok, sadece aşk var. Bir kurşun gibi çarparak yerlere düşüren bir aşk... Senin Atmacan artık kanatlarını oynatamıyor.

Sustu, son sözleri öyle acı bir şekilde ağzından çıktı ki, fazla bir şey sormaya hatta teselli etmeye çalışmadım; ona bu halde ne söz söyleyebilirim ne de o beni duyar. Koluna girip çadıra kadar götürdüm.

Adaşım, işler yavaş yavaş zor bir duruma geldi, Atmaca için korkuyordum. Fakat elden hiçbir şey gelmiyordu. Şimdilik işe karışmamaya karar vererek yattım. Bütün gece, büyük çınar ağacının altında kollarını açarak sabırsızca bekleyen Atmaca’yı ve dudaklarının kenarında büyük bir sevinç, solgun yanaklarında bir pembelikle ona doğru koşan değirmencinin kızını gördüm. Fakat birbirlerini kucaklamak isteseler de şekli belli olmayan acayip bir cisim ikisinin arasına giriyordu ve bir çark gibi dönerek, yavaş yavaş büyüyerek onları birbirinden ayırıyordu.

Günler, beyaz bulut parçalarını güçlü bir rüzgârın sürüklemesi gibi hızlı bir şekilde geçiyordu. Ve biz, bunların sonunda kesinlikle bir fırtına olacak diye hissediyorduk. Herkes müthiş bir şeyden korkuyor gibiydi. Bütün çadırdaki ciddi bir sessizlik vardı.

Yaşlı ve deneyimli Çingene kadınları büyüler yapıyorlardı, bütün iyi ve kötü ruhları zavallı Atmaca’nın yardımına çağırıyorlardı. O, yavaş yavaş çöken yanakları, nereye baktığı belli olmayan şaşkın gözleriyle oradan geçiyordu. Genç erkekler başlarını yere eğiyorlardı, genç kızlar ise ölü gibi solgun yüzleri ve titreyen dudaklarıyla onun arkasından bakıyorlardı. Kadın, erkek, genç, yaşlı hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyorduk. Sanki deli bir rüzgâr kafalarımızdan her düşüncüyü siliyordu, bizi şaşkın ve üzgün buralarda bırakıyordu.

Bir gün Atmaca yanıma geldi.

—Bu akşam değirmende eğlence yapacağım, ben yaşlıyla konuştum!..dedi.

Hafif yağmur yağıyordu. Akşama güçlü bir yaz yağmurunun gelmesi çok mümkündü.

Bunu ona da söyledim.

—Değirmenin içinde çalacağım! dedi.

—Değirmen geceleri de çalışıyor, o gürültüde mi çalacaksın? dedim.

Acayip acayip güldü.

—Korkma! dedi. Klarneti o gürültüde de size duyururum. Nefesim daha o kadar kuvvetten düşmedi. dedi.

Yağmur akşama doğru gerçekten hızlandı. Karşı tepedeki palamut ormanına birbiri arkasına yıldırımlar düşüyordu, zeytin ağaçlarının siyah yaprakları büyük su damlaları sebebiyle acayip sesler çıkararak oynuyordu.

Hepimiz değirmenin içine dolduk. At ahırında sallanan iki tane gaz lambası etrafa yarım bir aydınlık veriyordu ve çarklar, taşlar, tozlu kayışlar sürekli dönüyorlardı.

Bütün bu yırtıcı gürültü, yağmurun alçak tavandaki kesik sesine karışıyordu, arka arkaya gerçekleşen gök gürültüleri bu korkunç eğlenceyi tamamlıyordu.

Değirmenci ve kızı duvarın yanındaki sedirde oturuyorlardı. Sallanan lambalar genç kızın yüzünde acayip gölgeler yapıyordu. Bütün bu gürültülerden daha güçlü ince bir ses aniden yükseldi: Kendisini değirmenin karanlık bir köşesine çeken Atmaca çalmaya başladı. Adaşım, ben o geceki müziği öldükten sonra bile unutamam.

Dışarıda fırtına yavaş yavaş artıyordu, rüzgâr ve yağmur kerpiç duvarlarda geziyordu.

Yükselen sular tahta oluklardan taşıyordu, büyük bir gürültü ile yerlere dökülüyordu.

İçeride taşlar sonsuz bir heyecanla homurdanıyor, çılgın gibi dönen kayışlar şaklıyor, birbirine geçen tahta çarkların dişleri ağlar gibi gıcırdıyordu. Ve bunların hepsini geçen deli bir ses bazen yalvarıyordu bazen de öfkeyle acı çekiyordu, susacak gibi olduktan sonra tekrar yükseliyordu.

Yarı karanlıkta Atmaca'nın siyah ve parlak gözleri sürekli genç kızın üzüntülü ve zavallı büyük gözlerine bakıyordu. Ve adaşım, öyle şeyler çalıyordu ki bizim kelimelerimizle onları anlatmak imkansızdı.

Bazen okşayan, ısıtan bir sabah güneşiydi... Fakat hemen yüzümüzü acıtan, gözümüzü kör eden, içindeki ateşleri kum tanesi gibi etrafa dağıtan bir çöl fırtınası oluyor veya göğsümüze giren bir bıçak haline geliyordu.

Son ve keskin bir çığlıktan sonra Atmaca ayağa kalktı. İki üç adım ilerledi ve klarneti bir köşeye fırlattı. Herkes ayağa kalktı. Üzüntülü gözlerle ona bakıyorlardı. O, yüzüne büsbütün dökülen kara saçlarını eliyle geriye attı. Birdenbire çukura gitmiş gibi görünen gözlerle etrafına baktı sonra onları değirmencinin kızına dikti, uzun uzun baktı.

Adaşım, o dakikayı hayatımda unutamam; dışarıda fırtına yavaş yavaş artıyordu, duvarlar sallanıyordu, üstümüzdeki kiremitler uçuyordu. Ve değirmen vahşi bir hayvan gibi ses çıkarıyordu ve dönüyordu. Ve o, lambanın sönük ışığında, her zamankinden daha büyük, sanki bir gölge gibi duruyordu. Gözleri genç kızın üzerindeydi. Şiddetli bir acı yüzünün şeklini farklı hallere sokuyordu. Bazen esmer derisini şişiren bir kan gözlerinin kenarına kadar fırlıyordu bazen de dişlerinin arasındaki dudakları bile bembeyaz oluyordu. O dudaklar ki, bir şey söylemek ister gibi kıpırdıyorlardı ve kenarları ağlayacak gibi aşağıya çekiliyordu.

Bu bakış sadece kısa bir süre devam etti. Sonra gözkapakları yavaşça düştüler ve o, yere yıkılacak gibi sallandı. Fakat hemen kendisini topladı. Bir kere daha etrafına bakındı. Sanki kendisini bu üzücü, bu acı verici ağrılardan kurtaracak bir yardım bekliyor gibiydi... Sonunda kafasını bir şeye vurmuş gibi acı ile bağırdı. Hemen geriye dönerek değirmenin diğer tarafına, deli gibi dönen çarkların ve kayışların köşesine gitti.

Bir an hepimiz hareketsiz kaldık, sonra delice bağırarak Atmaca'nın arkasından koştuk... Adaşım, ne yazık ki her şey için çok geçti. Atmaca yerinden fırlayan ve -iş işten geçti- demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu.

Sağ kolu yerinde değildi ve oradan çok fazla kan geliyordu. Birkaç adımdan sonra dengesi bozuldu, ayaklarımızın önüne düştü.

İşte adaşım, sana seven bir Çingene'nin hikâyesi.

Çiçekler açan mevsimde, senin kollarında yatan ve çiçekler kadar güzel kokan bir vücutla uzak su kenarlarında oturmak ve öpüşmek, yoruluncaya kadar öpüşmek hoş şeydir...

Seni gördüğü zaman zalimce başını çeviren kibirli bir güzel kadının kapısı önünde ve ay ışığı altında sabaha kadar gezmek, bunu yakın arkadaşlara ağlayarak anlatmak, -söz aramızda- yine hoş şeydir. Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya dayanamayarak onu koparıp atabilmek, işte adaşım sadece bu sevmektir.

EK 3: GAZİ TÖMER b1 dil bilgisi konu sıralaması

GAZİ TÖMER B1 DÜZEYİ DİL BİLGİSİ KONU SIRALAMASI	
B1	İsim- Fiiller [-mA/-mAk/-(y)Iş- mAyI/ -mAyA/-mAktan/ -mAktA/ -mAdA/] İsim Fiiller + İyelik Ekleri+ Ad Durum Ekleri
	Gereklilik Kipi [+/-/+? /-?]1.Tip -mAII / 2.Tip İyelik+ lazım/gerek 3. Tip -mAk zorunda/-mAyA mecbur
	Gereklilik Kipinin Hikâyesi [-malıydı]
	Gereklilik Kipinin Rivayeti [-malıymış]
	Pekiştirme Sıfatları
	Dilek- Şart Kipi [İsim Cümlesi+ sA / Zamanlar/ Kipler + -sA]
	Şart Kipinin Hikâyesi ve Rivayeti [sAydI/sAymIş]
	Yeterlik+ Diğer Zaman ve Kipler [Yeterlik Olumsuzları Gelemem / Gelmeyebilirim/ Gelemeyebilirim]
	Edilgen Eylem / Edilgen Eylem+ Kipler / Zamanlar
	Zarf fiiller [-(y)Ip /-mAdAn/-mAyIp/-(y)ArAk]
	İsim-(y)+ken + Şimdiki Zamanın Hikâyesi [Genel Kullanımı / Geçmişteki Alışkanlıklar]

EK 4: ANKARA TÖMER Hitit orta düzey (b1 düzeyi) dil bilgisi konu sıralaması

ANKARA TÖMER HİTİT ORTA DÜZEY (B1 DÜZEYİ) DİL BİLGİSİ KONU SIRALAMASI	
B1	Gereklilik Kipi (-mAlI) [+/-/+? /-?] 1. Tip -mAlI 2. Tip İyelik + lazım/gerek 3. Tip -mAk zorunda/ -mAyA mecbur/-mAk mecburiyetinde / -mAk zorunda kalmak
	Gereklilik Kipinin Hikâyesi (-mAlIydI) [+/-/+? /-?]
	Gereklilik Kipinin Rivayeti (-mAlIymIş) [+/-/+? /-?]
	İşteş Eylem (-Iş) Zamir/Adıl Olarak “Birbiri” ifadesi
	Dönüşlü Eylem (-In) Zamir/Adıl Olarak “Kendi” ifadesi
	Dilek Kipi (-sA) [Keşke]
	Dilek Kipinin Hikâyesi (-sAydI)
	-ken Zarf Fiili + Zamanlar [-yorken / -Irken /-(y)AcAkken / -mIşken]
	-Dan beri / -Dan bu yana
	-DIr
	-DIğIndAn beri (Zarf Fiiller) -DIk + İyelik
	Zarf Fiiller -AlI [-DI...-(y)AlI]
	Şart Kipi (-sA) [Eğer]
	Şart Kipinin Hikâyesi (-sAydI)
	Şart Kipinin Rivayeti (-sAymIş)
	Şart Kipi + Zamanlar
	İsim Cümleleri + -sA
	Ettirgen Eylem [-İt / -DIr / -Er / -İr]
	Çoklu Ettirgen Çatı (Ettirgen + Ettirgen)
	Çoklu Çatılar
	Edilgen Eylem (-n / -In / -Il) [tarafından / -CA]
	Sıfat -Fiiller [-(y)An / -DIk /-(y)AcAk / -mIş / -AsI / -mAz / -Ar]
	Zarf – Fiiller [-DIğIndA = -DIğI zaman = -DIğI sırada / -AcAğIndA = AcAğI zaman = AcAğI sırada]
	Zarf – Fiiller [-Ar, -Ir, -r... -mAz / -IncA]
	Zarf – Fiiller [-IncAyA kadar = dek = değin /-(y)AnA kadar = dek = değin]
	Dolaylı Anlatım / Dolaylı Aktarım + Bütün Zamanlar
	Dolaylı Anlatım İsim Cümleleri / Dolaylı Anlatım Gereklilik Cümleleri = [-mAm gerektiği]
	Zarf – Fiiller [-DIğI için / -AcAğI için]
	Zarf – Filler [-Dan dolayı / -DIğIndAn dolayı / -AcAğIndAn dolayı / göremeyeceğim diye...]
	Adlaştırma [Sıfat Fiillerde] [geldiğimize / başlamadığına / tanıştığımıza / okuyacağına...]
	Zarf – Fiiller [-DIğI halde / -AcAğI halde]
	-mAsınA rağmen/ karşın
	-A rağmen / -A karşın / -sA... -dA [aramasa da/ arasa da] / bile [arasa bile / yanlış bile olsa]

EK 5: Değirmen hikâyesinin metin altı soruları

Sabahattin Ali'nin “Değirmen” adlı hikâyesine ait sorular araştırmacı tarafından özgün olarak hazırlanmış olup öğrencilerin okuma-anlama becerilerini sınamaya yönelik farklı tarzda hazırlanan (doğru-yanlış soruları / çoktan seçmeli sorular / kısa cevaplı sorular / evet-hayır soruları / bilgi transferi tekniği ile düzenleme alıştırmaları) toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Soruların hazırlanması sürecinde öğrencilerin düzeyi ve metnin bütünlüğü göz önünde bulundurulmuştur.

Doğru – Yanlış Soruları

Aşağıda “Değirmen” adlı hikâye ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Hikâyeye göre doğruları “D” yanlışları “Y” şeklinde yazınız.

1. Çeribaşı, hikâyede bir aşk öyküsünden bahsetmektedir. ()
2. Atmaca'nın en büyük yeteneği keman çalmaktır. ()
3. Köylüler, çingenelerden şikâyet etseler bile onları sevmektedir. ()
4. Çeribaşı, hikâyede köy hayatının şehir hayatına göre zorluğunu anlatır. ()
5. Çingeneler, geçimlerini düğünlerde çalgı çalarak ve sepet yaparak sağlar. ()

Çoktan Seçmeli Sorular

Aşağıdaki soruları “Değirmen” adlı hikâyeye göre cevaplayınız.

6. Hikâyeye göre Atmaca'nın derdinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Değirmen etrafında çadır kurmak istememesi
- B) Değirmencinin engelli kızına âşık olması
- C) Atmaca ile hiç kimsenin konuşmak istememesi
- D) Babasının müzisyen olmasına çok sinirlenmesi
- E) Değirmenci ile aralarında bir tartışma yaşanması

7. Hikâyeye göre aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Hikâye yaklaşık yirmi sene önce kaleme alınmıştır.
- B) Aşk, insanların hayatını kötü bir şekilde etkiler.
- C) Hikâyedeki değirmen küçük ve eski bir yapıdır.
- D) Yazar, insanların hatalarından ders almasını ister.
- E) Değirmen çok uzaktır ve insanlar gitmekte zorlanır.

8. “İkindiye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti.” cümlesindeki “gözüne ilişmek” deyimini hikâyede hangi anlamda kullanılmıştır?

- A) Bir şeyi hatırlamamak
- B) Bir şeyi hayal etmek
- C) Bir şeyi konuşmadan göstermek
- D) Bir şeyi çok sevmek
- E) Bir şeyi istemeden görmek

Kısa Cevaplı Sorular

Hikâye ile ilgili aşağıdaki sorulara cevap veriniz.

9. Atmaca hikâyenin sonunda ne yapmıştır?

10. Göçebe çadırı kimlerden ve hangi hayvanlardan oluşmaktadır?

11. Değirmenci kızı ile her akşam ne yapıyordu?

Evet / Hayır Soruları

“Değirmen” adlı hikâye ile ilgili aşağıdaki sorulara “Evet” ya da “Hayır” sözcükleriyle başlayan kısa yanıtlar veriniz.

12. Çeribaşı daha önce bir değirmen gördü mü?

13. Atmaca ve değirmencinin kızı evlendi mi? / evlendiler mi?

Bilgi Transferi Tekniği

Aşağıda “Değirmen” hikâyesindeki kişiler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu kişiler ile ilgili bilgileri tablodaki kişilerle eşleştirme yapınız.

14. Simsiyah saçları ve koyu renk gözleri vardır.

15. Köylüdür ve beyaz sakallara sahiptir.

16. Yüzü soluk ve isteksiz bir gülüşü vardır.
17. Gezdiği yerler çoktur ve deneyim sahibidir.
18. Geceleri şarkılar söylerler ve oynarlar.

Değirmencinin kızı	Atmaca	Değirmenci	Çeribaşı	Çingeneler

Düzenleme Alıştırmaları / Cümle Sıralama Alıştırmaları

Aşağıda olaylar verilmiştir. “Değirmen” adlı hikâyedeki olayları, olay örgüsüne göre lütfen 1’den 6’ya kadar sıralayınız.

19. Birkaç adımdan sonra sendeledi, ayaklarımızın dibine yıkıldı. ()
20. İşte adaşım, sana seven bir Çingene’nin hikâyesi. ()
21. Bir nefes alımı kadar hepimiz olduğumuz yerde kaldık sonra delice bağırarak arkasından koştuk. ()
22. Tahammül edilemez bir acı yüzünün şeklini tanınmayacak hallere sokmuştu. ()
23. Heyhat adaşım, çok geçti. Atmaca yerinden fırlayan ve “İş işten geçti.” demek isteyen gözlerle bize doğru geliyordu. ()
24. Sağ kolu yerinde değildi ve oradan oluk gibi kan fışkırıyordu. ()
25. “Değirmen” adlı hikâye hakkında duygu ve düşüncelerinizi kısaca ifade ediniz.